

1

Jiří Maňák

PROMĚNY STRANY MOCI

II

Početnost a složení
volených funkcionářských sborů KSČ
1948 – 1968

ÚSTAV PRO SOUDOBÉ DĚJINY AV ČR
1998

Studijní materiály I. oddělení pro výzkum soudobých českých a československých dějin let 1945–1970 jsou interní publikační řadou Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR v Praze. Účelem je zveřejňovat studie a dokumenty určené pro potřeby odborníků. Autory publikací této řady jsou pracovníci I. oddělení, badatelé z dalších oddělení a výzkumných týmů ústavu a externí spolupracovníci. Studijní materiály jsou vydávány od roku 1998, vycházejí v omezeném nákladu a jsou financovány z grantových a institucionálních prostředků.

Publikace této řady vycházejí z finančních a technických důvodů v omezeném rozsahu a jsou určeny především pro potřeby odborníků. Proto se některé dokumenty zveřejňují v původní podobě a jen s nejn nutnějším poznámkovým aparátem.

Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR
Přetiskování je bez souhlasu ÚSD zakázáno.

Rozmnoženo v počtu 50 výtisků

O B S A H

úvodní studie

Vývoj početnosti a složení volených funkcionářských sborů KSČ v období 1948–1968

ÚVOD	5
I. FUNKCIONÁŘI ZÁKLADNÍCH ORGANIZACÍ KSČ	10
1. Vývoj početnosti	10
2. Změny struktury	19
A. Sociální struktura	19
a. Sociální struktura výborů základních organizací	19
b. Sociální struktura předsedů výborů základních organizací..	29
c. Porovnání dynamiky sociálních změn funkcionářů a členů ZO KSČ	33
B. Demografická struktura	40
a. Podíl žen	40
b. Věkové rozvrstvení	42
c. Národnostní složení	45
d. Vzdělanostní struktura	45
e. Religiozita	47
C. Vnitrostranická struktura	47
a. Délka členství v KSČ	48
b. Délka působení ve funkci	50
c. Úroveň stranického školení funkcionářů ZO KSČ	51
Shrnutí.....	52
II. FUNKCIONÁŘI CELOZÁVODNÍCH, PODNIKOVÝCH, MĚSTSKÝCH A MÍSTNÍCH VÝBORŮ KSČ	54
1. Celozávodní a podnikové výbory	54
2. Místní výbory	60
III. FUNKCIONÁŘI OKRESNÍCH VÝBORŮ KSČ	62
1. Vývoj početnosti	62
2. Sociální struktura.....	64
3. Demografická struktura	72
4. Vnitrostranická struktura	75
5. Okresní kontrolní a revizní komise	78
6. Okresní aktivity	79
Shrnutí	84
IV. FUNKCIONÁŘI MĚSTSKÝCH VÝBORŮ V PRAZE, V BRNĚ, V OSTRAVĚ A BRATISLAVĚ	86
V. FUNKCIONÁŘI KRAJSKÝCH VÝBORŮ KSČ	88
1. Vývoj početnosti	88
2. Sociální struktura	89
3. Demografická struktura	95
4. Vnitrostranická struktura	97
5. Krajské kontrolní a revizní komise	100
6. Krajské aktivity	101
Shrnutí	107

VI. FUNKCIONÁŘI ÚSTŘEDNÍCH VÝBORŮ KSČ	110
1. Vývoj početních stavů	110
2. Změny sociální struktury	111
3. Demografická struktura	119
4. Vnitrostranická struktura	121
5. Rozhodující orgány	124
6. Ústřední kontrolní a revizní komise	130
7. Ústřední aktiv	131
Shrnutí	141
ZÁVĚR	144
Dokumentační přílohy	151
I/1-8 K problematice výborů základních organizací	153
II/1-3 K problematice celozávodních, podnikových a místních výborů	219
III/1-6 K problematice okresních výborů	237
IV/1 K problematice městských výborů	263
V/1-6 K problematice krajských výborů	267
VI/1-2 K problematice ústředních výborů	291

ÚVOD

Vývoj početnosti a struktury členské základny KSČ v období 1948–1968 se autor pokusil zachytit v úvodní studii první části sborníku dokumentů *Proměny strany moci*, vydané Ústavem soudobých dějin v roce 1995. Předkládaná práce je vlastně pokračováním autorova úsilí zmapovat proměny KSČ ve vymezeném dvacetiletí. Chce v ní zachytit postupné změny, jimiž prošly její funkcionářské sbory. Straničtí funkcionáři jako nositelé spojení mezi stranickým vedením a masou členstva (oběma směry, i když ne vždy oběma stejně intenzívně) představují nejen články, které stranu držely pohromadě, ale které z ní především činily fungující organismus. Za stranické funkcionáře v širším smyslu autor považuje nejen funkcionáře volené, ale i nevolené, mezi nimiž zvláštní skupinu tvořili pracovníci stranického aparátu.

Předmětem této studie a dokumentární přílohy jsou funkcionáři volení do stranických výborů jednotlivých stupňů, okrajově i nevolení funkcionáři, působící v jejich okruhu a zahrnovaní do tzv. stranického aktivu jednotlivých stranických orgánů. Pracovníkům stranického aparátu autor zamýšlí věnovat pozornost až v další studii a sborníku dokumentů, které budou navazovat na všechny předchozí části *Proměn strany moci* a budou celý autorův záměr dovršovat.

Funkcionářské kádry na začátku zkoumaného období vyšly z únorového převratu v roce 1948 a v jeho závěru nějak účinkovaly v reformních pokusech Pražského jara roku 1968. Předkládaná práce se snaží odpovědět na otázku, zda a jak se měnila jejich početnost a struktura ve vymezeném dvacetiletí. Snaží se analyzovat funkcionářské sbory jako hromadné sociální soubory, jejich proměny kvantitativní i kvalitativní. Nemůže tedy analyzovat jejich skutečné fungování ve stranickém organismu, ani představit jejich snad typické představitele v konkrétních historických situacích, může pouze zachytit jisté aspekty předpokladů jejich formování i fungování.

Funkcionářský sbor KSČ byl v letech 1948–1968 velmi početný a hierarchicky uspořádaný do tvaru jakési stupňovité pyramidy či pagody. Byl tvořen čtyřmi patry a čtyřmi mezipatry. Každé patro i mezipatro bylo vertikálně rozděleno na užší vrstvu vedoucích funkcionářů a širší vrstvu funkcionářů, kteří byli »pouze« členy příslušných stranických orgánů. V horizontálním směru bychom zase mohli rozlišit skupiny funkcionářů volených a nevolených a ve vedoucí vrstvě i placených a neplacených. Schematicky se pokouší tyto aspekty zachytit následující graf:

Druhé patro funkcionářské pyramidy bylo tvořeno funkcionáři okresních výborů KSČ. Patřili k nim především volení členové okresních výborů KSČ. Vedoucí vrstvu mezi nimi představovali funkcionáři předsednictev okresních stranických výborů, jež byla po jistou dobu nazývána byry OV KSČ. Na úrovni okresů již všude existovala svérázná skupina placených funkcionářů, pracovníků stranického aparátu, jež ve svých špičkách prolínala do vedoucí vrstvy volených funkcionářů. Máme na mysli především tzv. politické pracovníky okresního stranického aparátu; ostatní pracovníci stranického aparátu (administrativní, techničtí a odborní) se ve stranických funkcích na okresní úrovni uplatnili jen výjimečně. Okresní výbory KSČ a jejich aparáty nebyly jen v okresních městech či městských obvodech s obdobným postavením, ale i ve velkých podnicích a institucích s početnou členskou základnou.

Kolem okresních výborů KSČ vyvíjela činnost poměrně početná skupina okresních nevolených a neplacených stranických funkcionářů – lektorů, instruktorů, členů různých okresních stranických komisí, a dále komunistů v různých veřejných a mimostranických funkcích od ONV až po okresní vedení společenských a zájmových organizací Národní fronty. Část těchto funkcionářů, působících v mimostranických funkcích, byla zpravidla volena přímo i do okresních výborů KSČ.

Ve většině okresů existovalo ještě jakési mezipatro mezi okresními výbory a výbory základních organizací v podobě jednak celozávodních a podnikových, jednak městských a společných místních výborů KSČ v menších městech a ve velkých obcích. Jejich společným znakem bylo, že byly jakousi prodlouženou rukou okresních výborů KSČ v podnicích či místech, v nichž působilo více základních stranických organizací s podobným zaměřením, jejichž činnost měly koordinovat. V nich opět jen malá část funkcionářů byla uvolněna z občanského zaměstnání a byla za výkon funkce placena (zpravidla jen předsedové podnikových a některých celozávodních výborů). Také na tomto mezistupni působila skupina neplacených a nevolených funkcionářů obdobně jako na stupni okresních výborů, byla však podstatně početně slabší.

Třetí patro stranické pyramidy tvořili funkcionáři krajských výborů KSČ. Na jejich vnitřní strukturu z hlediska volených a nevolených, placených a neplacených stranických funkcionářů lze téměř v plné míře vztáhnout to, co bylo již řečeno o stranických funkcionářích na úrovni okresů. Obdobně i to, co bylo již řečeno o mezipatře mezi výbory základních organizací a okresními výbory, platí pro další mezipatro mezi okresními a krajskými výbory KSČ v podobě městských výborů čtyř největších měst: Prahy, Brna, Ostravy a Bratislavy. Zhruba v polovině námi sledovaného období, v roce 1957, se městský výbor KSČ v hlavním městě Praze domohl postavení samostatného stranického kraje, takže se počet městských výborů nadokresní úrovně snížil na tři.

Čtvrté a nejvyšší patro stranické funkcionářské pyramidy představovali funkcionáři ústředního výboru KSČ, doplňovaní v rámci Slovenska opět jakýmsi mezipatrem v podobě ústředního výboru KSS. V obou případech lze o jejich uspořádání říci, že bylo obdobné jako na úrovni krajů a okresů. Opět tu byli

funkcionáři volení i nevolení, placení i neplacení, jen proporce mezi nimi byly více posunuty ve prospěch těch, kteří své funkce vykonávali jako profesi a byli za to stranou placeni.

Samozřejmě existovalo také prolínání funkcionářů mezi jednotlivými stupni stranické hierarchie – někteří vedoucí funkcionáři výborů základních organizací, celozávodních výborů či místních a městských výborů byli zároveň členy okresních i vyšších stranických orgánů a obdobně i někteří vedoucí funkcionáři okresů a krajů byli zároveň voleni do vyšších orgánů včetně ústředních výborů KSS a KSČ.

Dosud uvedené funkcionářské sbory KSČ bychom mohli označit za stálé. Vedle nich se však periodicky vytvářely funkcionářské sbory dočasné v podobě delegátů stranických konferencí (od celozávodních a místních až po celostátní) a stranických sjezdů. Jejich jádrem byli zpravidla volení funkcionáři výborů nižší úrovně (na úrovni okresů např. funkcionáři výborů základních organizací, celozávodních, podnikových, městských a místních stranických výborů). Druhá, méně početná část delegátů byla z řad stranických aktivistů příslušného stupně stranické hierarchie a komunistů působících ve veřejných a mimostranických společenských funkcích na podobné úrovni. Nejmenší část delegátů stranických konferencí byla mimo oba již uvedené okruhy (vzorní pracovníci, zasloužilí staří členové KSČ apod.). V jistém smyslu však účastníci stranických konferencí či sjezdů zároveň vždy představovali základní a nejpočetnější okruh stranických aktivistů příslušného stupně stranické hierarchie. Představitelé stranických orgánů udržovali s nimi spojení i po konferencích a sjezdech, snažili se poznávat jejich názory a využívali je k přenášení a zajišťování úkolů a závěrů ze stranických usnesení do nižších článků stranického organismu.

Jen volení funkcionáři základních organizací byli voleni přímo členy základních organizací, ostatní volení funkcionáři byli voleni nepřímým způsobem přes delegáty. Stranické organizace se mezi sebou nemohly ani dohodnout na společně prosazovaných kandidátech do vyšších stranických orgánů, protože princip tzv. demokratického centralismu zcela vylučoval přímé horizontální spojení základních stranických organizací. Z toho již plyne podstatné omezení pro prosazování vůle a postojů členské základny do složení a činnosti volených stranických orgánů. Obecně bychom mohli říci, že relativně nejvíce se vůle řadových komunistů mohla projevit ve složení volených funkcionářů základní organizace strany a relativně nejméně ve složení nejvyšších stranických orgánů, protože tam se muselo projít největším počtem sít nepřímých voleb. Největší vliv na složení funkcionářských sborů vyšších stranických orgánů měly samy tyto orgány v dosavadním složení a zásahy orgánů jim nadřazených. Velmi záhy po únorovém převratu se vyvinula praxe, že osobní i strukturální složení volených stranických výborů si nadřazené stranické orgány a jejich vedoucí funkcionáři pečlivě hlídali a zasahovali do procesu jejich vytváření od návrhů na ně až po jejich schvalování. S postupem let se tato praxe prosazovala i při vytváření výborů základních organizací. Takže po celé sledované období a stále

silněji se ve skladbě i osobním složení stranických výborů všech stupňů prosazovala víc vůle a zájmy nadřazených vedoucích funkcionářů než formálních voličů či volitelů, s jedinou krátkodobou výjimkou závěrečného roku 1968. Nicméně musíme připustit, že členská základna přece jen jistý nepřímý vliv měla po celé období, protože rozhodující straničtí funkcionáři nemohli na její názory a postoje zcela nedbat.

V předkládané práci si tedy budeme všimát změn v početnosti a ve strukturální skladbě jednotlivých pater a mezipater stranické funkcionářské hierarchie. Dostupnými prameny z bývalého archivu ÚV KSČ se pokusíme dokumentovat zejména proměny volených stranických orgánů a jejich základního aktivu. Jak jsme již uvedli, pracovníky stranického aparátu se zatím zabývat nebudeme, těm bychom se chtěli věnovat samostatně později v dalším pokračování *Proměn strany moci*.

I. FUNKCIONÁŘI ZÁKLADNÍCH ORGANIZACÍ KSČ

1. VÝVOJ POČETNOSTI

Pro období 1945–1948 nemáme prakticky žádné přímé údaje o celkové početnosti funkcionářů základních stranických organizací. Jen z údajů o počtu a početnosti základních organizací před VIII. sjezdem KSČ bychom za předpokladu, že nejčastěji bylo voleno 9–11 členů výboru, mohli usoudit, že v polovině března 1946 bylo v české části KSČ něco mezi 130 až 160 tisíci členů výborů základních organizací KSČ a mezi nimi zcela jistě 14 781 předsedů. Z nich bylo 11 322 předsedů v místních organizacích a 3459 předsedů ve stranických organizacích závodních.¹ Z předpokladu již víceméně úplného prosazení tzv. desítkového systému bychom mohli vyvodit, že ve stejné době působilo v základních stranických organizacích ještě asi 100 tisíc desítkových důvěrníků. Pro Slovensko nemáme bohužel z tohoto období žádné podklady pro podobný odhad početnosti funkcionářů v základních organizacích KSS.

Bezprostředně po únorovém převratu začal prudce narůstat počet členů KSČ. To mělo za následek, že se výrazně zvýšil i počet základních stranických organizací. Nové organizace vznikaly převážně rozdělením takových, v nichž počty komunistů narostly do nezvládnutelné výše, méně často vytvořením organizací zcela nových v závodech a v místech, kde v předúnorovém období stranické organizace neexistovaly. Vnitrostranická prověrka na přelomu let 1948 a 1949 sice způsobila výrazný úbytek členů KSČ zhruba o 360 tisíc, ale celkový počet a průměrná velikost základních stranických organizací se příliš nesnížily. K IX. sjezdu KSČ v květnu 1949 bylo v celém Československu celkem 34 942 základních organizací KSČ a KSS. Tento počet v podstatě také znamená stejný počet předsedů základních stranických organizací. Podle charakteru organizací bylo 10 407 organizací závodních (nebyly to jen organizace ve výrobních závodech, ale i v nevýrobních podnicích a institucích). Většinu ale pořád ještě tvořily stranické organizace místní. Podle místa jejich působení můžeme konstatovat, že 16 260 předsedů vedlo místní organizace na vesnicích a 8275 předsedů stálo v čele místních stranických organizací ve městech. Z podkladů můžeme také rozlišit české a slovenské kraje: v českých působilo 30 469 předsedů základních organizací KSČ, ve slovenských 4473 předsedů základních organizací KSS. Rozdílné bylo ale zastoupení jednotlivých typů základních stranických organizací. V českých krajích zhruba třetina (31,2%) předsedů vedla organizace závodní, kdežto na Slovensku jich byla jen pětina (20,6%). Zato dvě třetiny (65,9%) působily v čele místních organizací na vesnicích, kdežto v českých krajích jich bylo jen něco přes dvě pětiny (43,6%).

¹ Státní ústřední archiv, oddělení bývalého Archivu ÚV KSČ (dále jen SÚA-AÚV), fond 00/08, svazek 1, archivní jednotka 37. Viz též přílohu č. 2 v autorově práci *Komunisté na pochodu k moci*, ÚSD 1995, s. 75.

Průměrná velikost základních stranických organizací činila v té době 66,1 člena (67,0 v českých krajích a 59,8 na Slovensku). Z toho bychom mohli usuzovat, že nejčastěji byly voleny výbory základních organizací se sedmi až devíti členy a na tomto základě odhadnout, že celostátně se celkové počty funkcionářů základních stranických organizací nacházely někde mezi 240 až 310 tisíci. Z toho by na Slovensko připadalo asi 30 až 40 tisíc. Desítkových důvěrníků² a členů výborů dílčích stranických organizací mohlo být asi 200 tisíc v českých krajích a asi 25 tisíc na Slovensku. Celkově tedy můžeme odhadnout početnost funkcionářských kádrů na úrovni základních stranických organizací na zhruba půl milionu. To by znamenalo, že o něco více než pětina (21,6%) tehdejšího počtu komunistů dobrovolně působila ve volených a neplacených funkcích ve svých základních stranických organizacích.³

Další podobné podklady máme k datu 30.10.1952, tedy z doby před celostátní konferencí KSČ v prosinci 1952. Podle nich se počet základních stranických organizací zvýšil v celostátním měřítku na 40 376. Protože ale od roku 1949 podstatně klesla členská základna KSČ (o 704 tisíc), připadalo průměrně na jednu organizaci zhruba jen 40 komunistů (42 v českých krajích, 30 na Slovensku a 46 v útvarových organizacích armády a Bezpečnosti, jež byly řízeny přímo ÚV KSČ). Musíme proto předpokládat i méně početné výbory základních organizací, takže počet jejich členů se nejčastěji pohyboval v rozmezí 5 až 7. Z těchto premis pak můžeme vyvodit, že počet členů výborů základních stranických organizací se na počátku padesátých let pohyboval mezi 200 až 280 tisíci v celostátním měřítku. Z nich působilo v českých krajích asi 150 až 220 tisíc, na Slovensku 30 – 45 tisíc a v tzv. zvláštních složkách 9 – 12 tisíc. Obdobný odhad pro celkové počty vedoucích stranických skupin by se pohyboval kolem 160 tisíc. Při středních hodnotách by tedy v této době působilo v základních stranických organizacích celkově asi 400 tisíc funkcionářů, tedy opět asi pětina tehdejší členské základny KSČ.

Přesnější údaje můžeme uvést o nejdůležitějších funkcionářích této úrovně, o předsedech základních stranických organizací. Jejich počet se v podstatě nutně shodoval s počty základních organizací, jichž bylo k 31.10.1952 v celém státě 40 376. Na české kraje připadalo 31 602, na slovenské 6999 a na tzv. zvláštní složky 1775. Podle typů základních organizací působilo 46,6% předsedů v organizacích závodních (v českých krajích 48%, na Slovensku 52%), 4,4% vedlo výbory útvarových organizací v tzv. zvláštních složkách; 37,3% bylo v čele výborů místních organizací na vesnicích (37,7% v českých krajích, 45% na Slo-

² Desítkoví důvěrníci měli v základní organizaci zajišťovat plnění základních členských povinností (účast na schůzích a placení členských příspěvků) ve skupinách zhruba deseti členů. Na přelomu 40. a 50. let se jejich úkoly rozšířily – měli sledovat i odběr stranického tisku, účast na dobrovolných brigádách, zapojení do socialistického soutěžení apod. Od roku 1952 byli označováni jako vedoucí stranických skupin.

³ Údaje z roku 1949 jsou autorovy výpočty a odhady z podkladů SÚA-AÚV, f. 100/24, a.j. 786.

vensku) a 11,7% místních organizací ve městech (11,8% v českých krajích a 2,6% v krajích slovenských).⁴

První relativně úplné a spolehlivé údaje o početnosti a struktuře funkcionářského káдру základních stranických organizací máme až z roku 1956. Jsou podchyceny z výročních statistických hlášení a představují vlastně první podrobné statistické zpracování této funkcionářské vrstvy z mnoha hledisek, která byla vedením KSČ považována za významná.

Celostátně bylo do výborů základních organizací zvoleno 255 720 členů. Počet organizací se proti roku 1952 dále zvýšil na 46 720 při dalším poklesu členů o 189 tisíc. V průměru připadalo na jednu základní organizaci něco málo přes 30 členů. Proto i jejich výbory byly méně početné a nejčastěji bylo do nich voleno 5 až 6 členů. Z územního hlediska bylo 202 560 členů výborů ZO zvoleno v českých krajích, 44 094 ve slovenských a 9066 v tzv. zvláštních složkách, přičemž rozdíly v průměrné početnosti výborů ZO byly malé.

Podle typů ZO pracovalo nejvíce funkcionářů ve výborech základních organizací závodních – celkem 151 461. Ve výborech útvarových organizací jich působilo 14 514, ve vesnických 78 230 a v uličních 11 515. Průměrný počet členů výborů v jednotlivých typech organizací se téměř nelišil i přes odlišnosti v průměrné početnosti jejich členské základny a pohyboval se mezi pěti a šesti členy, s výjimkou organizací uličních, kde se průměr blížil devíti. Nejvíce bylo předsedů organizací závodních (28 628) a nejméně předsedů organizací uličních (1312). V čele vesnických organizací působilo 13 966 a v útvarových organizacích 2903.⁵

Počet vedoucích stranických skupin v základních organizacích si netroufáme odhadovat, protože pokračujícím dělením vzniklo mnoho organizací s málo členy a v nich stranické skupiny již ustavovány nebyly. Nepochybné však je, že jejich počet se od roku 1952 výrazně snížil (minimálně o čtvrtinu, protože o čtvrtinu se snížil průměrný počet členů připadajících na jednu organizaci).

V roce 1958 bylo celostátně zvoleno do výborů základních stranických organizací 261 039 funkcionářů. V českých krajích jich bylo 203 168, na Slovensku 46 319 a ve zvláštních složkách, řízených ÚV KSČ, 11 552. Podle typů organizací bylo nejvíce členů zvoleno do výborů závodních organizací, a to 152 390. V tomto roce stranická statistika poprvé rozlišila závodní stranické organizace na výrobní (v průmyslu, v zemědělství, ve stavebnictví a v dopravě) a nevýrobní. Do výborů ve výrobních organizacích bylo zvoleno 91 080 funkcionářů a v nevýrobních závodních organizacích 61 310. V útvarových organizacích pracovalo ve výborech 16 336 členů, ve výborech vesnických organizací 79 054 a ve výborech uličních organizací 13 259 členů.

⁴ Výpočty a odhady z údajů *SÚA-AÚV*, f. 100/24, a.j. 786.

⁵ údaje z roku 1956 převzaty či vypočteny z podkladů *SÚA-AÚV*, fond 05/1, a.j. 272, 1596, 1600. Z rozdílu mezi počtem útvarových organizací a počtem organizací tzv. zvláštních složek vyplývá, že 953 útvarových organizací podléhalo územním orgánům a nebylo přímo řízeno z ÚV KSČ.

Ve funkcích předsedů základních organizací působilo v roce 1958 celkem 46 434 komunistů. Z tohoto počtu na české kraje připadalo 34 701, na slovenské 9294 a na organizace řízené přímo ÚV KSČ 2439. Podle typů organizací bylo ale předsedů útvarových organizací více – 3142, takže 540 předsedů útvarových organizací v českých krajích a 193 na Slovensku nebylo do přímého řízení z ÚV KSČ zařazeno. Nejvíce předsedů bylo opět v čele výborů závodních organizací. 14 932 jich řídilo stranické organizace v podnicích výrobních, 12 992 v institucích nevýrobních. Vesnické základní organizace řídilo 13 857 předsedů, uliční organizace 1511.⁶

V roce 1960 bylo do výborů základních organizací zvoleno celkem 280 718 členů. Největší část jich byla opět zvolena v české části KSČ: 216 478. Na Slovensku počet členů výborů činil 52 370 a v organizacích podřízených přímo ÚV KSČ 11 870. Územní reorganizace státu i orgánů KSČ se na počtu funkcionářských kádrů základních organizací rozhodně neprojevila restriktivně, nýbrž naopak, neboť spíše kopírovala nárůst členské základny KSČ (počet členů strany vzrostl o 9,6%, počet členů výborů o 7,5%). V závodních organizacích výrobního zaměření bylo do výborů zvoleno 109 103 členů, v nevýrobních 55 848. Do výborů útvarových organizací bylo zvoleno 16 547 členů, ve vesnických 83 722 a v uličních 15 498.

Na celkový počet předsedů výborů základních stranických organizací měla územní reorganizace vliv jen tím, že se nepatrně zvýšil na 46 358. V českých organizacích se téměř nezměnil a činil 34 687, na Slovensku se zvýšil na 9614, výrazně se snížil (na 2057) v organizacích podléhajících přímo ÚV KSČ. Podle typového rozlišení organizací 17 012 předsedů vedlo výbory závodních organizací ve výrobních podnicích, 11 226 v nevýrobních institucích. 2737 předsedů řídilo výbory útvarových organizací, 13 720 organizací vesnických a 1663 organizací uličních.⁷

Pro následující období zatím není stranická statistika k dispozici, protože materiály politicko-organizačního oddělení ÚV KSČ nejsou archivně zpracovány, aby mohly být zpřístupněny badatelské veřejnosti. Proto musíme vzít zavděk údají, které se dostaly do zpráv projednávaných sekretariátem či předsednictvem ÚV KSČ.

Zhodnocení výročních členských schůzí základních organizací, projednané sekretariátem ÚV KSČ 17.4.1963 uvádí, že v roce 1963 bylo do výborů ZO zvoleno celkem 287 197 členů. Počet ZO řízených pouze důvěrníkem činil jen 1409, ačkoliv možnost volit jen důvěrníka místo výboru byla rozšířena na organizace od pěti do deseti členů, platících v nich členské příspěvky. Naopak výbory prý byly voleny i v organizacích, které měly jen pět či méně stálých členů. Tato tendence byla zřejmě důsledkem úbytků a stárnutí kmenových členů vesnických a uličních organizací. Do jejich výborů byly ve zvyšující se míře voleni členové v těchto organizacích pouze registrovaní, jejichž kmenovou organizací

⁶ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1601/1.

⁷ SÚA-AÚV, f. 272, a.j. 1601/3.

byly organizace závodní či útvarové. Dokument konstatuje snížení počtu členů výborů proti roku 1962 o 5880 a zásluhu připisuje okresním výborům zejména moravských krajů, které čelily snaze volit v každé organizaci počet členů výborů na horní hranici rozpětí, stanoveného pro jednotlivé organizace podle velikosti jejich členské základny. Funkcionáři ZO podle tohoto zdroje představovali 18% všech komunistů (19% v roce 1962). Žádné konkrétní údaje o územním či typovém rozlišení organizací nejsou uvedeny. Pozoruhodná je však zmínka, že 38% členů výborů vesnických organizací tvořili registrovaní komunisté ze závodních organizací.

Stejný pramen uvádí, že v roce 1963 bylo zvoleno 44 554 předsedů výborů a 1409 důvěrníků malých organizací. Ani v tomto případě nejsou organizace rozlišeny územně či typově. Opět je tu jen zmínka, že téměř 47% zvolených předsedů výborů vesnických organizací je z řad registrovaných komunistů, jejichž kmenovou organizací byly stranické organizace závodní.⁸

Stejnou provenienci mají údaje z roku 1965. Do výborů základních organizací bylo zvoleno 290 998 členů, což činí 18% všech komunistů (v roce 1964 to bylo 289 369 členů a 17%). Předsedů výborů bylo celkem 47 556, resp. o 1218 méně, neboť to byl počet malých organizací, v nichž nebyl volen výbor, ale jen důvěrník. Malých organizací od pěti do deseti stálých členů bylo přes 8 tisíc a do pěti stálých členů 1598, takže dokument konstatuje, že možnost volit jen důvěrníka místo výboru se nevyužívá a raději jsou voleny výbory s vysokými podíly registrovaných členů.⁹

Hodnocení výročních členských schůzí z roku 1967 uvádí, že bylo do výborů základních organizací zvoleno 278 249 (v roce 1966 – 286 947) členů, tedy 16,5% všech komunistů. Kolísání v počtu volených funkcionářů základních organizací je prý způsobeno změnami v počtu základních organizací, jichž v posledních dvou letech ubylo přes tři tisíce. Tentokrát zpráva uvádí, že největší podíl z celkového počtu členů výborů mají závodní organizace ve výrobě, a to 41,7%. Nevýrobní závodní organizace se podílely 27,1% a závodní organizace v JZD 6,9%. Celkově tedy tři čtvrtiny byly zvoleny do výborů závodních organizací. Výbory místních organizací představovaly jen necelou čtvrtinu celkového počtu: do výborů vesnických organizací bylo zvoleno 15,6% a do výborů uličních organizací 8,7% funkcionářů základních organizací. V obou těchto typech se zvyšovalo zastoupení registrovaných komunistů, i když ti se tomu bránili.¹⁰

⁸ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 11/1.

⁹ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 71/2.

¹⁰ »Pohovory s komunisty se závodů ukázaly, že značný počet odmítá z různých důvodů funkce v místě bydliště«, praví se ve zmíněném dokumentu.

Na ustavujících schůzích nově zvolených výborů bylo v roce 1967 zvoleno 44 560 předsedů (včetně 65 důvěrníků málo početných organizací).¹¹

Bohužel k roku 1968 nemáme o předsedech a členech výborů základních stranických organizací žádné přímé údaje, takže si musíme vypomáhat údaji z počátku roku 1969. V té době probíhal v části stranických organizací experiment s dvouletým funkčním obdobím výborů ZO, takže nové výbory nebyly voleny ve všech organizacích. Kde se volby nekonaly, mělo se uvádět dosavadní složení výborů. V důsledku poklesu stranické disciplíny je zpráva pro sekretariát neúplná, hlášení neposlaly asi 3% celkového počtu základních organizací. Na druhé straně zpráva nezachycuje změny ve složení výborů, k nimž došlo po výročních schůzích v důsledku postupující »normalizace«, takže přece jen poněkud odráží situaci v roce 1968, resp. na přelomu let 1968 a 1969.

Podle zmíněného dokumentu bylo začátkem roku 1969 zvoleno do výborů ZO celkem 261 020 členů, kteří představovali 15,8% členstva. (S přihlédnutím k oněm 3% nepodchycených ZO zřejmě k žádným podstatným změnám nedošlo.) Z uvedeného počtu připadalo na české kraje 72,2%, na slovenské 23,2%, na organizace řízené přímo ÚV KSČ 4,5%. Podle typového rozlišení připadalo na výbory závodních organizací ve výrobě 41,5%, v nevýrobní oblasti 27,0% a v JZD 6,1%, dohromady opět téměř tři čtvrtiny celkového počtu. Na výbory vesnických organizací připadlo 16,2% a uličních 9,2%. Výbory vesnických organizací byly z více než třetiny tvořeny registrovanými členy.

Počet předsedů byl vyjádřen v dokumentu číslem 42 863 (základních organizací však k 1.1.1969 bylo 44 462). Z jejich celkového počtu připadalo na české kraje 70,1%, na slovenské 24,7% a na organizace řízené ÚV KSČ 5,2%.¹²

Pokusme se nyní z různorodých a často neúplných údajů, které jsme dosud uvedli, sestavit celkový přehled o vývoji početnosti základního funkcionářského sboru KSČ, funkcionářů základních organizací. Musíme se bohužel omezit jen na členy výborů základních stranických organizací a zcela pominout vedoucí stranických skupin a jiné aktivisty působící v základních organizacích, protože je žádná stranická statistika nepodchycovala a nemáme ani jiné podklady pro nějaké odhady.

¹¹ údaje o členech výborů a předsedech ZO podle SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 23/1. Do počtu předsedů ZO nebyli tentokrát zahrnuti předsedové ZO KSČ na zastupitelských úřadech v zahraničí. Z rozdílu mezi celkovým počtem základních organizací a počtem zvolených předsedů jejich výborů dedukujeme, že ve funkčních předsedů ZO KSČ v zahraničí působilo 206 komunistů.

¹² SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 58/16.

Tabulka č. 1

Početní stavy výborů základních organizací KSČ¹³

rok	celkový počet	z toho		
		v čes. krajích	na Slovensku	ve zvl. složkách
1946	.	(150 000)	.	.
1949	(280 000)	(245 000)	(35 000)	.
1952	(260 000)	(210 000)	(40 000)	(10 000)
1956	255 720	202 560	44 094	9 006
1958	261 039	203 168	46 319	11 552
1960	280 718	216 478	52 370	11 870
1963	287 197	.	.	.
1965	289 369	.	.	.
1967	278 249	.	.	.
1969	(269 000)	(194 500)	(62 500)	(12 000)

rozdělení podle typů základních organizací

rok	závodní				místní	
	výrobní	nevýrobní	útvárové	v JZD	vesnické	uliční
1949	(95 000)		.	–	(185 000)	
1952	(130 000)		(10 000)	–	(90 000)	(30 000)
1956	151 461		14 514	–	78 230	11 515
1958	91 080	61 310	16 336	–	79 054	13 259
1960	109 103	55 848	16 547	–	83 722	15 468
1963	.	.	.	–	.	.
1965	.	.	.	.	.	.
1967	(117 000)	(75 000)		(19 000)	(43 000)	(24 000)
1969	(111 800)	(72 600)		(16 400)	(43 000)	(24 000)

podíly členů výborů základních organizací na členstvu KSČ

rok	1949	1952	1956	1960	1963	1965	1967	1969
podíl %	(12,1)	(16,2)	18,0	18,4	18,0	17,0	16,5	(16,0)

Poznámka k tabulce: Čísla uvedená v závorkách jsou autorovy odhady.

¹³ Tabulka je sestavena na pokladě údajů a výpočtů z pramenů SÚA-AÚV, f. 00/08, a.j. 37; f. 19/9, a.j. 12; f. 100/4, a.j. 19; f. 100/24, a.j. 786; f. 05/1, a.j. 272, 1596, 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 11/1, 71/2, 23/1, 42/1, 102/4, 58/16. Údaje o členské základně KSČ z práce *Proměny strany moci*, 1. část, s. 14, vydané ÚSD 1995.

Základní funkcionářský sbor KSČ byl poměrně početný. Jeho největší početní vzestup lze spojit s velkým růstem členské základny KSČ bezprostředně po převzetí veškeré moci ve státě, tedy během zlomového roku 1948. Ačkoli záhy poté začala členská základna KSČ silně klesat, početnost základních funkcionářských kádří zůstala poměrně stabilní a od poloviny padesátých let po celé desetiletí mírně narůstala; od poloviny let šedesátých pak začala vykazovat pozvolný sestup. Početnost funkcionářského sboru základních stranických organizací byla víceméně předurčena organizačním směrnici pro vytváření základních organizací a směrnici, které stanovily minimální a maximální počet členů výborů pro jednotlivé velikostní kategorie základních organizací. Postupem doby projevovaly vyšší stranické orgány tendenci tlačit počet členů výborů, zejména v závodních organizacích, spíše ke stanovenému minimu. Vliv samotných členů základních organizací na počty volených členů výborů byl zcela minimální. Více záleželo na tom, kolik se podařilo najít vhodných uchazečů o funkci, eventuálně členů ochotných funkci vykonávat. Podle toho se také ve vymezeném rozmezí pohybovaly skutečné stavy zvolených výborů.

Pokud jde o počet desítkových důvěrníků, resp. později vedoucích stranických skupin, můžeme se jen dohadovat, že klesal v souvislosti se snižováním velikosti základních organizací a že vývoj počtu byl nepřímě úměrný početnímu vývoji členů výborů základních organizací. Předpokládáme, že jejich počet byl nejvyšší na přelomu čtyřicátých a padesátých let a potom se postupně snižoval. O početním vývoji nevolených stranických aktivistů, působících v základních organizacích, o nichž žádné údaje ve stranické statistice nejsou, můžeme předpokládat něco podobného s tím, že snižování jejich počtu bylo pomalejší než snižování počtu vedoucích stranických skupin. Je ovšem pravděpodobné, že do těchto nevolených funkcí byli zapojováni také volení členové stranických výborů. Přes nedostatek podkladů si dovolíme formulovat hypotézu, že volení funkcionáři základních stranických organizací (členové výborů a vedoucí stranických skupin) se po celé sledované období podíleli zhruba jednou pětinou na celkovém počtu členů a kandidátů KSČ a připočtení nevolených aktivistů by podíl sboru funkcionářů základních organizací na členské základně strany rozšířilo o další 2-3%.

V následující tabulce se ještě pokusíme shrnout dosud uvedené údaje o početnosti nejdůležitějších funkcionářů základních stranických organizací.

Tabulka č. 2

Předsedové výborů základních organizací KSČ¹⁴

rok	celkový počet	z toho		
		v čas. krajích	na Slovensku	ve zvl. složkách
1946	.	14 781	.	.
1949	34 942	30 469	4 473	.
1952	40 376	31 602	6 999	1 755
1956	46 862	37 761	9 151	1 950
1958	46 434	34 701	9 294	2 439
1960	46 358	34 687	9 614	2 057
1963	45 963	.	.	.
1965	47 556	.	.	.
1967	44 766	.	.	.
1969	44 492	31 189	10 989	2 314

rozdělení podle typů základních organizací

rok	závodní				místní	
	výrobní	nevýrobní	útvarové	v JZD	vesnické	uliční
1949	10 407		.	–	16 210	8 275
1952	18 815		1 776	–	15 061	4 724
1956	14 932	12 992	3 142	–	13 857	1 511
1960	17 012	11 226	2 737	–	13 720	1 663
1963	.	.	.	–	.	.
1965	.	.	.	–	.	.
1967	32 500		.	2 731	6 760	2 775
1969	.	.	.	.	.	.

podíly počtu předsedů výborů ZO na členstvu KSČ

rok	1949	1952	1956	1958	1960	1963	1965	1967	1969
podíl %	1,51	2,51	3,44	3,26	2,97	2,72	2,82	2,65	2,66

Poznámka k tabulce:

údaje z let 1946, 1949, 1952, 1967 a 1969 jsou vlastně údaje o počtu základních organizací a jsou ztotožněny s počty předsedů na základě předpokladu, že každá základní organizace měla předsedu. Počty důvěrníků, kteří byli voleni

¹⁴ Podklady k sestavení tabulky č. 2 jsou shodné s podklady předchozí tabulky č. 1.

místo předsedů i výborů, byly velmi nízké a ostatně postavení důvěrníka bylo velmi podobné postavení předsedy výboru základní organizace.

Z čísel uvedených v tabulce č. 2 je zřejmé, že počet předsedů základních stranických organizací rostl jen do poloviny 50. let, a to hlavně díky vzniku nových základních organizací (vesměs dělením větších organizací již existujících). V následujících letech se v podstatě ustálil, respektive kolísal jen ve velmi malém rozpětí. Maxima dosáhl roku 1965, potom došlo k poklesu na úroveň, která se udržela do konce šedesátých let. Samotní předsedové základních stranických organizací představovali významný podíl své členské základny – od 1,5% ve čtyřicátých letech narostl do poloviny padesátých let až na zhruba 3,5%, potom pozvolna klesal až na 2,6% koncem šedesátých let. Významnost jejich funkčního postavení byla však spíše nepřímo úměrná jejich podílu na členské základně – pro nadřazené stranické orgány měli rozhodně větší váhu předsedové velkých organizací než malých.

Po celé sledované období je zřejmý přesun těžiště organizační výstavby KSČ do základních organizací závodních a z územního hlediska posilování slovenské části strany. Úbytky a stárnutí vlastních kádrů vesnických a uličních organizací vedly k tomu, že funkce předsedů v nich byly v 60. letech ve zvýšené míře obsazovány tzv. registrovanými členy, jejichž kmenovou organizací byly vesměs organizace závodní.

2. ZMĚNY STRUKTURY

Pozorně a poměrně i soustavně byla vedením strany, a tedy i stranickou statistikou sledována sociální struktura výborů i předsedů základních stranických organizací, i když uplatňovaná kritéria nebyla po celé sledované období stejná. V popředí zájmu vždy bylo povolání, resp. vykonávané zaměstnání sledovaných funkcionářů. Z demografické struktury bylo sledováno zastoupení žen, věkové a národnostní rozvrstvení. Teprve ke konci sledovaného období bylo zjišťováno i nejvyšší dosažené vzdělání. Z vnitrostranické struktury bylo nejvíce sledováno, jak dlouho jsou funkcionáři příslušníky KSČ, jak dlouho pracují ve funkci a jaké stranické školení absolvovali.

A. Sociální struktura

a. Sociální struktura výborů základních organizací

První údaje o sociální struktuře výborů ZO máme z roku 1949. Nejsou to údaje celkové, ale jen ze vzorku 214 organizací vybraných tak, aby reprezentovaly odpovídající podíly krajů i typů organizací v členské základně. Vzorek zahrnul 2140 funkcionářů, tedy v průměru deset z každé základní organizace.

Podle charakteru skutečně vykonávaného zaměstnání měli největší zastoupení dělníci – rovných 49%. Zastoupení dělníků ve výborech ZO bylo tedy výrazně vyšší než mezi členstvem (39,9%). Ve výborech základních organizací závodních byli dělníci zastoupeni 65,5%, ve výborech místních organizací na vesnicích 44,8% a ve městech jen 38,5%. Skupina dělníků byla dále rozdělena na dělníky kvalifikované, pomocné a zemědělské. Nejvíce byli ve všech typech výborů zastoupeni dělníci kvalifikovaní: v závodních tvořili rovnou polovinu, v obou dalších téměř třetinu, v celém vzorku pak 36,7%. Zemědělství dělníci byli zastoupeni nepatrně i ve výborech vesnických organizací: pouhými 0,4%, celkově jen 0,2%.

Dobová kategorie zřízenců měla svým charakterem k dělníkům nejbližší. Tvořili ji železničáři, poštáři, prodavači, skladníci, laboranti, sanitáři a podobné profese. Na celkovém vzorku se podílela 5,1%, tedy méně než na členstvu (6,7%). Výrazněji byli zastoupeni ve výborech organizací místních ve městech (6,7%), minimálně ve výborech organizací závodních (3,2%). Skupina byla vnitřně členěna na zřízence státní, veřejné a soukromé. Ve výborech všech typů byli nejvíce zastoupeni zřízenci státní, celkově jejich podíl činil 3,1% členů zkoumaných výborů.

Druhou nejpočetnější skupinu ve zkoumaném vzorku funkcionářů představovali úředníci. V dobovém pojetí do této skupiny byli zařazováni nejen administrativní a účetní pracovníci, ale rovněž další duševní pracovníci v zaměstnanec-kém poměru: učitelé, vychovatelé, lékaři, lékárníci, technici, ekonomové, redaktori, novináři, soudci, prokurátoři a podobné profese. V tomto smyslu byli úředníci zastoupeni ve výborech ZO 16%, tedy zhruba stejně jako mezi členstvem (15,9%). Více než pětinou byli zastoupeni ve výborech organizací závodních (22,1) a místních ve městech (21,2%), kdežto ve výborech vesnických organizací jich bylo jen 9%. Vnitřně byla skupina úředníků členěna podobně jako zřízenci. Zdá se být pozoruhodné, že největší podíly vykazovali úředníci soukromí – celkově 9,2%, v závodech 13,3% a ve městech 13,4%. Ve skutečnosti však většinou o soukromé zaměstnance nešlo, neboť za soukromé zaměstnance byli považováni i úředníci pracující ve znárodněných podnicích, a těch bylo zřejmě nejvíce.

Ke skupině úředníků měli charakterem práce blízko příslušníci tzv. svobod-ných povolání – advokáti, soukromí učitelé, soukromí lékaři, civilní geometři, samostatní umělci apod. Jejich zastoupení ve výborech základních organizací bylo nízké (0,9%) stejně jako mezi členstvem (0,8%).

Studenti se sice na své budoucí povolání v oborech duševní práce teprve připravovali, nicméně do stranických výborů byli voleni a jejich podíl v nich (1,1%) se shodoval s velikostí jejich podílu na členstvu. Relativně nejpočet-nější zastoupení měli ve výborech závodních organizací (1,6%).

Jako zvláštní skupina byli uvedeni vojenští gážisté a příslušníci Sboru národní bezpečnosti. Ve výborech byli zastoupeni 1,3%, mezi členy 1,5%. Rela-tivně nejvíce jich bylo ve výborech místních organizací ve městech (2,8%).

Rolníci (v té době soukromí, samostatně hospodařící) měli ve zkoumaném vzorku funkcionářů ZO celkový podíl 8,6% a ten se téměř nelišil od jejich podílu mezi členy (8,8%). Nejvyšší zastoupení měli pochopitelně ve výborech vesnických organizací (19,3%).

Živnostníci a obchodníci byli ve výborech zastoupeni stejně jako mezi členstvem – 5,5%. Ve výborech závodních organizací nebyli vůbec, v městských a vesnických zhruba stejně (8,1% a 7,6%).

Ženy v domácnosti byly ve výborech zastoupeny 4,1%. Relativně nejvíce byly ve výborech místních organizací ve městech (10%), podstatně méně na vesnicích (3%) a vůbec nebyly ve výborech organizací závodních. Ve srovnání s jejich podílem na členské základně (15,3%) byly ve výborech zastoupeny velmi málo.

Invalidé a důchodci představovali 2,4% ve výborech, mezi členstvem jen 1,9%. Byli hlavně v obou typech výborů místních organizací, a to se stejným podílem 3,2%.¹⁵

Další údaje o sociální struktuře výborů základních stranických organizací máme až z roku 1956. Tentokrát již nejde o vzorek, ale o statistické podchycení všech výborů základních organizací podle výročních hlášení. Složení výborů podle skutečně vykonávaného zaměstnání má ale odlišné členění a srovnatelnost s údaji z roku 1949 je obtížná. Kromě změn metodiky se v odlišnosti sociální struktury odrážejí proběhlé sociální přeměny v celé společnosti i v celé komunistické straně.

Dělníci byli ve výborech základních organizací zastoupeni 31,6% a se zemědělskými dělníky, kteří byli uváděni jako samostatná kategorie, tvořili dohromady 33,2% členů stranických výborů. Vzhledem k 36,3% podílu dělníků mezi všemi komunisty bylo tedy zastoupení dělníků ve výborech slabší. Je to veliký posun, který může vyvolat pochybnosti o reprezentativnosti vzorku výborů z roku 1949. Když ale přihlídneme k rozdílu mezi původním a skutečně vykonávaným zaměstnáním v celé členské základně KSČ v té době, který činil u dělníků 19,6%, přikláníme se k názoru, že výrazný posun skutečně nastal i ve složení stranických výborů.

Výraznější zastoupení měli dělníci ve výborech základních organizací v českých krajích (35,4%) než ve slovenských (30%). Celostátně byli dělníci nejvíce zastoupeni ve výborech závodních organizací (38,1%), dosti ve vesnických (32,6%) a nejméně v uličních (13,6%).

Někdejší kategorii zřízenců nám v této statistice nahrazuje skupina označená jako poslužná povolání a zřízenci. Nelze je však srovnávat, protože podstatnou část v ní tvoří bývalí živnostníci a obchodníci, kteří přešli do zaměstnaneckého či družstevního pracovního poměru. Jen menší část v nové kategorii tvoří bývalí zřízenci, zatímco jejich většina byla statisticky přiřazena k dělníkům. Celkový podíl skupiny na složení výborů dosáhl 4,9% (na členstvu

¹⁵ údaje k roku 1949 převzaty, eventuálně vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 12, s přihlédnutím k údajům o členské základně KSČ v práci *Proměny strany moci*, část 1.

4,2%). Nad touto úrovní byli zastoupeni ve výborech v české části strany (5,3%) a v závodních organizacích (6,2%).

Ti, kdo byli v roce 1949 zahrnuti do jedné kategorie úředníků, jsou ve statistice z roku 1956 rozděleni do osmi samostatných skupin. Sečteme-li je dohromady, jejich podíl na složení stranických výborů byl vlastně největší – 34,5%. Proti roku 1949 to představuje nárůst více než dvojnásobný. Podle našeho názoru se v tom opět odrážejí uskutečněné sociální přeměny ve straně i ve společnosti, spojené s politikou vytváření »nové«, socialistické inteligence cestou sociální mobility vnitrogenerační i mezigenerační: bývalí dělníci se stávali »úředníky« a děti z dělnických rodin, které vystudovaly, se také do této skupiny dostaly.

Poprvé však ve skupině administrativních úředníků máme ve stranické statistice odlišeny úředníky v užším smyslu. Jejich podíl na složení výborů činil 11,8%, na členstvu 10,5%. Největší zastoupení měli ve výborech závodních organizací (16,8%) a z územního hlediska ve slovenské části strany (14,2%).

Ostatní duševní pracovníky, dříve statisticky zahrnované mezi úředníky, označíme souhrnně za příslušníky inteligence. Sem zahrneme inženýrsko-technické pracovníky, ekonomy, vědecké pracovníky, učitele a jiné pedagogy, lékaře a podobné zdravotníky, umělce a jiné pracovníky kultury, redaktory, novináře, právníky a podobné profese. Do skupiny příslušníků inteligence zahrneme i politické a veřejné pracovníky, jichž si ale v některých souvislostech budeme všimnout i samostatně.

Celkově se příslušníci inteligence podíleli na složení výborů základních stranických organizací 22,7% a na členstvu 16%. V české části strany byl jejich podíl ve výborech 23%, ve slovenské 26,4%.¹⁶ Pozoruhodné je, že ve slovenské části strany bylo výrazně vyšší zastoupení všech jednotlivých skupin inteligence ve výborech ZO KSS, s výjimkou inženýrských a kulturních pracovníků. Ve výborech ZO KSS měli političtí a veřejní pracovníci téměř dvojnásobně vyšší zastoupení (6,9%) než v českých výborech (3,8%).

V jednotlivých typech základních organizací se příslušníci inteligence nejvíce podíleli na složení výborů závodních organizací – 29,9%. Bylo to hlavně zásluhou inženýrsko-technických pracovníků, z jejichž řad bylo 18,1% členů výborů. Inteligence měla vysoké zastoupení (16%) i ve výborech vesnických organizací. Z jednotlivých skupin se v nich nejvíce uplatnili političtí a veřejní pracovníci (5,9%), inženýrsko-techničtí pracovníci (5,7%) a učitelé (4,1%). Vzhledem k početnosti jednotlivých skupin mezi všemi komunisty bylo zastoupení politických a veřejných pracovníků ve výborech vesnických organizací mimořádně vysoké.

Zastoupení studentů ve výborech základních organizací se ztenčilo na pouhé 0,2% a kleslo pod úroveň jejich podílu na členstvu (0,5%). Relativně více se

¹⁶ Matematický nesmysl – celkový celostátní průměr nižší než průměry obou územních částí – vzniká proto, že členové výborů v tzv. zvláštních složkách, jež podléhaly přímo ÚV KSČ, byli všichni zařazeni do skupiny »ostatní« a tím byly celkové průměry jednotlivých sociálních skupin sníženy.

studenti objevovali ve výborech slovenské části strany a vůbec se nevyskytovali ve výborech vesnických organizací.

Ze stranické statistiky o složení výborů zcela zmizeli živnostníci a obchodníci stejně jako příslušníci svobodných povolání.

Rolníci byli vedeni ve dvou skupinách: členové JZD a samostatně hospodařící. Obě dohromady se na složení výborů ZO podílely 8,4%, na složení členstva 7,3%. Mezi funkcionáři výborů bylo již v této době více družstevních rolníků (celostátně 5,8%, v české části 5,7% a ve slovenské dokonce 7,3%) než samostatně hospodařících. Pochopitelně nejvíce rolníků bylo zvoleno do výborů vesnických organizací. Družstevní rolníci v nich měli podíl 18,5% a samostatně hospodařící 6,5%. Samostatně hospodařící rolníky statistika ještě rozlišila podle rozsahu obdělávané půdy. Nejvíce členů výborů hospodařilo na výměře od dvou do pěti hektarů (1% v českých a 2,6% ve slovenských vesnických výborech), na druhém místě byly v českých výborech zemědělci s 5 až 10 hektary, na Slovensku s výměrou do dvou hektarů. V této době bylo ve výborech vesnických organizací 326 rolníků, kteří hospodařili na výměře větší než 10 hektarů, a téměř všichni byli v české části strany.

Ženy v domácnosti se podílely na složení výborů ZO jen 3,1%, na členstvu 9,3%. Častěji byly voleny do výborů v české než ve slovenské části strany. Největší uplatnění našly ve výborech uličních organizací (40,9%).

Důchodci na tom byli podobně. Celostátně byli ve výborech ZO zastoupeni 3%, na členstvu 8,2%. Také oni byli častěji voleni do českých výborů a také oni nacházeli nejvíce funkcí v uličních výborech (24,2%).

Ve skupině »ostatní« se z největší části skrývají příslušníci ozbrojených sil, vojáci z povolání a členové SNB. Možná se zde vyskytují i nějací civilní zaměstnanci, ale jejich podíl na složení výborů útvarových organizací byl nepatrný. Když porovnáme početní stavy těchto výborů se zastoupením vojenských gážístů a příslušníků SNB ve výborech v roce 1949, došlo k vzestupu z 1,3% na 5,7%. Celostátně se »ostatní« podíleli na složení výborů základních organizací dokonce 12,7% (na členstvu jen 2,7%). Kromě výborů útvarových organizací se další vojáci z povolání a příslušníci SNB vyskytovali i ve výborech organizací závodních, vesnických i uličních.¹⁷

Celkově při porovnání struktury stranických výborů základních organizací v roce 1949 a 1956 musíme konstatovat výrazné snížení podílu dělníků a výrazné zvýšení podílu příslušníků inteligence a pravděpodobně i profesionálních pracovníků armády a Bezpečnosti. Zato z výborů zcela zmizeli představitelé obchodníků, živnostníků a příslušníků svobodných povolání. Výrazně se ve výborech proměnilo zastoupení rolníků, když je převážně již reprezentovali rolníci z JZD.

¹⁷ údaje o výborech ZO v roce 1956 převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a. j. 1600, s přihlédnutím k údajům o sociální struktuře celé KSČ v publikaci *Proměny strany moci*, část 1.

Poměrně podrobnou stranickou statistiku o výborech základních organizací máme z let 1958, 1959 a 1960. Zastavíme se ale až u údajů z roku 1960 a k ostatním odkážeme jen v nutných případech.

Zastoupení dělníků ve výborech základních organizací v roce 1960 kleslo proti roku 1956 jen nepatrně, na 31%. Když ale přihlídneme ke statistice předchozích let, v nichž bylo na ještě nižší úrovni, stav v roce 1960 byl zřejmě výsledkem soustavného úsilí stranických orgánů zastavit klesání podílu dělnických funkcionářů a prosadit naopak jeho vzestup. O něco více se ale ve výborech vyskytovali zemědělstí dělníci (2,5%), takže celkově se podíl všech dělníků téměř nezměnil (33,6% v roce 1956, nyní 33,5%). Srovnáním se sociální strukturou členské základny lze dovodit, že průmysloví, stavební, dopravní a podobní dělníci byli ve výborech zastoupeni mírně podprůměrně (mezi členy jich bylo 33%), kdežto zemědělstí dělníci byli ve výborech i v členstvu zastoupeni stejně. Bylo to hlavně díky vývoji v české části strany, protože na Slovensku bylo zastoupení dělníků zemědělských i ostatních ve výborech ZO KSS pod celostátní úrovní i pod podílem obou skupin mezi členy strany.

Nejvíce byli dělníci zastoupeni ve výborech závodních stranických organizací v průmyslových, stavebních a dopravních podnicích, v nichž měli nadpoloviční podíl (51,3% v roce 1958, 51,6% v roce 1960). Protože statistika v roce 1956 ještě nerozlišovala závodní organizace na výrobní a nevýrobní, můžeme srovnávat jen závodní organizace vcelku. Vzestup zastoupení dělníků ze 36,3% na 38,5% v jejich výborech se pravděpodobně odehrál hlavně v organizacích výrobních. Ve vesnických a uličních organizacích se podíly dělníků výrazně snížily (o 4,6% a 2,1%).

Pracovníci služeb a zřízení se do výborů dostávali méně často a jejich podíl se celostátně snížil na 3,9%. Více jich bylo ve výborech české části strany, celostátně nejvíce v závodních organizacích nevýrobního charakteru.

Administrativní úředníci se podíleli na složení výborů ZO jednou desetinou (10,3%), tedy méně než před čtyřmi lety. Více byli zastoupeni ve výborech ZO KSS, i když jejich podíl v nich klesl více než v českých výborech. Nejsilněji se podíleli na složení výborů závodních organizací nevýrobního charakteru (23,5%). Ve srovnání s podílem mezi členy (8,5%) byli pořád ve výborech zastoupeni nadprůměrně.

Příslušníci inteligence se celostátně podíleli na složení výborů základních organizací 27,4%. Větší váhu měli ve výborech na Slovensku (30,7%) než v českých krajích (28,1%). Jejich podíly se tedy výrazně zvýšily (o 4,3% a 5,1%). Největší podíly vykazovali v závodních organizacích nevýrobního charakteru. Proti roku 1956 se jejich zastoupení ve výborech všech závodních organizací zvýšilo o 3,9%. Pozoruhodné je i to, že k největšímu vzestupu jejich podílu došlo ve výborech vesnických organizací (o 8,2%), na nichž se podíleli téměř čtvrtinou.

Z jednotlivých skupin inteligence měli technicko-hospodářští pracovníci nejvyšší podíly na složení výborů závodních organizací výrobního charakteru (26,7%), poměrně vysoké (15,6%) i v závodních organizacích nevýrobních. V těch

měli rovněž silné zastoupení učitelé (17,9%) a veřejní pracovníci (7,9%). Ve výborech vesnických organizací se veřejní pracovníci uplatňovali relativně nejvíce (8,5%), dokonce víc než učitelé (5,8%). Rostoucí zastoupení představitelů inteligence ve výborech základních organizací KSČ plynule pokračovalo i ve druhé polovině padesátých let v české i ve slovenské části strany a ve všech typech základních organizací. Ve srovnání s jejich podílem mezi členstvem (19,2%) můžeme konstatovat, že jejich podíl na složení výborů ZO byl vysoce naprůměrný. Pronikání příslušníků inteligence do výborů stranických organizací probíhalo i přes snahu stranických orgánů zvyšovat podíly dělníků (i když to nebylo na jejich úkor) a bylo podstatně rychlejší než zvyšování podílu inteligence v celé členské základně KSČ.

Kategorie studentů se ve složení výborů ZO v roce 1960 přestala vyskytovat. Jistě např. byli nějací studenti ve stranických výborech na vysokých školách, ale byl jich asi nepatrný počet a stranická statistika je skryla do skupiny »ostatní«.

Zastoupení rolníků ve výborech ZO dosahovalo 8,1%. Za uplynulé čtyři roky se snížilo jen nepatrně a nadále bylo nad úrovní jejich podílu mezi všemi komunisty (7,2%). Základní změna však spočívá v tom, že soukromých rolníků se vyskytovalo ve výborech jen 0,3%, což odpovídalo i jejich podílu mezi členy. Relativně více byli rolníci ve výborech KSS (družstevní 10,4%, soukromí 1%) než ve výborech českých organizací (7,6% a 0,1%). Byli pochopitelně nejvíce zastoupeni ve výborech vesnických organizací (družstevníci 26%, soukromí rolníci 0,8%).

Ve skupině ostatních ekonomicky aktivních jsou v jedné statistice o výborech ZO zvlášť vyčleněni členové útvarových organizací. Nebude asi velkou chybou, když funkcionáře výborů těchto organizací ztotožníme s profesionálními příslušníky armády a Bezpečnosti. Možná v nich byli i nějací civilní zaměstnanci, ale na druhé straně asi mnohem víc bylo vojáků z povolání a příslušníků Bezpečnosti ve výborech zejména vesnických a uličních organizací. Podle statistiky plných 100% jich bylo ve zvláštních složkách řízených ÚV KSČ a 1,6% v ostatních organizacích v českých krajích a 2,4% v krajích slovenských. Těch skutečně ostatních mimo vojáky z povolání a pracovníky Bezpečnosti bylo v českých krajích 4,2% a na Slovensku 5,1%.

Ze skupin ekonomicky neaktivních se ženy v domácnosti podílely na složení výborů stranických organizací pouze 2%, na členstvu 6,9%. Minimální zastoupení (0,7%) měly ve výborech slovenské části strany. Nejvíce jich pracovalo ve výborech uličních organizací ve městech (24,1%), ve výborech vesnických organizací jich bylo málo (1,8%).

Důchodci byli ve výborech ZO zastoupeni 4,7%, mezi členstvem 11,5%. Statistika rozlišila dělnické důchodce od ostatních. První měli ve výborech 3,5%, druzí 1,2%. Častěji byli důchodci do výborů voleni v české části strany

a nejčastěji byli voleni do výborů organizací uličních (dělničtí důchodci se na jejich složení podíleli 30,3%, ostatní 10,7%).¹⁸

Pro šedesátá léta máme k dispozici jen neúplné údaje k létům 1963, 1964 a 1965 z podkladů ke zprávám o výročních členských schůzích pro sekretariát ÚV KSČ. Nejsou zdaleka tak podrobné a přesné jako poskytovala stranická statistika ve druhé polovině let padesátých. Jak jsme se již zmínili, pro šedesátá léta dosud není stranická statistika archivně zpracována, a tak musíme vzít zavděk tím, co již zpřístupněno bylo. Pokusíme se blíže charakterizovat sociální složení výborů základních organizací v roce 1965 a údajů z ostatních let použijeme jen pro doplnění charakteristiky předchozího vývoje. Bohužel máme k dispozici jen čísla celostátní.

Na složení výborů všech základních organizací se dělníci v roce 1965 podíleli ze 30,6%. Proti roku 1960 to byl jen nepatrný pokles o 0,4%, ale citelný ve srovnání s rokem 1962, kdy podíl dělníků ve výborech dosáhl 34,5%.

Příslušníci inteligence byli v roce 1965 uvedeni jen ve hlavních profesních skupinách. Technicko-hospodářští pracovníci, učitelé a veřejní pracovníci obsadili ve výborech základních organizací celkem 31,9% míst. I bez započtení méně početných skupin inteligence jako byli lékaři, právníci, vědečtí a kulturní pracovníci, bylo představitelů inteligence ve výborech o 4,5% víc než v roce 1960. Podíl samotných technicko-hospodářských pracovníků se v uvedeném rozmezí zvýšil ve výborech o 4,9%, učitelů o 1,2%, kdežto podíl veřejných pracovníků poklesl o 0,9%. Uvedené výsledky byly projevem vývoje, který se prosazoval v celém pětiletí. Ve zprávě z roku 1963 byla i zmínka o podílu vědeckých a kulturních pracovníků, že se proti roku 1962 zvýšil o 0,1%, takže i u této skupiny můžeme předpokládat v roce 1965 vyšší zastoupení. Jedině skupina politických a veřejných pracovníků ve výborech ZO se snížila o 0,8 %, na úroveň 3,7%.

V roce 1965 tvořili administrativní úředníci 8,5% část členů výborů, tedy méně než před pěti lety. Přesto byli do výborů voleni víc než by odpovídalo jejich podílu mezi členstvem.

Rolníci mezi členy výborů v roce 1965 byli již jenom členové JZD. Po roce 1960 jejich zastoupení ve výborech kolísalo s celkovou tendencí k poklesu. V roce 1965 jich bylo ve výborech ZO 7,1%. O individuálně hospodařících rolnících jako členech výborů byla naposledy zmínka z roku 1963, kdy jich bylo již jen 0,1%.

Skupina pracovníků služeb se na složení výborů podílela 2,7%. Pokles jejich podílu ve výborech byl rychlejší než mezi členstvem.

Z ekonomicky aktivních zahrnuje zpráva z roku 1965 všechny dosud neuvedené socioprofesní skupiny mezi »ostatní« a jejich podíl vyjadřuje číslem 10,8% členů výborů. Srovnání s rokem 1960 není prakticky možné. Předpokládáme, že

¹⁸ Veškeré údaje o výborech ZO v roce 1960 převzaty či vypočteny z podkladů *SÚA-AÚV*, f. 05/1, a. j. 1601/3 s přihlédnutím k údajům o složení členstva KSČ v publikaci *Proměny strany moci*, část 1.

alespoň polovinu této skupiny tvořili vojáci z povolání a příslušní Bezpečnosti.

Ze skupin ekonomicky neaktivních dodávali do výborů základních organizací největší počty »kádrů« důchodci, kteří se v roce 1965 podíleli na složení výborů 7,1%. Růst jejich zastoupení ve výborech ale zůstával pozadu za růstem jejich podílu mezi členy strany, který v roce 1965 již dosáhl 17,8%.

Ženy v domácnosti byly do výborů voleny jen málo a jejich podíl činil pouze 1,2% (v členské základně 4,6%).¹⁹

Pro druhou polovinu šedesátých let máme údaje jen z let 1967 a 1969. Pokušíme se charakterizovat výsledky proměn funkcionářských sborů základních stranických organizací údaji z roku 1969 s přihlédnutím k číslům z roku 1967. Jde sice o složení výborů z doby počínající »normalizace«, ale před její razantní fází po Husákovu nástupu do čela KSČ. Nové výbory byly voleny od poloviny ledna do konce března 1969, takže se v nich relativně nejlépe ukázalo, komu komunisté v základních organizacích nejvíce důvěřovali po zkušenostech z bouřlivého roku 1968.

Dělníků bylo do výborů základních organizací na začátku roku 1969 zvoleno 25,7% (27,4% v roce 1967, 26,9% v roce 1968). Klesání dělnického podílu na složení výborů ZO nejen pokračovalo, ale dokonce zesílilo. Protože pro rok 1969 máme údaje rozlišené i územně, můžeme konstatovat, že uvedená tendence se víc prosazovala na Slovensku, kde zastoupení dělníků ve výborech bylo nižší (24,8%) než v českých krajích (27%). Z jednotlivých typů stranických organizací měli dělníci nejvíce zástupců ve výborech závodních organizací ve výrobě a dopravě (43,7%, v roce 1968 45,7%), významně byli zastoupeni i ve výborech vesnických organizací (25,6%). Celkově pokles podílu dělníků ve výborech poněkud předbíhal pokles podílu dělníků mezi všemi komunisty (v roce 1968 činil 30,4%, začátkem roku 1969 29,3%).

Příslušníci inteligence získali v roce 1969 ve výborech nejvíce míst – 37,6% – o 1% více než v předchozím roce. Celkový údaj je poněkud zkreslen započtením útvarových organizací, řízených přímo v ÚV KSČ, do skupiny »ostatní«. České kraje vykazovaly podíl inteligence ve výborech ZO číslem 38,1% a slovenské dokonce 42,5%. Od poloviny 60. let to byl vzestup značný a předbíhal zvyšování podílu inteligence na celkovém počtu členů KSČ, který v roce 1968 dosahoval celostátně 31,6%.

Z jednotlivých profesních skupin byli hlavními nositeli zmíněného vzestupu technicko-hospodářští pracovníci a pedagogové. První skupina obsadila ve výborech ZO 26,1% míst, druhá 7,4%. Třetí početná skupina veřejných a politických pracovníků klesla na 3%. V letech 1968 a 1969 se zvýšilo ve výborech i zastoupení málo početných skupin inteligence (např. vědecktí a kulturní pracovníci byli v roce 1968 zastoupeni 0,9%, v roce 1969 již 1,1%).

¹⁹ údaje k roku 1965 podle dokumentů ze SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 71/2; doplňkové údaje z let 1962 a 1963 – a.j. 11/1, 42/1. údaje o složení členstva KSČ z publikace *Proměny strany moci*, část 1.

Technicko-hospodářští pracovníci byli nejvíce voleni do výborů závodních organizací ve výrobě (43,1%, o rok dříve 40,5%), pedagogové v závodních organizacích nevýrobních (19,8%). Veřejní a političtí pracovníci se dostávali relativně nejčastěji – i když ve stále menším rozsahu – do výborů vesnických a uličních organizací.

Administrativní pracovníci obsadili ve výborech ZO celkem 8,6% míst a poměrně častěji byli voleni do výborů ZO KSS (9,1%).

Pracovníci služeb měli 3,3% podíl ve výborech ZO, což bylo o 0,4% více než před čtyřmi lety.

Rolníci-členové zemědělských družstev obsadili ve výborech 6,6% míst. O mnoho vyšší bylo jejich zastoupení ve výborech na Slovensku (10,2%).

Ostatní ekonomicky aktivní se podíleli na složení výborů 8,9%, stejně jako v předchozím roce. Největší část mezi nimi tvořili profesionální příslušníci ozbrojených sborů.

Ženy v domácnosti se mezi členy výborů téměř přestaly vyskytovat (0,8%). Zato podíl důchodců dále narostl na 8,5%. Důchodci byli opět častěji voleni do výborů české části strany a nejvíce se uplatnili ve výborech uličních organizací, v nichž jimi muselo být obsazeno 58% míst, ačkoli v předchozím roce jich zde bylo »jen« 41,3%.²⁰

Pro celkový přehled shrneme v následující tabulce alespoň celostátní údaje o vývoji sociální struktury funkcionářů základních stranických organizací. Bohužel musíme začít až rokem 1956, kdy již rozhodující část sociálních proměn proběhla. Pro přehled použijeme třídění ze stranické statistiky tak, aby údaje byly pokud možno plně srovnatelné.

²⁰ údaje k roku 1969 převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 02/4, a. j. 58/16; údaje k roku 1967 a. j. 23/1; údaje o členské základně podle publikace *Proměny strany moci*, část 1.

Sociální skladba výborů základních organizací KSČ²¹
podle skutečně vykonávaného zaměstnání – podíly v %

skupina	1956	1958	1960	1963	1965	1967	1969	index 56/69
dělníci	33,2	32,5	32,5	33,3	30,6	27,4	25,7	77,4
rolníci individuální	2,5	1,0	0,3	0,1	-	-	-	.
rolníci družstevní	5,8	7,1	7,8	6,8	7,1	6,7	6,6	113,8
tech.-hosp. pracovníci	12,5	15,0	16,6	19,2	21,5	24,8	26,1	208,8
polit. a veřejní prac.	4,2	4,5	4,5	4,4	3,7	3,6	3,0	71,4
učitelé a profesori	5,2	5,6	5,5	6,3	6,7	6,9	7,4	142,3
věd. a kult. pracovníci	0,5	0,6	0,8	0,9	.	.	1,1	220,0
lékaři a lékárníci	0,3	.	.	.	.	.	.	.
administr. úředníci	11,8	11,3	10,3	9,1	8,5	8,5	8,6	72,9
studenti	0,2	0,1	.	.	.	.	.	.
pracovníci služeb	4,9	4,7	3,9	3,2	2,8	3,4	3,3	67,3
ženy v domácnosti	3,1	2,7	2,0	1,5	1,2	0,9	0,8	25,8
důchodci	3,0	3,6	4,7	5,9	7,1	7,6	8,5	283,3
ostatní	12,7	11,3	10,1	9,3	10,8	10,2	8,9	70,1
z nich přísl. arm. a Bezp.	.	6,3	5,9	.	.	.	.	.

b. Sociální struktura předsedů výborů základních organizací

První údaje o sociální příslušnosti nejdůležitějších funkcionářů základních stranických organizací, předsedů jejich výborů máme bohužel až z roku 1956, tedy z doby, kdy podstatná část sociálních přeměn ve straně i společnosti v důsledku převzetí veškeré moci komunistickou stranou a přechodu k socialismu se již uskutečnila.

Dělníci vykonávali funkce předsedů základních organizací v roce 1956 ve třetině případů (33,9%). Celostátně i v obou územních celcích se na funkcích předsedů podíleli o maličko více než na složení výborů. Častěji byli voleni do čela výborů než do výborů v organizacích místních. V organizacích závodních tomu bylo naopak, i když rozdíl byl nepatrný. Celkově byli dělníci předsedy výborů závodních organizací ze 37,2%, vesnických z 34,6% a uličních z 18,1%. V české části strany vedli výbory základních stranických organizací ve 36,3% případů, ve slovenské ve 32,5%. Zastoupení zemědělských dělníků bylo mezi předsedy nižší než mezi členy výborů všude a největší rozdíly byly v organizacích KSS.

Rolníků bylo do funkcí předsedů voleno ve všech případech méně než mezi členy výborů. Kupodivu se na tomto záporném saldu podíleli jen rolníci družstevní, kdežto soukromí rolníci byli do funkcí předsedů voleni relativně častěji než do výborů jako členové. Celkově družstevní rolníci zastávali

²¹ Tabulka je sestavena z údajů, převzatých či vypočtených z pramenů SÚA-AÚV f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 11/1, 71/2, 28/1, 58/16.

funkci předsedy ve 4,6% výborů, individuálně hospodařící ve 3,1%. Ve výborech vesnických organizací byli předsedy výborů samostatní rolníci dokonce v 9,2% případů.

Příslušníci inteligence byli do funkcí předsedů voleni relativně více než do funkcí členů výborů, a to v obou územních částech i ve všech typech stranických organizací. Celkově 26,9% předsedů (v českých krajích dokonce 28%) patřilo do této sociální skupiny. Z jednotlivých skupin se relativně nejčastěji dostávali do čela výborů političtí a veřejní pracovníci (když srovnáváme počty předsedů a řadových členů této skupiny). Druhou výrazně se uplatňující profesní skupinou ve funkcích předsedů byli učitelé, z jejichž řad bylo 7% předsedů. Příslušníci nejpočetnější skupiny inteligence, technicko-hospodářští pracovníci, se do funkcí předsedů dostávali jen v míře nepatrně větší (11,3%), než činil jejich podíl mezi všemi členy (9,4%).

Zastoupení administrativních úředníků mezi předsedy výborů dosahovalo 10,1% a odpovídalo podílu této skupiny mezi členstvem. Všeobecně byli za předsedy voleni relativně v menší míře než za členy výborů všude s výjimkou uličních organizací, kde jejich podíl na počtu předsedů byl dvojnásobný ve srovnání s podílem na počtu členů výborů.

Za zmínku stojí dvě skupiny předsedů z řad ekonomicky neaktivních. Důchodci obsadili celou čtvrtinu (25,5%) míst předsedů uličních organizací a ženy v domácnosti téměř pětinu (18,7%). Celkově ale jejich podíly na místech předsedů byly nízké (důchodci 2,3%, ženy v domácnosti 0,9%) a byly hluboko pod podíly těchto skupin mezi členy strany.²²

V roce 1960 bylo mezi předsedy základních organizací celkem 32,8% dělníků (včetně 2,5% dělníků zemědělských), tedy zhruba stejný podíl jako mezi členy výborů. Výrazně lépe byli dělníci ve funkcích předsedů zastoupeni v české části strany (34,5%) než ve slovenské (30,8%). Ve výborech závodních organizací výrobního charakteru bylo dělníky obsazeno dokonce 55,8% funkcí předsedů, vesnické organizace vedli dělníci jako předsedové ve 29,3% případů.

Rolníci ve funkcích předsedů základních organizací byli již téměř všichni v JZD. Obsadili celkem 6,5% míst předsedů, kdežto rolníci samostatně hospodařící vedli jen 0,3% výborů. Častěji byli za předsedy voleni na Slovensku (9,2% z řad družstevníků a 1,2% z řad soukromých rolníků). Relativně nejvíce jich bylo v čele výborů základních organizací na vesnicích (družstevníci 21,9% a soukromníci 1%). Celkově byli rolníci ve funkcích předsedů zastoupeni v poněkud menší míře než ve funkcích členů výborů.

Příslušníci inteligence obsadili v celostátním měřítku plnou třetinu (33,3%) funkcí předsedů. Celkově to bylo asi více, protože do této skupiny není zařazen nikdo z předsedů útvarových organizací. Díky tomu vycházejí průměry českých krajů (34,8%) a krajů slovenských (34,5%) nad průměr celostátní. Když ale porovnáme i nižší údaje celostátní, došlo od roku 1956 k výraznému

²² údaje k roku 1956 převzaty, ev. vypočteny z podkladů *SÚA-AÚV*, f. 05/1, a.j. 1600.

vzestupu o 6,4%. Tento růst byl ještě vyšší než ve výborech a podstatně vyšší než mezi členstvem. Ve druhé polovině 50. let se zvýšily podíly představitelů inteligence na místech předsedů ve všech typech stranických organizací. Nejvíce jich vykonávalo funkci předsedy v závodních organizacích nevýrobního charakteru (52,2%), ale výrazně se uplatnili jako předsedové i v závodních organizacích výrobních (30,8%) a v místních organizacích vesnických (29,2%). Z jednotlivých skupin se do funkcí předsedů dostávali nejčastěji technicko-hospodářští pracovníci (celostátně z jejich řad bylo 18,9% všech předsedů základních organizací a 28,5% předsedů závodních organizací výrobního charakteru), následováni byli učiteli (celkově 7,2%, nejvíc v ZO nevýrobních: 22,9%) a veřejnými pracovníky (celkově 6,3%, ve vesnických organizacích 11,3%).

Administrativní úředníci byli předsedy téměř v desetině všech základních organizací (9,2%). Relativně častěji byli do této funkce voleni na Slovensku (11,6%) a nejvíce jich řídilo závodní organizace nevýrobní (19,2%).

Ze skupiny ekonomicky aktivních ostatních byla volena desetina (10,4%) všech předsedů. Mezi nimi měli nadpoloviční podíl (5,9%) vojáci z povolání a příslušníci Bezpečnosti.

Z řad důchodců bylo 3,3% všech předsedů. Poměrně více byli do této funkce voleni v české části strany (3,9%) a nejvíce jich bylo v čele výborů uličních organizací (36,6%, samotní dělničtí důchodci 27,2%).

Ženy v domácnosti stály v čele jen 0,5% stranických výborů. Relativně častěji se do této funkce dostávaly v českých krajích (0,6%) a nejvíce (8,8%) v uličních organizacích.²³

V roce 1965 bylo do funkcí předsedů výborů všech základních organizací zvoleno 27,6% z řad dělníků. Proti roku 1960 to znamená pokles o 5,2%, proti vrcholu z roku 1962 dokonce o 5,8%. Po roce 1962, který byl zřejmě bodem obratu, začaly podíly dělníků mezi předsedy stranických organizací soustavně klesat se zvyšující se razancí.

Příslušníci inteligence ve funkcích předsedů základních organizací nebyli v dokumentu, z něhož vycházíme, uvedeni v úplnosti, ale jen jako představitelé nejpočetnějších skupin (technicko-hospodářští pracovníci, učitelé a veřejní pracovníci). Dohromady obsadili 37,9% všech předsednických funkcí. Celkově byli za předsedy voleni nejvíce technicko-hospodářští pracovníci (24,7%) a učitelé (9,6%). Obě tyto skupiny své zastoupení mezi předsedy zvýšily, kdežto představitelů veřejných pracovníků ubylo o 2,7% a z jejich řad bylo jen 3,6% předsedů.

Administrativní úředníci měli mezi předsedy podíl 7,1%, takže se jejich zastoupení výrazně snížilo (o 2,1%). Vzhledem k jejich tehdejšímu podílu mezi členstvem byli do výborů i na místa předsedů voleni mírně nadprůměrně.

Rolníci ve funkcích předsedů byli nyní jen rolníci družstevní. Bylo jich mezi předsedy celkově 5,8%, tedy o 0,7% méně než před pěti lety.

²³ údaje převzaty, ev. vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1601/3.

Ze skupiny pracovníků služeb bylo zvoleno 2,7% předsedů základních organizací, tedy o celé jedno procento méně než v roce 1960.

Z ostatních ekonomicky aktivních bylo na místa předsedů zvoleno 13,6%, což u této skupiny představuje vzestup o 3,2%. Tento vzestup ale podle našeho názoru vznikl jen statisticky, totiž zařazením příslušníků málo početných skupin inteligence do tzv. ostatních. Podíl profesionálních příslušníků armády a Bezpečnosti není nijak naznačen, ale asi nebudeme příliš daleko od skutečnosti, když budeme předpokládat polovinu z uvedeného podílu.

Důchodců bylo do čela stranických výborů zvoleno 5,3%, tedy o 2% více. Ženy v domácnosti se podílely na funkcích předsedů tak málo, že ani nebyly uvedeny samostatně, ale byly zřejmě zahrnuty do skupiny »ostatní«.²⁴

Na začátku roku 1969 bylo do funkcí předsedů výborů základních stranických organizací zvoleno 22,6% dělníků. Relativně častěji byli do této funkce voleni v české části strany (24,2%) než na Slovensku (22,1%). S přihlédnutím k oběma předchozím letům můžeme konstatovat, že podíl dělníků mezi předsedy se snižoval rychleji a výrazněji než mezi členy výborů a silně předbíhal zmenšující se zastoupení dělníků mezi všemi komunisty. Nadále byli dělníci voleni nejčastěji do čela závodních organizací výrobního zaměření (41,2% v českých a 35,8% ve slovenských krajích). Ale i u tohoto typu organizací došlo ve druhé polovině 60. let k postupnému snižování podílu dělníků mezi předsedy jejich výborů.

Nejvíce bylo mezi předsedy základních organizací v roce 1969 představitelů inteligence, a to 46,7%. (V předchozím roce to bylo o jedno procento méně.) Ve skutečnosti to asi bylo ještě více, jak naznačují údaje z obou územních celků – v české části se na počtu předsedů podíleli 48,7%, ve slovenské 49,8%. Z jednotlivých skupin byli do funkcí předsedů nejčastěji voleni technicko-hospodářští pracovníci (celkově 31% a v závodních organizacích ve výrobě 49,9%). Z řad učitelů bylo 10,3% předsedů, z řad veřejných pracovníků 3%, vědečtí a kulturní pracovníci obsadili 1,4% předsednických míst. Celkové zvýšení podílu představitelů inteligence ve funkcích předsedů dosáhlo během čtyř let 8,8%, tedy podstatně více než o kolik se snížil podíl dělníků.

Administrativní úředníci obsadili 6,3% míst předsedů. Relativně častěji byli voleni do čela stranických výborů na Slovensku (7,4%).

Pracovníci služeb získali 2,9% předsednických funkcí a proti roku 1965 si poněkud svůj podíl zvýšili.

Rolníci-členové JZD byli do čela výborů stranických organizací zvoleni v 5,7% případů. Podstatně častěji byli do této funkce voleni na Slovensku (9,4%).

Skupina »ostatní« se podílela na funkcích předsedů celkem 9,9%. Srovnávání s rokem 1965 by bylo zavádějící, protože tehdy byly mezi »ostatní« zahrnuty málo početné skupiny, které byly v roce 1969 uváděny samostatně.

²⁴ Všechny údaje k roku 1965 převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 71/2.

Ženy v domácnosti se ve funkcích předsedů přestaly vyskytovat od roku 1967 a nejsou tedy zaznamenány ani v roce 1969. Zato podíl důchodců při obsazování předsednických funkcí se dále zvýšil a dosáhl v českých krajích 7,4%, na Slovensku 3%. Nejvíce jich bylo ve funkcích předsedů uličních organizací, jichž obsadili téměř polovinu.²⁵

Celkový přehled se pokusíme setavit v následující tabulce.

Tabulka č. 4

Sociální struktura předsedů výborů základních organizací KSČ²⁶
podle skutečně vykonávaného zaměstnání – podíly v %

skupina	1956	1958	1960	1963	1965	1967	1969	index 56/69
dělníci	33,9	32,3	32,8	32,0	27,6	24,1	22,6	66,6
rolníci individuální	3,1	1,1	0,3	0,2	-	-	-	.
rolníci družstevní	4,6	6,1	6,5	5,2	5,8	5,4	5,7	121,3
tech.-hosp. pracovníci	12,9	16,3	18,9	21,8	24,7	29,4	31,0	240,3
polit. a veřejní prac.	6,2	6,5	6,3	4,2	3,6	3,4	3,0	48,4
učitelé	7,0	7,3	7,2	8,8	9,6	9,9	10,3	147,1
věd. a kult. pracovníci	0,5	0,8	0,9	.	.	.	1,4	280,0
lékaři a lékárníci	0,3	.	.	.	.	.	1,0	333,3
administr. úředníci	10,1	9,7	9,2	7,6	7,1	6,9	6,3	62,4
studenti	0,1	0,0	-	-	-	-	-	.
pracovníci služeb	4,8	4,3	3,7	2,8	2,7	3,1	2,9	60,4
ženy v domácnosti	0,9	0,7	0,5	.	.	-	-	.
důchodci	2,3	2,9	3,3	4,5	5,3	5,2	5,9	256,5
ostatní	13,3	12,0	10,4	12,9	13,6	12,6	9,9	74,4
z nich voj. a Bezp.	.	6,8	5,9	.	.	.	.	.

c. Porovnání dynamiky sociálních změn funkcionářů a členů základních organizací KSČ

Když porovnáme čísla o funkcionářích základních stranických organizací, uvedená v předchozích dvou částech a shrnutá do tabulek č. 3 a 4 s údaji o sociálním složení celé jejich členské základny na začátku a na konci zachyceného období, dojdeme k zajímavým poznatkům. Následující tabulka se o to pokouší u všech skupin, které jsou srovnatelné.

²⁵ údaje k roku 1969 převzaty, ev. vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 58/16.

²⁶ Tabulka sestavena z údajů v pramenech citovaných u tabulky č. 3.

Sociální změny v základních organizacích KSČ²⁷
podle skutečného zaměstnání – podíly v %

skupina	1956			1969		
	členstvo	výbory	předsed.	členstvo	výbory	předsed.
dělníci	36,3	33,2	33,9	29,3	25,7	22,6
rolníci-členové JZD	5,0	5,8	4,6	5,0	6,6	5,7
tech.-hosp. pracov.	10,0	12,5	12,9	18,3	26,1	31,1
veřejní pracovníci	2,4	4,2	6,2	1,4	3,0	3,0
učitelé	2,8	5,2	7,0	4,0	7,4	10,3
věd. a kult. prac.	0,8	0,5	0,5	1,4	1,1	1,4
administr. úředníci	10,5	11,8	10,1	6,7	8,6	6,3
pracovníci služeb	4,2	4,9	4,8	3,6	3,3	2,9
ženy v domácnosti	9,3	3,1	0,9	3,7	0,8	–
důchodci	8,2	3,0	2,3	20,0	8,5	5,9

V roce 1956 vykazovali výrazně vyšší zastoupení ve funkcích než mezi členstvem technicko-hospodářští pracovníci, veřejní pracovníci, učitelé a pracovníci služeb. Záporné, výrazně nižší odchylky vykazovali dělníci, vědečtí, umělečtí a kulturní pracovníci, ženy v domácnosti a důchodci. Jen málo výrazné odchylky pozorujeme u družstevních rolníků a administrativních úředníků.

V roce 1969 pozorujeme mnohem vyšší zastoupení ve funkcích v základních organizacích než by odpovídalo podílům skupin na jejich členstvu u družstevních rolníků, technicko-hospodářských pracovníků, veřejných pracovníků a učitelů. O mnoho nižší byly u dělníků, žen v domácnosti a důchodců. Nepříliš výrazné odchylky se projevily ve skupinách vědeckých a kulturních pracovníků, administrativních úředníků a pracovníků služeb.

Jistě není překvapivé, že do funkcí v základních organizacích byli relativně málo voleni důchodci a ženy v domácnosti, ale že k poměrně málo voleným už v polovině padesátých let a zejména na konci šedesátých let patřili i příslušníci třídy, jež měla mít ve společnosti vedoucí úlohu, to svým způsobem překvapivé je. Zvláště když si uvědomíme, jakou snahu vyvíjely stranické orgány, aby zastoupení dělníků ve stranických funkcích bylo co nejvyšší.

²⁷ Podklady k tabulce č. 5 jsou stejné jako u tabulek č. 3 a 4.

Výsledky sociálních proměn základních organizací KSČ²⁸

Stav v roce 1969 v porovnání s rokem 1956 (= 100)

skupiny	členstvo	výbory	předsedové
dělníci	80,7	77,4	66,6
družstevní rolníci	100,0	113,8	121,3
technicko-hosp. pracov.	183,0	208,8	240,3
veřejní pracovníci	58,3	71,4	48,9
učitelé	148,8	142,3	147,1
věd. a kulturní pracov.	175,0	220,0	280,0
administrat. úředníci	63,8	72,9	62,4
pracovníci služeb	85,7	67,3	60,4
ženy v domácnosti	37,9	25,8	–
důchodci	243,9	283,3	256,5

Skupiny dělníků, veřejných pracovníků, administrativních úředníků, pracovníků služeb a žen v domácnostech patřily k těm, jejichž zastoupení mezi všemi komunisty v zachyceném období se snižovalo. Dynamika poklesu ve funkcích byla však právě u dělníků rychlejší než jaká byla v poklesu jejich podílu ve členské základně. Jim podobný vývoj prodělávala v základních organizacích i skupina pracovníků služeb. Z fyzicky pracujících zdánlivě opačný vývoj prodělali rolníci. Když ale sečteme na začátku období družstevní i soukromé rolníky a porovnáme to s rokem 1969, ukáže se pokles jak v členstvu (68,5%), tak ve výborech (77,6%) i mezi předsedy (74%). Ze skupin inteligence klesající tendenci vykazovali administrativní úředníci a veřejní pracovníci. V obou případech se ale ve funkcích uplatňovali ve větší míře než činil jejich podíl mezi členy, resp. že pokles ve funkcích byl u nich pomalejší než jak rychle se snižovalo jejich zastoupení v členské základně. Nejrychlejší pokles ale vykazovaly ženy v domácnosti, což souviselo hlavně s jejich zapojováním do výroby. Na konci sledovaného období byly ženami v domácnosti vesměs jen matky s malými dětmi, jejichž uplatnění ve funkcích bylo téměř vyloučené.

Je pozoruhodné, že nejvyšší dynamiku ve všech položkách vykazovala skupina důchodců. Dynamika zastoupení ve funkcích však u nich vycházela z velmi nízkého základu a ve funkcích se uplatňovali velmi podprůměrně. Důchodci byli rostoucí skupinou hlavně ve výborech organizací vesnických, uličních a organizací v JZD.

Druhou nejdynamičtěji rostoucí skupinou mezi členy i mezi funkcionáři základních stranických organizací byli technicko-hospodářští pracovníci. Již

²⁸ Tabulka je opět sestavena z podkladů v pramenech, citovaných u tabulek č. 3 a 4.

na začátku sledovaného období se ve funkcích uplatňovali nadprůměrně a tento předstih si nejen udržovali, ale dokonce jej zvyšovali.

Podobnou dynamiku uplatnění ve funkcích vykazovala i skupina vědeckých a kulturních pracovníků, ale u ní musíme být opatrní, protože jde o početně malou skupinu a také srovnání je trochu problematické. Zdá se, že její růst jen kopíroval růst jejího podílu mezi členy a že tedy jejich uplatnění ve funkcích bylo jen průměrné.

Naproti tomu učitelé se uplatňovali ve funkcích nadprůměrně a tento náskok si udržovali v celém období.

Podstatné změny sociální struktury členstva i funkcinářského sboru základních organizací vyvolalo několik příčin. Na prvním místě to byly sociální přeměny, vyvolané přechodem k socialismu. V jejich důsledku ze strany i z funkcionářských sborů mizeli obchodníci, živnostníci, příslušníci svobodných povolání i samostatně hospodařící rolníci. Naše tabulky již zachycují jen doznívání tohoto procesu v případě rolníků. Druhým faktorem byly změny, vyvolané kvantitativními a kvalitativními změnami pracovního procesu. Sem patří jednak úbytky žen v domácnosti v důsledku jejich masivního zapojování do zaměstnání, jednak výrazný růst některých skupin duševně pracujících a úbytky některých skupin fyzicky pracujících, zejména v důsledku nahrazování ruční práce prací strojů. Třetím významným faktorem byly důsledky procesu stárnutí členské základny i funkcionářského sboru základních stranických organizací, který se v závěru sledovaného období projevoval o to výrazněji, že do důchodového věku se dostávala jejich velmi početná část.

Základní sociální proměnou funkcionářského sboru bylo snižování podílu dělníků a zvyšování podílu inteligence na jeho složení. V následujících dvou tabulkách se pokusíme tyto vývojové tendence zachytit.

Zastoupení dělníků ve výborech základních organizací KSČ (v %) ²⁹

	1949	1956	1958	1960	1963	1965	1967	1969
<i>celkem:</i>								
výbory	49,0	33,2	32,5	33,5	33,3	30,6	27,4	25,7
předsedové	.	33,9	32,3	32,8	32,0	27,6	24,1	22,6
<i>z toho:</i>								
české kraje - výbory	.	35,4	34,9	35,8	.	.	.	27,0
předsedové	.	36,3	34,6	35,4	.	.	.	24,2
slovenské kraje - výbory	.	30,0	30,4	31,8	.	.	.	24,8
předsedové	.	31,9	31,8	30,8	.	.	.	22,1
<i>typy organizací:</i>								
závod. výrobn. - výbory	65,5	38,1	54,7	56,2	55,4	.	46,8	43,7
předsedové	.	37,9	56,8	55,8	.	49,7	42,9	39,9
záv. nevýrob. - výbory	-	-	16,1	13,9	.	.	9,2	.
předsedové	-	-	15,4	13,2	.	.	6,0	.
závodní v JZD - výbory	-	-	-	-	.	-	8,7	8,7
předsedové	-	-	-	-	.	-	9,7	.
vesnické - výbory	44,8	32,6	29,7	28,0	.	.	26,0	25,6
předsedové	.	34,4	30,6	29,3	.	.	27,0	25,5
uliční - výbory	38,5	13,6	13,7	11,3	.	.	8,8	.
předsedové	.	18,0	16,1	14,3	.	.	8,5	.

Poznámka k tabulce:

Údaje z roku 1949 jsou ze vzorku 214 organizací. V letech 1949 a 1956 nebyly závodní organizace rozlišovány na výrobní a nevýrobní, čísla uvedená u organizací výrobních se týkají ve skutečnosti všech závodních organizací. V padesátých letech ještě existovaly jako samostatný typ organizace útvarové, ale v nich se sociální složení nezjišťovalo. V 60. letech byly útvarové organizace považovány za závodní organizace nevýrobního charakteru. Pravděpodobně v nich také působili nějací dělníci ve funkcích členů výborů i předsedů, ale nenašli jsme o tom žádné konkrétní údaje. Ojedinělá je informace o útvarových organizacích řízených přímo z ÚV KSČ z roku 1969, že v nich tehdy bylo zvoleno do výborů 10,3% a za předsedy 3,9% dělníků.

²⁹ Tabulka je opět sestavena z údajů obsažených v pramenech, které jsou citovány v tabulce č. 1.

Tabulka č. 8

Zastoupení inteligence ve výborech základních organizací KSČ (v %) ³⁰

	1949	1956	1958	1960	1963	1965	1967	1969
<i>celkem:</i>								
výbory	16,0	22,8	25,7	27,4	30,7	31,9	35,3	37,6
předsedové	.	26,9	30,9	33,3	34,8	37,9	42,7	46,7
<i>z toho:</i>								
české kraje - výbory	.	23,0	26,0	28,1	.	.	.	38,1
předsedové	.	28,0	32,2	34,8	.	.	.	48,7
slovenské kraje - výbory	.	26,4	30,8	30,7	.	.	.	42,5
předsedové	.	28,0	34,4	34,5	.	.	.	49,8
<i>typy organizací:</i>								
závod. výrob. - výbory	24,0	29,9	26,9	28,1	29,9	.	40,9	43,1
předsedové	.	33,9	28,3	30,8	32,7	38,5	47,4	49,9
záv. nevýrob. - výbory	-	-	41,5	44,9	.	.	40,0	.
předsedové	-	-	49,4	52,2	.	.	47,6	.
závodní v JZD - výbory	-	-	-	-	-	.	18,1	.
předsedové	-	-	-	-	-	.	19,7	.
vesnické - výbory	5,5	16,0	20,5	24,2	.	.	31,8	31,1
předsedové	.	19,5	24,7	29,2	.	.	37,6	24,0
uliční - výbory	23,2	5,6	7,5	8,5	.	.	12,5	.
předsedové	.	15,2	18,7	18,2	.	.	22,5	.

Poznámky k tabulce:

V roce 1949 šlo o vzorek 214 organizací a do skupiny inteligence byli přiřazeni i administrativní úředníci a příslušníci svobodných povolání. V letech 1949 a 1956 nebyly závodní organizace ještě rozlišeny na výrobní a nevýrobní, údaje se tedy týkají všech závodních organizací. V letech 1963, 1965 a 1967 nebyly do údajů zahrnuty málo početné skupiny inteligence jako lékaři, vědci, umělci a kulturní pracovníci, novináři, redaktoři apod., takže podíl inteligence by ve skutečnosti byly vyšší. Rovněž útvarové organizace nejsou do přehledu zařazeny, protože se v nich sociální složení nezjišťovalo. Jen z roku 1969 je informace, že v útvarových organizacích řízených přímo ÚV KSČ bylo mezi členy výborů 4,9% a mezi předsedy 3,4% příslušníků inteligence.

Z čísel uvedených v tabulkách č. 7 a 8 vyplývá, že proces postupného oslabování pozic dělníků a zesilování pozic příslušníků inteligence ve funkcionářském sboru základních stranických organizací probíhal rychleji na Slovensku než v českých krajích, ostatně na Slovensku probíhaly rychleji i podobné změny v členské základně. Důležité je, že se změny prosadily i přes snahu stranických orgánů udržet mezi funkcionáři co nejvyšší zastoupení dělníků, a výrazně i tam, kde jimi byli dělníci nejvíce preferováni: v závodních organizacích strany ve výrobě, stavebnictví a v dopravě. Zvyšování podílu inteligence a udržování či zpomalování poklesu dělníků ve výborech

³⁰ Podklady k sestavení tabulky jsou rovněž v pramenech, citovaných v tabulce č. 1.

organizací vesnických a uličních způsobovaly zejména jejich podíly mezi tzv. registrovanými komunisty. Jen ojediněle se ale tito registrovaní členové o funkce ve vesnických a uličních organizacích ucházeli z vlastní iniciativy. Mnohem častěji se stávalo, že museli být k převzetí funkcí přemlouváni a dokonce dotlačeni.

Při analýze sociální struktury funkcionářského sboru základních stranických organizací by bylo žádoucí vysledovat i její intragenerační aspekt, tj. nakolik se měnilo socioprofesionální zařazení během jejich členství ve straně, popř. i během výkonu stranických funkcí. K tomuto aspektu bohužel ani stranická statistika, ani zprávy pro vrcholné stranické orgány žádné údaje neposkytují. V této vrstvě stranických funkcionářů nebylo původní povolání zjišťováno. Dvakrát (v letech 1954 a 1958) si ale vedení KSČ dalo zjistit původní povolání všech komunistů. Na základě jeho výsledků se alespoň pokusíme formulovat hypotézu pro 50. léta i pro funkcionáře základních organizací.

Stranická statistika z roku 1954, umožňující porovnat původní povolání a současné zaměstnání celé členské základny tehdejší KSČ zachycuje, jak se do ní promítly velké sociální přeměny, k nimž došlo koncem čtyřicátých a počátkem padesátých let. K socioprofesionálním skupinám, jejichž podíly mezi komunisty se v důsledku těchto přeměn výrazně zvýšily, patřili především technici, řídící pracovníci, lékaři, vědečtí a kulturní pracovníci, tedy příslušníci inteligence. Vzestup mezi podíly na původním a současném zaměstnání dále vykazali administrativní úředníci, zřizenci, pracovníci služeb a kupodivu i rolníci. K opačným skupinám, s úbytky mezi původním a nynějším zaměstnáním, patřili především dělníci a živnostníci. Z řad původních dělníků přešla do jiných socioprofesionálních skupin celkově celá třetina (32,9%), na Slovensku ještě více (37,2%). Můžeme oprávněně předpokládat, že přecházeli ponejvíce do povolání inteligence, na místa řídících pracovníků, techniků, ekonomů, ale také mezi úředníky, vojáky a pracovníky Bezpečnosti. Část mohla přejít i mezi rolníky a zřizence, resp. pracovníky služeb. Živnostníci mezi komunisty zřejmě ponejvíce přešli mezi dělníky a zřizence, resp. pracovníky služeb, v menší míře i do řad úředníků či inteligence. Zajímavá je skupina učitelů, která jediná z inteligence vykazuje slabý pokles. Máme za to, že původní učitelé-komunisté přecházeli ponejvíce mezi pracovníky řízení, techniky či mezi úředníky a že jen v zanedbatelném množství přecházeli do oborů fyzické práce.

Z uvedených skutečností a po odečtení důchodců odhadujeme, že z celkového rozdílu podílů mezi původními a nynějšími dělníky ve straně, jenž činil 19,6%, jich 10 – 11% přešlo do řad duševních pracovníků, tedy mezi úředníky a příslušníky inteligence. Mezi funkcionáři základních stranických organizací bychom odhad zvýšili na 12 – 15%. Dolní hranici tohoto rozpětí považujeme za pravděpodobnou pro členy výborů, horní pro skladbu předsedů. O tyto podíly bychom pak museli snížit podíly funkcionářů základních stranických organizací ze skupin duševních pracovníků, kdybychom chtěli zjistit podíly skutečně autentických příslušníků inteligence ve funkcionářském sboru základních organizací.

Statistika z roku 1958 má odlišné třídění do skupin. Nevyskytují se v ní původní povolání živnostníků a zřizenců, resp. jsou skryta mezi pracujícími služeb. U nich se projevil pokles ve srovnání s původními podíly jen v českých krajích a k podobnému poklesu došlo zde i u učitelů. Celostátně se projevil zvýšený rozdíl mezi původním a nynějším povoláním u dělníků, neboť již víc než dvě pětiny (42,7%) jich přešly jinam. Po odečtení důchodců nám vychází, že především z jejich řad byly saturovány přírůstky komunistů mezi příslušníky inteligence, administrativními úředníky, vojáky z povolání a pracovníky Bezpečnosti. V těchto socioprofesionálních skupinách odhadujeme podíly původních dělníků na 13 – 14%. Pro funkcionáře základních stranických organizací odhadujeme podíly původně dělníků mezi úředníky a inteligencí v rozmezí alespoň 15 – 18%. Nižší číslo vztahujeme opět na členy výborů, vyšší na funkce předsedů.

Z této hypotézy vychází náš odhad, že v roce 1954 vedle zhruba 87 tisíc skutečných dělníků bylo ve výborech základních stranických organizací přibližně 30 tisíc dělníků bývalých a v roce 1958 vedle zhruba 87 tisíc skutečných dělníků ještě něco kolem 39 tisíc dělníků bývalých. Mezi předsedy odhadujeme počty původních dělníků asi na 6,5 a 8,3 tisíce. Připouštíme, že v letech 1958–1962, v době zvýšeného prosazování dělníků do stranických funkcí, mohlo být bývalých dělníků, zejména ve funkcích předsedů, mezi komunisty–příslušníky inteligence a úředníky ještě víc.

B. Demografická struktura

a. Podíl žen

Pro vyjádření podílu žen mezi funkcionáři základních organizací chybějí celkové údaje až do roku 1958. Jen dílčí údaj ze vzorku 214 organizací z roku 1949 uvádí, že ve výborech ZO bylo 10,9% žen. Od poloviny padesátých let se stranické orgány snažily zastoupení žen mezi funkcionáři strany zvyšovat a zdá se, že jisté výsledky tohoto úsilí se ve složení výborů základních organizací přece jen projevily. Alespoň do poloviny šedesátých let se podíly žen ve funkcích předsedů i členů výborů zvolna zvyšovaly, aby poté zase začaly zvolna klesat. Po celou dobu ale zůstávaly hluboko pod úrovní zastoupení žen mezi všemi komunisty, jak je patrné z následující tabulky.

Tabulka č. 9

Zastoupení žen v základních organizacích KSČ – podíly v % ³¹

	1949	1956	1958	1960	1963	1965	1967	1969
v členstvu	35,1	28,1	27,8	27,6	27,2	27,3	27,7	27,8
ve výborech	10,9	.	14,8	15,3	17,1	17,0	16,6	16,4
mezi předsedy	.	.	7,3	7,7	8,8	9,0	8,4	8,1

Poznámka k tabulce:

údaje o výborech z roku 1949 jsou ze vzorku 214 základních organizací, údaje o podílu žen na členstvu, uvedené u roku 1963, jsou z roku předchozího a u roku 1967 z roku následujícího.

Z tabulky je zřejmé, že zatímco podíly žen na členské základně strany zůstávaly od poloviny padesátých let v podstatě stabilní, podíly žen ve funkcionářském sboru základních stranických organizací se měnily poměrně významně.

Nechceme se pouštět do podrobností, a proto se omezíme na územní rozdíly v zastoupení žen porovnáním let 1958 a 1969. Jejich srovnání uvádí následující tabulka.

Tabulka č. 10

Podíly žen mezi funkcionáři ZO KSČ v % ³²

rok	české kraje		slovenské kraje	
	členky výborů	předsedkyně	členky výborů	předsedkyně
1958	17,3	8,8	6,3	3,5
1969	19,2	9,8	9,9	4,6

Zastoupení žen mezi funkcionáři základních organizací KSS bylo sotva poloviční v porovnání se stavem v základních organizacích české části strany. Ostatně, podobné relace byly i v členské základně. Nepochybný je však celkově vzestupný trend v zastoupení žen ve funkcionářském sboru strany v obou částech státu.

Z jednotlivých typů stranických organizací se ženy uplatnily relativně nejvíce ve funkcích uličních organizací. V roce 1958 v nich obsadily polovinu

³¹ Tabulka sestavena z podkladů obsažených v dokumentech SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 12; f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 11/1, 42/1, 71/2, 23/1, 58/16. údaje o členské základně z publikace *Proměny strany moci*, část 1.

³² Podklady ze SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1601/1; f. 02/4, a.j. 58/16.

funkcí ve výborech a téměř čtvrtinu míst předsedů. V roce 1969 zastávaly 28% funkcí členů výborů, ale o podílu žen předsedkyň pramen neříká nic. V ostatních typech stranických organizací se podíly žen pohybovaly kolem celkového průměru, až na výjimku útvarových organizací, mezi jejichž funkcionáři bylo žen pranepatrně. K tomu, abychom mohli analyzovat zastoupení žen mezi funkcionáři organizací, v jejichž členské základně měly ženy převahu či které působily v podnicích a institucích s převahou žen mezi zaměstnanci – jedině tam by to mohlo mít určitý význam – k tomu bohužel nemáme žádné podklady.

b. Věkové rozvrstvení

Dalším prosazovaným cílem vyšších stranických orgánů při utváření výborů základních organizací bylo zlepšovat nebo aspoň nezhoršovat zastoupení mladých komunistů v nich. Zatímco v členské základně se zvyšování podílu mladších komunistů dařilo, protože do strany byli v podstatě přijímáni jen mladí lidé, ve věkové skladbě funkcionářského sboru základních organizací výsledky zdaleka nebyly jednoznačné.

Tabulka č. 12

Zastoupení věkových skupin v ZO KSČ – podíly v % ³³

věková skupina	celek	1956	1958	1960	1963	1965
do 26 let	členstvo	6,8	6,5	8,4	9,2	9,1
	výbory	4,9	4,0	3,6	5,4	5,0
	předsedové	4,1	3,1	2,3	2,0	2,2
26–35 let	členstvo	22,1	21,4	21,1	20,2	18,8
	výbory	26,2	25,3	24,0	24,4	22,2
	předsedové	27,2	26,1	24,6	24,1	22,3
nad 60 let	členstvo	7,9	12,7	13,3	15,2	16,4
	výbory	4,4	4,5	4,8	5,2	6,5
	předsedové	3,9	4,0	3,7	4,6	5,0

Je vcelku přirozené, že z nejmladších komunistů (do 26 let) se nemohl rekrutovat odpovídající podíl na složení funkcionářského sboru základních organizací. Ve druhé polovině padesátých let se však projevila klesající tendence a obratu ve složení výborů bylo dosaženo až v letech šedesátých, zatímco ve složení předsedů byl pokles sice zastaven, ale k obratu nedošlo.

V další uvedené skupině ve věku mezi 26 a 35 lety bylo zastoupení mezi funkcionáři základních organizací nad úrovní podílu věkové skupiny mezi člen-

³³ Podklady ze StA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 11/1, 71/2. údaje o členstvu viz *Proměny strany moci*, část 1.

stvem, a to jak ve výborech, tak u předsedů. Proces stárnutí celé strany se v této skupině projevil jejím mírně klesajícím podílem ve věkové skladbě jak členů, tak funkcionářů základních organizací. Snaha stranických orgánů prosazovat do funkcí mladší komunisty byla v základních organizacích poměrně úspěšná – náskok v jejich zastoupení jak ve výborech, tak na místech předsedů se v této věkové kategorii podařilo udržet.

Další věkové skupiny jsme v tabulce přeskočili, protože jejich uplatnění ve funkcích víceméně korespondovalo s jejich podíly na členské základně. Mnohem zajímavější je věková skupina nad 60 let, která v podstatě reprezentuje komunisty v postproduktivním věku. Její zastoupení mezi všemi komunisty se v zachyceném období zvýšilo více než dvojnásobně, mezi členy výborů ale jen asi o polovinu a ve funkcích předsedů jen o něco víc než čtvrtinu. Je zřejmé, že volení představitelů této věkové skupiny do funkcí v základních stranických organizacích bylo nejčastěji jen východiskem z nouze, důsledkem celkového nezadržitelného procesu stárnutí celé KSČ.

Údaje, které máme k věkovému rozvrstvení členstva i funkcionářů základních organizací pro léta 1967 a 1969, jsou proti již uvedeným roztržiděny odlišně a ztěžují srovnání. Stručně se pokusíme charakterizovat věkovou strukturu ZO jen na konci sledovaného období.

Tabulka č. 13

Věkové rozvrstvení ZO KSČ v roce 1969 – podíly v % ³⁴

věková skupina	členstvo	výbory	předsedové
18 – 30 let	14,7	12,6	8,5
31 – 40 let	22,4	30,3	32,8
60 a více let	19,4	7,4	5,2

Také čísla z roku 1969 potvrzují pokračování předchozích vývojových tendencí v uplatňování jednotlivých věkových skupin ve funkcionářském sboru základních stranických organizací. Ve srovnání s podíly na členstvu i rozšíření skupiny nejmladších až do 30 let vykazuje podprůměrné podíly mezi členy výborů a zejména mezi předsedy. Zato skupina mezi 31 – 40 lety byla zastoupena nadprůměrně jak ve výborech, tak mezi předsedy. U skupiny nejstarších, která jediná je plně srovnatelná s dříve uvedenými údaji, došlo k dalšímu růstu jejich podílu ve výborech i mezi předsedy. Tento růst byl ale silně pozadu za vzestupem této věkové skupiny mezi všemi komunisty.

Územní rozdíly ukazují na větší zastoupení mladých komunistů mezi členy i mezi funkcionáři základních organizací ve slovenské části strany. Rozhodně to platí v rozmezí let 1956 a 1960, u nichž máme k této problematice konkrétní čísla.

³⁴ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 58/16 a *Proměny strany moci*, část 1.

Tabulka č. 14

Věkové rozvrstvení českých a slovenských ZO – podíly v % ³⁵

celek	kraje	1956			1960		
		do 26	26–35	nad 60	do 26	26–35	nad 60
členstvo	české	4,7	19,8	13,3	6,2	18,5	15,5
	slovenské	9,1	26,9	5,1	11,7	26,6	6,2
výbory	české	3,9	23,6	5,1	2,8	21,0	5,6
	slovenské	5,7	32,8	2,6	4,5	29,9	2,2
předsedové	české	2,1	24,2	4,6	1,4	20,6	4,5
	slovenské	2,4	33,3	1,8	2,7	31,0	1,7

Jak je z tabulky patrné, podíly nejmladší skupiny do 26 let i skupiny do 35 let na složení výborů i předsedů byly ve slovenské části strany zhruba vždy o třetinu vyšší než tomu bylo ve stejné době v českých základních organizacích. Ostatně KSS měla i mezi svými členy podíly mladých komunistů výrazně vyšší. Opačně tomu bylo mezi členy, ve výborech i mezi předsedy u skupiny věkově nejstarších komunistů. Pro šedesátá léta nemáme rozdíly mezi českou a slovenskou částí podchyceny, ale není důvodu se domnívat, že došlo k nějakému podstatnému obratu.

Z hlediska typů stranických organizací se mladí komunisté nejvíce uplatňovali ve výborech útvarových organizací. Údaje o nich máme jen z let 1956 a 1960. Tehdy měli mladí komunisté do 26 let v těchto výborech 16,8% a 12%, mezi předsedy 16,3% a 11,1%. Podstatně méně se uplatňovali ve výborech závodních organizací (v roce 1960 ve výrobních měli 3,8%, v nevýrobních 3,2%) a zcela zanedbatelné bylo jejich uplatnění v organizacích vesnických a uličních. Věková skupina mezi 26 a 35 lety se uplatňovala výrazně ve výborech všech typů organizací. V roce 1960 měla ve výborech útvarových organizací zhruba polovinu míst, v závodních organizacích obojího zaměření téměř čtvrtinu, ve vesnických pětinu a v uličních asi osminu míst. Nejstarší věková skupina komunistů se uplatňovala zejména ve výborech uličních organizací (v roce 1960 tu bylo 27,4% funkcionářů starších 60 let). Uvedené tendence se podle našeho odhadu prosazovaly i v průběhu 60. let, o čemž svědčí údaj, že výbory uličních organizací měly v roce 1965 42,6% funkcionářů ve věku nad 60 let.³⁶

³⁵ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/3 a *Proměny strany moci*, část 1.

³⁶ SÚA-AÚV, f.05/1, a.j. 1600 a 1601/3; f. 02/4, a.j. 71/2.

c. Národnostní složení

Národnost u členů výborů a předsedů základních stranických organizací nebyla nikdy předmětem šetření, ačkoli ve statistice členstva zjišťována byla. Zřejmě národnostní skladba funkcionářského sboru základních organizací vzhledem ke složení jejich členstva nevyvolávala žádné problémy, takže se ani neobjevily snahy regulovat ji shora, ani snahy národnostních menšin zdola o jejich výraznější prosazení. Proto předpokládáme, že v podstatě odrážela národnostní složení členstva základních organizací s dominantním uplatněním Čechů v českých krajích a Slováků na Slovensku, u předsedů s výraznějším uplatněním než v celkovém složení výborů.

d. Vzdělanostní struktura

Úroveň dosaženého vzdělání mezi členy KSČ začala být sledována až od roku 1957 a mezi funkcionáři základních stranických organizací až v letech šedesátých. Celkové poměry naznačuje následující tabulka.

Tabulka č. 15

Vzdělanostní struktura základních organizací KSČ – podíly v % ³⁷

dosažené vzdělání	rok	členstvo	výbory	předsed.
základní	1963	78,0	69,1	65,8
	1965	72,0	64,6	60,4
	1967	67,1	57,5	51,4
	1969	65,7	47,2	41,0
nižší střední	1963	9,5	12,0	12,6
	1965	9,9	12,1	12,5
	1967	10,2	12,1	12,8
	1969	10,4	15,5	15,7
střední s maturitou	1963	10,2	13,6	15,7
	1965	12,0	16,8	19,3
	1967	15,7	21,8	25,1
	1969	14,4	24,1	28,7
vysokoškolské	1963	4,3	5,3	5,9
	1965	5,3	6,5	7,8
	1967	7,0	8,6	10,7
	1969	7,5	11,2	14,6

Poznámka k tabulce:

údaje o členstvu, zařazené k roku 1963, byly zjištěny v roce předchozím, údaje k roku 1967 v roce následujícím.

³⁷ SÚA-AÚV, f. 02/1, a.j. 19/10; f. 02/4, a.j. 23/1, 72/1, 58/16 a *Proměny strany moci*, část 1.

Jestliže jsme v 1. části *Proměn strany moci* mohli konstatovat, že vzdělanostní úroveň komunistů byla při všech provedených šetřeních zjištěna vyšší než u veškerého dospělého obyvatelstva a v dalším vývoji se ještě rychleji zvyšovala, můžeme něco obdobného konstatovat o vývoji vztahu mezi vzdělaností členstva a funkcionářských sborů základních stranických organizací, o předsedech ještě výrazněji než o členech výborů. Značně se snížily podíly funkcionářů se základním vzděláním a výrazně se zvýšily podíly funkcionářů s úplným středoškolským vzděláním a se vzděláním vysokoškolským. Když porovnáme jen údaje z tabulky, zachycující velice krátké rozpětí 6 let, došlo ke vzestupu absolventů středních škol s maturitou o 92% mezi členy výborů a o 83% mezi jejich předsedy. U držitelů vysokoškolských diplomů byl vzestup ještě znatelnější – o 111% mezi členy výborů a o 147% mezi předsedy výborů. Navíc se rozdíly mezi vzdělanostní úrovní členstva, výborů a předsedů nadále zvyšovaly při celkovém poměrně rapidním rozšiřování všech tří skupin. Když srovnáme podíly jednotlivých vzdělanostních skupin mezi členstvem a mezi funkcionáři základních organizací, dojdeme k závěru, že do výborů jako členové byli voleni relativně nejčastěji držitelé maturitních vysvědčení a do funkcí předsedů majitelé vysokoškolských diplomů.

Sledovat územní rozdíly ve vzdělanostní úrovni funkcionářů základních organizací je téměř nemožné, protože stranická statistika ze šedesátých let dosud není zpřístupněna a zprávy pro vrcholné stranické orgány si tohoto aspektu nevšímají. Mezi všemi komunisty byla vzdělanostní úroveň jejich slovenské části vyšší a rostla rychleji než v části české. U funkcionářů základních organizací máme k dispozici jen údaje z roku 1969.

Tabulka č. 15

Vzdělanostní struktura funkcionářů ZO KSČ v roce 1969³⁸
podíly v %

vzdělání	výbory		předsedové	
	české kraje	slovenské kraje	české kraje	slovenské kraje
základní	50,9	40,3	44,4	35,9
nižší střední	15,5	16,4	16,1	16,1
střed. s maturitou	23,5	30,5	25,8	32,5
vysokoškolské	10,1	12,8	13,7	15,5

Vzdělanostní úroveň výborů a předsedů ZO KSS byla opět vyšší než v české části strany, i když rozdíly v podílech osob s maturitou a s vysokoškolským diplomem nebyly tak příkré jako mezi všemi členy. V důsledku toho pak vychází,

³⁸ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 58/16.

že relativně častěji byli středoškoláci a vysokoškoláci voleni do výborů a na místa předsedů v českých krajích než na Slovensku.

O rozdílech v uplatnění absolventů vyšších stupňů vzdělání ve funkcích v jednotlivých typech stranických organizací se pro nedostatek podkladů nedá říci téměř nic. Jen v dokumentu z roku 1965 byla zmínka, že téměř 71% předsedů závodních organizací ve výrobě a v dopravě mělo pouze základní vzdělání, kdežto v závodních organizacích nevýrobního zaměření jen 27,8%. V roce 1969 podobný pramen tvrdí, že podíl předsedů se základním vzděláním ve výrobních závodních organizacích činil 48,5% a v nevýrobních prý poklesl pod 20%. O výborech konstatuje, že tyto podíly činily 51,6% (v roce 1968 ještě 55,1%) v organizacích výrobních a 24% v organizacích nevýrobních.³⁹ Není nijak překvapivé, že vzdělanější komunisté zastávali vyšší počet funkcí v závodních organizacích nevýrobních, protože tam jich bylo víc i v členské základně. Celková tendence ve zvyšování vzdělanostní úrovně funkcionářského sboru základních organizací se nevyhnula ani organizacím ve výrobě, v dopravě a ve stavebnictví.

e. Religiozita

Zjišťování náboženského vyznání či podílu osob bez vyznání se mezi funkcionáři základních stranických organizací neprovádělo ani v době, kdy si vedení KSČ dalo zjistit tento údaj u všeho členstva (v letech 1951, 1953 a 1954). Můžeme však oprávněně předpokládat, že podíl komunistů bez náboženského vyznání byl ve funkcionářském sboru základních organizací vyšší než mezi všemi členy již v první polovině padesátých let.

C. Vnitrostranická struktura

Zjišťování základní vnitrostranické dimenze, podílu členů a kandidátů na členství v komunistické straně, je v případě výborů základních organizací a jejich předsedů zcela bezpředmětné, protože do výborů mohli být voleni pouze členové KSČ. Kandidáti neměli ani právo volit, tedy ani formální možnost ovlivňovat složení volených funkcionářských sborů. Mohli bychom je však najít mezi nevolenými aktivisty základních organizací ve funkcích propagandistů, výběrčích příspěvků apod.

Pro nedostatek podkladů také nemůžeme říci nic o skutečnosti, kolik funkcionářů základních organizací bylo před vstupem do KSČ organizováno v některé jiné politické straně, ať již za předmnichovské republiky nebo v době od osvobození do února 1948. Pro všechny komunisty si vedení strany tyto skuteč-

³⁹ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 23/1, 58/16.

nosti dalo zjišťovat v letech 1951 a 1954. Rovněž další aspekt, souběžnou angažovanost ve funkcích v masových a zájmových organizacích či v samotných orgánech Národní fronty, ačkoli u všech komunistů byla zjišťována v letech 1954 a 1958, nemůžeme u funkcionářů základních stranických organizací posoudit, protože chybějí údaje. Omezíme se proto jen na aspekty, které byly předmětem zájmu vyšších stranických orgánů: v jakém typu základní organizace vykonávali své funkce (jde zejména o podíly tzv. registrovaných členů), jakého stranického vzdělání či školení dosáhli, jakou měli funkcionářskou praxi a jak dlouho již byli organizováni v KSČ.

a. Délka členství v KSČ

Podle významu ve vnitrostranickém životě byl na předním místě zájem o složení funkcionářských sborů základních stranických organizací podle délky jejich příslušnosti ke KSČ. Podobně jako v členské základně, i ve funkcionářských sborech byly odlišovány zejména dvě prestižní skupiny. První byli zasloužilí komunisté, kteří se stali členy KSČ již za předmnichovské republiky nebo do strany vstoupili za druhé světové války v ilegalitě či v emigraci, tedy v podstatě do roku 1945. Druhou prestižní skupinou byli tzv. předúnoroví členové, tj. komunisté vstoupivší do strany v době od osvobození do uchopení veškeré moci komunistickou stranou v únoru 1948. Třídění »poúnorových« komunistů do skupin se postupně měnilo a udržení srovnatelnosti je dosti obtížné. Přesto se o to v následující tabulce pokusíme.

Tabulka č. 16

Složení základních organizací podle délky členství v KSČ – podíly v %⁴⁰

vstup v letech	celek	1956	1958	1960	1963	1965	1969
1921–1944	členstvo	1,6	1,3	1,2	1,0	0,9	0,8
	výbory	1,5	1,6	1,4	1,1	1,7	0,9
	předsedové	2,6	2,3	2,0	1,7	1,3	1,1
1945–1947	členstvo	57,2	49,1	.	37,2	.	32,3
	výbory	58,6	59,6	.	38,6	.	25,5
	předsedové	63,0	64,0	.	44,5	.	27,7
1948–1957	členstvo	41,9	49,6	.	39,7	.	33,1
	výbory	39,9	38,8	.	39,1	.	36,0
	předsedové	34,4	33,7	.	.	.	41,1
1958–1968	členstvo	–	–	.	22,1	.	33,9
	výbory	–	–	.	21,2	.	37,6
	předsedové	–	–	.	.	.	30,1

⁴⁰ Převzato či vypočteno z podkladů v SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/1, a.j. 19/10; f. 02/4, a.j. 71/2, 58/16; údaje o členstvu viz *Proměny strany moci*, část 1.

Při pohledu na strukturu základních organizací v roce 1956 se zdá, že se princip »zasloužilosti« při volbách do výborů základních organizací příliš neuplatnil, resp. uplatnil se jen při volbě předsedů. »Předúnoroví« komunisté se ve výborech a ve funkcích předsedů uplatnili jen o málo víc než by odpovídalo jejich podílu na členstvu. Na druhé straně zase ani »poúnoroví« komunisté nebyli při sestavování výborů nijak výrazně přehlíženi.

O dva roky později, v době prosazování tvrdšího třídně politického kursu, už byla situace při vytváření výborů odlišná. Výrazně se uplatnili jak ve výborech, tak na místech předsedů »předváleční« a »předúnoroví« komunisté, a to na úkor skupiny komunistů sice nejpočetnější, ale stranicky nejmladší. Důraz vyšších stranických orgánů na třídní a politická hlediska při vytváření výborů základních organizací sice nevedl k vyššímu zastoupení skutečných dělníků, možná byl úspěšnější z hlediska původního dělnického povolání, ale zcela jistě se úspěšně prosadil z hlediska délky věrnosti komunistické straně.

V roce 1963, kdy bylo dosaženo relativně nejlepších výsledků při posilování podílu dělníků v členské základně, ve složení výborů základních organizací i jejich předsedů, se jejich struktura vrátila do poměrů blízkých těm, které se při vytváření výborů projevovaly před zostřeným uplatňováním třídně politických hledisek. »Předváleční« i »předúnoroví« komunisté byli sice opět preferováni, ale nepříliš výrazně. »Poúnoroví« se svým zastoupením ve výborech přiblížili zastoupení mezi členstvem. Kupodivu se ve výborech poměrně dobře uplatnili i komunisté s velmi krátkým členstvím do 5 let (jejich podíl byl jen o 4% nižší než podíl na členstvu). Pro odlišné třídění nemůžeme srovnávat složení předsedů, ale předpokládáme prosazování podobné tendence jako při vytváření výborů. Když totiž vezmeme všechny »poúnorové« komunisty vcelku, pak na místech předsedů byli zastoupeni jen asi o 13% méně než mezi řadovými členy.

Rok 1969 zachycuje situaci dosti změněnou. Preferování »předválečných« komunistů při volbách výborů i předsedů sice pokračovalo, ale jeho intenzita se snížila. »Předúnoroví« členové se dokonce do výborů i na místa předsedů dostávali v menším rozsahu, než by odpovídalo jejich zastoupení v členské základně. Do výborů naopak výrazně pronikali komunisté »poúnoroví«, a mezi nimi zvláště ti, kteří byli ve straně jen krátkou dobu. Ve funkcích předsedů se z »poúnorových« komunistů uplatňovali více ti, kteří byli ve straně již delší dobu. Poměrně podrobné údaje ve zprávě z roku 1969 umožňují konstatovat, že prosazování demokratizačních tendencí při vytváření výborů i při volbách předsedů vedlo ke snížení podílu »předúnorových« i bezprostředně »poúnorových« (tj. těch, kteří do KSČ vstoupili v průběhu roku 1948) komunistů. Na druhé straně došlo k posílení pozic skupin, které do KSČ přišly v padesátých letech a zejména těch, kteří do ní vstupovali v letech šedesátých. Z pochopitelných důvodů měli mizivé zastoupení mezi stranickými funkcionáři základních organizací jen ti, kteří vstoupili do KSČ teprve v průběhu roku 1968.

b. Délka působení ve funkci

Významným faktorem vnitrostranické struktury byla doba, resp. délka působení ve volené funkci. U funkcionářského sboru základních organizací můžeme tento aspekt sledovat jen podle obměny funkcionářů, resp. jen podle podílu nově zvolených členů výborů i předsedů. Jestliže byl ale někdo volen do funkce nově, nemusí to znamenat, že ještě ve volené funkci nepůsobil, nýbrž pouze to, že v ní nepůsobil v minulém volebním období. Předpokládáme ale, že na úrovni základních organizací převažovali mezi nově voleným funkcionáři ti, kteří byli do dotyčné funkce skutečně voleni poprvé.

Tabulka č. 17

Nově zvolení funkcionáři ZO KSČ – podíly v % ⁴¹

		1956	1958	1960	1963	1965	1967	1969
celkem	výbory	44,1	33,1	30,4	31,0	28,1	.	28,9
	předsedové	30,7	26,8	19,3	31,6	30,2	24,3	.
české kraje	výbory	43,2	31,5	29,5	.	.	.	28,1
	předsedové	30,1	24,7	17,2	.	.	.	.
slov. kraje	výbory	46,2	35,7	31,6	.	.	.	28,5
	předsedové	37,4	28,9	22,3	.	.	.	.

Tabulka ukazuje značný rozsah obměny funkcionářského sboru základních organizací v roce 1956 a postupující stabilizaci i její výkyvy v letech pozdějších. Pozoruhodná je snad jen větší obměna ve funkcích předsedů v letech 1963 a 1965. Rozdíly mezi českou a slovenskou částí strany se v roce 1956 projeví výraznější obměnou výborů i předsedů ZO KSS. Při celkově snižující se tendenci se rozdíly mezi českými a slovenskými kraji udržovaly u předsedů a postupně se snižovaly ve složení výborů ZO KSS.

O skutečné stabilitě funkcionářských kádřů základních organizací uvedené údaje vypovídají jen málo. Kdyby každoročně docházelo k doplňování výborů z nejčastěji uváděných zhruba 30%, za několik volebních období by se ve funkcích museli vystřídat všichni členové základní organizace, což jistě neodpovídalo skutečnosti. Neplatí ale zřejmě ani opačné tvrzení, že s kratšími přestávkami byli voleni stále titíž komunisté, i když patrně jakési stabilní jádro pro funkce ve výborech a na místa předsedů v základních organizacích existovalo. K tomuto aspektu máme ve stranické statistice ojedinělé údaje o předsedech výborů základních organizací z roku 1956. Uvedeme si tuto charak-

⁴¹ Prameny stejné jako u tab. č. 16.

teristiku ve spojení s jednotlivými typy základních organizací na následující tabulce.

Tabulka č. 18

Doba působení předsedů ZO KSČ ve funkci v roce 1956 ⁴²

Počet předsedů ZO	závodních	vesnických	uličních	útvarových	celkem
	28 681	13 966	1 312	2 903	46 862
z nich bylo nepřetržitě ve funkci předsedy od roku (v %)					
1952 a dříve	9,2	14,4	9,6	1,6	10,3
1953	6,8	8,4	7,0	8,6	7,4
1954	13,4	16,0	13,6	21,8	14,1
1955	37,6	35,8	35,3	45,7	37,6

V roce 1956 byla tedy celá jedna desetina předsedů výborů základních organizací zvolena nejméně pětkrát za sebou. Není důvod předpokládat, že by se tendence volit opakovaně osvědčené funkcionáře, zejména v menších organizacích, měla v dalších letech nějak výrazně měnit.

Nijak nepřekvapuje, že nejvyšší podíly dlouhodobě volených předsedů vykazovaly vesnické organizace a nejnižší podíly organizace útvarové, i když ty vykazovaly nejvyšší podíly opakovaně volených v posledních dvou letech. Útvarové organizace jako zvláštní typ existovaly teprve krátce a jejich stabilní funkcionářský kádr se teprve formoval.

Na stabilitu funkcionářských sborů základních organizací mělo nesporně silný vliv vyzvedávání osvědčených funkcionářů do vyšších stranických i mimostranických funkcí, jakož i do zaměstnání v oblasti státní správy a řízení hospodářství, do armády, Bezpečnosti apod. Na druhé straně však jistá stabilita existovala a její působení spolu s obměnami ovlivňovalo strukturu funkcionářského sboru ZO v řadě směrů.

Struktury funkcionářských kádrů podle typů základních organizací jsme se již dotkli v pasáži o vývoji jejich početnosti, zejména v souvislosti s uplatňováním tzv. registrovaných členů ve výborech vesnických a uličních organizací, později i v závodních organizacích v JZD.

c. úroveň stranického školení funkcionářů ZO KSČ

Struktura funkcionářů ZO podle rozsahu stranického školení byla podchycena mnohem dříve než úroveň školního vzdělání. Do statistiky bylo zařazováno jen

⁴² SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600.

internátní stranické školení, nikoli absolvování jednotlivých útvarů a stupňů průběžného stranického školení, do nichž byli povinně zařazováni téměř všichni komunisté.

Tabulka č. 19

Stranická školenost funkcionářů ZO KSČ – podíly v % ⁴³

stranické internátní školení		1956		1958		1960	
		české kraje	slov. kraje	české kraje	slov. kraje	české kraje	slov. kraje
do 1 měsíce	výbory předsed.	17,0	14,5	15,4	12,0	13,4	9,9
		28,5	20,8	27,2	19,2	24,7	20,0
delší	výbory předsed.	4,2	8,5	5,8	9,9	5,3	9,4
		8,8	14,7	12,0	16,5	11,2	17,1

Z tabulky je zřejmé, že internátní stranické školení absolvovala značná část funkcionářského sboru základních organizací. Zejména u předpokládaných předsedů to bylo jistě jejich předností. Můžeme mít za to, že absolvování internátního stranického školení se týkalo jednak stabilního funkcionářského jádra základních organizací, jednak funkcionářů na vzestupu k vyšším stranickým funkcím a významnějšímu pracovnímu uplatnění.

Dále je zřejmé, že stranické indoktrinaci byla věnována větší pozornost na Slovensku, zejména na školeních dlouhodobých. Podrobnější členění údajů z roku 1956 ukazuje, že čím bylo školení delší, tím více se na něm podíleli funkcionáři ZO KSS.

Pozoruhodné je, že stranické školení přestává být u funkcionářů ZO KSČ uváděno ve zprávách z let šedesátých a místo toho se objevují údaje o celkovém vzdělání. Jen zpráva z roku 1969 se zmiňuje, že 6,3% členů výborů a 13,5% předsedů ZO absolvovalo v minulosti nějaké stranické internátní školení, ale zároveň konstatuje, že vesměs šlo o školení obsahově již zastaralá a neodpovídající soudobým potřebám stranické práce.

SHRNUTÍ

Početnost i struktura funkcionářského sboru základních stranických organizací ve sledovaném období prošla řadou změn. Co bylo nositelem pozitivního vývoje a co naopak dodatečným reagováním na samovývoj, co bylo jen přizpůsobením celkovému společenskému vývoji a co naopak nouzovým řešením vzniklé situace?

Vedení KSČ i řídící územní orgány se snažily ovlivňovat formování struktury výborů i předsedů základních stranických organizací zejména v tom směru, aby

⁴³ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3.

v nich byli co nejvíce zastoupeni dělníci, ženy a mladí lidé. Ačkoli vliv vyšších stranických orgánů na sestavování výborů a vyhledávání jejich předsedů byl od počátku nemalý a až do poloviny 60. let se dále zvyšoval, přece jen nebyl jediným, ani pokaždé určujícím faktorem. Vždy se v jisté míře prosazovaly zájmy a potřeby samotných základních organizací. V nich se lidé osobně znali a volba funkcionářů byla ovlivněna ohledem na osobní vztahy a osobní kvality kandidátů na funkce víc než abstraktními hledisky třídně politickými či strukturálními. Přesto či možná právě proto prodělala struktura funkcionářského sboru základních organizací významné proměny ve směru i proti směru působení vyšších stranických orgánů. Dalším silně působícím faktorem byly strukturální změny v samotném členstvu základních organizací.

Místo shora preferovaného zvýšení podílu dělníků, ev. fyzicky pracujících se v sociální struktuře funkcionářů základních organizací prosazovalo zdola preferované zvyšování podílu duševních pracovníků, resp. příslušníků inteligence. Nebyl to však vzestup ve všech skupinách inteligence. Motorem vzestupu byli technicko-hospodářští pracovníci, doplňovaní skupinou pedagogických pracovníků. Svým podílem přispívaly i některé málo početné skupiny inteligence – pracovníci vědy, kultury, lékaři apod. Na rostoucím podílu duševních pracovníků mezi funkcionáři ZO se naopak nepodíleli administrativní úředníci a političtí a veřejní pracovníci, jejichž zastoupení ve výborech ZO mělo klesající tendenci. Zároveň musíme vzít v úvahu, že podíl duševních pracovníků se zvyšovala i díky bývalým dělníkům, kteří v procesu sociálních přeměn přešli do povolání s převahou duševní práce. Rostoucí podíly důchodců ve výborech, zejména místních organizací, byly nouzovým řešením důsledků rapidního stárnutí členské základny i funkcionářských kádrů v těchto organizacích. V demografické struktuře se sice podařilo dočasně zvednout zastoupení žen, ale jejich pozice a vliv v základních organizacích ani zdaleka neodpovídaly jejich podílu na celkovém počtu komunistů. Preferování mladých komunistů, zintenzívněné v první polovině šedesátých let, mělo také jen dočasné a nepřiliš výrazné úspěchy v kategorii nejmladších; poněkud výraznější a dlouhodobější byly dosaženy ve skupině do 35, resp. 40 let. Důležitým faktorem rovněž bylo, že vzdělanostní struktura funkcionářského sboru a zejména předsedů byla vyšší než u řadových členů a dále se rychle zvyšovala, zejména v průběhu 60. let.

Ve vnitrostranické struktuře došlo k posunu těžiště od »předúnorových« k »poúnorovým« komunistům a v šedesátých letech se významně zvýšily pozice těch, kteří do KSČ vstoupili teprve nedávno. Uplatňování registrovaných komunistů ve výborech vesnických a uličních organizací i organizací v JZD bylo opět jen nouzovým řešením celkového stárnutí KSČ.

Všechny pozitivní změny ve strukturálním vývoji funkcionářského sboru základních stranických organizací – růst podílu inteligence, vzdělanějších a stranicky »čerstvějších« sil – se na Slovensku prosazovaly silněji než v českých krajích.

II. FUNKCIONÁŘI CELOZÁVODNÍCH, PODNIKOVÝCH, MĚSTSKÝCH, MÍSTNÍCH A SPOLEČNÝCH MÍSTNÍCH VÝBORŮ KSČ

Výbory, vyjmenované v nadpisu, vytvářely jakési mezipatro v organizační struktuře KSČ mezi základními organizacemi a okresními výbory. Byly vytvářeny v podnicích a v místech, kde působilo několik základních organizací, a jejich hlavním posláním bylo usměrňovat a koordinovat činnost podřízených organizací. Byly jakousi prodlouženou rukou okresních výborů, resp. jejich předsednictev a aparátu. Později jim byly svěřeny i některé úkoly a pravomoci okresních orgánů.

1. CELOZÁVODNÍ A PODNIKOVÉ VÝBORY

Celozávodní výbory jako jakási nadstavba nad základními organizacemi vznikly nejdříve a existovaly po celou námi sledovanou dobu. Podnikové výbory se vytvářely v 60. letech jako orgány s vyššími pravomocemi, a to ve zvlášť velkých podnicích a v provozních oddílech na železnici. Jejich společnou problematiku se pokusíme charakterizovat na celozávodních výborech. Nejdříve se zaměříme na vývoj jejich početnosti.

Tabulka č. 1

Vývoj početnosti CZV KSČ¹

		1956	1958	1960	1963	1965
počet CZV		629	668	854	1 562	1 558
členové CZV		6 722	7 931	10 137	18 043	18 405
z toho:						
	České kraje					
	CZV	554	581	708	.	.
	členové	5 771	6 769	8 570	.	.
slov. kraje						
	CZV	85	95	132	.	.
	členové	837	1 018	1 391	.	.
zvl. složky						
	CZV	10	12	14	.	.
	členové	114	144	176	.	.

Pokud jde o počet podnikových výborů, existovalo jich v roce 1963 celkem 7 a měly 105 členů, o dva roky později se jejich počet zvýšil na 9 se 141 členy.²

¹ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 11/1 a 71/2.

² SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 11/1, 71/2.

Tabulka naznačuje, že nad funkcionářskými sbory základních stranických organizací se vytvořila nikoli zanedbatelná vrstva vyšších stranických funkcionářů, z nichž někteří byli dokonce uvolněni za svého dosavadního zaměstnání a za výkon funkce byli placeni. Týkalo se to předsedů některých CZV a všech předsedů PV KSČ.

Z údajů v tabulce je zřejmá tendence přibývání obou článků stranické hierarchie. Z jejich početního růstu zároveň vyplývá, že jen v zachyceném desetiletí počet předsedů CZV narostl dvaapůlkrát, počet členů CZV rostl ještě rychleji. Podobná tendence je patrná i ze skoupých čísel o podnikových výborech.

O územním rozložení CZV máme údaje jen do roku 1960. Je z nich zřejmé, že tyto orgány se ve zdrcující míře vytvářely v české části strany. Dá se předpokládat, že při celkovém početním růstu se převaha na české straně udržela i v letech šedesátých, i když celkový rozdíl se mohl poněkud snížit.

Pro šedesátá léta nemáme sice údaje o územním rozložení CZV, ale zato máme údaje o jejich oborové struktuře. Nejvíce – 336 CZV KSČ – působilo na státních statcích, 236 ve strojírenských podnicích, 144 ve stavebnictví, 120 v dopravě, 119 ve spotřebním průmyslu, 70 v uhelných dolech, 68 v hutích, 46 v chemickém průmyslu, 39 ve státních úřadech a na národních výborech, 25 ve školách, 21 ve zdravotnictví, 21 na traktorových stanicích, 20 v rudných dolech, 14 v obchodě, 12 v potravinářském průmyslu. Dále existovalo 255 celouťvarových výborů v armádě a Bezpečnosti. Z přehledu je zřejmé, že celozávodní výbory KSČ byly vytvářeny především ve velkých podnicích či organizacích výrobního charakteru. Na nevýrobní organizace jich připadalo jen 6,3%, resp. 22,6% se započtením ozbrojených složek.

Podnikové výbory KSČ se v šedesátých letech začaly vytvářet především v mamutích podnicích výrobních. V roce 1963 již působily ve Vítkovických železárnách a v Nové Huti v Ostravě, ve Spojených ocelárnách na Kladně, ve Škodovce v Plzni, ve Svitě v Gottwaldově (ve Zlíně) a na Dole V.I.Lenina v Komořanech. Do roku 1965 k nim přibýly Východoslovenské železářny v Košicích a Ostravsko-karvinské doly v Ostravě. Ve stejném roce schválilo vedení KSČ vytvoření dvanácti stranických podnikových výborů v sídlech provozních oddílů ČSD, o rok později další dva v AZNP v Mladé Boleslavi a v Uranových dolech v Příbrami. Ve stadiu příprav bylo vytvoření PV KSČ ve třech podnicích v Praze (ČKD, Dopravní podnik a Stavební závody) a v jednom v Brně (Šmeralovy závody). Na příkladu PV KSČ ve Východoslovenských železárnách si můžeme udělat představu o fungování CZV i PV: podnikový výbor KSČ řídil 6 celozávodních výborů (a jejich prostřednictvím 27 základních organizací) a dále přímo řídil ještě 6 základních stranických organizací.³

Při analýze jednotlivých strukturálních aspektů se zaměříme v podstatě jen na celozávodní výbory a o podnikových výborech pojednáme jen okrajově.

³ údaje o CZV a PV PSČ převzaty či vypočteny z pramenů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 37/2, 60/8, 97/23.

Sociální struktura CZV KSČ⁴

skupiny pracovníků	1956	1958	1960	1963	1965
dělníci	33,9	38,3	38,8	35,8	34,4
zaměstnanci služeb	1,5	2,0	1,8	0,6	.
technicko-hosp. pracovníci	29,9	28,7	30,0	29,8	36,1
politici a veřejní prac.	9,4	9,9	10,1	8,6	6,7
učitelé, vědci a kult. prac.	2,1	2,4	2,5	.	.
administrativní úředníci	12,1	10,7	10,4	7,1	8,0

Z hlediska zastoupení dělníků je výrazný výkyv, spojený s uplatňováním přísnějších třídně politických hledisek, k němuž došlo záhy po roce 1956. Již v roce následujícím podíl dělníků v CZV se zvýšil na 37,8% a dále se zvyšoval až do začátku let šedesátých, kdy ekonomické problémy přinutily vedení KSČ poněkud slevit z třídně politických kritérií. Přesto zmíněný výkyv v zastoupení dělníků v CZV nebyl tak výrazný jako ve výborech základních stranických organizací. Celkově bylo zastoupení dělníků v CZV vždy nižší než ve výborech ZO.

Podíly duševních pracovníků se do roku 1960 vyvíjely rozdílně v jejich jednotlivých skupinách a jako celek se poněkud snížily. Z neúplných údajů pro šedesátá léta můžeme předpokládat obrat ke vzestupu.

Nejvíce se z příslušníků inteligence v CZV KSČ uplatňovali technicko-hospodářští pracovníci. Jejich podíly v období uplatňování třídně politických kritérií poněkud kolísaly, ale v polovině šedesátých let prudce akcelerovaly. Zmíněný tvrdší politický kurs přinesl hlavně snížení podílu administrativních úředníků, který i v polovině šedesátých let zůstal hluboko pod úrovní z roku 1956. Podíly politických a veřejných pracovníků, kteří vlastně představují v CZV vrstvu funkcionářů placených, ve druhé polovině padesátých let poněkud nabyly na objemu a teprve jisté uvolnění v letech šedesátých vedlo ke snižování jejich zastoupení v těchto stranických výborech.

Z roku 1965 máme některé údaje k sociální struktuře CZV v jednotlivých hospodářských odvětvích. Nadpoloviční zastoupení v CZV měli dělníci v rudných dolech (59,1%), ve výrobě stavebních hmot (58,5%), v uhelných dolech (55%) a v potravinářském průmyslu (52,7%). V ostatních oborech se podíly dělníků v CZV KSČ pohybovaly mezi 50 – 40%. Pod tuto úroveň se dostaly v podstatě jen v dopravě (37,8%) a pochopitelně ve všech sektorech nevýrobních. Nejvyšší zastoupení technicko-hospodářských pracovníků vykazovaly CZV ve výzkumných ústavech (42,1%) a v uhelných dolech (39,6%), pod 30% jen v rudných dolech (28%) a kolem 20% ve výrobě stavebních hmot a v potravinářském průmyslu. Pozoruhodně vysoké podíly politických a veřejných pracovníků vykazovaly CZV

⁴ Prameny shodné s tabulkou č. 1.

v uhelných dolech (15,8%), v hutích (14,6%) a na státních statcích (13,4%), z nevýrobní oblasti ve státních úřadech (15,6%) a ve školství (13,5%).⁵

Tabulka č. 3

Demografická struktura CZV KSČ – podíly v %⁶

podíly	1956	1958	1960	1963	1965
mladých do 35 let	39,1	33,2	31,0	35,7	29,5
žen	.	7,8	9,4	10,1	10,0

Snaha čelit stárnutí funkcionářského sboru měla v případě CZV jen krátkodobý efekt začátkem šedesátých let, i když mladí komunisté do 35 let byli v CZV zastoupeni lépe než ve výborech základních stranických organizací včetně výborů organizací závodních, a to ve všech letech, pro něž máme údaje.

Zastoupení žen v CZV se postupně zvyšovalo a v šedesátých letech se v podstatě ustálilo na úrovni jedné desetiny. Bylo ale vždy podstatně nižší než zastoupení žen ve výborech závodních organizací.

Tabulka č. 4

Vzdělanostní struktura CZV KSČ – podíly v %⁷

rok	základní vzdělání	nižší střední	střední s maturitou	vysokoškolské vzděl.
1963	63,7	14,5	13,9	7,9
1965	55,4	15,2	19,6	9,8

I z pozdních a neúplných údajů o vzdělanostní struktuře CZV je patrná tendence ke zlepšování úrovně vzdělání. Projevovala se jednak úbytkem funkcionářů se vzděláním pouze základním a hlavně zvyšováním podílu funkcionářů s úplným středoškolským a s vysokoškolským vzděláním. Relativně nejrychleji se zvyšovaly podíly držitelů maturitních vysvědčení. Ve srovnání s výbory základních organizací byla tendence ke zvyšování vzdělanostní úrovně v CZV KSČ poněkud výraznější a největší rozdíly v podílech i tempu růstu se projevíly mezi absolventy vysokých škol.

⁵ údaje o sociální struktuře CZV KSČ převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 11/1, 37/2, 60/8, 71/2, 97/23.

⁶ Prameny stejné jako u tabulky č. 1.

⁷ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 11/1, 71/2.

Vnitrostranickou strukturu CZV KSČ se pokusíme stručně vyjádřit v následujících třech tabulkách.

Tabulka č. 5

Složení CZV podle délky členství v KSČ – podíly v % ⁸

rok	vstup do KSČ			
	1921–1945	1945–II/1948	II/1948–1957	1957–1968
1956	2,2	69,7	28,1	–
1958	2,2	69,9	27,9	–
1960	2,1	.	.	.
1963	45,2		38,5	16,3

Údaje o délce členství u funkcinářů celozávodních výborů sice existují i pro roky 1960 a 1965, ale jejich odlišné třídění znemožňuje srovnání. V roce 1960 alespoň je možné vyčlenit tzv. předválečné komunisty.

Z čísel v tabulce č. 5 vyplývá, že »předváleční« a »předúnoroví« komunisté se na složení celozávodních výborů podíleli velice výrazně až do začátku šedesátých let. Čísla z roku 1963 naznačují jistý obrat a signalizují výraznější zastoupení členů »poúnorových« a také těch, kteří do KSČ vstoupili teprve v posledních pěti letech. Tendence ke snižování pozic »zasloužilých« straníků a posilování podílu relativně nových komunistů se tedy prosazovala také v celozávodních výborech, ale méně výrazně a s jistým zpožděním než ve výborech základních stranických organizací.

Délku působení ve funkci v CZV nemůžeme vyjádřit přímo, protože k tomu nemáme podklady. Můžeme na ni usuzovat jen nepřímě, z podílu nově volených funkcionářů.

Tabulka č. 6

Nově zvolení členové CZV KSČ ⁹

v roce	1956	1958	1960	1963	1965
podíl v %	53,7	44,5	42,0	36,9	36,9

Uvedená čísla jednoznačně signalizují snižování podílu nově volených funkcionářů celozávodních výborů a tedy nepřímě i rostoucí stabilitu funkcionářských kádrů CZV. Vývojová tendence je sice podobná vývoji ve výborech základních organizací, ale podíly nově volených členů CZV byly vždy výrazně

⁸ Podle pramenů citovaných u tab. č. 1.

⁹ Prameny jako v tabulce č. 1.

vyšší. O zvolení do CZV byl zřejmě jednak vyšší zájem, jednak CZV měly širší zázemí a tedy i bohatší kádrové zdroje.

Při výběru do CZV zřejmě mělo větší váhu, když uchazeč o funkci prošel internátním stranickým školením, než při výběru do výborů základních organizací.

Tabulka č. 7

Absolventi stranického školení v CZV KSČ – podíly v % ¹⁰

internátní stranické školení	1956	1958	1960
do 1 měsíce	26,7	21,4	15,2
delší	16,7	17,1	16,1

Podnikové výbory KSČ byly orgány zřizované teprve v šedesátých letech. Pro krátkost jejich trvání a nepříliš vysoký počet jejich členů nelze z výkyvů jejich sociální struktury vyvozovat nějaké významnější závěry. Např. v roce 1963 měli v nich dělníci plných 40%, ale v následujícím roce jen 28,6%. V roce 1965 činil podíl dělníků 31,9% v podnikových výborech KSČ výrobních podniků, na železnici 30,4%. Podíl technicko-hospodářských pracovníků činil v roce 1963 podíl jen 28,6%, o rok později ale již 39% a v roce následujícím dokonce 41,1%. Nejvíce jich bylo v podnikových výborech KSČ na železnici – v nich měli dokonce většinu (54,5%).

Jediným výrazným a poměrně stabilním rysem podnikových výborů KSČ bylo silné zastoupení politických pracovníků v nich. V roce 1963 představovali pracovníci KSČ, ROH a ČSM 29,5% funkcionářů zvolených do podnikových výborů, v následujících dvou letech sice došlo k jistému poklesu (27,6% a 24,8%), ale jejich podíl byl i ve srovnání s celozávodními výbory velmi vysoký. Ještě v roce 1965 byl každý čtvrtý funkcionář stranického podnikového výboru pracovníkem aparátu KSČ, ROH či ČSM.

Vzdělanostní struktura podnikových výborů KSČ ve srovnání s CZV vykazovala poněkud vyšší zastoupení absolventů středních a vysokých škol. V roce 1963 bylo středoškoláků s maturitou v podnikových výborech 16,2% a vysokoškoláků s diplomem 11,4%. O dva roky později bylo v podnikových výborech více absolventů vysokých škol (21,3%) než škol středních s maturitou (12%). V roce 1965 měli středoškoláci v podnikových výborech na železnici podíl 32,7% a vysokoškoláci 7,7%. Ve stranické struktuře podnikových výborů se zdají údaje z roku 1963 naznačovat výrazné zastoupení »předúnorových« komunistů. Patnáct a více let již bylo členy strany 55,2% funkcionářů stranických podnikových výborů. Při volbě podnikových výborů se značná část jejich členů měnila. V roce 1962

¹⁰ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3.

bylo do nich nově zvoleno 60,4%, v následujících letech 45,8%, 35,2% a 55,3%.¹¹

2. MÍSTNÍ VÝBORY

Jiným mezičlánkem mezi okresními výbory a základními organizacemi KSČ byly městské, místní a společné místní výbory. Byly zřizovány tam, kde v obci nebo v její části¹² fungovalo více základních organizací, jejichž činnost bylo třeba usměrňovat se znalostí místní problematiky. Jako typického představitele těchto územních výborů budeme alespoň kuse charakterizovat místní výbory KSČ, protože dostupné prameny nám zatím víc neumožňují. O místních výborech KSČ máme údaje až ze šedesátých let.

Tabulka č. 8

Vývoj početnosti místních výborů KSČ¹³

	1962	1963	1964	1965
počet místních výborů	907	912	830	827
členové míst. výborů	11 727	11 541	10 829	10 666

Početně představovaly místní výbory KSČ poměrně silnou vrstvu stranických funkcionářů. K charakteristice jejich faktického postavení ve stranické hierarchii však máme naprostý nedostatek podkladů. Na rozdíl od celozávodních a podnikových výborů KSČ vykazovaly v krátkém zachyceném období vcelku mírně sestupnou tendenci.

Kusé údaje o složení místních výborů KSČ z hlediska sociální struktury říkají, že zastoupení dělníků v nich činilo v roce 1963 jen 22% a v roce 1965 kleslo na 20,4%. Podíl technicko-hospodářských pracovníků naopak ve stejném rozmezí vzrostl z 28,6% na 30,6%. Zastoupení politických pracovníků bylo vysoké a stabilní: 12,9 % v roce 1963 a 12,6% v roce 1965. Významné a stoupající zastoupení měli ještě učitelé (7,7% a 8,3%), úředníci (7,3% a 7,7%) a důchodci (4,7% a 6%). Naopak klesající tendenci zaznamenáváme u členů zemědělských

¹¹ údaje o podnikových výborech KSČ převzaty či vypočteny z podkladů v SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 11/1, 42/1, 71/2.

¹² V podkladovém materiálu pro jednání sekretariátu ÚV KSČ 5.2.1964 je zmínka, že kromě šesti obvodních výborů KSČ s právy okresních výborů bylo v Brně vytvořeno v okrajových částech města 7 místních výborů. V organizační struktuře KSČ v Praze se však místní stranické výbory nevyskytovaly, pouze výbory obvodní s právy výborů okresních. – SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 37/2.

¹³ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 11/1, 37/2, 42/1, 71/2.

družstev (5,1% a 2,9%). Od celozávodních výborů se místní výbory odlišovaly zejména nižším zastoupením dělníků, technicko-hospodářských pracovníků a vyšším podílem pracovníků stranických a jiných aparátů.

Demografickou strukturu charakterizuje nízký a mezi lety 1963 a 1964, k nimž jediné máme údaje, i snižující se podíl žen (12,7% a 11,8%) a mladých lidí do 35 let (21,6% a 20,1%).

Vnitrostranická struktura podle délky členství v komunistické straně vykazuje vysoký podíl »předúnorových« komunistů. V roce 1963 jich byla v místních výborech většina (51,3%). V roce 1964 statistika vykazala 3,3% těch, kteří do KSČ vstoupili před rokem 1945. Další čtvrtina zvolených funkcionářů místních výborů KSČ vstoupila do komunistické strany v době od března do konce roku 1948. Ve srovnání s celozávodními výbory byl tedy v místních výborech KSČ mnohem vyšší podíl funkcionářů s dlouholetým členstvím. Stabilita místních výborů se zdá být větší, alespoň podle toho, že v roce 1963 bylo do nich nově zvoleno 32,8% a v roce 1965 30% funkcionářů.¹⁴

Celkově v tomto funkcionářském mezipatře se jako hlavní vývojové tendence prosazovaly početní růst CZV a PV při jisté stabilitě MV, ze sociálního hlediska pomalé snižování podílu dělníků a zvyšování podílů duševních pracovníků a dosti výrazné zvyšování vzdělanostní úrovně. K významným sociálním charakteristikám patřilo dosti početné zastoupení politických a veřejných pracovníků a rovněž »předválečných« a »předúnorových« komunistů, přičemž obojí se teprve v šedesátých letech začalo významněji snižovat.

¹⁴ údaje o místních výborech KSČ převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 11/1, 42/1, 71/2.

III. FUNKCIONÁŘI OKRESNÍCH VÝBORŮ KSČ

Okresní výbory KSČ představovaly pro většinu základních stranických organizací první vyšší stranické orgány, jimiž byly řízeny a kontrolovány. V systému stranického řízení znamenaly rozhodující nástroj vedení KSČ, jehož prostřednictvím mohlo přímo zasahovat do základních organizací. Ve zpětné vazbě představovaly okresní výbory tykadlo, které jako první s jistou mírou zobecnění mohlo stranickému vedení signalizovat vznikání a narůstání problémů i změny postojů a názorů členské základny i funkcionářského aktivu základních stranických organizací.

Většina OV KSČ se svými obvody kryla s okresními články státní a veřejné správy, tedy s obvody působnosti okresních národních výborů. Kromě těchto územních stranických okresů ještě byly vytvořeny okresní výbory KSČ v některých velikých podnicích¹ a v obvodech velkých měst. Po jistou dobu i městské výbory KSČ v krajských městech měly postavení a pravomoci okresních výborů KSČ.

Mezi volenými funkcionáři okresních výborů KSČ můžeme vidět čtyři odlišné vrstvy. Nejnižší představovali náhradníci OV (později byli označováni jako kandidáti OV). Mohli se plně podílet na jednání OV, ale neměli právo rozhodovat, tedy hlasovat o usneseních a při volbě předsednictva. Postupovali do vyšší vrstvy, mezi členy OV KSČ, až když z nich někdo z nějakých důvodů ubyl a podle pořadí, v němž byli zvoleni. Členové OV KSČ měli právo rozhodovat v plénu OV jako formálně nejvyšším okresním stranickým orgánem. Ve skutečnosti vyšší, třetí vrstvou funkcionářů OV KSČ, byli plénem OV KSČ volení členové předsednictev OV KSČ (v padesátých letech byla předsednictva po jistou dobu označována jako byra OV KSČ). Z jejich řad byli voleni nejvyšší funkcionáři okresního výboru – vedoucí tajemník a další tajemníci OV KSČ (na začátku padesátých let do této špičky patřil ještě předseda OV KSČ, později tato funkce byla zrušena a její pravomoci přešly na vedoucího tajemníka). Tato vedoucí špička OV KSČ byli placení funkcionáři. V praxi ale nejčastěji o obsazení vrcholných stranických funkcí v OV KSČ rozhodovaly nejvyšší stranické orgány a plénem OV KSČ je jen formálně schvalovalo.

1. VÝVOJ POČETNOSTI

Údaje, které o okresních výborech máme ve stranické statistice a kterými se budeme na dalších stránkách zabývat, se týkají jen dvou nejnižších vrstev funkcionářů okresních výborů, členů a náhradníků OV KSČ. Budeme se jimi zabývat vcelku, protože mezi členy a náhradníky prakticky velký rozdíl nebyl. Pléna OV se málokdy dostala do situace, že by se v nich hlasovalo skutečně

¹ V roce 1951 existovalo 12 okresních výborů KSČ ve velkých podnicích a dva na vysokých školách v Praze a v Brně. Bylo do nich zvoleno 246 členů a 59 náhradníků OV KSČ. – SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 25.

konfrontačně, aby záleželo na každém jednotlivém hlasu. Usnesení byla přijímána vesměs jednomyslně nebo velkou většinou v navrženém znění stejně jako kandidátky do předsednictev v navrženém složení. Vyjadřovat souhlas s předloženými návrhy či dávat k nim připomínky mohli i kandidáti OV (resp. dříve náhradníci OV). Právě tyto skutečnosti svým způsobem reflektovala i stranická statistika, když členy a náhradníky (kandidáty) OV KSČ vždy brala jako jeden celek.

Tabulka č. 1

Vývoj početnosti členů a kandidátů OV KSČ ²

rok	celkem	v českých krajích	ve sloven. krajích
1948	.	3 449	.
1950	.	4 525	.
1952	8 242	5 794	2 249
1954	8 843	6 065	2 778
1956	8 840	6 042	2 798
1958	12 167	8 370	3 798
1960	6 214	4 449	1 753
1962	4 538	.	.
1964	4 690	.	.
1966	5 949	4 330	1 619

Vývoj početnosti členů a kandidátů OV KSČ závisel na rozhodnutí vedení KSČ o vzniku či zániku okresní organizace a na počtech členů a náhradníků jednotlivého okresu stanovených tímto vedením na základě zařazení okresu do kategorií podle velikosti a důležitosti. Po vykrystalizování sítě stranických okresů od začátku padesátých let zůstával dlouho počet členů i náhradníků OV KSČ v podstatě stabilní až do roku 1957, kdy se rozhodnutím stranického vedení početní stavy OV KSČ zvýšily zhruba o polovinu. Ale ani tato úroveň neměla dlouhého trvání, neboť již v roce 1960 se v souvislosti s územní reorganizací státu snížil i počet stranických okresů zhruba na polovinu a stejně poklesly i počty jejich členů a kandidátů. Tendence ke snižování početních stavů OV KSČ se prosazovala až do poloviny šedesátých let, než se začala prosazovat tendence opačná. S vývojem početnosti plén okresních výborů se měnily možnosti funkcionářů uplatnit se v okresním článku stranického řízení, aniž by to nějak záviselo na nich samotných, na jejich schopnostech či dosavadních výsledcích ve stranické práci.

² SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 12; f. 100/4, a.j. 13; f.05/1, a.j. 1599, 1600, 1601/1, 1601/3; f. 00/12, a.j. 320; f. 02/4, a.j. 42/1; f. 00/13, a.j. 333.

2. SOCIÁLNÍ STRUKTURA

Pro odlišná kritéria zařazování do sociálních skupin musíme vývoj sociální struktury probrat po časových úsecích. První z nich sahá do poloviny padesátých let a umožňuje porovnat složení okresních výborů KSČ podle současně vykonávaného zaměstnání i podle původního povolání.

Tabulka č. 2

Sociální struktura OV KSČ³
podle původního a nynějšího povolání – podíly v %

	1948	1950		1952		1954		1955	
skupina	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.
dělníci	23,3	71,1	37,7	82,5	24,2	77,7	13,3	73,8	12,8
zřizenci, prac. služeb	2,5	3,6	2,8	2,3	3,9	0,6	1,2	3,8	.
rolníci	5,7	7,7	9,1	5,6	6,1	5,9	9,1	5,7	10,8
živn. a obchod.	5,6	1,0	0,4	.	-	.	-	.	-
svobodná povol.	1,4	0,6	0,4	.	-	.	-	.	-
úředníci	44,9	9,2	40,1	4,4	58,0	5,8	64,0	7,5	59,0
učitelé, humanit. inteligence	.	3,9	3,1	2,2	2,1	4,7	4,3	6,3	6,3
studenti	1,9	-	1,0	-	0,7	-	.	-	0,1
vojáci, přísl.SNB	3,9	.	0,7	0,1	1,1	.	4,3	.	4,9
ženy v domácnosti	3,7	3,0	4,3	0,8	1,5	1,4	1,0	0,8	1,0
důchodci	1,3	-	0,5	-	0,4	-	0,3	-	0,4

Vysvětlivky k tabulce:

Údaje z let 1948 a 1950 se týkají jen OV v české části KSČ. Do pojmu úředníci jsou zahrnuti i příslušníci inteligence v zaměstnaneckém poměru, pokud nebyli uvedeni zvlášť ve skupině učitelé a ostatní humanitní inteligence. Do údajů o této skupině v letech 1950 a 1952 byli zahrnuti pouze učitelé; příslušníci humanitní inteligence byli zařazeni mezi úředníky.

Tabulka č. 2 zachycuje změny sociální struktury okresních výborů KSČ v období velkých sociálních proměn celé společnosti.

Sociální struktura české části OV KSČ v roce 1948 je zachycena přímo z doby mocenského převratu – jedna část okresních výborů byla zvolena těsně před ním a druhá bezprostředně po něm. Zachycuje složení okresních výborů jen podle současného zaměstnání. Zastoupení dělníků v nich dosahuje jen poloviny úrovně,

³ Převzato, ev. vypočteno z pramenů SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 12; f. 100/4, a.j. 13; f. 05/1, a.j. 1563, 1599.

jakou se podíleli na složení všeho členstva KSČ v té době (47,5%). Nepochybně již v té době přešla část původně dělnických funkcionářů v důsledku sociální mobility v předúnorovém období do úřednických profesí. Také díky tomu skupina úředníků, tedy duševních pracovníků v zaměstnaneckém poměru, byla nejsilnější sociální složkou okresních výborů v české části KSČ již v roce 1948. Pozoruhodné bylo i poměrně výrazné zastoupení soukromých rolníků, živnostníků, obchodníků a svobodných povolání mezi českými okresními stranickými funkcionáři. V době »boje o většinu národa« dogmatická třídní hlediska neměla uplatnění. Zato se promítla do složení českých okresních stranických výborů o dva roky později. Soukromí rolníci, živnostníci a příslušníci svobodných povolání se z OV KSČ začínali ztrácet a v následujících letech z nich zcela vymizeli. Část funkcionářů z uvedených skupin bychom pravděpodobně našli zařazenu do skupin družstevních rolníků a pracovníků služeb.

Podíl dělníků v OV KSČ se po převzetí veškeré moci komunistickou stranou výrazně zvýšil,⁴ ačkoli souběžně docházelo k přesunům dělnických funkcionářů do úřednických profesí, nejčastěji do státní správy a vedení podniků. Sociální mobilita dělnických funkcionářů v okresních výborech dosáhla vrcholu v roce 1952, kdy více než čtyři pětiny všech jejich členů a kandidátů v celém státě byly původně dělníky. Dělnické povolání však nadále zastávala jen čtvrtina funkcionářů OV KSČ. Z rozdílů mezi původním a nynějším zaměstnáním můžeme vyvodit, že nejvíce původních dělníků přešlo do úřednických profesí (více než polovina členů a náhradníků OV KSČ), ostatní do armády, k Bezpečnosti a někteří i do zemědělských družstev. Podíl skutečných dělníků v okresních výborech v dalších letech postupně klesal až na pouhou osminu.

Zastoupení úřednických funkcionářů v OV KSČ dosáhlo vrcholu v roce 1954, ale jen zhruba každý sedmý z nich jako úředník také začínal. Zbývajících šest až na nepatrné výjimky začínalo svou životní dráhu v dělnických profesích. Skutečné podíly původně dělnických kádrů v OV KSČ mohly být i vyšší než rozdíl (64,4%) mezi původním a nynějším povoláním v sociální skupině dělníků. Do dělnických profesí mohli přejít i funkcionáři, kteří byli původně živnostníky, zřízenci, v domácnosti apod. Z uvedených skutečností lze soudit, že tzv. nová inteligence, vytvořená z původních dělníků, se v okresních výborech KSČ v první polovině padesátých let uplatnila v mimořádném rozsahu. Podrobněji členěná stranická statistika z roku 1955 umožňuje podrobnější pohled na skupinu úřednických funkcionářů v OV KSČ. Jejich největší část tvořili političtí pracovníci (25,8%), následovaní administrativními úředníky (25,3%), techniky (6,4%), učiteli (4,2%), vysokoškolsky vzdělanými odborníky z výroby, státní správy a vědy (1,9%) a pracovníky umění a kultury (0,2%). Je více než pravděpodobné, že největší zastoupení měli bývalí dělničtí funkcionáři v prvních třech skupinách. Přitom mohl být přechod do nich podnětem ke svěřeni funkce v OV KSČ nebo naopak, zvolení do okresní stranické funkce mohlo být motivem pro přeřa-

⁴ Na počátku roku 1949 bylo do OV KSČ v českých krajích zvoleno 58,8% dělníků za členy a 61,4% za náhradníky. Podíly úředníků činily 20,8% a 16,4%. – SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 15.

zení v zaměstnání na úřednické místo. Zda bylo získání odpovídajícího vzdělání předpokladem nebo – asi častěji – doháněno dodatečně, či zda nebylo vyžadováno vůbec, to se ze statistických pramenů zjistit nedá. Jisté je, že části dělnických kádrů přístup ke vzdělání rozšířily a usnadnily mimořádné formy studia na středních i vysokých školách. Přesto uplatnění dělnických kádrů, nabyvších střední odborné či vysokoškolské vzdělání, bylo mezi funkcionáři OV KSČ do poloviny 50. let jen výjimečné. Vypovídá o tom např. minimální rozdíl mezi příslušníky inteligence s vysokoškolským vzděláním podle původního a nynějšího zaměstnání. Pouze 53 funkcionářů OV KSČ (z 8,8 tis.) bylo již před započítáním vysokoškolského studia v nějakém zaměstnání, z čehož ale ještě neplyne, že všech 53 začínalo jako dělníci.

Rozdíly mezi českými a slovenskými kraji ve složení okresních stranických výborů nebyly ani zdaleka tak veliké jako rozdíly v sociální struktuře společnosti a členské základny komunistické strany. V roce 1952 bylo v českých OV KSČ jen o málo více dělníků podle původního povolání (o 2,6%), ve slovenských zase podle skutečně vykonávaného zaměstnání (o 1,3%). Ve slovenských OV bylo podle původního i nynějšího povolání o něco více rolníků a méně zřízenců a úředníků, více nynějších vojáků z povolání a příslušníků SNB. Jedině rozdíl v zastoupení rolníků odráží vyšší podíly rolníků v celé slovenské společnosti a mezi členy KSS. Ostatní podíly ve skladbě OV KSS svědčí v podstatě o stejné kádrové politice v obou částech strany a zaznamenané odchylky padají spíše na vrub horlivosti při jejím prosazování.

Vývoj sociální skladby OV KSČ ve druhé polovině odráží statistika, v níž byly sociální skupiny roztrženy odlišně.

Tabulka č. 3

Sociální struktura OV KSČ⁵
podle původního a nynějšího povolání – podíly v %

skupina	1956		1957		1958		1959		1960	
	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.
dělníci	71,6	13,7	78,3	25,2	77,7	23,4	75,5	23,4	77,9	25,8
poslužná povolání	3,4	2,1	4,0	2,0	4,5	2,0	3,4	0,9	3,7	0,7
rolníci	5,9	14,1	5,6	15,7	6,0	15,2	5,8	15,3	5,0	17,2
tech.-hosp. pracov.	3,8	24,1	2,1	19,1	2,3	19,2	2,1	22,5	2,6	16,3
polit. a veř. prac.	-	28,7	-	20,7	-	22,8	-	23,3	-	25,6
humanitní intelig.	4,4	4,6	3,6	3,9	3,4	3,9	3,5	3,9	3,6	4,6
admin. úředníci	5,4	4,8	4,2	6,3	4,0	5,7	4,7	3,3	4,6	3,6
vojáci a SNB	.	4,3	.	4,8	.	5,7	.	4,0	.	3,6
studující	-	0,2	-	.	-	0,0	.	0,0	-	0,0
ženy v domácnosti	1,1	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,5	0,9	0,3
důchodci	-	0,5	-	0,7	-	0,7	-	0,6	-	0,7

⁵ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/2, 1601/3.

Vysvětlivky k tabulce:

Skupina humanitní inteligence byla složena z učitelů, lékařů, vědeckých, uměleckých a kulturních pracovníků. U původních povolání této skupiny jsou uváděni pouze o učitelé. Vojáci z povolání a příslušníci SNB jsou ve stranické statistice označeni pouze jako příslušníci útvarových organizací.

Jak z tabulky vysvítá, nejnižší podíly dělníků podle původního i nynějšího zaměstnání byly v OV KSČ v roce 1956. Léta důraznějšího uplatňování třídně politických hledisek znamenala zvýšení dělnického podílu v obojím smyslu, hlavně ale podle nynějšího zaměstnání. Dokonce při poklesu celkového počtu funkcionářů v důsledku územní reorganizace v roce 1960 byla udržena mezi nimi plná čtvrtina skutečných dělníků.

Pokračující združstevňování na vesnicích se promítlo vyššími podíly družstevních rolníků mezi funkcionáři OV KSČ. V roce 1956 byl podíl soukromě hospodařících rolníků mezi členy a kandidáty OV KSČ již jen 1,4%, o dva roky později se snížil na polovinu a v roce 1960 zcela zmizel.⁶

Více než tři pětiny funkcionářů OV KSČ v roce 1956 tvořily skupiny duševních pracovníků. Největší část z nich ale představovali političtí a veřejní pracovníci, tedy pracovníci stranického a státního aparátu a aparátu orgánů a organizací Národní fronty. Výrazné zastoupení měli i technicko-hospodářští pracovníci. Při početním rozšíření plén OV KSČ v roce 1957 sice podíly obou skupin výrazně poklesly, ale již v následujících letech se opět začaly zvyšovat. Při snižování stavů v roce 1960 si političtí pracovníci svůj podíl v OV KSČ dokonce zvýšili na více než čtvrtinu, kdežto technicko-hospodářští pracovníci zůstali zastoupeni podílem téměř o třetinu nižším než v roce předchozím.

Pozoruhodné bylo snižování podílů představitelů humanitní inteligence v OV KSČ během let 1957–1959 i obnovení výchozí úrovně v roce 1960, ovšem při snížených počtech. Významné bylo i vyšší zastoupení vojáků z povolání a příslušníků Bezpečnosti v OV KSČ v letech 1957 a 1958.

Údaje o okresních výborech z druhé poloviny padesátých let máme i územně rozděleny, takže můžeme srovnávat české se slovenskými, a to jak podle původního, tak podle nynějšího povolání jejich členů a kandidátů.

⁶ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 214/1.

Sociální struktura OV KSČ v českých a slovenských krajích ⁷
podle původního a nynějšího povolání – podíly v %

skupina	kraje	1956		1958		1960	
		původ.	nyn.	původ.	nyn.	původ.	nyn.
dělníci	české	73,1	13,4	78,4	24,3	77,1	26,6
	slovenské	68,3	14,1	76,3	21,6	79,8	23,8
poslužná povolání	české	4,2	2,1	5,5	1,9	4,7	0,9
	slovenské	1,8	2,1	2,1	2,1	1,3	0,5
rolníci	české	3,4	12,9	3,9	13,8	4,5	17,0
	slovenské	11,4	16,7	10,5	18,1	6,2	19,2
tech.-hosp. pracov.	české	4,2	25,5	2,3	19,9	2,2	16,4
	slovenské	3,0	21,1	2,5	17,8	3,5	15,7
politici pracovníci	české	-	28,7	-	22,2	-	25,1
	slovenské	-	28,9	-	24,0	-	27,0
humanitní intelig.	české	4,3	4,5	3,4	3,9	3,6	4,6
	slovenské	4,4	4,1	3,4	3,7	3,6	4,2
administr. úředníci	české	5,6	4,9	4,2	6,3	5,0	3,9
	slovenské	5,0	4,5	3,4	4,7	3,6	2,8

Podle původního povolání bylo na Slovensku v OV poněkud méně dělníků, ale v dalších letech došlo nejen k odstranění rozdílu, nýbrž dokonce k vytvoření náskoku proti úrovni českých krajů. Další rozdíly u původních povolání se týkaly pracovníků poslužných povolání v neprospěch Slovenska a během druhé poloviny padesátých let se ještě více rozevřely. Druhý podstatný rozdíl se týkal původních rolníků, jichž bylo mezi funkcionáři slovenských OV v roce 1956 zhruba třikrát víc, ale postupně se tento rozdíl snižoval, až na necelou třetinu v roce 1960. V obou těchto případech se ve složení OV KSS do jisté míry promítl odlišný sociální vývoj slovenské společnosti.

Významnější i výraznější rozdíly se při srovnání českých a slovenských OV projeví z hlediska skutečně vykonávaného zaměstnání jejich funkcionářů, zvláště když přihlédneme ke složení členské základny obou územních částí komunistické strany.

V obou částech republiky bylo zastoupení skutečných dělníků v okresních výborech podstatně nižší než mezi členstvem a ve výborech základních organizací. Nejzřetelněji se tyto skutečnosti projeví v roce 1956. V dalších letech došlo k posílení podílu dělnických představitelů v OV, podstatně vyššímu v české části než na Slovensku. úroveň zastoupení dělníků, ač byla v roce 1956 na Slovensku vyšší, přes další nemalý vzestup zůstaly OV KSS v roce 1960 pozadu za českými okresními orgány KSČ.

O druhé skupině fyzicky pracujících, o pracovnících poslužných povolání, lze říci zhruba totéž co o dělnících. Až do roku 1960 si udržovali poměrně

⁷ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3.

dobré zastoupení ve výborech základních organizací, ve výborech okresních byli zastoupeni slabě a nakonec zcela mizivě. Snižování jejich podílu bylo zpočátku rychlejší v českých OV, ale k roku 1960 na Slovensku bylo snížení tak radikální, že se dostalo i pod českou úroveň.

Třetí skupina fyzicky pracujících, rolníci, měli výrazně vyšší zastoupení mezi členstvem, ve výborech základních organizací i v okresních výborech strany na Slovensku. V obou částech státu byli ve výborech základních organizací i ve výborech okresních zastoupeni nadprůměrně a navíc jejich zastoupení v okresních výborech dále narůstalo. Celkově bylo toto zvýšení ve druhé polovině padesátých let vyšší v krajích českých než na Slovensku.

Celkově se dá říci, že ve srovnání se strukturou členské základny bylo na Slovensku zastoupení fyzicky pracujících v OV relativně nižší než v českých krajích a navíc projevovalo zřejmou tendenci k rychlejšímu snižování. Poněkud odlišně se projevovaly vývojové tendence v zastoupení duševních pracovníků.

V členské základně slovenských okresů bylo podstatně vyšší zastoupení technicko-hospodářských pracovníků, ale do složení výborů základních a okresních organizací se to nepromítlo. Naopak, jejich zastoupení bylo nižší, než v okresech českých. Navíc důraznější uplatňování třídně politických hledisek mělo za následek celkové snižování podílu technicko-hospodářských pracovníků ve složení okresních výborů, na Slovensku dokonce pod úroveň jejich zastoupení mezi všemi tamějšími komunisty.

Výrazně se česká a slovenská část strany odlišovala v uplatňování politických pracovníků – větší podíly měli na Slovensku mezi členstvem, ve výborech základních i okresních organizací. Relativně ale – vzhledem k jejich podílu v členstvu – byli političtí pracovníci voleni do českých okresních výborů ve dvojnásobné míře proti okresním výborům na Slovensku. Tyto relace se udržely v podstatě celou druhou polovinu padesátých let a nezměnily je ani zásahy do početnosti okresních výborů při reorganizaci v roce 1960.

Administrativní úředníci měli v okresních výborech na Slovensku ještě slabší zastoupení než v české části strany. Přitom v obou částech se pohybovalo pod úrovní jejich zastoupení v členské základně, na Slovensku ještě níž než v krajích českých.

Výkyvy v zastoupení příslušníků humanitní inteligence spadají do jisté míry na vrub stranické statistiky a neodrážejí skutečný vývoj zcela přesně. Ač byli relativně více zastoupeni mezi členstvem i ve výborech základních organizací na Slovensku, neodpovídalo tomu jejich zastoupení v okresních výborech. Teprve v roce 1960 se jejich podíly v českých i slovenských okresních stranických orgánech dostaly na stejnou úroveň.

Celkově můžeme konstatovat, že rozdíly ve složení okresních výborů v českých krajích a na Slovensku nevyplyvaly tolik z odlišné struktury členské základny a funkcionářských sborů základních organizací jako spíše z rozdílné důslednosti při uplatňování třídně politických přístupů při jejich sestavování.

Pro šedesátá léta nám zatím k sociální struktuře okresních stranických výborů podrobná statistika chybí. Údaje ve zprávách pro nejvyšší stranické orgány jsou jen kusé a nejsou tříděny tak, aby byla možná srovnatelnost s předchozím vývojem. Celkový přehled o celostátním složení okresních výborů, doplněný pro rok 1966 i z územního hlediska, shrnuje následující tabulka.

Tabulka č. 5

Sociální struktura OV KSČ⁸
podle skutečného zaměstnání – podíly v %

skupina	1962	1964	1966		
			celkem	české kraje	slov. kraje
dělníci	20,4	16,7	21,5	23,9	14,9
pracovníci služeb	0,8	1,1	.	.	.
rolníci – členové JZD	12,0	11,3	3,0	3,3	2,2
technicko-hospodářští pracov.	22,6	24,8	29,3	27,5	33,8
veřejní pracovníci	27,0	27,1	24,3	23,4	27,6
učitelé	4,4	6,1	5,9	5,6	6,6
vědci, umělci a kult. pracov.	0,8	1,5	0,8	0,9	0,4
lékaři a zdravotní pracovníci	.	.	2,3	2,3	2,5
administrativní úředníci	5,4	4,6	5,2	5,7	3,7
vojáci a přísl. Bezpečnosti	3,4	3,9	5,9	5,8	6,1
důchodci a ženy v domácnosti	2,0	1,0	1,8	1,6	2,2

Vysvětlivky k tabulce:

Do skupiny dělníků jsou zahrnuti i mistři. V roce 1966 jsou do skupiny rolníků-družstevníků počítáni jen skuteční rolníci z materiální výroby, nikoli řídící pracovníci. Do skupiny vojáků z povolání a příslušníků Bezpečnosti jsou započtení také soudci a prokurátoři.

Údaje o zastoupení dělníků v okresních výborech strany naznačují pokračující sestupný trend i pro šedesátá léta. Výkyv jejich podílu nahoru v roce 1966 je asi způsoben více statistickými kouzly (mezi dělníky byli zřejmě zahrnuti nejen mistři, ale i většina pracovníků služeb), než podstatným obratem ve skutečném vývoji. O dělnících podle původního povolání byla zmínka jen ve zprávě z roku 1964 konstatující, že v okresních výborech jejich podíl poklesl na 66,7% ve srovnání se 75,2% v roce 1962. Údaje z roku 1966 vypovídají, že pokles podílu dělníků v okresních stranických výborech probíhal rychleji a dostal se dál na Slovensku.

Zastoupení rolníků v OV KSČ mělo také sestupnou tendenci. Údaje z roku 1966 naznačují, že skutečných rolníků pracujících ve výrobě bylo zřejmě i v předchozích letech podstatně méně než vykazovaly statistiky. Podíl předsedů JZD

⁸ SÚA-AÚV, f. 00/12, a.j. 320; f. 02/4, a.j. 42/1; f.00/13, a.j. 333.

a dalších řídících pracovníků JZD v roce 1966 činil 8,3% funkcionářů zvolených do OV KSČ. (V naší tabulce jsou ve skupině technicko-hospodářských pracovníků.) Není důvod předpokládat, že tomu bylo v předchozích letech jinak. Snižování podílu skutečných rolníků v okresních výborech strany postoupilo na Slovensku zřejmě dál než v českých krajích.

Odlišným způsobem se měnilo zastoupení technicko-hospodářských pracovníků. Jejich podíly na skladbě OV KSČ se zvyšovaly v šedesátých letech vytrvale a stejnoměrně. Zdá se, že na Slovensku tento vývoj probíhal rychleji a měl výraznější výsledky. Skutečných technických pracovníků však bylo v této skupině funkcionářů OV KSČ zřejmě vždy jen málo. Podrobnější čísla z roku 1966 vypovídají, že jich bylo jen 3,4%, ostatní byli řídící pracovníci (z průmyslu, stavebnictví a dopravy 13,3%, z JZD 8,3% a ze státních statků 3,4%). Ani tady není důvod předpokládat, že v předchozích letech bylo ze všech technicko-hospodářských pracovníků v okresních výborech méně řídících pracovníků z podnikové sféry.

Skupina politických a veřejných pracovníků se v naší tabulce jeví jako nejpočetnější a s poměrně stabilními podíly na složení okresních výborů strany. Údaje z roku 1966 sice ukazují jistý pokles, ale pokud vůbec ve skutečnosti nastal, nebyl tak značný jak čísla říkají. Bylo to hlavně díky tomu, že pracovníci justičního aparátu byli přiřazeni k vojákům z povolání a pracovníkům Bezpečnosti.

Podrobné členění stranické statistiky z roku 1966 umožňuje udělat si představu o vnitřní skladbě skupiny politických a veřejných pracovníků. Na složení okresních výborů se z nich nejvíce podíleli pracovníci stranického aparátu KSČ (10,8%), aparátu národních výborů (9%) a aparátů orgánů a organizací Národní fronty (4,5%). (Podíl pracovníků justičního aparátu v OV odhadujeme na 2%.) S výjimkou pracovníků národních výborů měly ostatní skupiny politických a veřejných pracovníků vyšší podíly na složení OV KSS.

Zhruba tři čtvrtiny funkcionářů OV KSČ v roce 1966 byli duševní pracovníci. Z nich největší část tvořili řídící funkcionáři: pracovníci politického řízení se na složení okresních výborů podíleli 27%, pracovníci ekonomického řízení 26% a další řídící pracovníci jistě byli také mezi vědci a umělci, učiteli a profesory, lékaři a zdravotníky i mezi techniky a administrativními úředníky. Nebudeme asi příliš daleko od skutečnosti s předpokladem, že minimálně dvě třetiny volených členů a kandidátů OV KSČ byli profesionální řídící pracovníci a že zcela logicky byli pro okresní výbory vhodnými kandidáty. Na druhé straně tito lidé měli sami tendenci upevnit si svou pozici funkcí v okresním stranickém orgánu, který rozhodoval o všech podstatných otázkách v okresním měřítku. Zájmy vyšších stranických orgánů a zájmy jednotlivých řídících článků, resp. jejich vedoucích představitelů se setkávaly a stávaly se pro složení okresních výborů ve zvyšující se míře určující.

Členové okresních výborů, které bychom podle jejich profesí označili za příslušníky humanitní inteligence, se v roce 1966 na složení těchto orgánů podíleli 9%. Rozdíly mezi českými a slovenskými okresy nebyly příliš velké, o málo

větší podíly měli na OV KSS. Jak pozdější vývoj ukázal, jejich skutečný vliv mohl být i značně vyšší než by odpovídalo jejich podílu na skladbě OV KSČ. Zdá se, že vzestupy této skupiny byly většinou kompenzovány sestupy podílů administrativních úředníků a naopak. Když porovnáme celkové změny mezi prvními (1952) a posledními celostátními údaji (1966) o sociálním složení okresních výborů komunistické strany a když vezmeme výchozí údaje za základ, musíme konstatovat, že zastoupení dělníků v nich kleslo na 89% a zastoupení všech fyzicky pracujících na 72%. Na druhé straně vzrostlo zastoupení duševních pracovníků na 123% a v jejich řadách nejvíce narůstaly podíly řídicích pracovníků. Tyto přesuny byly výraznější ve slovenských než v českých okresech. I když se mezi funkcionáři OV postupně v 60. letech snižovaly podíly těch z nich, kteří svou životní dráhu začínali jako dělníci, ještě i na konci sledovaného období měli v okresních výborech zřejmě převahu.

3. DEMOGRAFICKÁ STRUKTURA

Nejdříve opět uvedeme zastoupení žen a mladých komunistů v okresních výborech ze všech let, pro něž jsme získali údaje.

Tabulka č. 6

Zastoupení žen a mladých v OV KSČ – podíly v %⁹

	1949	1952	1954	1956	1958	1960	1964
ženy celkem	13,6	13,2	11,4	10,5	11,1	16,5	.
na Slovensku	.	10,4	8,1	8,0	8,4	11,7	.
mladí do 35 l. celkem	.	40,0	43,0	40,1	32,0	27,4	21,3
na Slovensku	.	43,0	49,2	40,3	34,6	30,0	.

Vysvětlivka k tabulce:

Celkový údaj o ženách v roce 1949 se týká jen české části OV KSČ.

Zastoupení žen v okresních výborech strany bylo hluboko pod úrovní podílu žen v členské základně i ve výborech základních organizací. Vzestup v roce 1960 (při snížení stavů OV zhruba na polovinu) byl asi výsledkem tlaku vyšších stranických orgánů a sotva se v následujících letech udržel. Celkem v souladu s nižším podílem žen mezi slovenskými komunisty byl i nižší podíl žen v OV KSS. V šedesátých letech nebyly ve zprávách pro vedení KSČ údaje o podílu žen v okresních výborech uváděny.

⁹ SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 15; f. 05/1, a.j. 1563, 1599, 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 42/1.

O zastoupení mladých funkcionářů v OV KSČ máme údaje různě členěné zejména v kategorii nejmladších. Pro naše účely považujeme za dostačující počítat jen se skupinou do 35 let. Jejich podíly byly v OV KSČ zpočátku hodně vysoké, ale od poloviny padesátých let začaly klesat, až v polovině šedesátých let se dostaly zhruba na poloviční úroveň. Na Slovensku byl podíl mladých funkcionářů v okresních výborech soustavně vyšší a klesal sice také, ale pomaleji. Srovnání s členskou základnou umožňuje konstatovat, že mezi funkcionáři základních organizací byli zastoupeni lépe a že ještě lepší zastoupení měli v okresních výborech. Preferování mladých do funkcí ve výborech základních organizací i do funkcí ve výborech okresních organizací bylo výraznější na Slovensku. Pro šedesátá léta nemáme o podílech mladých žádné konkrétní údaje kromě celkového čísla z roku 1964, které se zdá signalizovat zrychlující se pokles podílu mladých mezi členy a kandidáty OV KSČ. Zpráva pro sekretariát ÚV KSČ si sice pochvaluje značné omlazení okresních stranických výborů, ale dokládá to jen posílením skupiny funkcionářů do 45 let (ze 70,8% v roce 1960 na 78,4% v roce 1964), což je však spíše doklad stárnutí i relativně nejmladší vrstvy okresních funkcionářů. Námi uvedený údaj svědčí o tom, že podíl mladých do 35 let v OV KSČ se dostal pod úroveň jejich zastoupení ve výborech základních organizací i v členské základně.

Národnostní složení okresních stranických výborů bylo stranickou statistikou sledováno, ale zůstávalo až do roku 1960 bez větších výkyvů. Pro léta šedesátá zatím nemáme k národnostní struktuře OV KSČ žádné údaje.

Tabulka č. 7

Národnostní struktura OV KSČ – podíly v %¹⁰

národnost	1954	1956	1958	1960
česká	68,4	68,8	68,3	71,0
slovenská	27,8	27,7	27,3	25,4
jiná	3,8	4,3	4,4	3,6
Češi na Slovensku	0,0	2,1	2,1	2,0
Slováci v českých okresech	0,0	1,0	1,1	0,9

V členské základně KSČ měli Češi podstatně výraznější zastoupení (84,2% v roce 1956 a 81% v roce 1960) než mezi volenými funkcionáři okresních výborů. Jejich zvýšené zastoupení v OV KSČ v roce 1960 (souviselo zřejmě se snižováním stavů OV při územní reorganizaci) sice znamenalo jen nepatrné přiblížení k jejich podílu mezi členstvem, ale došlo k němu zrovna v době, kdy podíl Slováků a ostatních národností mezi komunisty výrazně narostl. Pozoruhodné jsou i údaje o podstatně vyšším zastoupení Čechů mezi funkcionáři OV KSS, než bylo

¹⁰ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1599, 1600, 1601/1, 1601/3.

zastoupení Slováků v českých OV KSČ, ačkoli rozdíly v členské základně byly v tomto ohledu menší. To dokládá, že čeští komunisté na Slovensku působili ponejvíce jako řídicí pracovníci a byli proto i častěji voleni do okresních stranických orgánů, kdežto mezi slovenskými komunisty v českých krajích bylo více manuálních pracovníků, a proto byli i méně voleni do OV KSČ.

Pro šedesátá léta můžeme jen předpokládat, že rozdíly mezi národnostní strukturou celé KSČ a jejích okresních výborů se pomalu snižovaly, protože mezi členy KSČ pokračovalo zvyšování počtu zejména Slováků a Maďarů. Pravděpodobně nadále trvalo relativně nižší zastoupení Čechů ve volených funkcích v OV KSČ ve srovnání s jejich podílem na celkovém počtu komunistů.

Ke složení volených funkcionářů OV KSČ z hlediska jejich religiozity máme jen ojedinělé údaje z roku 1954 s poukazy na stav v roce 1953. Podle nich v těchto letech vzrostly v českých OV podíly funkcionářů bez náboženského vyznání ze 79,7% na 91,8%. Na Slovensku došlo k jejich vzestupu z 52,9% na 72,1%. Ve srovnání s podíly ateistů mezi všemi komunisty (vzestup z 18,6% na 27,6%) můžeme usuzovat na rychlý proces rozchodu komunistických funkcionářů v okresech s formální příslušností k některé z církví. O zbývajících, kteří ještě z církví nevystoupili, sotva můžeme předpokládat, že to byli přesvědčení věřící. Po roce 1954 se už žádné údaje o religiozitě funkcionářských kádrů ani řadových komunistů ve stranické statistice neobjevily.¹¹

O vzdělanostní struktuře funkcionářů OV KSČ nebyly dlouho žádné údaje, ačkoli vzdělanostní struktura členské základny KSČ již byla zjišťována (v letech 1957 a 1960). První kusé údaje máme až z roku 1962 a poslední jsou jen o dva roky mladší. Podle nich se v okresních stranických výborech zvýšilo zastoupení funkcionářů s úplným středoškolským vzděláním (s maturitou) ze 13,5% v roce 1962 na 30,7% v roce 1964. Podíl absolventů vysokých škol mezi nimi ve stejných letech narostl ze 14,6% na 22,9%. Ve srovnání se vzdělanostní strukturou celé KSČ i tyto kusé údaje naznačují, že vzdělanostní úroveň OV KSČ prodělávala pozoruhodný vzestup, zejména růstem zastoupení funkcionářů s vysokoškolským vzděláním. Jejich podíl na složení OV KSČ byl v roce 1962 3,4krát a v roce 1964 dokonce 4,6krát vyšší než mezi všemi komunisty. Údaje z roku 1962 ukazují, že nejvíce absolventů vysokých škol mezi funkcionáři OV KSČ mělo vzdělání humanitní. Bylo jich mezi členy a kandidáty OV celkem 9,2%. Podstatnou část ale již asi tvořili absolventi Vysoké školy stranické, ev. Vysoké školy politické. Technické vysokoškolské vzdělání mělo v OV KSČ tehdy 3,5% a zemědělské 1,9%. Zastoupení absolventů vysokých škol zemědělských je pozoruhodné tím, že bylo relativně nejvyšší, neboť jeho podíl v OV byl ve srovnání s podílem v členstvu 6,3krát vyšší.¹²

¹¹ Údaje o religiozitě ze SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1596, 1599.

¹² Údaje o vzdělanosti převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 00/12, a.j. 320; f. 02/4, a.j. 42/1.

4. VNITROSTRANICKÁ STRUKTURA

Rozhodujícím aspektem vnitrostranické struktury okresních výborů bylo, kolik a jací členové byli zvoleni do předsednictev, event. byr OV KSČ, a do rozhodujících vedoucích funkcí. K vývoji početnosti a struktury předsednictev OV KSČ se nám však nepodařilo nalézt žádné věrohodné údaje. O rozhodujících funkcionářích okresních výborů chceme pojednat až v další části práce, která se bude zabývat pracovníky aparátu KSČ, protože tito vedoucí funkcionáři vykonávali své funkce jako zaměstnání.

Struktura OV KSČ podle délky členství ve straně, resp. podle období, kdy do KSČ členové a kandidáti okresních výborů vstupovali, patřila k hlediskům, jež stranická statistika soustavně sledovala. Pro šedesátá léta však stranická statistika chybí a disponujeme jen ojedinělými údaji.

Tabulka č. 8

Složení OV KSČ podle délky členství v KSČ – podíly v %¹³

dobu vstupu do KSČ	1950	1952	1954	1956	1958	1960	1964
1921 – 1944	9,1	6,4	4,5	4,4	4,8	4,7	3,1
1945 – II/1948	87,1	82,2	77,5	66,8	82,9	81,2	66,4
III/1948 – 1957	3,8	10,4	18,0	22,8	12,3	.	.
1958 – 1968	–	–	–	–	–	–	.

Vysvětlivky k tabulce:

údaje z roku 1950 se týkají jen českých OV KSČ. údaje o »předúnorových« členech v roce 1958, 1960 a 1964 do nich zahrnují také ty, kteří do KSČ vstoupili i po únoru, ale ještě v průběhu roku 1948.

Z údajů v tabulce uvedených vyplývá, že rozhodující pozice a zřejmě i vliv v OV KSČ, přinejmenším do roku 1960, měli komunisté, kteří do strany vstoupili ještě dříve, než převzala veškerou moc ve státě. Mezi nimi výraznou skupinou byli komunisté »předváleční«, jejichž poměrně vysoké zastoupení se ale v důsledku jejich stárnutí a přirozených úbytků zvolna snižovalo. Dočasný obrat pak způsobilo uplatňování zostřeného třídně politického kursu v kádrové politice stranického vedení po roce 1956, ale stárnutí ani oslabování podílu komunistů této skupiny v OV KSČ nešlo zabránit.

Pozvolný pokles velmi vysokého podílu vykazovala i skupina funkcionářů, kteří vstoupili do strany v době od osvobození do února 1948. Také u ní byl tento vývoj změněn uplatňováním třídně politických kritérií po roce 1956 s obdobným výsledkem jako u předchozí skupiny. Nicméně »předúnorová« komunisté tvořili nejpočetnější složku funkcionářských kádrů na okresech po celé sledo-

¹³ SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 13; f. 05/1, a.j. 1563, 1599, 1600, 1601/1, 1601/3; f.02/4, a.j. 42/1.

vané období. Nesporné je, že postupně se do funkcí v okresním měřítku dostávali i komunisté »poúnoroví«, ale dalo se to jen velmi zvolna. Ještě v roce 1964 se uvádí, že v OV KSČ jen 19% funkcionářů bylo ve straně 5 až 10 let. Členství kratší než 5 let mělo tehdy jen 0,4%, protože ke zvolení člena s tak krátkým členstvím musela být vyššími stranickými orgány udělena výjimka. Minimálně 5 let ve straně bylo totiž podmínkou pro zvolení do OV. Tehdy šlo vesměs o studenty, volené do OV KSČ na vysokých školách.

Důležitým aspektem byla doba setrvávání v OV KSČ. Přímé údaje o této záležitosti nemáme, a tak se pokusíme přiblížit k jejímu poznání uvedením údajů o nově volených funkcionářích OV KSČ.

Tabulka č. 9

Nově zvolení členové a kandidáti OV KSČ – podíly v % ¹⁴

	1950	1952	1954	1956	1958	1960	1962	1964
celkem	.	63,1	54,4	57,6	43,0	44,0	57,8	45,4
v českých okresech	70,6	59,7	52,0	55,9	41,6	43,3	.	.
ve slov. okresech	.	71,3	59,6	61,3	46,0	45,7	.	.

Tabulka vypovídá, že obměna okresních výborů byla na začátku padesátých let velmi vysoká. I když se až do roku 1956 zvolna snižovala, vždy měli nově zvolení funkcionáři v OV KSČ převahu. V OV KSS byla obměna funkcionářů ještě vyšší než v českých okresech. Ve druhé polovině padesátých let však nově zvolených členů a kandidátů již nebyla většina, a to přesto, že v roce 1957 se početní stavy OV KSČ zvýšily téměř o polovinu. Taková stabilizace složení OV byla zřejmě opět spojena s uplatňováním třídně politických hledisek při sestavování kandidátek a vydržela do začátku šedesátých let.

O skutečné stabilitě kádrů v OV KSČ by nejlépe vypovídalo, kolik volebních období zvolení funkcionáři v OV KSČ setrvali. Dá se předpokládat, že mezi opakovaně volenými byla velká část takových, kteří byli voleni vícekrát za sebou. Ve stranické statistice se údaje tohoto typu vyskytují jen ojediněle a jen u nejvyšších okresních funkcionářů. Těmi se budeme zabývat až v souvislosti s pracovníky aparátu KSČ.

Funkcionáři většinou před svým zvolením do OV KSČ měli jisté zkušenosti z výkonu funkcí ve výborech základních organizací KSČ nebo z funkcí v národních výborech či orgánech a organizacích Národní fronty. Statistický přehled o českých okresních výborech strany v roce 1950 uvedl, že téměř polovina jejich funkcionářů (48,1%) před zvolením do OV vykonávala nějaké stranické funkce, většinou v základní organizaci. Další velká část (22,7%) před zvolením

¹⁴ SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 13; f. 05/1, a.j. 1563, 1599, 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 42/1.

do OV KSČ měla již funkce v národních výborech, v akčních výborech NF a jiné veřejné funkce v místě či v okresním měřítku. Předchozí funkce v odborech a v mládežnické organizaci vykonávalo jen málo (2,1%), zato téměř desetina (9,5%) funkcionářů před zvolením do OV KSČ pracovala ve stranickém aparátě.

Celostátní údaje z roku 1952 umožňují porovnání mezi českými a slovenskými okresy. Před zvolením do okresních výborů většina jejich funkcionářů (50,8% v českých a 59,7% ve slovenských) měla zkušenost ze stranických funkcí. Zkušenost z veřejných funkcí jich mělo méně (6% a 9,5%) a nejméně z funkcí v ROH a ČSM (1,5% a 0,7%). Snížily se i podíly funkcionářů s předchozími zkušenostmi z práce ve stranickém aparátě (3,2% a 4%).

V dalších letech stranická statistika zjišťovala, kolik a jaké funkce souběžně s členstvím v OV KSČ okresní funkcionáři vykonávají. Tak v roce 1955 zjistila, že 77% jich má současně stranickou funkci v základní organizaci (82,6% v českých a 64,9% ve slovenských okresech) a 2,7% zastává současně vyšší stranickou funkci. V roce 1957 bylo zjištěno, že z celkového počtu členů a kandidátů OV KSČ bylo současně předsedy základních stranických organizací 19,1%. V dalších třech letech podíly předsedů ZO KSČ mezi členy OV KSČ kolísaly s klesající tendencí (16,8%, 17,2% a 12,8%).¹⁵ Ze šedesátých let nám obdobné údaje chybějí.

Celkově můžeme konstatovat, že okresní stranické výbory, které ještě do února 1948 se vytvářely v podstatě jako zastupitelské sbory představitelů základních organizací (alespoň těch nejdůležitějších), po dobytí moci komunistickou stranou tento rys ztrácely, i když v celém sledovaném období asi přece jen nezmizel beze zbytku. Rozhodující většina okresních výborů strany se stala svým složením především reprezentantem řídících struktur okresu; zastupování vybraných základních organizací v okresním výboru se tomu přizpůsobilo, resp. se stalo součástí tohoto systému.

O absolvování stranického internátního školení u zvolených členů a kandidátů OV KSČ máme jen pár údajů z období důrazného uplatňování třídně politických hledisek. V roce 1958 téměř čtvrtina (23,3%) jich absolvovala tříměsíční či delší školení (na Slovensku 14,3%), osmina (12,2%) v rozsahu jednoho až dvou měsíců a šestina (17%) školení kratší než jeden měsíc. Členové OV KSS vykazovali menší podíly proškolených a kratší trvání internátních kursů. O rok později mělo školení do 1 měsíce absolvováno 22,7% funkcionářů českých a 8,7% slovenských OV. Delší školení mělo za sebou 31,1% funkcionářů v českých a 26,1% ve slovenských okresních výborech. V roce 1962 se ve zprávě pro XII. sjezd KSČ uvádělo, že více než čtvrtina členů a kandidátů OV KSČ absolvovala stranické školení delší než tříměsíční.¹⁶

¹⁵ Údaje o funkcích převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1599, 1601/1, 1601/2, 1601/3; f. 02/4, a.j. 169/2.

¹⁶ Údaje o stranickém školení převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1601/1, 1601/2; f. 00/12, a.j. 320.

5. OKRESNÍ KONTROLNÍ A REVIZNÍ KOMISE

Specifickou součástí okresních stranických orgánů byly okresní revizní komise, po roce 1962 rozšířené a změněné na okresní kontrolní a revizní komise. Jejich posláním bylo nejdříve sledovat hospodaření a vedení administrativy okresních výborů, v šedesátých letech fungovaly navíc jako odvolací a potvrzovací orgán pro řešení sporných členských záležitostí, jež nemohly být vyřešeny v základní stranické organizaci.

Tabulka č. 10

Početní stavy ORK (OKRK) KSČ ¹⁷

	1954	1958	1960	1964
celkově	2 725	3 965	2 576	2 035
v českých okresech	2 037	2 836	1 811	.
ve slovenských okresech	688	1 129	765	.

Z hlediska početnosti šlo o poměrně velikou skupinu okresních funkcionářů, jejíž podíl narůstal. V padesátých letech se toto množství pohybovalo kolem třetiny členů OV KSČ, v šedesátých letech dokonce přesáhlo podíl dvou pětin. Pole jejich působnosti však bylo podstatně užší a obsah činnosti více zformalizovaný než okresních výborů.

Ze strukturálních hledisek si všimneme jen některých odlišností OKRK ve srovnání s okresními výbory. V sociální struktuře se vyznačovaly nižším podílem dělníků a vyšším podílem úředníků a inteligence podle původního i nynějšího zaměstnání.

Tabulka č. 11

Sociální struktura ORK (OKRK) – podíly v % ¹⁸

sociální skupina	okresy	1954		1958		1960		1964	
		páv.	nyn.	páv.	nyn.	páv.	nyn.	páv.	nyn.
dělníci	české	61,6	9,8	62,1	11,7	61,7	12,5	63,8	9,7
	slovenské	58,4	4,7	63,0	13,2	66,9	13,5	.	.
úředníci, intelig.	české	29,8	84,8	23,7	70,3	23,6	72,9	.	87,0
	slovenské	34,0	90,1	20,8	63,8	18,8	70,0	.	.

Vysvětlivka k tabulce: údaje z roku 1964 jsou údaje celostátní.

¹⁷ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1599, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 42/1.

¹⁸ Prameny stejné jako u tabulky č. 10.

Počáteční zaostávání podílu dělníků ve slovenských ORK bylo důslednějším uplatňováním třídně politických hledisek nejen překonáno, ale dotaženo na vyšší úroveň než v okresech českých. V šedesátých letech byla zřejmě třídní hlediska uplatňována s nižší intenzitou a podíly dělníků v OKRK se v celostátním měřítku dostaly těsně pod jednu desetinu. Z charakteru činnosti OKRK vyplývalo, že se v nich lépe uplatňovali duševní pracovníci, a z nich nejvýrazněji úředníci.

Z demografických charakteristik bylo v OKRK ještě nižší zastoupení žen a mladých komunistů ve všech případech, kdy taková data byla zjišťována, než v OV KSČ.

Z vnitrostranické struktury byla u OKRK sledována jen délka členství v KSČ. Ve srovnání s OV KSČ se v OKRK po celá padesátá léta o něco méně uplatňovali komunisté »předváleční« i »předúnoroví«. Snadněji se tedy do nich dostávali komunisté »poúnoroví«.

5. OKRESNÍ AKTIVY

Charakteristiku specifické skupiny funkcionářů KSČ na okresní úrovni se pokusíme přiblížit na údajích o delegátech okresních konferencí. Vycházíme z předpokladu, že za delegáty okresních konferencí KSČ byli voleni především aktivní funkcionáři základních organizací, jimiž vedle volených členů výborů základních organizací byli také někteří propagandisté, lektori, instruktoři a samozřejmě i komunisté činní ve veřejných a stranických funkcích v okrese, jakož i členové stálých či příležitostných komisí při OV KSČ. Pravděpodobně rozsah okresního aktivu přesahoval počty delegátů okresních stranických konferencí a na druhé straně ne všechny delegáty můžeme považovat za součást okresního stranického aktivu. Pro celkovou charakteristiku okresního stranického aktivu nám však údaje o delegátech a hostech okresních stranických konferencí dávají přece jen jakési vodítko.

Tabulka č. 12

Účastníci okresních konferencí KSČ¹⁹

	1950	1954	1956	1958	1960	1964
delegáti a hosté	79 777	82 641	85 053	.	.	62 466
deleg. s hlasem rozhodujícím	50 499	63 202	66 221	67 547	49 179	53 265

Vysvětlivka:

Údaje z roku 1950 jsou jen z českých okresů.

¹⁹ SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 20; f. 02/3, a.j. 272/1; f. 05/1, a.j. 1599, 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 42/1.

Klíč pro volbu delegátů a počet přizvaných hostů byly většinou limitovány kapacitou sálů, v nichž se okresní konference konaly. Na druhé straně v tom ale nebyly mezi okresy takové rozdíly, aby to setřelo podstatné rozdíly mezi okresy v počtu a velikosti základních stranických organizací a tedy i v rozsahu okresního stranického aktivu. Údaje o celkovém počtu účastníků a zvláště o delegátech s hlasem rozhodujícím je možno brát jen jako orientační vodítko pro představu o celkovém rozsahu okresních aktivů. Podíly slovenských okresů, pokud byly uváděny, se v padesátých letech pohybovaly mezi 22 – 25% delegátů s hlasem rozhodujícím, což bylo podstatně víc než odpovídalo členské základně KSS (ta se v té době pohybovala mezi 13 – 15%). Pravděpodobně měly OV KSS své okresní aktivity početnější než OV v českých okresech, ale ne o tolik, jak by vyplývalo z údajů o účastnících okresních konferencí.

Sociální strukturu okresních aktivů můžeme dokumentovat jen na údajích o delegátech s hlasem rozhodujícím, které stranická statistika podchycovala soustavně, kdežto počty delegátů s hlasem rozhodujícím a hostů sice byly také uváděny, ale nikdy nebyly předmětem rozborů.

První údaje o sociální skladbě delegátů okresních konferencí jsou z roku 1946. Týkají se jen čtyřiceti okresních konferencí, konaných v českých okresech. V tomto vzorku bylo mezi delegáty s hlasem rozhodujícím 34,8% dělníků, 13,4% rolníků a 6,2% živnostníků. Intelektuálů bylo za delegáty zvoleno 10,2%. Údaje o úřednících a zřízencích nebyly v přehledu uvedeny. Z těchto čísel bychom mohli usuzovat na poměrně vysoké zastoupení fyzicky pracujících (i bez zřízenců 54,4%), významné zastoupení drobných soukromníků a poměrně slabé zastoupení inteligence v okresních aktivech české části komunistické strany.²⁰

Údaje z padesátých let jsou poněkud obsažnější.

Tabulka č. 13

Sociální struktura delegátů okresních konferencí KSČ²¹
podle původního a nynějšího povolání – podíly v %

skupina	1950	1953		1955	
	nynější	původní	nynější	původní	nyněj.
dělníci	52,5	69,3	39,0	68,0	31,7
zřízenci	4,8	2,2	4,0	2,4	3,4
rolníci	6,0	6,1	7,7	5,3	6,3
živnostníci	2,1	.	–	.	–
úředníci	20,5	8,2	27,9	8,6	30,9
učitelé a inteligence	2,5	4,5	.	5,9	6,6
svobodná povolání	0,8	.	–	.	–
studenti	1,2	–	.	–	0,2
zaměstnanci armády, SNB	0,9	.	4,0	.	4,9
ženy v domácnosti	5,8	4,6	3,4	3,1	3,2
důchodci	2,8	–	3,6	–	3,9

²⁰ údaje z roku 1946 – SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 3.

²¹ údaje převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 20; f. 05/1, a.j. 1599.

Vysvětlivka k tabulce:

údaje z roku 1950 se týkají jen českých okresů.

Tabulka odráží sociální proměny okresních stranických aktivů v první polovině padesátých let. Projevily se především ve vysokém podílu dělníků podle původního povolání, resp. ve velkých rozdílech s podílem dělníků podle nynějšího zaměstnání. Podle původního povolání si »dělníci« udrželi vysoký podíl, ale podle skutečně vykonávaného zaměstnání podíl dělníků výrazně poklesl. Pokud jsou k dispozici čísla ze Slovenska, ukazují poněkud nižší podíl dělníků podle původního i nynějšího povolání. Vykazují však výrazně vyšší podíl rolníků původních i nynějších než konference v českých okresech.

Druhou stránkou probíhajících sociálních přeměn byl rostoucí podíl duševních pracovníků, zejména úředníků, a dále vojáků z povolání a příslušníků SNB. Současně v krátké době zcela zmizeli z okresního aktivu živnostníci a příslušníci svobodných povolání. Samostatní zemědělci se v rostoucí míře měnili v družstevní rolníky: v roce 1954 bylo mezi delegáty okresních konferencí KSČ v celém státě 7,3% družstevních a jen 2,4% soukromých rolníků, na Slovensku 9,9% a 4,7%.²²

Ve druhé polovině 50. let lze složení delegátů okresních konferencí KSČ sledovat jen podle jejich současného zaměstnání při podrobnějším rozčlenění duševních pracovníků. Pro šedesátá léta jsou k dispozici jen údaje z první poloviny.

Tabulka č. 14

Sociální struktura delegátů okresních konferencí KSČ²³
podle skutečně vykonávaného současného zaměstnání – podíly v %

skupina	1956	1958	1960	1962	1964
dělníci	29,8	29,2	28,8	28,9	26,0
pracovníci služeb	3,0	3,0	2,5	2,2	2,1
rolníci družstevní	8,5	8,7	8,9	6,5	6,6
rolníci soukromí	1,4	1,0	0,2	-	-
technicko-hospodářští pracovníci	16,4	19,1	21,1	24,5	27,8
humanitní inteligence	6,7	6,7	8,0	8,9	9,8
politici a veřejní pracovníci	7,6	8,1	9,5	8,1	6,7
administrativní úředníci	11,1	8,8	8,0	6,8	5,8
studenti	0,2	0,1	0,1	.	.
zaměstnanci armády a Bezpečnosti	.	5,0	4,5	.	.
ženy v domácnosti	2,7	2,2	0,8	0,7	0,5
děchodci	4,0	4,4	3,9	5,3	6,3

Vysvětlivka k tabulce:

Do skupiny humanitní inteligence byli zahrnuti učitelé, lékaři, vědečtí, umělečtí a kulturní pracovníci.

²² SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1599.

²³ Převzato či vypočteno z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 42/1.

Čísla v tabulce dokládají pokračování sociálních přeměn okresních stranických aktivů. Pokračoval pokles podílu skutečných dělníků a také pracovníků služeb. Pokud se ve statistice vyskytly údaje o Slovensku, ukazovaly na nižší podíly dělníků a na jejich rychlejší pokles. Podíly rolníků zůstávaly relativně vysoké, resp. jejich pokles byl nepatrný až do začátku šedesátých let. Potom se projevil pokles výrazný, vystřídáný jistou stabilizací. Rolníci byli v okresním aktivu v rostoucí míře reprezentováni členy zemědělských družstev. Individuálně hospodařící rolníci byli již v roce 1956 řídkým jevem a po roce 1960 zcela zmizeli. Na Slovensku bylo ale jejich mizení z okresních aktivů pomalejší a také družstevní rolníci byli zastoupeni lépe.

Za osm let, podchycených tabulkou, plynule klesal podíl fyzicky pracujících mezi delegáty okresních konferencí (ze 42,7% na 34,7%), a současně zvolna narůstal podíl duševně pracujících (ze 41,8% na 50,1%). Na jejich vzestupu se nejvíce podíleli hospodářsko-techničtí pracovníci, v menší míře příslušníci humanitní inteligence. Poměrně vysoké podíly administrativních úředníků se postupně snížily na poloviční úroveň. Zastoupení politických a veřejných pracovníků v padesátých letech narůstalo a vrcholu dosáhlo v roce 1960; po něm začal jejich podíl klesat. Čísla ze Slovenska ukazují, že mezi delegáty okresních konferencí KSS měli duševní pracovníci výraznější zastoupení, s výjimkou technicko-hospodářských pracovníků. Zvláště výrazně vyšší podíly vykazovali političtí a veřejní pracovníci (12,9% v roce 1960).

Vývoj demografické struktury z hlediska zastoupení žen a mladých komunistů na okresních stranických konferencích zachycuje tabulka.

Tabulka č. 15

Zastoupení žen a mladých mezi delegáty okresních konferencí KSČ²⁴
podíly v %

	1954	1956	1958	1960	1964
ženy	14,0	12,7	11,8	9,7	10,0
mladí do 35 let	32,2	30,2	27,6	24,9	23,6

Jak zastoupení žen, tak zastoupení mladých komunistů bylo na okresních konferencích podstatně nižší než jejich podíly mezi členstvem strany. Navíc obě skupiny vykazovaly klesající tendenci. Na okresních konferencích KSS bylo zastoupení žen podstatně nižší a zastoupení mladých výrazně vyšší.

Z hlediska národnostního složení narostlo zastoupení Slováků na okresních konferencích ze 20,2% v roce 1954 na 22,9% v roce 1958, ale v roce 1960 se snížilo na 21,3%. Další údaje k této problematice zatím nemáme. Víme jen, že mezi delegáty okresních konferencí na Slovensku v roce 1954 bylo 3,2% Čechů a v roce 1960 2,7%. Slováků mezi delegáty v českých okresech bylo ve stejných

²⁴ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1599, 1600, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 42/1.

letech 1,2% a 1,6%. Že to neodpovídalo jejich podílu mezi členstvem, není snad ani třeba dodávat. Zastoupení Čechů mezi delegáty na Slovensku bylo výrazně vyšší a Slováků naopak výrazně nižší.²⁵

O vzdělanostní struktuře delegátů okresních stranických konferencí máme jediný údaj z roku 1964. Základní vzdělání mělo 52,2%, středoškolské 37,9% a vysokoškolské 9,9%.²⁶

Vnitrostranická struktura delegátů okresních konferencí se vyznačovala poměrně vysokým zastoupením komunistů »předválečných« i »předúnorových«.

Tabulka č. 16

Delegáti okresních konferencí podle délky členství v KSČ²⁷

vstup do KSČ	1954	1956	1958	1960	1964
1921 – 1944	4,1	2,8	2,6	2,6	1,9
1945 – II/1948	65,2	59,7	61,8	72,8	51,6

Vysvětlivka k tabulce:

Mezi »předúnorové« členy KSČ v letech 1960 a 1964 byli započítáni také ti, kteří do strany vstoupili i po únoru, ale ještě v průběhu roku 1948.

I při výběru delegátů se po roce 1956 uplatnila třídně politická hlediska. Ačkoli podíly obou skupin zasloužilých komunistů mezi členstvem výrazně klesaly, mezi delegáty se udržely nebo dokonce stoupaly. Teprve v průběhu šedesátých let se na konferencích začali více prosazovat komunisté, jejichž členství nebylo nijak dlouholeté.

Základní vývojové tendence ve složení delegátů byly podobné vývojovým tendencím, které jsme zjistili ve skladbě okresních výborů KSČ – klesaly podíly dělníků a fyzicky pracujících, mladých komunistů a žen a narůstaly podíly duševních pracovníků, zvláště technicko-hospodářských, komunistů s vyšší úrovní vzdělání, a udržovaly se vysoké podíly tzv. zasloužilých komunistů. Celkově lze ale konstatovat, že změny struktury delegátů okresních stranických konferencí, jež nám slouží jako východisko k charakteristice okresních stranických aktivů, byly sice rychlejší a výraznější než změny v členské základně, ale zase ne tak rychlé, ani neprodělaly takové výkyvy jako strukturální změny okresních výborů KSČ.

²⁵ údaje o národnostním složení převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a. j. 1599, 1601/1, 1601/3.

²⁶ SÚA-AÚV, f. 02/4, a. j. 42/1.

²⁷ Podklady shodné s tabulkami č. 14 a 15.

SHRNUTÍ

Vývoj početních stavů okresních výborů KSČ byl kolísavý a probíhal nezávisle na početním vývoji členské základny okresní stranické organizace. O jeho zásadní změně vždy rozhodovaly nejvyšší stranické orgány, a to buď přímo, stanovením změněného počtu, nebo nepřímo, v důsledku územní reorganizace.

Do složení OV KSČ se výrazně promítly probíhající sociální přeměny jako důsledky sociální mobility a uplatňování třídních hledisek ve stranické politice. Již na začátku zkoumaného období z okresních stranických výborů rychle zmizeli představitelé živnostníků a svobodných povolání a v průběhu padesátých let o něco pomaleji i představitelé soukromě hospodařících rolníků. Mnozí původně dělničtí funkcionáři se změnili v zaměstnance vykonávající administrativní, technické a řídicí profese. K těmto změnám docházelo jednak změnou sociálního a profesního zařazení stávajících funkcionářů OV, jednak jejich výměnou za jiné, nové představitele žádaných sociálních skupin a profesí. Snaha vyšších stranických orgánů zvýšit a udržet vyšší podíly skutečných dělníků mezi volenými funkcionáři OV KSČ měla jen dočasné úspěchy na přelomu čtyřicátých a padesátých let a potom ve druhé polovině padesátých let. Celkově se ale i v okresních stranických výborech prosazovala tendence ke snižování podílu fyzicky pracujících, a to včetně dělníků, a k růstu podílu představitelů duševní práce. Specifickým rysem okresních výborů KSČ bylo, že nejvýrazněji v nich byli zastoupeni profesionální představitelé různých úseků řídicí činnosti – mezi nimi zvláště významné postavení zastávali pracovníci z politického úseku řízení společnosti včetně představitelů samotného stranického aparátu. Skutečnost, že zdrcující většina funkcionářů OV KSČ byli původně dělníci a naopak že jen malá část působila v oborech duševní práce od počátku své profesionální dráhy, se projevovala po celé zkoumané dvacetiletí, i když v šedesátých letech již se slábnoucí intenzitou. Výraznou většinu ve složení okresních výborů si udrželi původně dělničtí funkcionáři ještě ve druhé polovině šedesátých let a okresní výbory jako celek se staly hlavně sbory představitelů rozhodujících řídicích struktur v okresech. Skuteční fyzicky pracující (dělníci, rolníci, pracovníci služeb) či výkonní představitelé duševní práce (bez podřízených) byli ve skladbě okresních výborů jen doplňkem či formální částí tohoto funkcionářského sboru, vyvolanou spíše směrnicemi vyšších stranických orgánů než potřebami samotné okresní stranické organizace. Zpravidla neměli ani mnoho vlivu na rozhodování OV KSČ.

Trvale se prosazující tendencí bylo postupné »stárnutí« funkcionářského sboru OV KSČ, jež bylo v českých okresech výraznější než v okresech slovenských. Údaje ze šedesátých let signalizují, že i v okresních výborech KSČ se prosadila tendence ke zvyšování vzdělanostní úrovně, zejména zvýšením podílu absolventů středoškolského a vysokoškolského studia. Mezi volenými okresními funkcionáři s vysokoškolským vzděláním měli kupodivu v absolutních číslech převahu představitelé humanitní inteligence, ale relativně nejvíce byli do OV KSČ voleni odborníci se zemědělským vysokoškolským vzděláním.

Trvale vysoké a jen pomalu se snižující zastoupení měli ve funkcionářském sboru okresních výborů komunisté »předváleční« a »předúnoroví«. Navíc vedlo uplatňování třídně politických hledisek ve druhé polovině padesátých let k nepřiměřeně velkému výkyvu směrem k vyššímu zastoupení obou skupin a bránilo tak uplatnění důsledků přirozeného procesu jejich stárnutí a úbytků. Důsledky a doznívání tohoto výkyvu se projevily ještě v průběhu šedesátých let: koncem těchto let měly tyto skupiny obsazeny zhruba dvě třetiny míst. To přirozeně omezovalo příliv stranicky i věkově mladších kádrů do OV KSČ.

O složení okresních revizních komisí, resp. okresních kontrolních a revizních komisí platí v podstatě totéž, co bylo řečeno o okresních výborech, alespoň v aspektech, k nimž jsou k dispozici údaje. Jen zastoupení skutečných dělníků v nich bylo ještě nižší a zastoupení »pounorových« členů o málo vyšší než v samotných OV KSČ.

Na poněkud jiné hladině probíhaly podobné procesy i ve skladbě okresních aktivů, vycházíme-li při jejich charakteristice ze složení delegátů okresních konferencí KSČ. Podíly fyzicky pracujících a zejména dělníků byly mezi delegáty okresních konferencí vždy poněkud vyšší a podíly duševních pracovníků, zejména pak řídicích, vždy poněkud nižší než ve skladbě OV KSČ, ale základní tendence byla v podstatě stejná. Také na složení delegátů okresních stranických konferencí se promítly důsledky sociálních přeměn a stranické politiky mizením živnostníků, svobodných povolání a individuálně hospodařících rolníků i přechody dělníků do profesí inteligence. V důsledku toho podíly skutečných dělníků mezi delegáty okresních konferencí klesaly a podíly dělníků podle původního povolání narůstaly. Snižovalo se zastoupení fyzicky pracujících a rostlo zastoupení představitelů duševní práce. Na rozdíl od okresních výborů se mezi delegáty okresních konferencí výrazně zvyšovaly podíly technicko-hospodářských pracovníků a humanitní inteligence. Podíly představitelů administrativních úředníků a politických pracovníků byly sice i mezi delegáty poměrně vysoké, ale v šedesátých letech začaly prudce klesat. Značně pokleslo také zastoupení mladých komunistů a udržovalo se silné zastoupení komunistů »předválečných« i »předúnorových«.

IV. FUNKCIONÁŘI MĚSTSKÝCH VÝBORŮ KSČ V PRAZE, V BRNĚ, V OSTRAVĚ A BRATISLAVĚ

Městské stranické výbory čtyř největších měst tvořily jakési mezipatro mezi okresními a krajskými výbory KSČ. Ve stranické statistice jsou o nich údaje jen z let 1954, 1955 a 1956. V roce 1957 se městský výbor KSČ v Praze domohl postavení a pravomocí krajského výboru, takže z velkých měst se zvláštním postavením mezi stranickými orgány zůstala jen tři. MěV neměly sice všechny pravomoci krajských orgánů, ale rozhodně jim stály blíže než orgánům okresním. Často také byly v povšechných zprávách přiřazovány ke krajským výborům, zejména pak v letech šedesátých. Proto svou charakteristiku městských výborů KSČ omezíme na několik citací číselných údajů z let 1954 a 1956. Počtem svých členů se jednotlivé městské výbory příliš nelišily, měly 40 – 41 členů. Celkově šlo o 162 volených funkcionářů v roce 1954 a o dva více ve dvou letech dalších.

Podle původního povolání měli ve všech MěV převahu »dělníci«, zvláště výrazně v Ostravě (73,2% v roce 1954) a v Praze (70,6% v roce 1956). Celkově se ale podíl původních dělníků v rozmezí let 1954–1956 mírně snížil, ze 64,2% na 61,6%.

Podle skutečně vykonávaného povolání bylo v městských výborech zastoupení dělníků pranepatrné. V roce 1954 byli ve všech čtyřech městských výborech jen tři skuteční dělníci, všichni v MěV v Bratislavě. V dalších letech se podařilo zvolit minimálně jednoho dělníka do každého výboru. Celkové podíly dělníků se mezi dvěma lety zvýšily z 1,9% na 9,8%, takže v průměru na každý výbor připadali čtyři dělníci.

Naprostou převahu měli »úředníci«. V roce 1954 jich bylo 87,7% a další 4,9% měli učitelé a jiná inteligence. Podrobnější členění duševních pracovníků v městských výborech z roku 1955 dává poznat, že největším dílem se na složení MěV podíleli političtí a veřejní pracovníci (celkově 25,6%, v Praze dokonce 43,9%, o rok později jejich celkový podíl vzrostl na 36,6% a primát získalo Brno svými 44%). Druhou velkou skupinou byli technicko-hospodářští pracovníci, jejichž podíl se zvyšoval (ze 17,1% na 31,1%). Podíl humanitní inteligence se v podstatě nezměnil (9,1%). Administrativní pracovníci měli v roce 1955 zastoupení velice vysoké (37,1%), ale v dalším roce již zcela nepatrné (1,2%). Přes veliké výkyvy u jednotlivých skupin se vysoké zastoupení duševních pracovníků v MěV KSČ udržovalo po celou dobu.

Z údajů pro rok 1955 můžeme dedukovat, že z osmnácti vysokoškolsky vzdělaných funkcionářů MěV patřilo jedenáct k tzv. nové inteligenci, neboť svou životní dráhu začínali vesměs v dělnické profesi. Celkově mělo vysokoškolské vzdělání 12,2% členů a kandidátů MěV. Nejlépe na tom byli v Bratislavě (19,6%), nejhůře v Brně (7,3%).

Ženy byly v městských výborech zastoupeny jen málo. Jejich podíl 8,6% z roku 1954 se během dalších dvou let podařilo zvednout na 13,4%. Mladí komunisté do 35 let byli do těchto orgánů voleni v dosti velké míře (34,6% v roce

1954 a 33,5% o dva roky později). Z národnostního hlediska byla mezi členy městských výborů čtvrtina Slováků. Češi v městském výboru v Bratislavě a Slováci v českých městských výborech se vyskytli jen ojediněle. V roce 1956 byli zvoleni tři Češi v Bratislavě a po jednom Slovákovi bylo tehdy jen v Brně a v Ostravě. O religiozitě je zmínka z roku 1954 v tom smyslu, že všichni zvolení do městských výborů jsou bez náboženského vyznání.

Vnitrostranická struktura MěV vykazovala vysoké podíly »předválečných« komunistů (19,1% v roce 1954, 20,7% a 18,3% v letech dalších). Nejvíce v nich ale bylo komunistů »předúnorových« (72,3%, 72% a 69,5%), kdežto komunisté »poúnoroví« se sem prosazovali jen málo. Jen necelá desetina členů MěV vykonávala současně vedoucí stranickou funkci v základní organizaci, více jich ale zastávalo současně funkci ve vyšších stranických orgánech. Obměna ve složení MěV byla nejvyšší v roce 1955, kdy jen pětina byla zvolena opakovaně, ostatní byli noví. V roce 1955 se podíly opakovaně a nově volených blížily polovině.

Celkově počty členů a kandidátů městských výborů KSČ byly příliš nízké a údaje o nich z příliš krátkého časového úseku, než aby se daly ze změn jejich struktury vyvozovat nějaké obecnější závěry o proměnách funkcionářských kádřů na této úrovni. Z těchto důvodů se ani nezmiňujeme o složení městských revizních komisí a delegátů městských stranických konferencí.¹

¹ Veškeré údaje o městských výborech KSČ převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a. j. 1599, 1600.

V. FUNKCIONÁŘI KRAJSKÝCH VÝBORŮ KSČ

1. VÝVOJ POČETNOSTI

Vývoj početních stavů členů a kandidátů krajských výborů KSČ ze všech dostupných zdrojů jsme shrnuli do následující tabulky.

Tabulka č. 1

Početní stavy KV KSČ ²

	1948	1949	1951	1953	1955	1958	1960	1962	1964	1966
celkem	.	750	995	1001	1038	1540	1015	570	581	797
české kraje	1477	540	.	678	697	1070	745	.	.	586
slovenské kraje	.	210	.	323	341	470	280	.	.	211

Vysvětlivka k tabulce:

údaje z roku 1949 uvádějí jen členy krajských výborů, ostatní údaje uvádějí nejen členy, ale i kandidáty (ev. náhradníky) krajských výborů KSČ.

Výkyvy v početnosti voleného funkcionářského sboru na úrovni krajů nebyly v žádném vztahu k vývoji početnosti komunistů v kraji. Záležely jen na počtu krajů a na počtu členů a náhradníků (kandidátů) pro jednotlivé kraje, stanoveném vedením KSČ. Během padesátých let se početní stavy volených funkcionářů krajských výborů zvolna zvyšovaly. K podstatnějšimu zvýšení došlo po roce 1956, opět v souvislosti s důrazem na třídně politické aspekty jejich složení. Reorganizace a snížení počtu krajů o polovinu v roce 1960 měly za následek snížení celkového počtu členů a kandidátů KV KSČ, i když ne tak výrazné. Snížování početních stavů KV KSČ dále pokračovalo v první polovině šedesátých let a teprve jejich druhá polovina přinesla opačnou tendenci a mírné zvýšení. Počet krajů se v šedesátých letech již neměnil. Pokud máme údaje ze Slovenska, můžeme konstatovat, že početní stavy KV KSS byly vždy vyšší než by odpovídalo podílu KSS na celkovém počtu komunistů v republice. Nejvíce se oba podíly sobě přiblížily v roce 1966, kdy byl podíl KSS na členstvu 18% a na stavech krajských výborů 26,6%. Podíly KV KSS byly dány počtem krajů na Slovensku a shora stanoveným počtem jejich členů a kandidátů, takže v tomto smyslu byly přiměřené.

² SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 10; f. 19/9, a.j. 15; f. 02/3, a.j. 224/1; f. 05/1, a.j. 1599, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 60/1, 92/7; f. 00/12, a.j. 320; f. 00/13, a.j. 333.

2. SOCIÁLNÍ STRUKTURA KV KSČ

údaje o sociální struktuře krajských výborů musíme opět uvádět po částech, protože i u nich se měnilo třídění do sociálních skupin takovým způsobem, že to velmi ztěžuje a někde zcela vylučuje srovnatelnost v časových řadách.

Tabulka č. 2

Sociální struktura KV KSČ³
podle původního i nynějšího povolání – podíly v %

skupina	1948	1949	1953		1955	
	nyn.	nyn.	původ.	nyn.	původ.	nyn.
dělníci	34,9	53,3	76,6	5,5	72,1	9,1
zřizenci	.	1,5	0,4	0,3	1,0	0,4
rolníci	10,6	11,7	5,2	7,8	5,2	12,4
živnostníci	.	1,3	.	-	.	-
svobodná povolání	3,4	3,3	.	-	.	-
úředníci	34,6	16,4	6,4	25,0	6,2	30,5
učitelé, inteligence	.	4,5	5,8	4,7	8,5	9,4
vojáci, příslušníci SNB	.	1,2	-	3,9	-	2,8
studenti	.	1,6	-	.	-	.
ženy v domácnosti	.	1,5	0,4	0,1	0,5	0,5
pracovníci stranického aparátu	.	.	-	19,3	-	.
pracovníci aparátu NV, NF	.	.	-	31,6	-	32,6

Vysvětlivky k tabulce:

údaje z r. 1948 se týkají jen českých KV KSČ, údaje z roku 1949 jsou celostátní, ale týkají se jen členů KV KSČ (tj. bez náhradníků). Pojem »úředníci« v roce 1948 znamená příslušníky inteligence v zaměstnaneckém poměru, po roce 1949 jen technicko-ekonomické a administrativní pracovníky. Skupina učitelé a inteligence zahrnuje vedle učitelů i lékaře, vědecké, umělecké a kulturní pracovníky. Skupina, která v roce 1955 byla označena jako političtí a veřejní pracovníci a v tabulce je přiřazena k pracovníkům NV a NF, zahrnuje také pracovníky stranického aparátu.

Složení českých krajských výborů KSČ v roce 1948, vzniklých bezprostředně po únorovém převratu, ale kádrově připravených ještě před ním, vykazovalo téměř 35% zastoupení dělníků podle skutečně vykonávaného povolání. Bylo to zastoupení nižší, než jaké měli v té době dělníci mezi členy KSČ (47,5%), ale vyšší, než jaké měli v okresních výborech KSČ (23,3%). Relativně vysoké zastoupení měli mezi funkcionáři českých krajských orgánů rolníci, a to jak ve srovnání se složením členů (6,9%), tak ve srovnání s okresními výbory strany (5,7%). Zvláště vysoké podíly na složení krajských výborů dosáhli představitelé duševní práce, »úředníci« a příslušníci svobodných povolání (zejména ve

³ údaje převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 10; f. 19/9, a.j. 15; f. 05/1, a.j. 1598, 1599.

srovnání se všemi členy, kde podíl obou dohromady činil v únoru 1948 jen 6%), i když to byly podíly nižší, než získali v okresních výborech.

Údaje z roku 1949 zachycují sociální skladbu českých i slovenských krajských výborů, i když jen bez náhradníků. (Složení náhradníků v českých krajích, pro něž existují podklady, se však od složení členů KV KSČ v podstatě nelišilo.) Můžeme je považovat za reprezentativní a srovnatelné (po přepočtu na třídění z roku 1949) s dále uváděnými čísly z let 1953 a 1955. Po stranických prověrkách z přelomu let 1948 a 1949 se zřejmě projevil výraznější třídní přístup k vytváření krajských výborů a v celostátním měřítku v nich dělníci získali nadpoloviční počet míst, v českých krajích více (54,2%) než v krajích slovenských (51%). Protože to ale byla doba velkých přesunů dělnických kádřů do různých řídicích funkcí, musíme brát uvedené údaje s velkou rezervou. Pravděpodobně byli do krajských výborů navrženi či zvoleni ještě jako dělníci, ale mnoho z nich brzy přestalo dělnické profese vykonávat.

Rovněž zastoupení rolníků mezi členy krajských výborů bylo vysoké. Na Slovensku jejich podíl na složení KV dosahoval 16,6% a byl výrazně vyšší než v českých krajích (9,8%). V tomto roce ještě nacházíme mezi členy KV KSČ představitele živnostníků a svobodných povolání. První byli jen v českých KV, druhých bylo méně v českých KV (2,4%) než ve slovenských (5,7%). Představitelé obou skupin drobných podnikatelů se však v tomto roce na složení krajských stranických výborů podíleli naposledy.

Představitelé duševních pracovníků získali v krajských výborech českých krajů téměř čtvrtinu míst (24,8%), na Slovensku jen o málo méně (22,9%). Také tato čísla asi platila jen na počátku funkčního období a již v jeho průběhu se pravděpodobně zvyšovala.

Údaje od roku 1953 vrhají na strukturu krajských výborů KSČ nové světlo, neboť umožňují porovnávat původní a nynější povolání jejich členů a kandidátů. Podle původního povolání více než tři čtvrtiny funkcionářů zvolených do KV KSČ začínalo pracovní dráhu v dělnických profesích (v českých krajích 77,6%, ve slovenských 74,6%). Skutečných dělníků však bylo v krajských výborech zcela minimálně a také v tomto směru nebyly veliké rozdíly mezi českými (5,6%) a slovenskými kraji (5,3%). Zcela ojedinělý údaj ve stranické statistice z roku 1953 umožňuje poznat, na jakou práci bývalí dělníci přecházeli nejvíce. Pravděpodobně jich nejvíc přešlo do státního aparátu a aparátu orgánů a organizací Národní fronty, další velká skupina do aparátu KSČ, ostatní na úřednické profese v podnicích a do armády a Bezpečnosti. Pracovníci státního, společenského a stranického aparátu mezi členy krajských výborů převažovali (50,9%), na čemž mělo největší zásluhu složení českých KV KSČ, i když poměry na Slovensku zase tak moc odlišné nebyly. Z ostatních údajů stojí za pozornost poměrně dobré zastoupení rolníků, i když se proti roku 1949 podstatně snížilo.

V roce 1955 se složení krajských výborů změnilo zejména v tom směru, že se poněkud snížily podíly »dělníků« podle původního povolání a zvýšily podíly

dělníků skutečných, i když nijak výrazně.⁴ Rozdíly v podílech původních a nynějších dělníků zůstaly nadále obrovské v obou částech státu, i když v KV KSS bylo více skutečných dělníků (14,7%) než v krajských výborech českých krajů (6,5%). Podíly pracovníků-aparátníků, uváděných nyní jako političtí a veřejní pracovníci, se ve srovnání s rokem 1953 výrazně snížily. Skutečné snížení pravděpodobně tak velké nebylo, protože část aparátníků, zejména z aparátů národních výborů, je asi skryta mezi technickými a administrativními úředníky. Úředníci v tomto pojetí měli výraznější zastoupení v krajských výborech českých krajů (32,2%) než v krajích slovenských (24%). Za povšimnutí stojí i vzestup podílu skupiny učitelů a jiné humanitní inteligence (tj. lékařů, vědeckých, uměleckých a kulturních pracovníků) na 10% v českých a 8,5% ve slovenských krajských výborech. Lze předpokládat, že také mezi nimi představovali určitou část představitelů tzv. nové inteligence. Z hlediska původního povolání je pozoruhodné i zvýšení podílu těch funkcionářů, kteří svou pracovní dráhu začínali a setrvali v oborech vysoce kvalifikované duševní práce (v českých KV 8,6%, ve slovenských 8,5%).

Na silně nadprůměrném zastoupení rolníků v krajských výborech v roce 1955 měli zásluhu hlavně představitelé rolníků, vstoupivších do JZD (v českých KV měli 11%, ve slovenských 13,5%). Zástupci samostatně hospodařících zemědělců téměř zmizeli v českých (0,2%) a jen málo jich zůstalo ve slovenských KV (1,2%). Mezi družstvevními rolníky bychom asi našli i bývalé dělníky, kteří přišli vznikající družstva »politicky posílit« a jako takoví byli voleni i do krajských výborů.

Následující sociální proměny krajských výborů se pokusíme shrnout v tabulce zachycující původní i skutečně vykonávané povolání jejich členů a kandidátů. Pro srovnání jsme se pokusili přepočítat údaje o skutečně vykonávaném povolání z roku 1955 do skupin, které se používaly později.

⁴ Při projednávání zprávy o průběhu krajských konferencí a o složení nových KV KSČ v sekretariátu ÚV KSČ poukazovali kriticky na nízké zastoupení dělníků J. Hendrych, V. Pašek a A. Novotný. - SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 60/1.

Sociální struktura KV KSČ⁵
podle původního i nynějšího povolání – podíly v %

sociální skupina	1955	1957		1958		1960		1962	1964	1966
	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	nyn.	nyn.	nyn.
dělníci	9,1	77,0	24,5	77,4	20,0	74,6	21,8	17,9	15,3	20,3
pracov. služeb	0,4	3,9	-	5,0	-	5,1	-	-	-	-
rolníci družstev.	11,8	-	15,9	-	14,8	-	15,3	11,4	11,1	10,0
rolníci individ.	0,6	4,5	0,3	4,6	-	3,7	-	-	-	-
tech.-hosp. prac.	7,0	3,6	19,5	2,7	16,7	4,6	13,5	20,5	28,2	28,5
humanit. intelig.	6,6	2,9	3,2	2,3	2,3	2,9	5,2	4,0	10,1	9,5
polit. a veřejní pracovníci	32,6	-	25,5	-	34,2	-	35,3	36,1	41,1	34,8
administr. úřed.	26,7	5,0	3,9	5,3	4,8	5,6	3,3	.	2,8	3,5
zam. arm. a Bezp.	2,8	-	4,0	-	3,5	-	3,2	.	.	.
ženy v domácnosti	0,5	.	1,1	.	1,4	-	-	-	-	-

Vysvětlivky k tabulce:

Mezi dělníky v roce 1966 jsou započtení i mistři, mezi politické a veřejné pracovníky v letech 1964 a 1966 také vojáci z povolání a příslušníci Bezpečnosti.

V roce 1957 bylo do KV KSČ zvoleno o polovinu víc členů a kandidátů než v roce předchozím. Informace pro sekretariát ÚV KSČ konstatuje díky tomu podstatné zlepšení sociálního složení krajských výborů, zejména zvýšené zastoupení dělníků. V přiloženém přehledu ale neuvádí celkovou strukturu, jen podíly dělníků a družstevních rolníků v jednotlivých KV KSČ. Podle tohoto pramene bylo v českých KV 25,8% dělníků a 14,1% členů JZD, ve slovenských 24,5% dělníků a 15,6% družstevních rolníků.⁶

Ale již následující rok 1958 podíly skutečných dělníků poklesly na pětinu členů a kandidátů KV KSČ. Tuto úroveň zastoupení si v podstatě dělníci udrželi i při reorganizaci krajů a výrazném snížení počtu jejich funkcionářů zhruba o třetinu v roce 1960. Při dalším snižování početních stavů KV v roce 1962 došlo i ke snížení podílu dělníků v nich, což pokračovalo ještě v roce 1964. Teprve v roce 1966 se podařilo přiblížit zastoupení dělníků v KV KSČ úrovni, kterou měli na přelomu 50. a 60. let.

Jinak vypadá pohled na »dělnické jádro« krajských výborů z hlediska původního povolání jejich členů a kandidátů. Z tohoto pohledu bylo v letech 1957 a 1958 dosaženo vrcholu, neboť v jejich složení podíly těch, kteří jako dělníci začínali, přesáhl tři čtvrtiny celkových početních stavů. Souvislost

⁵ Převzato či vypočteno z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1600, 1601/1, 1601/3; f.00/03, a.j. 38; f. 00/12, a.j.320; f. 02/4, a.j. 97/2; f. 00/13, a.j. 333.

⁶ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 169/2.

s uplatňováním třídně politických hledisek právě po roce 1956 je zcela očividná. V dalších letech čísla o složení KV KSČ naznačují postupné mírné snižování podílů této skupiny »dělnických« funkcionářů, ale převahu si udrželi až do konce sledovaného období.

Podíly rolníků zůstávají i ve druhé polovině padesátých let velmi vysoké. Mezi funkcionáři KV však již rolníky v podstatě reprezentují jen rolníci družstevní. Posledních pár individuálně hospodařících zemědělců se naposledy vyskytovalo v KV v roce 1957, a to jen ve slovenských krajích. Vysoký podíl rolníků-družstevníků v krajských výborech, který se v podstatě udržoval po celé sledované období, je nutno brát se značnými výhradami. Čísla z let 1964 a 1966, která umožnila rozlišit skutečné rolníky ve výrobě a řídicí pracovníky družstev ukázala, že řídicí pracovníci družstev se na skupině rolníků podíleli více než třemi čtvrtinami. V roce 1964 i 1966 se na celkovém složení KV KSČ podíleli 7,9%, takže na skutečné rolníky připadalo jen 2,2 a 2,1%. Není důvod předpokládat, že v předcházejících letech tomu bylo jinak. Považujeme naopak za zcela pravděpodobné, že převaha řídicích pracovníků zemědělských družstev se mezi funkcionáři KV ve skupině družstevních rolníků udržovala od počátku. Srovnání původních a nynějších povolání naznačuje, že jen asi třetina členů JZD, zastoupených v krajských výborech, začínala svou pracovní a životní dráhu jako skuteční rolníci.

Od poloviny 50. let zcela vymizeli ze složení krajských výborů pracovníci služeb. Někteří funkcionáři byli do této skupiny zařazováni jen z hlediska původního povolání. Ve skutečnosti se jednalo o osoby, které původně pracovaly jako zřizenci nebo živnostníci. Stejně tak se v KV KSČ přestaly vyskytovat ženy v domácnosti.

Zato ostatní skupiny, představující duševní pracovníky, si v KV KSČ udržovaly silné zastoupení. Naprosté převahy dosáhli již na počátku padesátých let a udrželi si ji po celé zkoumané období. Z hlediska původního povolání však v oborech duševní práce od počátku pracovalo jen velmi málo (11–13%) členů a kandidátů krajských výborů. Z toho by vyplývalo (s přihlédnutím k rozdílu mezi původním a nynějším povoláním u dělníků), že minimálně polovina všech funkcionářů KV KSČ patřila k tzv. nové inteligenci a mezi duševními pracovníky jich byly alespoň dvě třetiny. V šedesátých letech se zřejmě i v krajských výborech začali ve větší míře uplatňovat funkcionáři, kteří po absolvování odpovídajícího školního vzdělání začínali svou pracovní dráhu rovnou v některé profesi duševní práce.

Z jednotlivých skupin duševních pracovníků byli v krajských stranických výborech nejvýrazněji zastoupeni političtí a veřejní pracovníci, tedy profesionální pracovníci aparátů KSČ, státu a společenských organizací. Nejnižší podíl na složení KV KSČ měli v roce 1957, celou čtvrtinu členů a kandidátů. V dalších letech se jejich zastoupení zvyšovalo až do roku 1964, kdy se jejich podíl blížil dvěma pětinám. Pokles jejich podílu v roce 1966 byl poměrně výrazný a dá se předpokládat, že pokračoval i v roce 1968. Předpokládáme, že v padesátých letech téměř beze zbytku a potom aspoň z devíti desetin političtí

političtí a veřejní pracovníci byli komunisté, kteří začínali pracovat jako dělníci. Údaje z let 1964 a 1966 umožňují složení politických a veřejných pracovníků ukázat podrobněji.

V roce 1964 tvořili jejich největší část pracovníci stranického aparátu. Na složení KV KSČ se podíleli téměř čtvrtinou (23,7%). Druhou velkou skupinu představovali pracovníci aparátu národních výborů a státních orgánů, kteří sami měli v KV téměř osminu (12%). Nejmenší část v KV tvořili pracovníci aparátu orgánů a organizací Národní fronty (5,3%). Celkový údaj je poněkud nadsazen zařazením vojáků z povolání a pracovníků Bezpečnosti, kteří byli vedeni dohromady s pracovníky soudů a prokuratury a přiřazeni k pracovníkům státního aparátu, těch ale mohlo být v KV KSČ kolem 3%. O dva roky později, v roce 1966, bylo sice politických a veřejných pracovníků mezi členy a kandidáty KV KSČ poněkud méně, ale jejich struktura a proporce zastoupení byly podobné: pracovníci stranického aparátu 18,9%, státního 11,5% a Národní fronty 4,4%. I kdybychom odečetli pracovníky armády a Bezpečnosti, pořád by političtí a veřejní pracovníci tvořili nejméně třetinu početního stavu KV KSČ.

Za pracovníky politických aparátů následovali svou početností v KV technicko-hospodářští pracovníci. Jejich zastoupení ale nejvíce podléhalo výkyvům. Výrazně vzrostlo mezi lety 1955 a 1957. Uplatňování třídně politických hledisek při sestavování KV KSČ mělo za následek snižování jejich podílů až do začátku šedesátých let. Potom opět dochází k výraznému, více než dvojnásobnému vzestupu a s podobnou úrovní přecházejí i do druhé poloviny šedesátých let. Přepokládáme, že v KV KSČ i mezi techniky a ekonomy měli významné zastoupení představitelé tzv. nové inteligence. Podrobnější členění skupiny technicko-hospodářských pracovníků v KV KSČ z let 1964 a 1966 ukazuje, že až na výjimky se jednalo o ředitele a další řídící pracovníky podniků a závodů, státních statků a strojních stanic. Podíl této skupiny by se ještě zvýšil, kdybychom do ní započítali i řídící pracovníky zemědělských družstev (7,9%), takže by se v roce 1966 vyrovnala svou početností politickým a veřejným pracovníkům. Představitelé humanitní inteligence (učitelé, lékaři, vědečtí, umělečtí a kulturní pracovníci) byli v KV KSČ ještě v roce 1955 zastoupeni podílem 5,5%. V době zdůrazňování třídně politických hledisek se jejich zastoupení snížilo. Opačný trend se prosazoval až v šedesátých letech, takže v jejich polovině se podíl této skupiny duševních pracovníků v krajských výborech strany pohyboval kolem jedné desetiny. Ale i tato skupina, soudíme-li podle složení pedagogických pracovníků, byla z velké části představována vedoucími pracovníky školských, zdravotnických, vědeckých, kulturních a podobných institucí.

Administrativní úředníci měli v roce 1955 v KV KSČ více než čtvrtinu míst. V dalších letech nejvíc doplatili na uplatňování třídně politických hledisek. Klesající trend se obrátil až ve druhé polovině šedesátých let, ale nepříliš výrazně.

Z hlediska vývoje sociální struktury můžeme celkově konstatovat, že krajské výbory se ještě více než výbory okresní staly postupem doby seskupením vole-

ných stranických funkcionářů, kteří ve své profesní činnosti byli vedoucími pracovníky všech druhů a typů řídicích struktur v kraji. Představitelé fyzicky pracujících byli v KV KSČ jen jakýmsi formálním doplňkem jejich skladby. Jejich zařazení na kandidátky při volbách KV nevycházelo tolik z vnitřní potřeby krajské stranické organizace, jako ze směrnic nejvyšších stranických orgánů. Takové vykrytalizování sociálního složení KV KSČ bylo jen logickým důsledkem uplatňování vedoucí úlohy komunistické strany ve všech oblastech života společnosti.

Rozdíly mezi českými a slovenskými krajskými výbory nebyly – na rozdíl od výborů okresních a zejména výborů základních organizací – příliš výrazné. Obecně můžeme říci, že vývojové tendence, které jsme zachytili v jejich celostátní podobě, se na Slovensku projevovaly zpravidla dříve, výrazněji a probíhaly rychleji, než tomu bylo v krajích českých.

3. DEMOGRAFICKÁ STRUKTURA

Celostátní vývojové tendence v nejvíce sledovaných aspektech ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 4

Zastoupení žen a mladých v KV KSČ – podíly v % ⁷

podíly	1949	1953	1955	1958	1960	1964
žen	13,0	12,6	13,5	14,4	17,0	14,4
mladých do 35 let	38,7	37,9	38,4	26,5	20,0	13,6

Ve srovnání s podíly žen mezi všemi komunisty bylo zastoupení žen v krajských výborech nízké. Bylo ale vyšší než jaké měly ženy v okresních výborech. Zastoupení mladých komunistů bylo zpočátku velmi vysoké, neboť převyšovalo podíl mladých do 35 let v členské základně. Na druhé straně ale nedosahovalo takové výše jako v okresních výborech. Kromě přirozeného procesu stárnutí funkcionářů nejvíc k jeho snižování ve druhé polovině padesátých let opět přispělo zvýrazňování třídně politických kritérií ve skladbě krajských výborů. Paradoxně dochází ke snižování podílu mladých funkcionářů v KV KSČ zrovna v době, kdy se podíl mladých mezi všemi komunisty výrazně zvyšoval. Snižování podílu mladých členů pokračovalo i v letech šedesátých. Celkově se mladí funkcionáři v krajských výborech uplatňovali podstatně obtížněji než v okresních výborech KSČ. Rozdíly mezi českými a slovenskými krajskými výbory byly sice menší, ale projevíly se ve stejných směrech jako ve výborech okresních –

⁷ Prameny shodné s tabulkou č. 1.

nižším zastoupením žen a vyšším zastoupením mladých ve slovenských krajských výborech.

Národnostní struktura, pokud byla u KV KSČ sledována, vykazovala v polovině padesátých let relativně vysoké zastoupení Slováků (27,5% v roce 1955), které se o pět let později snížilo na 23,4% v roce 1960. I tak převyšovalo podíly Slováků mezi všemi členy KSČ. Na složení slovenských KV se Češi podíleli 5,9%, ale Slováci jen 0,9% na složení krajských výborů českých. I tato asymetrie je podle našeho názoru dokladem, že krajské výbory strany se vyvíjely ve sbory řídicích pracovníků. Češi byli voleni do KV KSS většinou právě proto, že zastávali řídicí funkce, nikoli proto, že byli Češi.⁸

O religiozitě máme ojedinělý údaj z roku 1953, podle něhož v českých KV jen 8 funkcionářů (1,2%) ještě příslušelo k nějaké církvi. Na Slovensku bylo takových funkcionářů KV KSS tehdy 52 (16,1%). V celostátním měřítku představovali ateisté 94% členů a kandidátů KV KSČ. Protože později se žádné zmínky o religiozitě již neobjevily, je možno předpokládat, že v krajských výborech byli všichni bez náboženského vyznání.⁹

Ke vzdělanostní struktuře KV KSČ máme první údaje z roku 1958. Spolu se všemi dalšími zjištěnými podklady uvedeme jen podíly funkcionářů se středoškolským a vysokoškolským vzděláním.

Tabulka č. 5

Vzdělanostní struktura KV KSČ – podíly v %¹⁰

vzdělání	1958	1960	1962	1964
základní	80,8	76,3	53,5	44,9
středoškolské	5,5	5,1	16,7	16,7
vysokoškolské	6,6	11,2	29,8	38,4

Vysvětlivka k tabulce:

Rozdíl do 100% v letech 1958 a 1960 tvoří absolventi nižšího středního vzdělání bez maturity. U podkladů z let 1962 a 1964 se o absolventech nižších středních škol nehovoří, takže pokud se vyskytovali, byli asi spíše zařazeni do skupiny středoškoláků s maturitou než mezi funkcionáře se vzděláním pouze základním.

Růst vzdělanosti funkcionářů KV KSČ je v zachyceném rozpětí pouhých šesti let impozantní. Zatímco v roce 1958 ještě 80,8% v nich mělo nejvyšší dosažené vzdělání pouze základní, v roce 1964 se jejich podíl snížil pod polovinu

⁸ údaje o národnostním složení převzaty či vypočteny ze SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1599, 1601/3.

⁹ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1598; f. 02/3, a.j. 224/1.

¹⁰ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1601/1, 1601/3; f. 00/12, a.j. 320; f. 02/4, a.j. 97/2.

vzdělání pouze základní, v roce 1964 se jejich podíl snížil pod polovinu (44,9%). Podíly funkcionářů se středním vzděláním mají po vzestupu tendenci setrvat na dosažené úrovni, zato podíly funkcionářů se vzděláním vysokoškolským vypovídají o viditelném a vytrvalém vzestupu.

Podrobněji členěné údaje máme z let 1958 a 1960, tedy z let, kdy se početní stavy KV KSČ výrazně lišily. Můžeme rozlišit vzdělanostní úroveň českých a slovenských KV. V roce 1958 bylo ve slovenských KV 6,2% absolventů vysokých škol proti 6,8% v českých KV, ale v roce 1960 tomu bylo již obráceně – proti 14,1% ve slovenských bylo jen 10,2% v českých krajských výborech. U absolventů středních škol byly jejich podíly v obou letech nižší v KV KSS.

Celkové údaje ze šedesátých let signalizují prudký vzestup podílu absolventů vysokých škol v KV KSČ. Na základě rychlejšího růstu vzdělanosti v KSS všeobecně můžeme předpokládat, že i ve slovenských krajských výborech si vysokoškoláci svůj náskok udrželi, pokud ho ještě nezvýšili.

Srovnání vzdělanostní struktury krajských výborů s výbory okresními je obtížné. Srovnatelné údaje máme jen z let 1962 a 1964. Celkově můžeme konstatovat, že v okresních výborech bylo relativně více funkcionářů se středoškolským vzděláním a v krajských výborech zase bylo podstatně, téměř dvojnásobně více funkcionářů se vzděláním vysokoškolským.

4. VNITROSTRANICKÁ STRUKTURA

O rozhodujícím aspektu vnitrostranické struktury krajských výborů strany, o jejich hierarchickém uspořádání musíme opakovat totéž, co bylo řečeno již u okresních výborů. O složení předsednictev krajských výborů KSČ se nám nepodařilo získat žádné podklady, o vedoucích tajemnicích a tajemnicích KV KSČ pojednáme až v souvislosti s pracovníky aparátu KSČ. Proto opět začneme aspektem nejsledovanějším v této oblasti, složením krajských výborů podle toho, jak dlouho již byli jejich členové a kandidáti organizováni v komunistické straně.

Tabulka č. 6

Složení KV KSČ podle délky členství v KSČ – podíly v % ¹¹

vstup do KSČ	1949	1953	1955	1958	1960	1964
1921–1944	34,8	16,2	13,5	11,8	9,8	7,9
1945–1947 (II/1948)	65,2	78,6	74,9	86,4	82,6	63,3
1948–1957	–	5,2	11,6	3,6	7,6	27,8
1958–1968	–	–	–	–	–	1,0

¹¹ SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 15; f. 100/4, a.j. 10; f. 05/1, a.j. 1598, 1599, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 92/7.

Vzhledem k podílům »předválečných« komunistů v členské základně KSČ je mimořádně vysoké jejich zastoupení v krajských výborech v roce 1949. Preferování komunistů s delším členstvím se projevilo i ve skupině komunistů »předúnorových«. Téměř všichni zvolení do KV KSČ vstoupili do strany již v roce 1945 a jen několik v roce 1946, nebyl zvolen nikdo s pozdějším vstupem do KSČ. První »poúnoroví« komunisté se do KV KSČ dostali v roce 1953.

Po celé sledované období byli nejpočetnější skupinou v KV KSČ komunisté »předúnoroví«. Jejich již tak velice vysoký podíl se ještě prudce zvýšil v období důrazu na třídní a politická kritéria při sestavování krajských výborů po roce 1956. Teprve postupem doby se v šedesátých letech začal podíl této skupiny výrazně snižovat, i když si převahu udržela i nadále. Vysoké zastoupení »předválečných« komunistů bylo zřejmě udržováno soustavně v rozsahu, v jakém to proces stárnutí funkcionářů této skupiny vůbec dovozoval. »Poúnoroví« komunisté se dostávali do funkcí v KV v první polovině padesátých let slibně se rozvíjejícím tempem. Tento vývoj však také zarazil tvrdší politický kurs druhé poloviny padesátých let, takže teprve v roce 1964 došlo k jejich výraznému vzestupu do krajských funkcí. Teprve v tomto roce se v důsledku podmínky minimálně sedmiletého členství v KSČ poprvé objevili komunisté, vstoupivší do strany po roce 1957. Pokud můžeme porovnávat české a slovenské kraje, s výjimkou roku 1953 se KV KSS vyznačovaly nižšími podíly komunistů »předúnorových« a vyššími podíly »poúnorových«. Pozoruhodná je i skutečnost, že na Slovensku byly trvale vyšší podíly »předválečných« komunistů (v roce 1949 se na KV KSS podíleli dokonce 46,2%, v roce 1960 ještě 16,3%).

Ve srovnání s okresními výbory vyniká u krajských výborů výrazně vyšší zastoupení komunistů »předválečných«, neboť bylo po celou dobu nejméně dvojnásobně vyšší. To bylo pochopitelně vyváženo zase nižším zastoupením komunistů »poúnorových«.

Důležitým kritériem z hlediska fungování KV KSČ a postavení jednotlivých funkcionářů v nich bylo, jak dlouho, resp. kolik volebních období setrvali ve funkcích. K tomuto aspektu se můžeme dostat jen nepřímou z údajů o nově zvolených členech a kandidátech krajských výborů.

Tabulka č. 7

Nově zvolení členové a kandidáti KV KSČ – podíly v %¹²

	1953	1955	1958	1960	1964
celkem	73,0	57,8	44,5	48,8	35,6
české KV	65,8	55,5	45,0	45,8	.
slovenské KV	88,2	72,7	43,2	57,0	.

¹² SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1598, 1599, 1601/1, 1601/3; f. 02/4, a.j. 92/7.

Zpočátku značná obměna volených funkcionářů KV KSČ se sice snižovala, ale dlouho měla velký rozsah. Teprve polovina šedesátých let přinesla výraznější změnu. Přes vysoké podíly poprvé zvolených členů a kandidátů KV KSČ byla jejich část volena opakovaně a tak vytvářela jakési stabilizační jádro krajského orgánu. Pokud máme k dispozici údaje z jednotlivých krajů, vyplývá z nich, že přece jen větší stabilitou kádrů se vyznačovaly české KV, neboť s výjimkou roku 1958 byla v KV KSS obměna vždy vyšší.

Významný dokument o délce setrvávání v KV KSČ máme z roku 1965. Byl vypracován jako součást příprav na volby do KV KSČ v roce 1966. Obsahuje údaje o funkcionářích z jednotlivých skupin, kolik volebních období již působí v KV KSČ. Podle tohoto přehledu většina ze skupiny pracovníků stranického aparátu byla zvolena do KV nejméně třikrát za sebou, takže v nich pracovala už nejméně šest a více let. Největší stabilitou v setrvávání v krajských výborech KSČ se vyznačovala jejich špička – polovina tajemníků KV byla volena čtyři volební období a další čtvrtina pět a více období za sebou. Vedoucí tajemníci okresních výborů byli do KV KSČ voleni ponejvíce jednou až dvakrát po sobě a jen menšina na víc volebních období za sebou. Také pracovníci státního aparátu byli nejvíce voleni jednou až dvakrát po sobě, ale většina zvolených z řad předsedů KNV a ONV vydržela ve funkcích tři až pět volebních období. Podobně vytrvalými členy KV byli i vedoucí představitelé orgánů a organizací Národní fronty. Tři z nich vydrželi v KV KSČ dokonce deset a více volebních období. Z pracovníků hospodářského řízení byla většina volena jen jednou až dvakrát, ale několik ředitelů podniků a předsedů JZD bylo zvoleno nejméně pětkrát za sebou. Celkově víc než třetina členů a kandidátů KV KSČ, zvolených v roce 1964, byla zvolena poprvé, 26,9% podruhé, 15,1% potřetí, 7,9% počtvrté, 4,8% popáté. Téměř desetina (9,7%) členů krajských výborů v nich působila šest a více volebních období, tedy dvanáct a více let po sobě.¹³

Přímé zastoupení představitelů základních stranických organizací v krajských výborech se vyskytovalo jen do počátku padesátých let. Do KV KSČ většinou přicházeli funkcionáři se zkušenostmi z vyšších funkcí stranických i mimostranických.

Strukturu krajských výborů z hlediska absolvování stranického internátního školení máme zachycenu jen ojediněle. Tak v roce 1958 absolvovalo školení delší než jeden měsíc 44% členů a kandidátů KV KSČ a školení kratší 17,4%. Pro rok 1960 máme k této záležitosti údaje podrobnější. Absolventů tříletého studia na Vysoké škole stranické bylo 10,1%, dalších 12,7% na ní absolvovalo studium jednoleté až dvouleté. V tomto směru nejvyšší proškolenost vykazovaly KV KSS. Dlouhodobé kursy (3 – 6 měsíců) absolvovalo 18,7% a kratší kursy 25,4% funkcionářů KV KSČ. Celkově tedy dvě třetiny členů a kandidátů KV KSČ prošly delším či kratším internátním stranickým školením. V roce 1964 bylo do KV KSČ zvoleno více funkcionářů, kteří měli za sebou studia na Vysoké škole stranické, resp. Vysoké škole politické (celé tříleté studium 13,5%, roční až dvou-

¹³ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 92/7.

leté kursy 13,2%), ale vyškolení v kratších kursech a na nižších stupních internátních stranických škol bylo ve srovnání s rokem 1960 nižší.¹⁴

5. KRAJSKÉ KONTROLNÍ A REVIZNÍ KOMISE

Postavení krajských revizních komisí, v šedesátých letech změněných na krajské kontrolní a revizní komise, vůči krajským výborům bylo obdobné jako na okresech. K vývoji početnosti a struktury jejich členů máme k dispozici jen několik údajů ze druhé poloviny padesátých let.

Početní stavy komisí se měnily ve stejné době a ze stejných důvodů jako stavy krajských výborů. V roce 1955 měly 254 členy (z toho 68 na Slovensku), v roce 1958 byly rozšířeny na 389 (na Slovensku 116), v roce 1960 opět klesly téměř na původní úroveň a měly 266 členů (na Slovensku 72). Tento nižší stav byl ale dosažen při snížení počtu krajů na polovinu, takže v každém jednotlivém kraji jejich počty v podstatě jen narůstaly.

Sociální struktura krajských revizních komisí se od složení krajských výborů lišila podstatně nižším zastoupením dělníků podle původního i nynějšího povolání a vyšším zastoupením duševních pracovníků.

Tabulka č. 8

Sociální struktura krajských revizních komisí KSČ – podíly v %¹⁵

skupina	1955		1958		1960	
	české kraje	sloven. kraje	české kraje	sloven. kraje	české kraje	sloven. kraje
podle původního povolání						
dělníci	51,8	47,0	63,0	65,5	58,3	66,7
úředníci	43,3	41,2	27,1	22,4	27,8	19,4
podle nynějšího zaměstnání						
dělníci	2,9	3,4	15,0	15,5	8,8	13,9
technicko-hosp. pracovníci	95,6	93,2	35,5	24,1	44,9	26,4
administrativní úředníci			27,9	21,6	21,1	25,0
polit. a veřejní pracovníci			35,5	24,1	18,0	23,6

Vysvětlivka k tabulce:

V roce 1955 jsou duševní pracovníci uváděni souhrně v jedné skupině jako »úředníci«.

¹⁴ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 218/2; f. 05/1, a.j. 1601/3; f. 02/4, a.j. 92/7.

¹⁵ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1599, 1601/1, 1601/3.

Slovenské komise počáteční zaostávání »dělníků« podle původního povolání nejen dohnaly, ale dosti výrazně předstihly komise české. Podle současného zaměstnání byly slovenské komise u dělníků před českými, nejvýrazněji v roce 1960. Vzestupy dělníků v obojím smyslu zřejmě zase souvisely s důraznějším uplatňováním třídních hledisek, i když v roce 1960 se předchozí úroveň nepodařilo udržet. V obou částech strany došlo k výraznému zvyšování podílů technicko-hospodářských pracovníků, jež bylo výraznější v českých komisích. Zastoupení administrativních úředníků bylo relativně vysoké a mělo protisměrný vývoj – v českých komisích se snižovalo, ve slovenských se zvyšovalo. Původně vysoké zastoupení politických a veřejných pracovníků se snížilo, ale výrazněji jen v českých komisích.

K demografické struktuře krajských kontrolních komisí nejsou ve stranické statistice téměř žádné údaje. Jen v roce 1955 se uvádí podíl žen 4,3% (na Slovensku jen 1,5%) a podíl mladých do 35 let 33,2% (na Slovensku 48,5%).

K vnitrostranické struktuře máme údaje jen o délce členství v KSČ. Podíly »předválečných« komunistů v komisích byly nižší než v krajských výborech, v českých komisích jich bylo ale víc (6,6%) než ve slovenských (2,9%). V letech 1958 a 1960 však naopak jejich vyšší podíly vykazovaly komise slovenské (9,5% a 9,7%) než české (5,5% a 6,2%). Nejpočetnější skupinou byli všude komunisté »předúnoroví«. V roce 1955 jich bylo v českých komisích 86,2%, ve slovenských 66,2%. V roce 1958 došlo ještě k dalšímu zvýšení na 91,9% v českých a na 84,5% ve slovenských komisích. V roce 1960 bylo použito jiné třídění, které zahrnuje do »předúnorových« i komunisty, kteří vstoupili do strany ještě v průběhu roku 1948. Tato skupina měla tehdy 90,7% podíl v českých komisích a 74,4% v komisích slovenských.¹⁶

6. KRAJSKÉ AKTIVY

Početnost a strukturu aktivů krajských výborů KSČ se pokusíme charakterizovat na údajích o účastnících, resp. delegátech krajských konferencí KSČ. O tom, nakolik se delegáti krajských konferencí s krajským stranickým aktivem kryli či nakolik z jedné strany rozsahu aktivu nedosahovali a z druhé strany jej zase přesahovali, platí zhruba totéž, co bylo řečeno o okresních stranických aktivech. Údaje o krajských konferencích máme ve stranické statistice jen do roku 1960.

¹⁶ SÚA-AÚV, f. 05/1, a. j. 1599, 1601/1, 1601/3.

Tabulka č. 9

Účastníci krajských konferencí KSČ¹⁷

	1949	1953	1955	1958	1960
účastníci celkem	.	.	9396	10238	.
delegáti s hlasem rozhodujícím	8890	7920	7267	7858	4496

Zlom ve vývoji početnosti delegátů krajských konferencí v roce 1960 má přímou souvislost s územní reorganizací státu i KSČ, při níž se počet krajů snížil zhruba na polovinu. (Ve státní struktuře to bylo z 19 na 10, ve stranické z 20 na 10, protože samotná Praha měla již od roku 1957 postavení stranického kraje.)

K sociální struktuře podle původního povolání jsou údaje o delegátech krajských konferencí jen z první poloviny padesátých let, podle skutečného současného zaměstnání i pro druhou polovinu. Žádné údaje k nim zatím nemáme z let šedesátých. Dostupné údaje nasvědčují, že se vyvíjela zhruba podobně jako sociální struktura krajských výborů, a pro šedesátá léta se dá předpokládat podobný vývoj.

Tabulka č. 10

Sociální struktura delegátů krajských konferencí KSČ¹⁸
podle původního povolání – podíly v %

skupina	1951	1953	1954	1955
dělníci	56,6	80,6	75,7	72,2
rolníci	8,1	4,9	5,1	5,9
zřizenci a živnostníci	14,0	5,2	2,3	0,5
úředníci a inteligence	18,4	9,2	11,4	12,6

Podíly původních dělníků mezi delegáty se vyvíjely v první polovině padesátých let shodně s jejich podíly v krajských výborech. Vzhledem k dalšímu výkyvu v podílech »dělníků« nahoru v letech 1957–1960 v KV KSČ můžeme něco podobného předpokládat i u delegátů krajských konferencí.

¹⁷ SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 15; f. 05/1, a.j. 1598, 1599, 1601/1, 1601/3.

¹⁸ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1563, 1598, 1599.

Sociální struktura delegátů krajských konferencí KSČ¹⁹
podle skutečně vykonávaného zaměstnání – podíly v %

skupina	1949	1953	1955	1958	1960
dělníci	48,1	26,1	11,3	25,7	26,8
pracov. služeb, zřizenci	4,5	.	0,1	0,8	0,6
rolníci družstevní	–	3,1	9,4	13,2	14,1
rolníci individuální	7,5	5,0	1,5	0,2	–
technicko-hosp. pracov.	22,7	42,5	16,4	16,6	14,8
učitelé, inteligence			4,0	3,1	3,7
politici a veřejní prac.			31,5	26,3	28,6
administrativní úředníci			10,5	2,3	2,0
studenti	0,7	.	0,1	.	.
vojáci, SNB	5,0	8,1	8,1	7,5	6,0
ženy v domácnosti	4,1	.	1,1	0,8	0,4
důchodci	0,6	.	0,6	0,8	0,8

Vysvětlivka k tabulce:

V letech 1949 a 1953 byli všichni duševní pracovníci v zaměstnaneckém poměru zařazeni do jedné skupiny označené jako »úředníci«.

Podle skutečně vykonávané profese bylo zastoupení dělníků mezi delegáty krajských stranických konferencí nejvyšší koncem čtyřicátých let a nejnižší v polovině padesátých let. Pak se více než zdvojnásobilo v souvislosti s důrazem na třídní hlediska při výběru delegátů. Na výchozí úroveň se ani zdaleka nedostalo a bylo i pod úrovní podílu dělníků mezi všemi komunisty. Podíly dělníků mezi delegáty krajských konferencí na Slovensku byly v letech 1955 a 1958 o málo vyšší než na konferencích českých, roce 1960 se dostaly na stejnou úroveň.

Rolníci, zejména členové JZD, byli od poloviny padesátých let na krajských konferencích zastoupeni – vzhledem k jejich podílu na členstvu – vysoce nadprůměrně. Můžeme však oprávněně předpokládat, že podobně jako v krajských výborech bylo skutečných rolníků mezi delegáty minimum a že to byli vesměs předsedové JZD a další řídicí pracovníci. Soukromí rolníci se mezi delegáty vyskytovali již jen jako výjimky a v roce 1960 nebyl za delegáta zvolen žádný. Živnostníci a pracovníci svobodných povolání se mezi delegáty krajských konferencí přestali vyskytovat již na počátku padesátých let. Rozdíly mezi českými a slovenskými delegáty můžeme porovnávat jen u rolníků. Družstevní rolníci měli vždy zhruba o polovinu větší zastoupení na krajských konferencích KSS než vykazovaly kraje české. Také podíly soukromých rolníků byly vyšší a klesaly

¹⁹ údaje převzaty či vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 10; f. 19/9, a.j. 15, a.j. 02/3, a.j. 224/1; f. 02/4, a.j. 60/1; f. 05/1, a.j. 1598, 1599, 1601/1, 1601/3.

pomaleji. Přesto se ani na krajských konferencích KSS v roce 1960 již mezi delegáty žádný představitel soukromých rolníků neobjevil.

Nejpočetněji byli mezi delegáty krajských konferencí zastoupeni představitelé duševních pracovníků (s výjimkou roku 1949, kdy byli až za dělníky). Mezi nimi ale nejsilnější skupinu tvořili političtí a veřejní pracovníci, tedy představitelé aparátů politického řízení společnosti. Druhou nejpočetnější skupinou byli technicko-hospodářští pracovníci. Zase asi nebudeme daleko od pravdy s předpokladem, že mezi nimi šlo vesměs o ředitele a jiné vedoucí pracovníky podniků, tedy profesionální pracovníky hospodářského řízení. Původně dosti výrazné uplatňování administrativních úředníků se podstatně snížilo v letech důrazu na třídně politická hlediska. Relativně vysoké zastoupení mezi delegáty krajských konferencí měli komunističtí funkcionáři z ozbrojených sil, i když ve druhé polovině padesátých let se poněkud snížilo. Zastoupení učitelů a jiných představitelů humanitní inteligence vykazovalo tendenci silně kolísavou. Rozdíly mezi českými a slovenskými kraji ve složení delegátů krajských konferencí ukazovaly na poněkud nižší zastoupení téměř všech skupin duševních pracovníků na konferencích KSS ve druhé polovině 50. let a vyrovnání rozdílů v roce 1960 s výjimkou administrativních úředníků, kde se rozdíl v neprospěch Slovenska zvýšil.

K demografické struktuře delegátů krajských stranických konferencí bylo uváděno jen zastoupení žen a mladých komunistů, národnostní skladba a výjimečně údaje o religiozitě a vzdělání.

Tabulka č. 12

Zastoupení žen a mladých mezi delegáty krajských konferencí KSČ²⁰
podíly v %

	1949	1954	1955	1958	1960
ženy	13,0	12,8	12,7	12,5	17,9
mladí do 35 let	.	42,2	41,9	30,8	22,7

Zastoupení žen mezi delegáty bylo zhruba stejně nízké jako jejich zastoupení v krajských výborech. Podařilo se je zvýšit až v roce 1960, ale sotva se podařilo zvýšenou úroveň udržet po celá šedesátá léta. Na Slovensku bylo žen mezi delegáty krajských konferencí vždy zhruba o třetinu méně než v krajích českých.

Mladí do 35 let byli mezi delegáty zastoupeni podstatně víc než ve zvolených krajských výborech, i když také vykazovali sestupnou tendenci. Na krajských konferencích KSS měli vždy lepší zastoupení než v krajích českých, sestupná tendence se ale prosazovala i tam.

²⁰ SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 15; f. 05/1, a.j. 1598, 1599, 1601/1, 1601/3.

Z národnostního hlediska byl podíl Slováků na krajských konferencích vždy vyšší než by odpovídalo podílu Slováků v členské základně celé KSČ. Důvody však nebyly politické, nýbrž organizační (jako u okresů), dané počty krajů. Z národnostního hlediska je spíše zajímavé zastoupení delegátů jiných národností než slovenské na krajských konferencích KSS. To se po celé sledované období udržovalo kolem 13%. Vzhledem k podílu komunistů z národnostních menšin mezi členy KSS bylo vysoce nadprůměrné, na druhé straně ale nijak neodráželo jejich rostoucí podíl mezi členy a zůstávalo v podstatě stabilní.

K religiozitě jsme objevili ve zprávě z roku 1953 údaj, že ještě 22,7% delegátů krajských konferencí příslušelo k některé církvi. V českých krajích jich bylo jen 8%, na Slovensku však ještě 36,5%.²¹ Později už příslušnost k církvím a podíly ateistů u delegátů přestaly být uváděny – zřejmě byla protináboženská propaganda uvnitř KSČ natolik úspěšná, že všichni její aktivisté z církví vystoupili a proklamovali se jako ateisté.

O vzdělanostní struktuře delegátů krajských stranických konferencí jsou k dispozici jen údaje z let 1958 a 1960.

Tabulka č. 13

Vzdělání delegátů krajských konferencí KSČ²²
podíly v %

dosažené vzdělání	1958			1960		
	celkem	české kraje	slov. kraje	celkem	české kraje	slov. kraje
základní	76,3	74,8	80,6	70,9	70,1	74,4
nižší střední	10,3	11,4	7,3	11,7	11,7	11,0
střední s maturitou	7,8	8,2	6,6	9,4	9,4	8,2
vysokoškolské	5,6	5,6	5,5	8,3	8,4	6,6

Tendence zvyšování vzdělanosti v aktivu KV KSČ je patrná v obou částech strany, stejně jako tendence ke snižování rozdílů mezi českými a slovenskými kraji. Pozoruhodný byl zvyšující se podíl vysokoškolsky vzdělaných delegátů na konferencích v českých krajích v roce 1960. Srovnání se vzdělanostní strukturou krajských výborů ukazuje, že zejména absolventi vysokých škol byli do krajských výborů voleni větší měrou v obou částech strany, než jak byli zastoupeni mezi delegáty krajských konferencí.

Vnitrostranická struktura delegátů krajských konferencí byla nejčastěji sledována z hlediska délky jejich členství v KSČ.

²¹ SÚA-AÚV, f. 02/3, a.j. 224/1.

²² SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 1601/1, 1601/3.

Tabulka č. 15

Delegáti krajských konferencí podle délky členství v KSČ²³
podíly v %

vstup do KSČ	1951	1953	1955	1958	1960
1921–1944	10,6	7,9	6,3	6,7	6,3
1945–II/1948	81,2	80,4	74,6	76,8	81,7
po II/1948	8,2	11,7	19,1	16,5	12,0

Vysvětlivka k tabulce:

V roce 1960 jsou mezi »předúnorové« komunisty zahrnuti všichni, kteří do KSČ vstoupili během roku 1948, tedy i po únoru. Tím je poněkud snížen podíl komunistů »poúnorových«.

V zásadě je opět patrná podobná převaha »předúnorových« komunistů mezi delegáty konferencí jako mezi zvolenými členy krajských výborů. Mezi delegáty krajských konferencí KSS byli výrazněji zastoupeni komunisté »předváleční«, a byli také častěji voleni do krajských výborů, resp. voleni ve větší míře než odpovídalo jejich podílu mezi delegáty. Na druhé straně se relativně více na krajské konference KSS dostávali delegáti s členstvím až »poúnorovým« než v krajích českých.

Z let 1954 a 1955 máme u delegátů krajských konferencí podchyceno, jaké stranické či nestranické funkce v té době zastávali.

Tabulka č. 16

Funkce delegátů krajských konferencí KSČ – podíly v %²⁴

zastávané funkce	1954			1955		
	celkem	české kraje	slov. kraje	celkem	české kraje	slov. kraje
stranické v ZO	45,6	42,5	54,2	44,7	43,6	48,2
vyšší stranické	58,1	61,5	48,5	55,6	59,3	44,1
veřejné (v NV aj.)	28,8	29,9	25,7	29,4	29,3	29,7
v organizacích NF	22,0	22,1	21,4	21,5	21,9	20,6

Uvedené údaje dokládají, že delegáti krajských konferencí byli v podstatě voleni jen z okruhu stranických a veřejných funkcionářů. U stranických funkcí

²³ SÚA–AÚV, f. 02/3, a.j. 224/1; f. 05/1, a.j. 1563, 1598, 1599, 1601/1, 1601/3.

²⁴ SÚA–AÚV, f. 05/1, a.j. 1599.

vycházela na jednoho delegáta v průměru dokonce více než jedna funkce a celkově na delegáty vycházelo v obou letech více než 1,5 funkce, takže přinejmenším polovina delegátů vykonávala nejméně dvě a ostatní alespoň jednu funkci ve straně či mimo stranu. Zatížení funkcemi bylo u delegátů na Slovensku nepatrně nižší než v českých krajích a druhý rozdíl se týkal relativně vyššího zastoupení funkcionářů působících v základních organizacích. Pozdější údaje k této problematice zatím nemáme, ale můžeme nadále předpokládat, že delegáti na krajské konference byli pořád voleni z okruhu stranických i mimostranických funkcionářů, i když se možná jejich zatížení funkcemi poněkud snížilo a také struktura se mohla změnit ve prospěch funkcí stranických, zejména vyšších, alespoň ve druhé polovině padesátých let. Pro léta šedesátá si netroufáme na žádné hypotézy.

SHRNUTÍ

V početním vývoji krajských výborů KSČ se projevil velké výkyvy, jež – stejně jako u OV KSČ – nespojily s početním vývojem členské základny strany v kraji, nýbrž vznikly v důsledku rozhodnutí nejvyšších stranických orgánů.

Rovněž změny sociální struktury KV KSČ svým způsobem odrážely proměny společnosti a výkyvy stranické politiky v uplatňování třídních hledisek. Na nepříliš odlišných úrovních probíhaly podobné změny, jaké jsme zjistili již v proměnách okresních výborů. Po převzetí veškeré moci v zemi komunistickou stranou začali představitelé živnostníků a svobodných povolání a postupně i představitelé samostatně hospodařících rolníků mizet z KV KSČ ještě rychleji než z OV KSČ. Také v KV KSČ se výrazně projevil důsledek vyzvedávání dělnických kádrů do řídicích funkcí a do jednotlivých profesí v oborech duševní práce.

Zastoupení skutečných dělníků v krajských stranických výborech prodělalo ve zkoumaném dvacetiletí značné výkyvy – od rychlého vzestupu po převzetí veškeré moci až k zastoupení jen symbolickému v první polovině padesátých let, potom zvýšení vynucené tvrdým třídně politickým kursem ve druhé polovině padesátých let a následné kolísání v rozmezí jedné šestiny až jedné pětiny celkových stavů KV KSČ, jež bylo projevem snahy udržet úroveň z konce padesátých let co nejdéle. Zato zastoupení dělníků podle původního povolání bylo velmi vysoké a vykazovalo značnou setrvačnost ještě v šedesátých letech. Relativně vysoké bylo i zastoupení rolníků v krajských výborech, ale s postupem kolektivizace zemědělství skutečných rolníků v KV KSČ stále ubývalo; začali je zde reprezentovat jen řídicí pracovníci zemědělských družstev.

Také v KV KSČ se projevila stejná tendence poklesu podílu představitelů fyzické práce a postupného převažování představitelů práce duševní. Rovněž v krajských výborech strany se představiteli duševní práce stávali funkcionáři, kteří svou životní dráhu začínali v dělnických profesích, a to v rozsahu ještě o něco větším než v nižších stranických orgánech. Mimořádný rozsah mělo

v krajských výborech uplatnění profesionálních politických a veřejných pracovníků. V první polovině padesátých let měli obsazenu víc než polovinu míst v KV KSČ, v dalších letech bylo jejich zastoupení sice o málo menší, ale nadále byli nejvýznamnější skupinou nejen svou faktickou mocí, ale i početně. Jejich počet kolísal kolem jedné třetiny celkového početního stavu KV KSČ a s menšími výkyvy na obě strany i po celé následující období. Ostatní představitelé duševní práce v krajských výborech byli zpravidla vedoucí pracovníci všemožných řídicích struktur v kraji. Výkonní a samostatní intelektuálové (bez podřízených) byli v krajských stranických výborech jen řídkými výjimkami. To už představitelů fyzické práce – byť byli jen doplňkem vynuceným směrnicemi shora – bylo v KV KSČ vždy podstatně více. Rozdíly mezi českými a slovenskými krajskými výbory strany z hlediska sociální struktury a prosazujících se vývojových tendencí byly – na rozdíl od nižších stranických orgánů – málo výrazné.

Z demografických aspektů se rovněž v KV KSČ výrazně a vytrvale snižoval podíl mladých funkcionářů. Zastoupení žen bylo nízké a snahy o jeho zvýšení měly nanejvýš krátkodobý efekt. Rovněž v krajských výborech se projevil výrazný růst vzdělanostní úrovně volených funkcionářů. Impozantní bylo zejména zvýšení podílu držitelů vysokoškolských diplomů. Svým způsobem tomu napomohlo i uplatňování absolventů Vysoké školy stranické, později Vysoké školy politické, ve funkcích v krajském měřítku.

Z vnitrostranické struktury bylo nejvýraznějším rysem KV KSČ velmi silné zastoupení »předválečných« a »předúnorových« komunistů, a to v míře převyšující jejich zastoupení v okresních výborech. Ve druhé polovině padesátých let došlo k novému vzestupu obou skupin také v krajských výborech v důsledku zostření třídně politických hledisek při sestavování výborů. Tímto politickým kursem vlastně nejvyšší stranické vedení bránilo přirozenému vývoji. Doznívání tohoto kursu se projevovalo ještě v letech šedesátých. V polovině šedesátých let měli představitelé obou skupin v KV KSČ obsazeno ještě přes 70% všech míst. Podstatně zasahovali do složení krajských výborů absolventi stranického vysokoškolského studia i dlouhodobých kursů. Podíl těchto lidí se vytrvale zvyšoval (z pětiny na konci let padesátých na čtvrtinu v polovině let šedesátých). Jejich význam byl o to větší, že zpravidla všichni byli politickými pracovníky z povolání.

O krajských revizních komisích, resp. krajských kontrolních a revizních komisích lze říci, že jejich složení a vývoj byly obdobné jako u krajských výborů. Jediný výraznější rozdíl se projevil ve větším zastoupení příslušníků inteligence a ve slabším zastoupení dělníků, a to jak z hlediska současného zaměstnání, tak i původního povolání.

Rovněž krajské aktivity – alespoň podle údajů o delegátech krajských konferencí – se vyvíjely v podobných intencích jako krajské výbory. Proporce zastoupení představitelů fyzické a duševní práce mezi delegáty byla sice zpočátku vychýlena ve směr práce fyzické, ale záhy se obrátila a dále se vyvíjela, i když s jistými výkyvy, směrem k převaze představitelů práce duševní. Představiteli duševní práce se i mezi delegáty krajských konferencí postupně stále více stávali, podobně jako v krajských výborech, řídicí pracov-

níci z různých úseků života společnosti. Také mezi nimi měli výrazné postavení pracovníci stranického aparátu i aparátu národních výborů a organizací Národní fronty, dále představitelé ekonomického řízení v závodech, podnicích a institucích kraje. Výrazněji než v samotných krajských výborech byli mezi delegáty krajských stranických konferencí zastoupeni představitelé armády a Bezpečnosti. Poměrně silné zastoupení rolníků vybočuje z této charakteristiky jen zdánlivě: i oni byli v podstatě reprezentováni řídícími pracovníky zemědělských družstev. Také mezi delegáty krajských konferencí se postupně projevilo stárnutí funkcionářských sborů snižováním podílu mladých delegátů. Vzdělanostní úroveň delegátů měla rovněž vzestupnou tendenci, byť celková úroveň byla oproti krajským výborům nižší. Zastoupení »předválečných« a »předúnorových« komunistů bylo mezi delegáty po celé sledované období enormně vysoké a téměř se blížilo zastoupení těchto skupin v samotných krajských výborech.

VI. FUNKCIONÁŘI ÚSTŘEDNÍCH VÝBORŮ KSČ

Než se začneme zabývat formálně nejvyšším stranickým orgánem v době mezi dvěma sjezdy, bylo by namístě se alespoň zmínit o posledním mezipatru ve struktuře KSČ, spojujícím krajské výbory strany na Slovensku s centrálním stranickým vedením, a to o ústředním výboru KSS.

Po organizačním sloučení Komunistické strany Slovenska s Komunistickou stranou Československa na podzim roku 1948 se dosud formálně samostatná KSS změnila na územní organizaci KSČ na Slovensku. Její kolektivní vrcholný orgán, ÚV KSS, se přeměnil na územní vedení komunistické strany na Slovensku, na mezičlánek mezi ÚV KSČ a krajskými výbory KSS, jenž neměl v českých krajích obdobu.

V organizačních otázkách si ÚV KSS i po začlenění do struktury KSČ ještě jistou dobu zachovával značnou samostatnost. Teprve po roce 1950 se v organizační oblasti prosadil centralismus do té míry, že centrální pražské vedení vedle zprostředkovaného působení přes ÚV KSS uplatňovalo i přímé zasahování do krajských výborů strany na Slovensku. V důsledku toho je v archivu ÚV KSČ zachováno mnohem víc dokladů a údajů o krajských výborech KSS než o složení a působení ÚV KSS. Zatím se nám nepodařilo nalézt takové prameny, které by umožnily zabývat se vývojem početnosti a změnami struktury ÚV KSS v podobném duchu a rozsahu, jako jsme se zabývali dosavadními články stranického organizmu. S plným vědomím této mezery přecházíme tedy rovnou k problematice početního vývoje a strukturálních změn samotného centrálního orgánu KSČ.

1. VÝVOJ POČETNÍCH STAVŮ

Početní vývoj formálně nejvyššího orgánu komunistické strany v době mezi sjezdy neprodělal příliš velké změny, jak dokládá následující tabulka, zachycující kolik funkcionářů bylo do ÚV KSČ zvoleno na jednotlivých stranických sjezdech.

Tabulka č. 1

Početní stavy ÚV KSČ ¹

	sjezd	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.
	rok	1946	1949	1954	1958	1962	1966
členové		101	97	84	97	97	110
kandidáti (náhradníci)		33	32	28	50	50	56
celkem		134	129	112	147	147	166

¹ SÚA-AÚV, f. 00/08, a.j. 43, 51; f. 00/09, a.j. 55, 178; f. 00/10, a.j. 249, 250; f. 00/11, a.j. 107, 108, 274; f. 00/12, a.j. 11, 110, 296; f. 00/13, a.j. 22, 23, 335.

Vysvětlivka k tabulce:

údaje z roku 1946 se týkají jen vedení české části KSČ.

Početní stavy ÚV KSČ se nejdříve zvolna snižovaly. Nejméně funkcionářů bylo do ÚV KSČ zvoleno na X. sjezdu, potom došlo ke vzestupu nad výchozí úroveň hned na dalším sjezdu v roce 1958. Nejvyššího početního stavu bylo ve zkoumaném dvacetiletí dosaženo na XIII. sjezdu v roce 1966.

Uvedená tabulka však neukazuje výkyvy v početním stavu ÚV KSČ, k nimž docházelo i mezi jednotlivými stranickými sjezdy a které byly významnější než samotné změny v počtu funkcionářů volených do vedení strany na sjezdech. Mezi VIII. a IX. sjezdem počet členů a náhradníků ÚV KSČ se podstatně rozšířil jednak kooptací 14 členů a 7 náhradníků z dosavadního vedení sociální demokracie po tzv. sloučení ČSSD a KSČ, a dále o 17 členů z dosavadního vedení Komunistické strany Slovenska po tzv. organizačním sjednocení KSČ a KSS. Mezi IX. a X. sjezdem došlo naopak k podstatnému úbytku z řad ÚV KSČ v důsledku odhalování tzv. třídních nepřátel a agentů imperialismu uvnitř samotné KSČ a zejména mezi jejími vedoucími kádry. Kromě řady odsouzených v procesu s tzv. protistátním spikleneckým centrem a v politických procesech na něj navazujících bylo ještě mnoho dalších zbaveno členství či vyloučeno z ÚV KSČ a několika byla umožněna rezignace.² Částečné doplnění ÚV KSČ provedla celostátní konference v prosinci 1952 tím, že převedla za členy 11 dosavadních kandidátů ÚV a zvolila nových 13 kandidátů ÚV KSČ. V době mezi ostatními stranickými sjezdy došlo k úbytkům z ÚV KSČ zpravidla jen v důsledku úmrtí a jen ojediněle v důsledku vyloučení z ÚV či dokonce z KSČ.

2. ZMĚNY SOCIÁLNÍ STRUKTURY

Při volbách členů a náhradníků ÚV KSČ na VIII. sjezdu v březnu 1946 nebylo hledisko sociální struktury budoucího ústředního stranického orgánu v popředí zájmu. U navrhovaných se sice uváděly údaje o dosavadním zaměstnání, event. i o původním povolání, ale zdaleka ne u všech. Také se těžko dá rozlišit skutečně vykonávaná profese od zastávaných stranických a veřejných funkcí, jež v řadě případů byly vykonávány jako placené zaměstnání.

² Ve zprávě pro politický sekretariát o současném stavu ÚV KSČ, datované 22.11.1952 a předložené A. Novotným v souvislosti s přípravami na doplnění ÚV KSČ na celostátní konferenci KSČ, je neúplný seznam členů ÚV KSČ, končící pořadovým číslem 78 u písmene S, s poznámkami, kdo byl vyloučen z ÚV či zbaven funkce předsednictvem strany. Podle tohoto neúplného seznamu (chybí 50 jmen členů ÚV) je u šestnácti poznámka o vyloučení z ÚV či zbavení funkce. V připraveném usnesení se předkládá návrh na vyloučení L. Svobody z ÚV a na přípravu rezignace členů ÚV G. Bareše, E. Erbana, B. Laštovičky, J. Procházky a náhradníků ÚV O. Fanty a S. Pošusty. Dále je tužkou připsáno kromě již uvedených ještě dalších deset členů ÚV, u nichž má být připraveno odvolání a tři další jsou navrženi k posouzení politickým sekretariátem ÚV KSČ. – SÚA-AÚV, f. 00/01, a.j. 6.

V návrhu volební komise na IX. sjezdu v květnu 1949 bylo uvedeno, že z celkového počtu 129 navržených členů a kandidátů ÚV KSČ bylo podle původního povolání 58 dělníků (45%), 5 rolníků a 60 příslušníků pracujících inteligence (46,2%). Skutečných dělníků podle vykonávaného zaměstnání však bylo mezi navrženými jen šest a zemědělců jen pět. Z ostatních skutečně vykonávaných profesí byli uvedeni dva dílovedoucí, čtyři dělničtí ředitelé, tři novináři, tři profesori, dva spisovatelé a jeden lékař. Ostatní sto tři návrhy, tedy zhruba čtyři pětiny ze všech navržených, patřili mezi politické a veřejné pracovníky. Čelné místo měli nejvyšší státní funkcionáři, kteří byli zároveň dosavadními čelnými funkcionáři stranickými: prezident a členové vlády tvořili početnou skupinu osmnácti navržených, poslanců Národního shromáždění bylo navrženo devatenáct a poslanců a pověřenců Slovenské národní rady šest. Dohromady tito profesionální státní funkcionáři představovali celou třetinu budoucího ústředního výboru. Další početně velmi silnou skupinou navržených do ÚV bylo 29 stávajících pracovníků stranického aparátu, 13 navržených bylo pracovníky státního aparátu a 11 z aparátu orgánů a organizací Národní fronty. Dohromady měli »aparátníci« obsadit více než dvě pětiny míst. Uvedené rozvržení budoucích členů a kandidátů ÚV KSČ je problematické tím, že uvádí jen tzv. hlavní činnost. Např. poslanců NS mezi budoucími funkcionáři ÚV KSČ bylo mnohem víc, celkem 86 (Národní shromáždění mělo tehdy 236 poslanců), a téměř každý z nich současně vykonával i nějakou řídící činnost ve vedoucí funkci. Jiné členění budoucího složení ÚV KSČ, členění podle úseku a úrovně vykonávané politické a veřejné činnosti odráží skutečnost, že v ústředním stranickém orgánu byli zastoupeni pracovníci v různých pozicích a funkcích. V průměru na každého z nich kromě působení v ÚV KSČ připadaly ještě tři funkce další. Na pracovníky, kteří působili ve funkcích na celostátní úrovni, připadalo 59% členů a kandidátů ÚV KSČ, u ostatních těžiště jejich působení ve funkcích leželo níže, většinou to byli funkcionáři krajského měřítko.³

Z pracovníků stranického aparátu bylo třináct vedoucích pracovníků ústředního sekretariátu KSČ a devět krajských politických tajemníků, tedy vedoucích stranických funkcionářů v krajích.

Patnáct členů ÚV bylo vybráno z vedoucích pracovníků na národohospodářském úseku, čtrnáct na úseku kultury, devět ze státní a veřejné správy, třináct z národních výborů, tři z armády, tři z Bezpečnosti, devět z úseku zemědělského a tři z družstev. Odborových funkcionářů a vedoucích pracovníků bylo třináct, funkcionáři a pracovníci Československého svazu mládeže čtyři.⁴

³ Zajímavá je osnova předběžného návrhu na složení ÚV KSČ pro širší předsednictvo ÚV KSČ 23.5.1949, do níž ještě nebyly včleněny návrhy za KSS. Počítala s 50 pracovníky celostátní úrovně a 45 pracovníky úrovně krajské. Jmenovitý návrh byl roztržiděn na 13 skupin a někteří návrhy měli reprezentovat v ÚV i několik skupin vedoucích pracovníků současně současně (Bareš, Hendrych, Kliment, Zápotocký, Kopecký, Nejedlý, Frank, Zmrhal, Borůvka, Nepomucký, Nosek, Pavel, Veselý, Procházka, Taufer). – SÚA-AÚV, f. 02/1, a.j. 177.

⁴ SÚA-AÚV, f. 19/9, a.j. 15; f. 00/09, a.j. 55.

Z dosud uvedených údajů je zřejmé, že složení budoucího ÚV KSČ bylo na prvním místě určováno hlediskem, aby v něm byli zastoupeni rozhodující funkcionáři ze všech důležitých úseků řízení společnosti. Jen část z nich se do funkcí dostala volbou, většinou šlo o funkce placené a vykonávané jako zaměstnání. Zastávaná řídicí funkce byla většinou přímo předpokladem pro zvolení do ÚV KSČ. I těch několik málo členů tohoto orgánu, kteří ještě fyzicky pracovali jako dělníci či zemědělci, bylo svými stranickými a veřejnými funkcemi vytíženo natolik, že vlastnímu povolání se mohli ve skutečnosti věnovat jen okrajově.

V uvedených podkladech je také zmínka o sociálním původu navržených do ÚV KSČ. Z dělnických rodin pocházelo 58, z rodin rolnických 5. Největší počet však pocházel z rodin středostavovských – 66. Pojem střední stav nebyl blíže specifikován, pravděpodobně šlo ponejvíce o osoby z rodin »úřednických«, v menší míře snad i živnostnických.

Na dalším, X. sjezdu KSČ v roce 1954, volební komise žádné údaje o strukturálních aspektech předloženého návrhu na složení nového ÚV KSČ delegátům nedala. Teprve z kádrové přípravy XI. sjezdu máme k dispozici také některé údaje o sociální struktuře členů a kandidátů ÚV, zvolených na X. sjezdu.

Pokud šlo o sociální původ, z členů a kandidátů ÚV KSČ, zvolených v roce 1954, pocházelo nejvíce z dělnických rodin. Bylo jich celkem 77 (68,8%). Další 16 pocházelo z rodin rolnických, 10 z úřednických a 6 z rodin živnostníků. Z uvedeného je zřejmé, že na dělnický původ byl na X. sjezdu brán mnohem větší zřetel než na IX sjezdu. Bylo by asi třeba prozkoumat u nově volených, zda jejich sociální původ byl tou rozhodující kvalifikací, bylo by to však příliš obtížné.

Podle původního povolání bylo zvoleno do ÚV také více funkcionářů, kteří začínali jako dělníci. Bylo jich celkem 70, tj. 62,2% (v roce 1949 jen 45%). Počet těch, kteří byli původně rolníky, se nezměnil – zase jich bylo pět. Dvanáct začínalo jako úředníci a sedmáct v povoláních inteligence. Zdá se, že vzestup původních dělníků šel na úkor posledních dvou skupin, jejichž podíl poklesl o 20%.

Vypadá to tak, že dělnický třídní původ a původní dělnické povolání bylo nepochybně předností při rozhodování, zda uvažovaného funkcionáře zařadit či nezařadit na konečnou kandidátku. Uplatňování třídně politických hledisek hrálo nepochybně důležitou roli a bylo svého druhu dozvukem proběhlých i probíhajících politických procesů s někdejšími čelnými stranickými a státními činiteli.

Rozhodně ale při výběru do ÚV KSČ nebylo předností skutečně vykonávané dělnické povolání. Na X. sjezdu byli do ÚV zvoleni jenom tři dělníci (za člena jen jeden, dva jako kandidáti). Je sporné, zda mezi zvolenými byli vůbec ještě nějakí další skutečně fyzicky pracující. Navržení byli totiž uváděni jen jako pracující na určitém úseku (např. v zemědělství, dopravě ap.). Můžeme zcela oprávněně předpokládat, že šlo vesměs jen o vedoucí pracovníky – z dopravy byli dva, ze zemědělství osm, z oborů vědy a kultury čtyři. Jen pro oblast

průmyslové výroby byly údaje konkrétnější: deset bylo ředitelů závodů či podniků, jeden pracoval jako mistr a tři jako dělníci. Všichni ostatní členové a kandidáti ÚV byli označeni jako političtí a veřejní pracovníci, tedy ve skutečnosti profesionální pracovníci různých aparátů. Ze stranického aparátu jich bylo dvacet šest, z ústředních úřadů dvacet osm, z armády a Bezpečnosti sedm, z národních výborů devět a z masových organizací Národní fronty čtrnáct.⁵ Složení ÚV KSČ bylo určeno především potřebami zasahovat do jednotlivých úseků ekonomiky i oblastí života společnosti i prostřednictvím členů nejvyššího stranického grémia.

Kádrovou přípravu XI. sjezdu projednalo a schválilo politické byro ÚV KSČ 12.6.1958. Na definitivní kandidátku se dostalo 97 členů a 50 kandidátů, vesměs byli také sjezdem zvoleni. Při výběru byla zřejmě opět v popředí třídně politická hlediska, preferující dělnický původ a původní dělnické povolání. Dílčí korektury, které se prosadily přímo na sjezdu, se týkaly jen dvou případů a neznamenal přesuny mimo preferovaný okruh.

Z hlediska sociálního původu byly »dělnické kořeny« nejvyššího stranického orgánu dále posíleny: 108 navržených pocházelo z dělnických rodin. Z rodin zemědělců jich pocházelo 11, z úřednických rodin 10, z rodin živnostníků také 10 a na ostatní připadlo 8.

Z hlediska původního povolání 89 členů a kandidátů začínalo v některé dělnické profesi. Podíl původních dělníků 60,5% nebyl ale příliš výrazným posílením dělnického jádra v ÚV zrovna v době, kdy třídně politická hlediska byla vedením strany v nižších stranických orgánech prosazována nejdůrazněji. Někdejší rolníci byli v ÚV jen tři. V některé z profesí inteligence začínalo životní dráhu 24 a kariéru úředníka mělo za sebou 22. Na ostatní původní profese připadlo devět případů, z nichž jeden byl od počátku voják z povolání.

Pokud šlo o složení ÚV KSČ z hlediska skutečně vykonávaných zaměstnání, resp. pracovního zařazení, bylo nyní do ÚV zvoleno 6 dělníků. Byl to sice dvojnásobný počet proti předchozímu stavu, ale představovalo to jen 4% všech členů a kandidátů zvolených do ÚV KSČ. Dále byli z průmyslu do nejvyššího stranického orgánu zvoleni čtyři mistři a technici a šest ředitelů závodů. Ze zemědělství bylo zvoleno devět a z dopravy dva pracovníci. Sotva můžeme předpokládat, že by mezi nimi byl někdo mimo okruh řídicích pracovníků. Z vědeckých a kulturních pracovníků bylo do ÚV zvoleno osm, z vojáků z povolání šest. Všichni ostatní zase patřili mezi »aparátníky«. Pracovníků stranického aparátu bylo do ÚV zvoleno 51, vedoucích pracovníků ústředních úřadů 32, funkcionářů

⁵ SÚA-AÚV, f.00/11, a.j. 108. Máme k dispozici ještě jeden rozbor skutečného stavu 80 členů a 27 kandidátů ÚV z doby těsně před XI. sjezdem. K úbytkům došlo úmrtím dvou členů a jednoho kandidáta, jeden člen byl vyloučen a jeden odstoupil. Úbytky znamenaly, že z dělníků zůstali v ÚV jen dva. Další přesuny mezi odvětvími signalizují, že některé hospodářské úseky byly politicky posíleny přechodem pracovníků ze stranického a státního aparátu. – SÚA-AÚV, f. 00/11, a.j. 83.

a pracovníků národních výborů 6, funkcionářů a pracovníků masových organizací 17.

Podle oborů působení bylo opět nejvíce (51) pracovníků samotné KSČ. Pracovníků státní správy a národních výborů bylo 28, armády a Bezpečnosti 7, masových organizací a družstev 16, zemědělství a lesnictví 13, pracovníků průmyslu, stavebnictví, dopravy a obchodu 22, školství, vědy a umění 10.⁶

Ve volební komisi XII. sjezdu KSČ v roce 1962 se sešlo celkem 193 návrhů – 100 naržných dosavadním vedením strany ke znovuzvolení a 93 nových návrhů z krajských výborů a z ÚV KSS. Volební komise nakonec rozhodla neměnit dosavadní počet 97 členů a 50 kandidátů, a tak se v podstatě ztotožnila s návrhem schváleným předsednictvem ÚV KSČ, který počítal s 96 členy a 50 kandidáty.

Podle sociálního původu opět nejvíce – 96 – pocházelo z dělnických rodin. Z rolnických rodin pocházelo 18, z rodin drobných živnostníků 12 a z úřednických rodin 7 zvolených členů a kandidátů ÚV.

Podle původního povolání bylo opět nejvíce takových, kteří byli původně dělníky. Bylo jich 85. Jako úředníci začínali 24, v profesích inteligence 22. Jen dva byli původně rolníky a na ostatní původní povolání připadli čtyři členové a kandidáti ÚV.

Podle současného zaměstnání se počet dělníků v ÚV KSČ zvýšil na deset. Ředitelů a ostatních vedoucích pracovníků průmyslu, stavebnictví a dopravy bylo zvoleno čtrnáct. Pracovníků zemědělství bylo sedm, pracovníků vědy, kultury, školství a sdělovacích prostředků bylo šestnáct. Mezi zástupci uvedených oborů se sotva vyskytoval někdo mimo okruh vedoucích pracovníků. Opět bylo do ÚV zvoleno nejvíce politických funkcionářů: 41 stranických pracovníků, 37 zaměstnanců ústředních úřadů, 6 pracovníků národních výborů, 11 ze společenských organizací a 5 z armády. Dohromady představovali političtí pracovníci 68% početního stavu ÚV. Proti sestavě zvolené na XI. sjezdu (72,1%) je to sice snížení, ale nepřilíš výrazné. Zajímavé je, že přímo na sjezdu došlo k posílení pracovníků stranického aparátu o dvě místa navíc oproti původnímu návrhu předsednictva (na úkor představitelů státního aparátu).

Z hlediska působení v jednotlivých úsecích činnosti ve společnosti bylo složení ÚV následující: 41 působilo ve stranických orgánech, 39 ve státní správě, 23 v průmyslu, ve stavebnictví, v dopravě a obchodě, 16 ve školství,

⁶ SÚA-AÚV, f. 00/11, a.j. 108. Pozoruhodné je, že v souvislosti s přípravou dalšího, XII. sjezdu, bylo složení dosavadního ÚV KSČ posuzováno poněkud odlišně. Z hlediska původu bylo nižší zařazení u rodin úředníků (5) a živnostníků (8). Původní povolání dělníků bylo přiznáno 92, rolníků 2, úředníků 21, pracující inteligence 11, vojáka z povolání 1, různá povolání u 20. Pořadí podle vykonávaného zaměstnání tvořily skupiny 50 stranických pracovníků, 37 vedoucích ústředních úřadů, 17 pracovníků masových organizací, 7 ředitelů závodů, 6 pracovníků národních výborů, 4 dělníci, 4 zaměstnanci armády, 2 mistři a 2 pracovníci dopravy. – SÚA-AÚV, f. 00/12, a.j. 11. Je otázkou, nakolik byla použita jiná kritéria a nakolik došlo ke změnám v pracovním zařazení během funkčního období. Podle uvedených údajů by k »aparátníkům« patřily tři čtvrtiny (74,8%) členů a kandidátů ÚV KSČ.

vědě, umění a ve sdělovacích prostředcích, 11 ve společenských organizacích, 7 v zemědělství, 7 v armádě a 3 ve zdravotnictví.⁷

Charakter ÚV KSČ jako seskupení vybraných řídicích pracovníků nejdůležitějších oborů a oblastí života společnosti se na XII. sjezdu KSČ znovu potvrdil. Reprezentace fyzicky pracujících v nejvyšším stranickém orgánu i přes jisté zvýšení zůstala nadále jen okrajová a pouze formální.

Pro XIII. sjezd počítaly původní návrhy předsednictva ÚV KSČ se zvýšením počtu členů ÚV KSČ na 108 a kandidátů na 55, na sjezdu bylo nakonec zvoleno 110 členů a 56 kandidátů.⁸ Protože máme k dispozici jen údaje o struktuře původního návrhu, budeme z něj vycházet i v dalším textu. Zvolení tří funkcionářů navíc proti původnímu návrhu zásadně neměnilo strukturu nového ÚV.

Z hlediska sociálního původu bylo do ÚV navrženo 99 osob pocházejících z dělnických rodin. Z rodin zemědělců pocházelo 22, z rodin živnostníků 10 a z rodin úředníků jen 6. Ostatních 26 navržených nebylo možno do uvedených skupin zařadit.

Pokud šlo o původní povolání, opět bylo navrženo nejvíce těch, kteří byli původně dělníky – 85. Osmatřicet začínalo v povoláních inteligence, čtyřia dvacet jako úředníci a jen pět bylo původně rolníky. Jedenáct nebylo zařazeno do žádné z těchto skupin.

Zpráva volební komise na sjezdu samém uvedla původních dělníků o šest více a původních úředníků o tři méně. To by naznačovalo, že kromě tří zvolených navíc došlo i ke změně na třech místech v původním návrhu předsednictva, obojí vedlo k posílení někdejších dělníků.

O skutečně vykonávaném zaměstnání se zpráva volební komise u navrhovaných vůbec nezminila. Konstatovala jen, že 40% je pracovníků orgánů strany, socialistického státu a společenských organizací. V oblasti materiální výroby působí 35 a ve vědě, výzkumu a ve školství 18.

V původním návrhu předsednictva ÚV bylo zařazeno osm dělníků z průmyslu a stavebnictví. Ke skupině dělníků bylo připojeno ještě pět uvolněných předsedů celozávodních a podnikových výborů KSČ, kteří již ale patřili spíše k pracovníkům stranického aparátu. Vlastních pracovníků stranického aparátu obsahoval návrh předsednictva jen 36. Návrh počítal i se snížením počtu pracovníků ústředních orgánů na 30. Nově bylo uvedeno pět pracovníků slovenských národních orgánů. Představitelů národních výborů bylo v návrhu sedm a společenských

⁷ SÚA-AÚV, f. 00/12, a.j. 11; f. 02/1, a.j. 151.

⁸ O praxi při výběru kandidátů do ÚV KSČ se dovídáme z kritiky, které byla podrobena sekretariátem ÚV KSČ 26.6.1968 v souvislosti s přípravou mimořádného XIV. sjezdu. Dosavadní kádrová příprava stranických sjezdů spočívala v tom, že politickoorganizační oddělení ÚV KSČ soustředilo návrhy od předsednictev krajských výborů a od ostatních oddělení ÚV, porada tajemníků ÚV z nich vybrala stanovený počet členů a kandidátů ÚV a předsednictvo ÚV schválilo konečný návrh, který pak volební komise předložila sjezdu. Na sjezdech byly už ke kandidátce jen dílčí připomínky a jen na XIII. sjezdu došlo k malým změnám. – SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 40/2.

organizací patnáct. Na dvanáct se zvýšil počet ředitelů a vedoucích pracovníků z průmyslu, stavebnictví a dopravy a na čtyři počet politických pracovníků armády. Podle těchto údajů by 101 navržených členů a kandidátů ÚV KSČ (62%) patřilo do skupiny profesionálních »aparátníků«. I když jejich podíl se proti předchozímu stavu snížil, pořád zůstávali rozhodující částí i nového složení ÚV KSČ. Poněkud byla posílena složka, která nebyla přímou součástí ani politického, ani hospodářského řídicího aparátu – pracovníci vědy a výzkumu (10), umění a kultury (7), učitelé (7) a pracovníci tisku, rozhlasu a televize (8). V dosavadním ÚV KSČ měly tyto skupiny jen 16 představitelů, v novém 32.

Podle zaměření činnosti navržených členů a kandidátů jich nejvíce působilo ve stranických orgánech (40) a ve státní správě (41). Třetí velká skupina (31) působila v oblasti školství, vědy, kultury a sdělovacích prostředků. Ve výrobní sféře bylo činných dvacet, v orgánech společenských organizací šestnáct, v zemědělství sedm a ve zdravotnictví tři z navržených členů a kandidátů ÚV.⁹

Strukturální změny, které se projevíly ve složení ÚV KSČ, zvoleném na XIII. sjezdu KSČ, znamenaly především jisté oslabení důrazu na dělnický třídní původ a na původní dělnické povolání, z hlediska skutečně vykonávaného zaměstnání jistý ústup (ovšem při zachování vysoké převahy) v podílu pracovníků aparátů politického a hospodářského řízení ve prospěch posílení pozic představitelů humanitní inteligence. Náznaky podobných posunů se sice projevíly již na XII. sjezdu, ale na XIII. se prosadily znatelněji. Složení ÚV KSČ po XIII. sjezdu by si zasloužilo podrobnější analýzu i z hlediska osobního. Nelze jednoduše tvrdit, že každý »aparátník« byl nositelem rigidních třídně politických dogmat, také ne každý představitel humanitní inteligence v ÚV KSČ byl nositelem reformních tendencí. Obecně ale jistě platí, že strukturální změny přece jen jistou souvislost s prosazováním reformních tendencí v ústředním stranickém orgánu měly.

Pokusme se dosud uvedené údaje o sociální struktuře ÚV KSČ převést do časových řad a na srovnatelný základ, aby bylo zřejmé, jaké tendence se v uskutečněných změnách prosazovaly.

⁹ SÚA-AÚV, f. 00/13, a.j. 23, 453; f. 02/1, a.j. 151.

Sociální struktura ÚV KSČ – podíly v %¹⁰

hledisko	1949	1954	1958	1962	1966
<i>sociální původ:</i>					
z dělnické rodiny	45,0	68,8	75,3	65,3	60,7
z rolnické rodiny	3,9	14,3	7,5	12,2	13,5
z rodiny úřednické a intelig.	.	8,9	6,8	4,8	3,8
<i>původní povolání:</i>					
dělníci	45,0	62,5	60,5	57,8	52,1
rolníci	3,9	4,5	2,0	1,4	3,0
úředníci a inteligence	48,8	25,9	31,3	31,3	37,3
<i>vykonávané zaměstnání:</i>					
dělníci	4,6	2,7	4,1	6,8	4,9
rolníci (pracující v zemědělství)	3,9	7,1	6,1	4,8	5,5
technicko-hospodářští pracovníci	4,6	11,6	8,2	9,5	7,4
učitelé, vědečtí a kulturní. prac.	7,0	3,6	5,4	10,9	19,6
pracovníci stranického aparátu	22,5	23,2	34,7	27,9	25,2
pracovníci státního aparátu	10,1	33,0	25,8	29,2	25,8
pracov. aparátu masových organizací	8,5	12,5	11,6	7,5	9,2
vojáci z povolání	2,3	6,2	4,1	2,0	2,5
<i>obory působení:</i>					
průmysl, staveb., doprava, obchod	.	29,9	15,0	15,6	12,3
zemědělství	.	6,5	8,8	4,8	5,5
státní správa a NV	.	20,6	19,0	26,5	25,2
armáda a Bezpečnost	.	8,4	4,7	4,8	2,5
KSČ a NF	.	29,0	45,6	35,4	34,3
školenství, věda, kultura	.	5,6	6,8	12,9	20,2

Vysvětlivky k tabulce:

U vykonávaného povolání jsou rolníci uvedeni jen pro rok 1949, v ostatních letech jde o pracovníky v zemědělství, což už vesměs výkonní rolníci nebyli. Mezi pracovníky kultury jsou ve všech případech počítáni i pracovníci sdělovacích prostředků.

Celkové vývojové tendence ve skladbě členů a kandidátů ÚV KSČ ve zkoumaném dvacetiletí vykazovaly v 50. letech výrazné posilování »dělnického základu« nejvyššího stranického orgánu, ale jen pokud šlo o třídní původ a původní povolání. Ve skutečně vykonávaném zaměstnání a podle úseků působení došlo ke zvýraznění pozic »aparátníků«, zejména pak samotných pracovníků stranického aparátu. V dalším vývoji, zejména postupem let šedesátých, tyto rysy v sociální struktuře ÚV KSČ sice nadále dominovaly, ale jejich váha postupně a zvolna

¹⁰ údaje převzaty či vypočteny z pramenů, citovaných u tab. č. 1.

klesala. Pozvolným růstem podílů se vyznačovali a na významu nabývali ti, kteří nezačínali svou profesní dráhu jako dělníci, byli zaměstnáni ponejvíce v profesích humanitní inteligence a působili zejména ve sdělovacích prostředcích, ve školství, vědě, v umění a ve zdravotnictví. Byly to ale přesuny teprve v počátečním, téměř zárodečném stádiu a samy o sobě ještě neznamenal výraznou a zásadní sociostrukturální změnu. Kupodivu se do ÚV KSČ poměrně málo dostávali technicko-hospodářští pracovníci z výroby a postupem doby, na rozdíl od nižších stranických orgánů, se jejich podíly dokonce snižovaly.

Základním rysem i v letech šedesátých byla jistá setrvačnost a konzervatismus v sociální struktuře nejvyššího stranického orgánu, což bylo hlavně dáno tím, že o jeho složení v podstatě rozhodovali jen tajemníci a členové předsednictva ÚV KSČ, kteří sami byli hlavními nositeli konzervativních třídně politických přístupů ke kádrovým otázkám.

Mimořádný XIV. sjezd KSČ, svolaný v květnu 1968 na září téhož roku, se ale v důsledku vojenské invaze a intervence »spojenců« v určeném termínu sejít nemohl. Ke svolání a jednání zvolených delegátů došlo v mimořádných podmínkách prvních dnů okupace. Při volbě nového složení ÚV byla v popředí pozornosti demonstrace odporu proti vnějšímu zásahu a ohledy na strukturální aspekty se staly vedlejšími. Když ale vezmeme v úvahu zcela odlišný průběh kádrové přípravy, rozšíření možnosti navrhopvat budoucí členy a kandidáty ÚV KSČ nejen na okresní konference, ale až do základních organizací, a když vezmeme v úvahu i předpokládané tajné hlasování, zcela jistě by složení nového ÚV KSČ bylo diametrálně jiné nejen osobnostně, ale i strukturálně, než bylo složení ÚV KSČ působícího ještě v roce 1968. Přes všechny změny v osobním i sociálním ohledu v něm měli většinu funkcionáři, kteří v roce 1968 nebyli překážkou v uskutečňování reformy, ale v roce 1969 nebyli ani překážkou procesu »normalizace«.

3. DEMOGRAFICKÁ STRUKTURA

Z demografických hledisek nás zajímá především zastoupení žen a vývoj věkové skladby členů a kandidátů ÚV KSČ.

Tabulka č. 3

Zastoupení žen a věkových skupin v ÚV KSČ – podíly v % ¹¹

	1949	1954	1958	1962	1966
ženy	13,2	9,8	10,2	10,2	10,2
mladí do 35 let	17,0	17,8	10,9	2,0	3,1
staří nad 60 let	7,7	8,0	8,8	10,9	9,5

Zastoupení žen ve vrcholném stranickém orgánu bylo slabé a poměrně stabilní. Na rozdíl od nižších stranických orgánů se podíl žen v ÚV KSČ

¹¹ Prameny stejné jako u tabulky č. 1.

nepodařilo zvýšit ani v šedesátých letech, i když v absolutních číslech několik žen přibýlo. Základní příčina zřejmě spočívala v nízkém zastoupení žen v těch funkcionářských okruzích (zejména mezi řídicími pracovníky všeobecně), z nichž byli členové a kandidáti ÚV KSČ vybíráni.

Po prvních dvou sjezdech byl mezi zvolenými členy a kandidáty ÚV KSČ relativně vysoký podíl mladých komunistů do 35 let. Potom jistá stabilita v okruzích volených funkcionářů a jejich stárnutí vedly k příkrému sestupu podílu mladých v dalších dvou volebních obdobích. Teprve na XIII. sjezdu se dalšímu poklesu podařilo zabránit, ale úspěchy v prosazení opačné tendence byly jenom skrovné. Příčina byla asi podobná jako v případě žen – mezi vedoucími funkcionáři politického i ekonomického řízení bylo mladých funkcionářů poskrovnu a vedení strany nemělo zájem doplnit skladbu ÚV mimo tento okruh.

Opačně tomu bylo ve věkové skupině nad 60 let. Zřetelná tendence zachovat v ústředním orgánu zkušené či zasloužilé funkcionáře i v době, kdy již měli nárok odejít do důchodu, byla nouzovým řešením širšího problému stárnutí celé KSČ. Zásada nenavrhovat znovu pro vysoký věk dosavadní členy a kandidáty ÚV se v praxi naplnila na XII. a XIII. sjezdu jen u několika méně významných. Staří funkcionáři ve významných pozicích v ústředí a krajích byli voleni opět.¹²

Národnostní struktura se při sestavování ÚV KSČ brala v úvahu téměř vždy a její proměny nebyly nijak výrazné. Problém snad by mohl být jen v tom, že deklarovaná a původní národnost nebyly vždy totožné u funkcionářů vzešlých z národnostních menšin.

Tabulka č. 4

Národnostní složení ÚV KSČ – podíly v %¹³

národnost	1949	1954	1958	1962	1966
česká	.	76,8	74,8	78,2	79,8
slovenská	.	20,5	23,1	19,7	17,7
maďarská	.	0,9	0,7	0,7	1,2
ukrajinská	.	0,9	0,7	0,7	1,2
polská	.	0,9	0,7	0,7	0,6
německá	.	–	–	–	–

Pozoruhodné je, že zastoupení Slováků v ÚV KSČ bylo největší na přelomu padesátých a šedesátých let. Bylo vysoko nad podílem Slováků mezi všemi členy KSČ, který se v té době pohyboval mezi 15–17%. Na dalších dvou sjezdech se dále snížilo, ačkoli podíly Slováků mezi členstvem se znatelně zvyšovaly.

¹² Pozoruhodné je, že na XIII. sjezdu uváděl předseda volební komise J. Hendrych věkovou strukturu navržených ve třech skupinách: mladší do 45 let, starší nad 55 let a střední mezi nimi.

¹³ Prameny citovány u tabulky č. 1.

V roce 1966 se dostalo dokonce pod úroveň podílu Slováků v členské základně (18,3%). Zastoupení ostatních národností by bylo možno vzhledem k jejich podílům mezi všemi komunisty hodnotit jako přiměřené. Byli však reprezentováni většinou jen jedním, maximálně a výjimečně dvěma představiteli.

O religiozitě členů a kandidátů ÚV KSČ nebyly zjišťovány žádné údaje ani na X. sjezdu, kdy snaha, aby komunisté skoncovali s příslušností k církvím, zrovna vrcholila. Dá se předpokládat, že nebyl navržen nikdo, kdo se s touto záležitostí nevypořádal.

Úroveň dosaženého nejvyššího vzdělání byla při sestavování ÚV KSČ zjišťována jen na IX. a na XIII. sjezdu. Členové a náhradníci zvolení do ÚV v roce 1949 měli jen obecnou či lidovou školu v 15,5% případů, měšťanskou ve 34,8%. Celkem dosáhla vzdělání, které bylo od té doby považováno jen za základní, plná polovina ÚV. Střední všeobecné vzdělání mělo 13,9%, střední odborné 9,4%, ukončené vysokoškolské 17% a nedokončenou vysokou školu vykázalo 9,4%. Celkem tedy ústřední výbor zvolený IX. sjezdem převyšoval úroveň vzdělanosti nejen členskou základnu, ale i nižší funkcionářské sbory KSČ. Je otázkou, zda se tento předstih podařilo udržet i na následujících sjezdech, kdy se kladl zvýšený důraz na třídní původ a politickou pevnost.

Z členů a kandidátů ÚV KSČ, zvolených na XIII. sjezdu v roce 1966, měla více než polovina (52,8%) ukončené vysokoškolské vzdělání. Třetina z nich (16% všech členů a kandidátů ÚV) jej dosáhla na stranických vysokých školách. Úplné středoškolské vzdělání s maturitou (všeobecné či odborné) mělo 9,2% a nižší střední vzdělání bez maturity 6,1%. Jen základní vzdělání mělo tehdy 31,9% všech členů a kandidátů ÚV KSČ. K nedokončenému vzdělání nebylo na XIII. sjezdu přihlíženo, uváděno bylo jen nejvyšší ukončené vzdělání.¹⁴

Proti úrovni z roku 1949 byla úroveň vzdělání ÚV v roce 1966 podstatně vyšší. Pozoruhodné je, že vyšší náročnost na vzdělání se promítla nejvíce do preferování vzdělání vysokoškolského. Zvýšení vzdělanostní úrovně v okruzích funkcionářů, z nichž se rekrutovali nově příchozí do ÚV KSČ, umožnilo zvednout vzdělanostní úroveň celého nejvyššího stranického orgánu. Vzestup vzdělanosti, který se v šedesátých letech projevil v celé KSČ a zejména v jejích funkcionářských sborech, nemohl nejvyšší stranický orgán minout.

4. VNITROSTRANICKÁ STRUKTURA

Z jednotlivých aspektů vnitrostranické struktury patřila u členů a kandidátů ÚV KSČ k nejvíce sledovaným doba jejich vstupu do strany, resp. délka trvání členství v KSČ.

¹⁴ Údaje o vzdělání převzaty ze *SÚA-AÚV*, f. 19/9, a.j. 15; f. 00/13, a.j. 23.

Struktura ÚV KSČ podle délky členství v KSČ – podíly v %¹⁵

vstup do KSČ	1949	1954	1958	1962	1966
1921–1944	78,3	53,6	42,8	32,0	23,3
1945–1947 (II/1948)	11,6	41,9	53,1	67,5	60,8
od února 1948	10,1	4,5	4,1	7,5	15,9

Již na VIII. sjezdu KSČ v roce 1946 předseda volební komise poznamenal, že mezi stovkou navržených členů do ÚV je 38, kteří byli zakládajícími členy KSČ v roce 1921. Stejných 38 zakládajících členů KSČ bylo voleno do ÚV i na IX. sjezdu v roce 1949. Dalších 24 se stalo komunisty do roku 1929 a 33 vstoupilo do roku 1939. Skutečně předválečných komunistů bylo v roce 1949 zvoleno do ÚV KSČ celkem 95, tedy téměř tři čtvrtiny všech zvolených. Dalších šest se stalo komunisty během války a německé okupace. Z »poválečných« komunistů, zvolených na IX. sjezdu do ÚV, vstoupili všichni do strany ihned po osvobození, ještě v roce 1945. Všichni »poúnoroví« komunisté v ÚV z roku 1949 byli bývalí sociální demokraté, jimž se členství počítalo od »sloučení« sociální demokracie s KSČ v létě 1948. Z těch dvaadvaceti, kteří se do ÚV KSČ dostali kooptací v roce 1948, bylo na IX. sjezdu znovu zvoleno jen třináct. Prakticky i na X. a XI. sjezdu byli jako »poúnoroví« členové KSČ voleni jen bývalí sociální demokraté, na obou sjezdech jich bylo jen pět. Nadále byli voleni ve stejné sestavě i na dalších dvou sjezdech, kdy se již mezi skupinu »poúnorových« komunistů skutečně dostali i první představitelé »čerstvé krve«, stranicky relativně mladí funkcionáři. Na XIII. sjezdu nebylo sice uvedeno, kdy skutečně tito stranicky mladí funkcionáři do KSČ vstoupili, ale předpokládáme, že to bylo již v první polovině let padesátých.

Skupina »předválečných« komunistů v ÚV se v důsledku stárnutí a úmrtí postupně zmenšovala, ale po celé sledované období si zachovala významný podíl i vliv, zejména pro vedoucí pozice v krajích i v ústředí. Postupně ale rozhodující podíl ve skladbě ÚV získávali komunisté »předúnoroví«, mezi nimiž si pořád udržovali většinu ti, kteří do strany vstoupili již v roce 1945. Jako by vzdorovali procesu stárnutí – svůj podíl zvyšovali postupně až na polovinu zvolených v roce 1966! Zřejmě byli první v pořadí při obsazování míst, uvolněných »předválečnými« komunisty.

V souvislosti s délkou členství bylo uváděno u navrhovaných i to, zda se podíleli na komunistickém odboji za druhé světové války. Na IX. sjezdu bylo do ÚV KSČ zvoleno jen 18 lidí, kteří nemohli vykazat odbojovou činnost. Převahu mezi účastníky odboje měli účastníci odboje domácího včetně vězněných okupační mocí (77 z celkové skladby ÚV). Na dalších sjezdech byla účast v od-

¹⁵ Prameny citovány u tabulky č. 1.

boji uváděna v osobních charakteristikách navržených, ale nebyla obsahem zpráv volebních komisí.

Dalším z významných aspektů vnitrostranické struktury byla doba setrvávání v ÚV i to, jakými stranickými funkcemi členové a kandidáti ÚV KSČ před zvolením prošli či jaké další funkce zastávají souběžně. Volební komise tyto údaje nesumarizovaly a zjišťovat je z podkladových kádrových materiálů zatím není možné.

Ze zpráv volebních komisí se dá nanejvýš zjistit, kolik bylo navrženo nových členů a kandidátů, resp. kolik bylo voleno opakovaně. Na IX. sjezdu bylo zvoleno 28 nových členů a 18 náhradníků ÚV KSČ. Na X. sjezdu nebylo toto hledisko vůbec zmíněno. Na XI. sjezdu bylo nově zvoleno 33 členů a 40 kandidátů, na XII. po dvanácti v obou kategoriích. Na XIII. sjezdu bylo nově zvoleno 40 členů a 32 kandidátů. Do těchto údajů nejsou zahrnuty případy přechodů ze skupiny kandidátů do skupiny členů.

Na první pohled vypadá rozsah obměny ÚV KSČ dosti impozantně. Je však třeba si uvědomit, že k obměně docházelo v časovém odstupu čtyř let a že nově přichozí se stávali teprve kandidáty. Bylo by asi žádoucí tento problém prozkoumat na podkladě jmenného složení celého ÚV v jeho historickém vývoji. Jde o to, zda se obměny zcela nevyhnuly jakémusi stabilnímu jádru zasloužilých ústředních funkcionářů, zda nebyli vyměňováni především ti, kteří byli v ÚV teprve první funkční období. Stejnou důležitost má i otázka, kdo byli ti nově přichozí, jaké síly a trendy představovali, jaké postoje zaujímal a jaká řešení problémů ve straně a ve společnosti prosazovali nebo aspoň podporovali.

Při sestavování stranických výborů nižších stupňů se často uvádělo, jaké stranické školení navržení absolvovali. Kupodivu se při vytváření ÚV KSČ tento aspekt objevil jen jednou, a to při kádrové přípravě XIII. sjezdu. Nejvyššího stranického vzdělání dosáhli absolventi tříletého studia na vysokých stranických školách. Ti představovali 17,6% všech navržených na definitivní kandidátce ÚV. Kratší kursy na těchto školách v trvání jednoho až dvou let absolvovalo 8,2% a půlroční až roční 6,3%. Internátní školení od jednoho do šesti měsíců na krajských či oblastních stranických školách mělo 15,1% navržených.¹⁶

Pro pozici člena či kandidáta ÚV KSČ mělo velký význam, který stranický orgán ho navrhl, resp. koho svým způsobem reprezentoval a co se v důsledku toho snažil i prosazovat. Předběžný návrh předsednictva ÚV KSČ na složení ÚV KSČ pro IX. sjezd počítal s padesáti představiteli ústřední úrovně a s čtyřiceti představiteli krajů. 39 míst ponechával pro představitele KSS.¹⁷

¹⁶ SÚA-AÚV, f. 00/13, a.j. 23.

¹⁷ SÚA-AÚV, f. 02/1, a.j. 177. Zajímavé je členění návrhu reprezentace české části na 13 skupin: dosavadní členové předsednictva ÚV KSČ, ministři, pracovníci sekretariátu ÚV KSČ, vedoucí odboroví pracovníci, vedoucí pracovníci mládeže, vedoucí kulturní pracovníci, vedoucí národohospodářští pracovníci, vedoucí družstevní pracovníci, vedoucí zemědělské pracovníci, pracovníci armády a Bezpečnosti, pracovníci krajů a ostatní.

Na X. sjezdu bylo do ÚV KSČ zvoleno 91 reprezentantů českých krajů a 21 ze Slovenska. Z toho, že z jednotlivých krajů byli zvoleni po jednom až čtyřech, ale z kraje bratislavského čtrnáct a z pražského dokonce šedesát čtyři, lze vyvodit, že převahu měli představitelé centrálních orgánů a část reprezentovala i ústřední orgány slovenské. Na XI. sjezdu byli i představitelé centrálních orgánů formálně navrhováni jako reprezentanti jednotlivých krajů. Teprve na XII. a XIII. sjezdu lze odlišit návrhy centrálních orgánů od vlastních návrhů jednotlivých krajů. V roce 1962 bylo v ÚV KSČ 68 představitelů centrálních orgánů a 11 reprezentantů celoslovenských orgánů a institucí. Na reprezentaci všech krajů tak zbývalo méně než polovina. I tak ale byly mezi jednotlivými kraji veliké rozdíly. Jedenáct zástupců měl v ÚV kraj severomoravský, devět jihomoravský, následovaný hlavním městem Prahou a krajem východočeským s osmi představiteli.

Návrhy pro XIII. sjezd počítaly s posílením představitelů centrálních orgánů na 77 a celoslovenských na 14 zástupců. Na kraje tak zbylo ještě méně než na posledním sjezdu. Tentokrát byla nejvíce upřednostněna Praha s dvanácti místy, jihomoravský kraj s deseti, severomoravský dostal osm a západoslovenský sedm míst.¹⁸ Ve skutečnosti bylo na sjezdu zvoleno o 7 osob z centrálních orgánů víc. V podstatě je problém, koho vlastně jednotliví členové ÚV reprezentovali a čí zájmy prosazovali, mnohem složitější. I představitelé centrálních orgánů vyšli z jednotlivých krajů a někteří si vazbu na ně nadále udržovali a jejich potřeby preferovali. V šedesátých letech to platilo zejména o funkcionářích vzešlých ze severomoravského kraje.

5. ROZHODUJÍCÍ ORGÁNY

Podle stanov KSČ byly nejvyššími a rozhodujícími orgány strany sjezdy a v době mezi sjezdy ústřední výbory KSČ, které byly na sjezdech zvoleny. Ve skutečnosti ale oba tyto formálně vrcholné orgány zpravidla pouze schvalovaly, co jim ke schválení předložily a o čem předem rozhodly podstatně užší vrcholné stranické orgány – předsednictvo a sekretariát ÚV KSČ.

Početní stavy a osobní složení těchto dvou skutečně vrcholných stranických orgánů se dosti často měnily. Kromě toho docházelo k tomu, že se v jejich rámci vytvářely ještě užší neformální skupiny (trojky, pětky) či institucionalizovaná grémia (užší předsednictvo, politický sekretariát) pro rozhodování určitých problémů. Také názvy se měnily – místo předsednictva vzniklo po X. sjezdu politické byro, po XII. sjezdu bylo opět obnoveno předsednictvo ÚV KSČ.

Protože šlo o orgány nepřiliš početné, více v nich záleželo na osobním složení než na jejich sociální, demografické či vnitrostranické struktuře. V žádném případě to ale nebyly »zastupitelské« orgány jednotlivých složek stranického organismu, nýbrž vrcholné orgány disponující nejvyšší mocí. I když

¹⁸ SÚA-AÚV, f. 02/1, a. j. 151.

šlo o orgány formálně kolektivní, pozice a podíly jejich jednotlivých členů na skutečném rozhodování byly velice rozdílné. Tyto rozdíly se projevovaly nejen v období tzv. kultu osobnosti, ale i později, kdy se hlavní postavou stranického vedení stal A. Novotný. Zvlášť významné postavení v těchto nejvyšších orgánech stranického vedení měli ti jeho členové, kteří měli plnou podporu stranického či bezpečnostního aparátu a částečně i ti, kdo měli oporu v armádě či ve státní správě. Pozdější rozdíly v mocenských pozicích se týkaly i toho, nakolik měli podporu v představitelích ekonomicky a politicky zvlášť významných krajů. Uvedené rozdíly v pozicích jednotlivých členů předsednictva a sekretariátu ÚV KSČ považujeme za pracovní hypotézu, která by měla být ověřena dalším výzkumem. Autor předložené studie si tento úkol neklade, a proto se omezí na uvedení osobního složení obou orgánů s dílčími poznámkami či komentáři.

Po VIII. sjezdu KSČ v roce 1946 tvořilo předsednictvo ÚV KSČ čtrnáct osob. Nejdůležitějšími funkcionáři v něm byli předseda KSČ Klement Gottwald a generální tajemník KSČ Rudolf Slánský. Dalšími členy předsednictva byli V. David, J. Dolanský, J. Frank, G. Kliment, V. Kopecký, L. Kopřiva, J. Krosnář, Z. Nejedlý, V. Nosek, J. Smrkovský, M. Švermová a A. Zápotocký. Všichni byli »předváleční« komunisté a v době zvolení ovládali přední pozice moci a vlivu ve vládě, v odborech, v odbojových organizacích a ve stranickém aparátě. Ačkoli čelní funkcionáři Komunistické strany Slovenska V. Široký a J. Ďuriš, působící v Praze, nebyli formálně členy předsednictva ÚV KSČ, na jeho činnosti se podíleli.

Vlastní původně neformální vedoucí jádro předsednictva dostalo institucionalizovanou podobu 24.3.1947 zřízením politického sekretariátu ÚV KSČ ve složení Gottwald, Slánský, Zápotocký, Kopecký, Dolanský a Široký.

Po únorovém převratu v roce 1948 bylo předsednictvo ÚV KSČ rozšířeno o čtyři bývalé sociální demokraty (Z. Fierlinger, E. Erban, L. Jankovcová a O. John) a po organizačním sjednocení KSČ a KSS o pět vedoucích funkcionářů KSS (V. Široký, J. Ďuriš, Š. Bašťovanský, G. Husák a V. Clementis). Zřejmě ještě před únorem 1948 byli do předsednictva přibráni G. Bareš, V. Nový, F. Krajčír a A. Čepička. Není zcela jasné, zda byl členem předsednictva také B. Geminder, nebo zda se jeho jednání účastnil jen jako zapisovatel.

V tomto početném orgánu bylo v létě 1948 místo někdejšího politického sekretariátu, jehož činnost po únoru zanikla, zřízeno tzv. užší předsednictvo ÚV KSČ o čtrnácti členech. Osobním složením se v podstatě krylo s původním předsednictvem z roku 1946, ale místo Davida, Klimenta, Krosnáře, Nejedlého a Smrkovského byli v něm jeho staronoví členové Široký a Ďuriš a dále G. Bareš, Z. Fierlinger a E. Erban. Nejpočetněji v něm byli zastoupeni představitelé vládní moci (9) a druhou skupinu tvořili čelní představitelé aparátu ÚV KSČ. Složení širšího předsednictva o dvaceti sedmi členech bylo obdobné.

Po IX. sjezdu bylo zvoleno předsednictvo ÚV KSČ o dvaadvaceti členech: Gottwald, Slánský, Bareš, Bašťovanský, David, Dolanský, Ďuriš, Erban, Fierlinger, Frank, Jankovcová, John, Kliment, Kopecký, Kopřiva, Krosnář, Nejedlý,

Nosek, Smrkovský, Široký, Švermová a Zápotocký. Opět všichni působili ve vedoucích pozicích vládní moci nebo v aparátu ÚV KSČ. V důsledku »odhalování třídních nepřátel a agentů imperialismu« byli členství v předsednictvu zbaveni Švermová, Smrkovský, Slánský a Frank, později i ti, kteří nebyli dost aktivní v jejich odhalování – Bareš a Bašťovanský. Na uvolněná místa se dostaly osvědčené »staré kádry« z nižších pater stranického aparátu (K. Bacílek, J. Harus a A. Novotný) ale i mladší ambiciózní A. Čepička, mající plnou osobní důvěru K. Gottwalda.

Vlastní řídicí jádro předsednictva se také proměnilo. Znovu dostalo podobu politického sekretariátu ÚV KSČ. V lednu 1951 jej tvořili čtyři nejvyšší funkcionáři KSČ – Gottwald, Slánský, Zápotocký a Široký. Po odvolání z funkce generálního tajemníka KSČ v září zůstal Slánský členem politického sekretariátu jen krátkou dobu, protože už v listopadu byl zatčen a zbaven všech funkcí i členství ve straně. Politický sekretariát byl doplněn o tři nové členy. Z nich byl členem předsednictva již jen Dolanský, ale Čepička a Bacílek byli nově zvoleni jak do předsednictva, tak do politického sekretariátu.¹⁹ Po Gottwaldově smrti v březnu 1953 nejsou o činnosti politického sekretariátu přímé doklady. Jisté je jen to, že jeho někdejší funkcionáři měli nadále přední pozice v předsednictvu ÚV KSČ.

Záříjové zasedání ÚV KSČ v roce 1951, které odvolalo Slánského z funkce generálního tajemníka KSČ, zasáhlo také do složení a postavení druhého z nejvyšších řídicích orgánů, sekretariátu ÚV KSČ.

Sekretariát ÚV KSČ existoval jako nejvyšší orgán pro řízení běžné stranické práce ÚV KSČ, pro kontrolu plnění jeho usnesení a výběr kádrů již od roku 1945. Byl složen z generálního tajemníka R. Slánského, jeho zástupců Bareše, Franka, Švermové a Gemindera a vedoucích jednotlivých oddělení aparátu ÚV KSČ. Jako volený orgán byl sekretariát ÚV KSČ »legalizován« až stanovami, schválenými na IX. sjezdu. Byl zvolen ve složení: předseda strany Gottwald, generální tajemník Slánský a zástupci generálního tajemníka Bareš, Švermová, Frank a Geminder. Kromě toho zřídilo předsednictvo ÚV KSČ ještě tzv. organizační sekretariát ÚV KSČ, který byl mnohem početnější. Vedle členů sekretariátu ÚV KSČ patřili do organizačního sekretariátu ÚV KSČ vedoucí hlavních oddělení aparátu ÚV KSČ L. Kopřiva a V. Sova, předseda komise stranické kontroly K. Kapoun, tajemník ÚV KSS Š. Bašťovanský, tajemník pražského krajského výboru A. Novotný, představitel Ústřední rady odborů J. Kolský, představitel vedení Československého svazu mládeže Z. Hejzlar, šéfredaktor Rudého práva V. Nový, náměstek ministra vnitra J. Pavel a náměstek ministra obrany J. Procházka. V lednu 1951 se složení organizačního sekretariátu poněkud změnilo. Rozšířilo se o další vedoucí oddělení ÚV KSČ (Köhler, Hendrych, Papež, Pastyřík, Kolář), změnili se představitelé odborů (Župka), Rudého práva (Koucký) a ministerstva obrany (Hruška).

¹⁹ SÚA-AÚV, f. 02/1, a.j. 253, 279, 282.

K zásadní reorganizaci sekretariátu ÚV KSČ došlo v září 1951. Funkce zástupců generálního tajemníka byly zrušeny a byli zvoleni noví tajemníci ÚV KSČ, kteří pak spolu s předsedou strany tvořili jediný orgán pro řízení běžné stranické práce, nazvaný organizační sekretariát. Kromě K. Gottwalda byli jeho členy A. Novotný, J. Frank, G. Bareš, V. David, J. Hendrych a Š. Bašřovanský. V letech 1952 a 1953 se obsazení funkcí tajemníků ÚV a tím i složení organizačního sekretariátu několikrát změnilo, až se ustálilo v sestavě Novotný, Köhler, Pašek, Krutina, Tesla a Bacílek, která vydržela do X. sjezdu v roce 1954.²⁰

Z uvedených skutečností je vidět značné prolínání mezi vrcholnými řídicími orgány KSČ. Za mocensky zvláště významné lze bezpochyby považovat ty nejvyšší stranické funkcionáře, kteří byli současně v obou nejužších z nejvyšších orgánů. X. sjezd KSČ změnil názvy i složení dvou užších vrcholných orgánů: místo předsednictva vytvořil politické byro ÚV KSČ o devíti členech (Bacílek, Barák, Čepička, Dolanský, Fierlinger, Kopecký, Novotný, Široký a Zápotocký) a dvou kandidátech (Jankovcová, Šimůnek), místo organizačního sekretariátu obnovil zase sekretariát ÚV KSČ, složený z pěti tajemníků ÚV KSČ (prvním tajemníkem byl zvolen A. Novotný, dalšími byli Hendrych, Köhler, Krutina a Pašek). Jedinečné postavení získal A. Novotný, který jako jediný byl v obou rozhodujících orgánech a navíc v obou ve vedoucí pozici. Toto postavení si udržel až do roku 1968. Celkově můžeme konstatovat, že ve vrcholových řídicích orgánech ÚV KSČ se opevnily osvědčené »staré kádry« doplněné o několik ambiciózních funkcionářů mladší generace (Čepička, Barák, Hendrych, Krutina). Z bývalých sociálních demokratů se ve skutečném vedení KSČ udrželi jen Fierlinger a Jankovcová.²¹ Až na vyloučení A. Čepičky v roce 1956 a úmrtí A. Zápotockého v roce 1957 se osobní složení obou orgánů do XI. sjezdu nezměnilo.

Po zvolení nového ÚV KSČ na XI. sjezdu byli do politického byra zvoleni jako členové K. Bacílek, R. Barák, P. David, J. Dolanský, Z. Fierlinger, J. Hendrych, V. Kopecký, A. Novotný, O. Šimůnek a V. Široký, jako kandidáti J. Hlína, L. Jankovcová a R. Strechaj. Prvním tajemníkem se stal opět Novotný, dalšími tajemníky ÚV KSČ se stali O. Černík, J. Hendrych, B. Köhler, V. Krutina a V. Koucký. Tajemníci tvořili opět sekretariát ÚV KSČ, do něhož byli ještě přibráni dva členové ÚV – A. Krček za Prahu a F. Zupka za odbory. Předsedou komise stranické kontroly se stal J. Harus, předsedou ústřední revizní J. Štětka.²²

Do nejvyššího patra stranického rozhodování přišly opět posily předválečných kádrů (P. David, J. Hendrych, R. Strechaj) a zároveň osvědčených

²⁰ SÚA-AÚV, f. 02/1, a.j. 279, 322, 329; f. 02/3, a.j. 278. Viz též inventáře SÚA k fondům 02/3 a 02/4.

²¹ SÚA-AÚV, f. 00/10, a.j. 250.

²² SÚA-AÚV, f. 00/11, a.j. 275, 276; f. 02/4, a.j. 311/0.

aparátníků. Mezi čekateli se nově objevili J. Hlína a R. Strechaj, mezi tajemníky O. Černík. Kromě A. Novotného, který si obsazením nejvyšších funkcí dále upevnil svou pozici, se v obou vrcholných orgánech objevil i jeho chráněnc J. Hendrych. Tento tandem měl pak hlavní slovo v určování stranické politiky až do roku 1968. V době mezi sjezdy přišel o místo na vrcholu R. Barák pro konflikt s Novotným a zemřel V. Kopecký. XII. sjezd změnil název nejvyššího řídicího orgánu opět na předsednictvo ÚV KSČ. Sestávalo z devíti členů (Bacílek, Dolanský, Fierlinger, Hendrych, Novotný, Šimůnek, Široký a noví D. Kolder a J. Lenárt) a ze tří kandidátů (L. Jankovcová a nově A. Dubček a A. Kapek). Prvním tajemníkem se stal znovu A. Novotný a dalšími tajemníky opět Hendrych, Köhler a Koucký, nově D. Kolder a V. Slavík. Kromě tajemníků se členy sekretariátu ÚV KSČ ze stejných důvodů opět stali i Krček a Zupka. Komise stranické kontroly a ústřední kontrolní komise byly sloučeny pod názvem ústřední kontrolní a revizní komise a do jejího čela postaven jako předseda P. Hron a jako místopředseda J. Hlína.²³

Jádro nejvyššího stranického vedení zůstalo zachováno, bylo však doplněno několika mladšími funkcionáři v předsednictvu (Kolder, Lenárt, Dubček, Kapek). Sekretariát ÚV byl jen málo obměněn příchodem Koldera a Slavíka z čelných pozic v aparátu ÚV. Kromě Novotného a Hendrycha se do obou orgánů rovnou dostal D. Kolder, který se tak stal třetím mocným mužem nejvyššího vedení KSČ. Na sestupnou dráhu se naopak dostal J. Hlína. V souvislosti s nutností revivovat politické procesy z počátku padesátých let nedokázali udržet své pozice v předsednictvu až do dalšího sjezdu V. Široký a K. Bacílek, v sekretariátu a ve funkci tajemníka ÚV B. Köhler. Z dosavadních kandidátů se mezi členy předsednictva se dostali A. Dubček a J. Lenárt, nově byli zvoleni B. Laštovička a M. Chudík. Novými kandidáty předsednictva se stali M. Sabolčík a M. Vaculík, kandidátkou přestala naopak být dosavadní »trvalka« L. Jankovcová. Novým tajemníkem a členem sekretariátu se stal L. Štrougal. XIII. sjezd potvrdil provedené změny na vrcholu strany a provedl některé další. Po sjezdu sestávalo předsednictvo z deseti členů a pěti kandidátů. Z dosavadních v něm byli nadále Dolanský, Dubček, Hendrych, Chudík, Kolder, Laštovička, Lenárt, Novotný a Šimůnek, nově byl přibrán O. Černík. K větší obměně došlo v sestavě kandidátů. Zůstali jimi Kapek, Sabolčík a Vaculík, nově přibyli M. Pastyřík a Š. Sádovský. Ve funkci 1. tajemníka zůstal A. Novotný a ve funkcích tajemníků ÚV Hendrych, Kolder, Koucký a Štrougal, kteří také byli členy sekretariátu ÚV KSČ. Kromě nich se do sekretariátu dostali ještě M. Pastyřík, M. Vaculík a F. Pecha. ÚV KSČ potvrdil v čele ÚKRSK P. Hrona. Dále zvolil odborné komise a jmenoval jejich předsedy D. Koldera (ekonomické), L. Štrougala (zemědělské), J. Dolanského (pro životní úroveň), J. Hendrycha (ideologické) a V. Kouckého (právní).²⁴

²³ SÚA-AÚV, f. 00/12, a. j. 310.

²⁴ SÚA-AÚV, f. 00/13, a. j. 327.

Prolínání ve funkcích v obou vrcholových stranických orgánech se proti předchozímu období ještě zvýšilo. Nadále byl nesporně nejdůležitějším funkcionářem A. Novotný jako 1. tajemník a nejen člen, ale fakticky i hlava obou vrcholových orgánů – předsednictva i sekretariátu ÚV KSČ. Druhou mocenskou pozici měl J. Hendrych a třetí D. Kolder; oba zastávali funkce členů obou orgánů, tajemníků a předsedů komisí ÚV KSČ. Současným vykonáváním funkcí jak v předsednictvu, tak v sekretariátu, byť jako kandidáti, získali významné postavení M. Vaculík a M. Pastyřík, oba výrazní reprezentanti stranického aparátu. Pastyřík ještě před XIII. sjezdem přešel jako politická posila do čela odborů.

Pokusme se nyní složení předsednictev a sekretariátů ÚV KSČ charakterizovat alespoň zhruba podle hledisek, jimiž jsme charakterizovali složení celého ústředního výboru. Pro některé aspekty máme podklady z let 1958 a 1966. V obou případech šlo o soubory devatenácti nejvyšších stranických funkcionářů.

Z hlediska sociálního původu pocházelo v roce 1958 z dělnických rodin třináct funkcionářů, v roce 1966 dokonce šestnáct. Stejný počet v obou případech – po třech – pocházel z rodin úřednických. V roce 1958 pocházeli dva z rodin živnostníků.

Podle původního povolání, i přes změny v osobách, k žádným změnám nedošlo. V obou případech začínalo v dělnických povoláních jedenáct funkcionářů a zbývajících osm v některém povolání inteligence.

K podstatným změnám nedošlo ani z toho hlediska, kde v té době pracovali a jaké vykonávali zaměstnání. Stejný počet v obou letech – vždy deset – pracoval v aparátě KSČ, po jednom v aparátě odborů. Jediný rozdíl je u pracovníků státních orgánů. Těch bylo v roce 1958 celkem osm, v roce 1966 o jednoho méně. Zato se vyskytl zcela nový případ: jeden funkcionář byl ředitelem velkého strojírenského podniku (Kapek).

Podle délky členství v KSČ přece jen došlo u nejvyšších stranických funkcionářů mezi lety 1958 a 1966 k posunům. Převahu si sice udrželi ti, kteří se komunisty stali již před druhou světovou válkou nebo během ní, ale z třinácti se tato skupina zmenšila na deset funkcionářů. Zato skupina »předúnorových« komunistů se během osmi let ve stranické špičce rozrostla z původních čtyř na osm. »Poúnoroví« komunisté v ní byli v roce 1958 jen dva, a to bývalí sociální demokraté. Ti se do ní v roce 1966 již nedostali, ale objevil se tu první skutečně poúnorový komunista (Sádovský).

Národnostní složení stranické špičky se také nezměnilo. V roce 1958 i 1966 v ní bylo 14 Čechů a 5 Slováků. Poněkud se ale změnilo věkové rozvrstvení. Věk do 45 let mělo v roce 1958 celkem sedm funkcionářů, v roce 1966 se jejich počet zvýšil na devět. Skupina mezi 45 a 60 lety zůstala na sedmi funkcionářích, skupina starších 60 let se snížila z pěti na tři.

Údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání máme jen z roku 1966. Pouze základní vzdělání měli Novotný, Kolder, Chudík, Pecha, Pastyřík a Hron. Většina z nich absolvovala ale různé kursy na stranických školách (např. Kolder dvouletý kurs na vysoké škole politické). Středoškolské vzdělání absolvovali Hendrych,

Koucký, Laštovička, Lenárt, Sabolčík a Vaculík. Koucký a Laštovička nedokončili vysokou školu. Vysokoškolské vzdělání univerzitního či technického směru mělo a po určitou, většinou ale krátkou dobu se ho i profesně snažilo upotřebit celkem šest funkcionářů: Černík, Dolanský, Šimůnek, Kapek, Sádovský a Štrougal. Čtyři další získali vysokoškolské vzdělání na stranických vysokých školách: Dubček, Lenárt a Sabolčík v Moskvě, M. Vaculík v Praze.²⁵

6. ÚSTŘEDNÍ KONTROLNÍ A REVIZNÍ KOMISE

Na stranických sjezdech byla jako vrcholný stranický orgán svého druhu vždy volena ústřední revizní komise, od roku 1962 změněná na ústřední kontrolní a revizní komisi.

Ústřední revizní komise měla dohlížet na hospodaření strany. Její postavení bylo značně formální, protože ve skutečnosti hospodaření KSČ řídilo i kontrolovalo hospodářské oddělení ÚV KSČ. Poměrně nepočetná revizní komise (15 členů po IX. sjezdu, 19 členů po X. sjezdu), v níž jen malá část členů svou funkci vykonávala jako zaměstnání, nebyla pro hospodářské oddělení žádnou autoritou.

Mnohem větší význam měla komise stranické kontroly. Nebyla volena na sjezdu, zřizovalo ji předsednictvo ÚV KSČ. Měla řešit sporné členské otázky, ale v padesátých letech se nechvalně proslavila odhalováním »třídních nepřátel« v samotné straně a podílem na přípravě politických procesů proti někdejšími čelnými funkcionářům KSČ.

Spojením obou funkcí vznikla ústřední kontrolní a revizní komise. Jejím posláním byla kontrola stranického hospodaření a administrativy a rovněž řešení členských otázek. O jejím složení máme údaje z let 1962 a 1966.

²⁵ Rekonstruováno z podkladů SÚA-AÚV, f. 00/11, a.j. 82; f. 00/13, a.j. 335.

Sociální struktura ÚKRR - podíly v % ²⁶

	1962	1966
počet členů	30	37
<i>původní povolání:</i>		
dělníci	80,0	73,0
rolníci	-	-
úředníci, inteligence	13,3	21,6
ostatní	6,7	5,4
<i>současné zaměstnání:</i>		
technicko-hospodářští pracovníci	16,7	8,1
pracovníci stranického aparátu	43,4	35,2
pracovníci centrálních úřadů, NV	23,3	32,5
pracovníci masových organizací	3,3	5,4
pracovníci v zemědělství	3,3	2,7
pracovníci vědy a kultury	6,7	13,5
pracovníci armády	3,3	2,7

Ústřední revizní komise, činná do roku 1962, neměla mezi svými členy ani polovinu někdejších dělníků (48%). Nově zřízená ústřední kontrolní a revizní komise se stala již při svém vzniku odkladištěm vysloužilých kádrů, které nebylo možno dále držet v ústředním výboru. Díky tomu v ní bylo tak vysoké procento původních dělníků i současných pracovníků různých aparátů. Pracovníci stranického aparátu se zejména uplatňovali při řešení sporných členských otázek.

7. ÚSTŘEDNÍ AKTIV

Se stejnými výhradami jako při charakteristice aktivu okresních a krajských výborů se pokusíme charakterizovat i ústřední aktiv KSČ na základě údajů o delegátech stranických sjezdů a celostátních konferencí. K ústřednímu aktivu nepočítáme jen ty aktivisty, kteří přímo pomáhali funkcionářům stranického vedení a pracovníkům ústředního aparátu v Praze, ale i aktivisty v krajích a okresech, kteří byli ve spojení se členy a kandidáty ÚV KSČ působícími mimo centrum. Jistě ne všichni účastníci sjezdů byli součástí ústředního aktivu a jistě ne všichni straničtí aktivisté celostátní úrovně byli delegáty sjezdů, ale v převážné míře se obě množiny prolínají, takže údaje o delegátech lze pro přiblížení problematiky využít.

²⁶ SÚA-AÚV, f. 00/12, a.j. 11; f. 00/13, a.j. 23.

Početnost delegátů a ostatních účastníků stranických sjezdů se dá ztotožňovat s okruhem aktivu ÚV KSČ zřejmě jen velmi problematicky, protože více závisela na kapacitě sálů, kde se sjezdy konaly. Přesto ji alespoň pro ilustraci uvedeme.

Tabulka č. 7

Účastníci sjezdů a konferencí KSČ²⁷

	1946	1949	1952	1954	1956	1958	1960	1962	1966
delegáti s hlasem rozhodujícím	1038	2068	528	1396	693	1323	460	1568	1477
delegáti s hlasem poradním	136	278	50	117	104	135	99	137	122
hosté	.	.	29	.	594	.	182	.	600

Z čísel uvedených v tabulce se zdá, že jakýsi užší a tedy vybraný aktiv se scházel na celostátních konferencích (proběhly v letech 1952, 1956 a 1960), kdy se nevolilo nové složení ÚV KSČ, ale kdy se stranické vedení při řešení naléhavých problémů potřebovalo opřít o podporu nejdůležitějších okruhů funkcionářských kádří.

Sociální struktura delegátů nebyla na všech sjezdech a konferencích zjišťována podle shodných hledisek. Na VIII. sjezdu bylo zjišťováno jen skutečné zaměstnání, na IX. sjezdu a na celostátní konferenci 1952 jen původní povolání. Původní povolání i nynější zaměstnání bylo zjišťováno na X. sjezdu a potom na všech dalších sjezdech, ale v rozdílném rozsahu. Tato zjištění se zpravidla týkala jen delegátů s hlasem rozhodujícím. Také kritéria zařazování do skupin se s dobou měnila, zejména u současných zaměstnání.

Tabulka č. 8

Delegáti sjezdů a konferencí KSČ podle původního povolání²⁸

	1949	1952	1954	1956	1958	1960	1962	1966
dělníci	61,7	78,0	71,9	78,6	77,3	76,7	75,0	68,5
rolníci	7,2	3,6	7,8	3,7	4,1	.	.	.
zřizenci, živnost.	3,9	4,0	3,7	.	.	.	.	.
úředníci, intelig.	20,3	10,0	14,3	11,3	10,4	.	.	.

²⁷ SÚA-AÚV, f. 00/08, a.j. 42, 51; f. 00/09, a.j. 55; f. 00/01, a.j. 19; f. 00/10, a.j. 212, 249; f. 00/02, a.j. 19, 46; f. 00/11, a.j. 8, 274; f. 00/03, a.j. 38; f. 00/12, a.j. 296; f. 00/13, a.j. 462.

²⁸ údaje převzaty či vypočteny z pramenů, citovaných u tab. č. 7.

Jak je z tabulky patrné, jediným soustavně sledovaným ukazatelem byl podíl těch, kteří začínali svou pracovní dráhu jako dělníci. Výkyvy v podílu původních dělníků mezi delegáty korespondují s výkyvy v důrazu na třídní hlediska při výběru delegátů. Původně dosti významné zastoupení těch, kteří začínali jako úředníci či v profesích inteligence, se v padesátých letech udržovalo na poloviční úrovni. Ti, kteří začínali jako rolníci, byli výrazněji zastoupeni jen na IX. a X. sjezdu.

Uvedené údaje nabudou na významu, jakmile je porovnáme s podíly jednotlivých skupin podle skutečně vykonávaného povolání či charakteru zaměstnání.

Tabulka č. 9

Delegáti sjezdů a konferencí KSČ podle zaměstnání – podíly v % ²⁹

	1954	1956	1958	1960	1962	1966
dělníci	6,5	27,7	26,7	.	27,5	25,2
rolníci-družstevníci	9,7	14,2	14,3	12,2	13,6	10,2
technická a human. intelig.	22,2	22,4	13,6	.	17,2	27,7
vojáci z povol., přísl. SNB	6,3	6,1	4,2	4,3	.	4,4
politici pracovníci KSČ	30,9	18,9	26,5	}48,3	}26,3	17,8
veřejní pracovníci	22,9	10,4	8,8			13,7

Vysvětlivka k tabulce:

Do skupiny technické a humanitní inteligence jsou shrnuti technicko-hospodářští pracovníci, učitelé, vědečtí a kulturní pracovníci. Do skupiny veřejní pracovníci jsou zahrnuti pracovníci státních orgánů, národních výborů a orgánů a organizací Národní fronty. V letech 1960 a 1962 byli uváděni souhrnně s pracovníky KSČ jako političtí a veřejní pracovníci.

Skutečných dělníků bylo mezi delegáty stranických sjezdů a celostátních konferencí vždy podstatně méně, než by odpovídalo podílu dělníků na složení členské základny KSČ. Relativně nejlépe byli zastoupeni na VIII. sjezdu v roce 1946 podílem 37,5%, ale i tehdy to bylo zhruba o 20% méně než mezi všemi komunisty. O zastoupení skutečných dělníků mezi delegáty IX. sjezdu v roce 1949 a celostátní konference v roce 1952 nelze říci nic určitého, ale pravděpodobně měli nižší zastoupení než na VIII. sjezdu. Vůbec nejnižší zastoupení měli skuteční dělníci mezi delegáty X. sjezdu v roce 1954. Na dalších sjezdech a konferencích se podíl dělníků mezi delegáty podařilo zvýšit a celkově udržet na úrovni zhruba jedné čtvrtiny delegátů. Bylo to vždy méně než by odpovídalo zastoupení dělníků mezi všemi komunisty, ale protože v členské základně KSČ podíly dělníků vytrvale klesaly (ze 47,5% v roce 1948 na 33,8% v roce 1965), rozdíl se vlastně zmenšovaly.

²⁹ Převzato a vypočteno z pramenů citovaných u tabulky č. 7.

Poměrně velmi dobře byli mezi delegáty sjezdů a konferencí KSČ zastoupeni družstevní rolníci. Sotva ale můžeme předpokládat, že delegáty byli převážně fyzicky pracující rolníci, spíše to vždy byli předsedové JZD a další vedoucí pracovníci. Pracovníci profesí inteligence a administrativní úředníci, když je bereme jako jednu společnou skupinu, byli mezi delegáty zastoupeni na VIII. sjezdu vysoce nadprůměrně, do poloviny padesátých let jen průměrně a pak již jen podprůměrně, ačkoli jejich podíl mezi členy strany rostl dosti výrazně. Na posledním stranickém sjezdu v roce 1966 sice došlo k podstatnému zlepšení, ale zmíněný rozdíl se podařilo jen snížit na zhruba 3%.

Dosud jsme opomíjeli jednu skupinu duševně pracujících – politické a veřejné pracovníky. Mezi členy KSČ byl jejich podíl nepatrný (nejvyšší, a to 2,4% v roce 1956, se pak plynule snižoval až na 1,5% v roce 1968), ale mezi delegáty sjezdů a konferencí zpravidla nejvyšší. V této skupině mělo zřejmě vedení KSČ největší podporu, na tyto pracovníky nejvíce spoléhalo, a proto byli i při volbách delegátů preferováni. Na X. sjezdu v roce 1954 byla z jejich řad nadpoloviční většina (53,8%) delegátů. (Jen samotní straničtí pracovníci tehdy tvořili téměř třetinu.) Podobně vysokým podílem byli političtí a veřejní pracovníci zastoupeni ještě na celostátní konferenci v roce 1960. Při poměrně nízkém počtu delegátů se zvláště výrazně ukázalo, že právě o ně se vedení strany opřelo, aby získalo podporu pro své záměry (nová ústava, třetí pětiletka). Na ostatních celostranických kongresech sice zastoupení politických a veřejných pracovníků bylo relativně nižší, ale vždy tvořili nejpočetnější skupinu. Vojáky z povolání a pracovníky Bezpečnosti, pokud byli mezi delegáty uváděni jako samostatná skupina, bychom také mohli z větší části zahrnout do předchozí skupiny, protože politická práce byla hlavní náplní jejich činnosti.

Na sjezdech od poloviny padesátých let bylo zjišťováno, ze kterých výrobních odvětví a úseků veřejného života společnosti delegáti pocházejí. Zpravidla byla většina delegátů zaměstnána ve výrobě (nejvíc na XII. sjezdu, a to 62,6%). Relativně silnou skupinou byli vždy delegáti ze zemědělství (většinou 17 až 19%). Tato čísla ovšem sotva co vypovídala o tom, jak delegáti rozvoji výroby přispívají.

Z demografických aspektů skladby delegátů si všimneme jen zastoupení žen, věkových skupin, národnostního složení a vzdělanostní úrovně.

Tabulka č. 10

Zastoupení žen a věkových skupin mezi delegáty sjezdů KSČ³⁰

	1949	1952	1954	1956	1958	1960	1962	1966
ženy	14,7	7,7	13,3	9,5	14,0	17,4	19,4	18,7
mladí do 35 let	.	33,7	40,9	35,9	24,7	15,4	18,2	.
staří nad 60 let	.	2,8	2,0	1,4	2,8	4,7	2,7	2,2

³⁰ Prameny citovány u tabulky č. 7.

Zastoupení žen mezi delegáty stranických kongresů bylo ve všech případech pod úrovní podílu žen mezi všemi komunisty. Přes výrazné zvýšení v letech šedesátých se podařilo jen snížit rozdíl zhruba na 10%. Mladí straničtí funkcionáři do 35 let byli mezi delegáty sjezdů a konferencí zastoupeni velmi silně a vzhledem ke složení členstva strany i nadprůměrně. Nicméně i funkcionářské kádry stárly a protože nebyly dostatečně doplňovány mladou krví, koncem padesátých let se začala situace obracet a v letech šedesátých, s výjimkou celostátní konference v roce 1960, můžeme mluvit nanejvýš o zastoupení přiměřeném. Věkově nejstarší funkcionáři byli nejvíce zastoupeni na zmíněné konferenci v roce 1960, na ostatních sjezdech a konferencích byly jejich podíly nízké. Ačkoli strana jako celek stárla velmi rychle (komunistů nad 60 let bylo 8% v roce 1951 a téměř 19% v roce 1968), vždy našla dost delegátů z ostatních věkových skupin.

Tabulka č. 11

Národnostní struktura delegátů sjezdů KSČ – podíly v % ³¹

národnost	1949	1952	1954	1956	1958	1960	1962	1966
česká	88,3	83,6	88,0	84,0	84,3	82,9	81,6	79,9
slovenská	11,7	13,4	10,2	14,0	14,3	15,4	15,8	17,9
maďarská	–	1,5	0,9	2,0	1,7	1,7	2,6	2,2
ukrajinská	–	1,3	0,6					
polská	–	0,2	0,2					
německá	–	–	0,1	–	.	.	–	.

Vysvětlivka k tabulce:

Od roku 1956 byli příslušníci národnostních menšin uváděni společně jako »ostatní«.

Zastoupení Čechů mezi delegáty zvolna klesalo, i když stále zůstávalo několik desetin procenta nad úrovní českého podílu mezi všemi komunisty. U Slováků tomu bylo právě naopak – jejich zastoupení mezi delegáty sice narůstalo (až na výkyv směrem dolů na X. sjezdu), ale nedosahovalo podílu Slováků v členské základně strany. Na delegáty ostatních národností zbývalo jen málo, jejich zastoupení se pohybovalo v rozmezí 3% – 1,7%. Nejlépe byli zastoupeni na celostátní konferenci v roce 1952, kdy podíly jejich delegátů byly zhruba třikrát vyšší než podíly členů. Kolísání v zastoupení menšin mezi delegáty sjezdů nemělo žádnou souvislost s jejich zastoupením mezi všemi komunisty, ani s tendencí vývoje tohoto zastoupení (plynulý růst od 1% v roce 1951 na 2,8% v roce 1968). Výskyt delegáta německé národnosti byl zcela výjimečný, na polovině kongresů nebyli vůbec žádní.

³¹ Prameny citovány u tabulky č. 7.

Religiozita byla u delegátů zjišťována jen ve dvou případech. Na VIII. sjezdu v roce 1946 se dvě třetiny delegátů prohlašovaly za ateisty (65,8%), z ostatních se nejvíc hlásilo ke katolíkům. Na celostátní konferenci v roce 1952 jen 59 delegátů (11%) se ještě nerozešlo s příslušností – většinou asi formální – k některé z církví.

Tabulka č. 12

Vzdělání delegátů na sjezdech KSČ – podíly v % ³²

nejvyšší dosažené vzdělání	1954	1958	1962	1966
středoškolské s maturitou	.	7,0	22,1	31,9
vysokoškolské	3,0	6,1	10,6	32,8

Z údajů v tabulce vypadá vzestup vzdělanostní úrovně sjezdových delegátů velmi impozantně. Podíl delegátů s vysokoškolským vzděláním měl vysoký náskok a rychlejší růst než by odpovídalo podílu vysokoškoláků mezi všemi komunisty (ten plynule stoupal ze 2,9% v roce 1957 na 7% v roce 1968). V této skupině se vzdělanostní úroveň delegátů celostátních stranických sjezdů pohybovala mezi vzdělanostní úrovní okresních a krajských funkcionářských sborů KSČ. U držitelů maturitních vysvědčení to bylo trochu odlišné. Ještě v roce 1958 bylo víc absolventů středních škol mezi všemi komunisty než mezi sjezdovými delegáty, ale na dalších sjezdech již tomu bylo naopak. Zvyšování počtu delegátů se středoškolským vzděláním bylo také podstatně rychlejší než v členské základně (jeho podíl v roce 1957 byl 7,8% a do roku 1968 narostl na 15,7%). Převyšoval dokonce podíly absolventů středoškolského studia v okresních a krajských výborech KSČ.

Vnitrostranická struktura sjezdových delegátů byla sledována z několika hledisek. Prvním hlediskem byla opět délka členství v komunistické straně.

Na VIII. sjezdu KSČ v roce 1946 nebyl mezi sjezdovými delegáty téměř nikdo, kdo vstoupil do KSČ až po osvobození. Stranicky nejmladší byli ti z delegátů, kteří se stali komunisty za války a okupace jako účastníci komunistického odboje. Nebylo jich mezi delegáty nijak málo – 45,6%. Většina delegátů ale měla členství mnohem staršího data a mezi nimi jich nejvíce bylo členů KSČ již od jejího založení. Také na dalších stranických sjezdech byly podíly »předválečných« komunistů poměrně vysoké.

³² Prameny citovány u tabulky č. 7.

Tabulka č. 13

Delegáti sjezdů podle délky členství v KSČ – podíly v %³³

vstup do KSČ	1949	1952	1954	1956	1958	1960	1962	1966
1921–1944	30,0	25,4	15,3	12,5	13,5	16,3	8,5	6,9
1945–1947 (II/1948)	70,0	69,9	77,7	75,7	76,3	76,5	66,6	72,1
od 1948 (II/1948)	–	4,7	7,0	11,8	10,2	7,2	24,9	21,0

Rozhodující skupinou mezi delegáty stranických sjezdů a konferencí po celé zkoumané dvacetiletí byli komunisté »předúnoroví«. Relativně nejméně, »pouze« dvě třetiny jich bylo mezi delegáty XII. sjezdu v roce 1962. Proti všemu očekávání se na dalším sjezdu jejich podíl podstatně zvýšil, a to dokonce na úkor »poúnorových«, jichž v té době byly mezi všemi komunisty už plné dvě třetiny. Delegáti se vstupem do strany po roce 1957 se nevyskytli téměř žádní ani na posledním sjezdu. Je až s podivem, že když se stranicky mladší a vesměs i vzdělanější komunisté dostávali mezi delegáty tak obtížně, vzdělanostní úroveň delegátů se tak zvyšovala.

Na prvním a na posledním stranickém sjezdu ve zkoumaném dvacetiletí bylo též uváděno, kolika předchozích stranických sjezdů se delegát zúčastnil.

Tabulka č. 14

Účast delegátů IX. a XIII. sjezdu na předchozích sjezdech KSČ³⁴
podíly v %

	sjezd												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.
IX. (1949)	2,6	1,7	2,0	2,2	3,2	3,6	5,7	20,3	100				
XIII. (1966)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5	0,6	1,2	2,9	7,8	12,9	16,5	29,1	100

Tabulka dokládá, že zejména ve zkoumaném dvacetiletí byla nemalá část delegátů volena opakovaně. Ještě na IX. sjezdu v roce 1949 se v části delegátů udržovala jistá kontinuita se všemi předešlými sjezdy. Dokonce ještě v roce 1966 byla na XIII. sjezdu jedna delegátka (J. Prokopová z jihočeského kraje), která byla delegátkou všech předchozích stranických sjezdů. Překvapivá by se

³³ Prameny uvedeny u tabulky č. 7.

³⁴ SÚA-AÚV, f.00/09, a.j. 55; f. 00/13, a.j. 462.

mohla zdát skutečnost, že na IX. sjezdu byla mezi delegáty jen pětina účastníků sjezdu předchozího. Tu ale byl hlavní příčinou 2,5krát vyšší počet účastníků IX. sjezdu. U delegátů XIII. sjezdu jsou podíly – při srovnatelných počtech delegátů na sjezdech předešlých – opakovaně volených delegátů velmi výrazné a kontinuita od IX. sjezdu zcela zřetelná.

Významnou hodnotu má i poznatek, jakou volenou stranickou funkci delegáti tehdy zastávali. Umožňuje to určitou představu, jaký okruh, resp. jakou vrstvu funkcionářů na sjezdu reprezentují.

Tabulka č. 15

Stranické funkce delegátů na sjezdech KSČ – podíly v % ³⁵

funkce ve výborech	1949	1952	1954	1956	1958	1960	1962	1966
ZO, CZV, MV	16,3	90,7	12,2	41,1	38,0	35,4	50,1	45,9
OV	37,1		47,2	42,7	38,0	31,9	40,6	46,6
KV	23,5		23,3	20,3	35,7	55,6	21,5	29,1
úv KSČ, úv KSS	4,5		5,1	4,9	7,1	24,8	6,1	8,2

Vysvětlivka k tabulce:

Na celostátní konferenci 1952 bylo pouze uvedeno souhrnně, že 90,7% delegátů zastává stranickou funkci.

Čísla v tabulce naznačují, že někteří delegáti měli, zejména od poloviny padesátých let, více než jednu funkci. Také asi metodika zjišťování nebyla srovnatelná. Zdá se, že do poloviny 50. let byly uváděny pouze funkce nejvyšší, později všechny významnější. Podle toho bychom mohli usuzovat, že přímo ve funkcích ve výborech základních organizací, v celozávodních výborech i ve společných místních výborech KSČ působila jen osmina až šestina delegátů. Nejvyšší podíly připadaly na funkcionáře okresního formátu a zdá se, že to platilo i na stranických sjezdech pozdějších. Složení delegátů celostátní konference v roce 1960 poněkud vybočuje, ale asi pro nízký počet delegátů dostali na ní více míst funkcionáři krajského měřítká. Neobyčejně vysoké ze stejného důvodu bylo i zastoupení funkcionářů nejvyšší vrstvy. Přesto se zdá být z údajů mezi lety 1956 a 1966 zřejmé, že významná část delegátů působila ve funkcích přímo v základních organizacích. Čísla z let 1962 a 1966, kdy byli uvedeni funkcionáři celozávodních a společných místních výborů ve zvláštní skupině (tvořili 15,9% v roce 1963 a 16,1% v roce 1966), naznačují, že ve funkcích v základních organizacích pracovala asi třetina delegátů a že minimálně oni znali každodenní problematiku v okruhu své působnosti z vlastní zkušenosti.

³⁵ Prameny citovány u tabulky č. 7.

Sjezdoví delegáti byli zpravidla ve značné míře také veřejnými funkcionáři a funkcionáři nestranických organizací. Na IX. sjezdu v roce 1949 patřilo do okruhu členů vlády, sboru pověřenců, poslanců Národního shromáždění a Slovenské národní rady 7,8% sjezdových delegátů. Volených funkcionářů národních výborů bylo mezi delegáty 43%, funkcionářů akčních výborů Národní fronty 35,8%. Na X. sjezdu v roce 1954 bylo uvedeno, že mezi delegáty je 6,8% nejvyšších státních funkcionářů, 4,5% jsou funkcionáři krajských, 8,5% okresních a 7,6% městských a místních národních výborů. V akčních výborech Národní fronty působilo 2,1% a ve výborech masových organizací 17% delegátů. Na XI. sjezdu bylo řečeno, že poslanců NS a SNR je mezi delegáty 7% a poslanců národních výborů 20,7%. Volené funkce v organizacích NF vykonávalo 17,9% delegátů. Na XII. sjezdu bylo ve zprávě mandátové komise uvedeno jen souhrnně, že 15,9% delegátů jsou buď poslanci NS, SNR a NV či volení funkcionáři masových organizací. Na XIII. sjezdu bylo uvedeno, že 13,4% delegátů jsou poslanci NS a SNR a 19,6% poslanci NV. Dalších 18,6% delegátů mělo funkce v organizacích NF.

Z uvedených čísel je zřejmé, že zastoupení veřejných funkcionářů a funkcionářů masových nestranických organizací bylo mezi sjezdovými delegáty značné a relativně i stálé. Zda to byla více zásluha směrnic ústředního vedení strany nebo iniciativa předsednictev krajských výborů při sestavování krajských delegací, zůstává otázkou.

Delegáti stranických sjezdů a konferencí patřili k aktivním prosazovatelům politiky stranického vedení. Proto nepřekvapuje, že zdrcující většina delegátů IX. sjezdu (87,4%) se podílela na únorovém převratu v roce 1948 zapojením do akčních výborů a lidových milicí. 36,6% delegátů bylo pro zvlášť aktivní podíl již tehdy nositeli Řádu 25. února. Rovněž na »pracovní frontě« řada delegátů patřila k předním aktivistům: 26,1% jich patřilo mezi úderníky, novátory, zlepšovatele apod. Na X. sjezdu bylo zjišťováno, kolik je mezi delegáty nositelů státních cen, řádů a vyznamenání. Bylo to 28,8% delegátů. Je však nemožné rozlišit nositele skutečných pracovních zásluh od ocenění pouze politických, či dokonce jenom za zastávání určité funkce. Na dalším, XI. sjezdu v roce 1958, bylo dokonce 94% delegátů nositeli řádů a vyznamenání. Na XII. sjezdu se přestaly započítávat k vyznamenáním oborová vyznamenání za pracovní zásluhy a uznávaly se pouze řády a vyznamenání celostátní. V důsledku toho se podíl nositelů řádů a vyznamenání snížil na 24,4%. Mandátová zpráva XIII. sjezdu z roku 1966 počet či podíl vyznamenaných mezi delegáty neuvádí. Jenom konstatuje, že pětina (19,9%) sjezdových delegátů je zapojena do brigád socialistické práce, zlepšovatelského hnutí a jiných forem socialistického soutěžení.³⁶

³⁶ Údaje převzaty či vypočteny z pramenů SÚA-AÚV, f. 00/09, a.j. 55; f. 00/10, a.j. 212; f. 00/11, a.j. 274; f. 00/12, a.j. 296; f. 00/13, a.j. 462.

SHRNUTÍ

Početní vývoj ÚV KSČ ovlivňovalo jednak nejužší vedení strany stanovením kvót členů i kandidátů, jednak samotný historický vývoj, resp. důsledky samotné stranické politiky (zejména v prvním období po převzetí veškeré moci v zemi komunisty). Celková tendence ke zvyšování počtu členů a kandidátů ÚV KSČ během zkoumaného dvacetiletí je však zřejmá.

Z hlediska sociální struktury bylo složení ÚV KSČ záměrně a soustavně formováno podle třídně politických hledisek, ale při uplatňování podivných priorit – sociálního původu a původního povolání. V tomto smyslu se projevovala vytrvalá snaha posilovat nebo aspoň udržovat silné »dělnické kořeny«. Podle skutečně vykonávaného zaměstnání byl však opravdový dělník v celém ÚV KSČ vždy jen bílou vránou. Zdrcující převahu měli představitelé duševní práce – prakticky všichni ale patřili k »aparátníkům«. Mezi nimi měli opět největší podíl pracovníci politických aparátů stranických a státních orgánů, kteří většinou působili na centrální úrovni. Menší část měla těžiště své činnosti v krajích a jen jednotlivci působili na nižších úrovních. Skladba ÚV KSČ vždy odpovídala tomu, že to byl především vrcholový orgán řízení a ovládání celé společnosti.

Zajímavé však je, že na rozdíl od prosazování rigidních třídně politických hledisek při sestavování nižších stranických orgánů nebyla při sestavování samotného ÚV taková hlediska uplatňována se stejnou vehemencí a důsledností ani na XI. sjezdu KSČ v době, kdy tato tendence vrcholila. Korektury sociální struktury ÚV KSČ ve smyslu zvýšení podílu dělnických kádrů podle současného zaměstnání či původního povolání byly jen nepatrné. Celkově struktura ÚV KSČ z obou uvedených hledisek zůstávala značně pozadu za složením nižších stranických orgánů. Zvolna se naopak v ÚV KSČ zvyšoval podíl takových funkcionářů, kteří svou životní dráhu začínali v profesích inteligence a úřednictva. Rovněž z hlediska vykonávaného zaměstnání byl v šedesátých letech pozoruhodný růst podílu profesí humanitní inteligence. Základním rysem sociální struktury ÚV KSČ po celé zkoumané dvacetiletí zůstávala jakási strnulost a setrvačnost; její změny se prosazovaly pomalu, těžce a postupně.

Z demografického hlediska se ÚV KSČ vyznačoval nízkým a stagnujícím zastoupením žen. Během zkoumaného dvacetiletí silně kleslo zastoupení mladých funkcionářů, ale na druhé straně nedošlo k nijak výraznému vzestupu skupiny funkcionářů věkově nejstarších. Údaje ke vzdělanostní struktuře sice zachytily jen výchozí a konečný stav, ale nepochybně dokládají veliký pokrok. Zejména růst podílu vysokoškolsky vzdělaných členů a kandidátů ÚV byl impozantní, neboť z původních 17% v roce 1949 dosáhl v roce 1966 víc než poloviny početního stavu ÚV KSČ. Hlavní příčinou byl zřejmě zvyšování vzdělanosti v těch profesionálních a funkcionářských okruzích, z nichž se stavy ÚV KSČ doplňovaly novými kádry. Na rozšiřování počtu držitelů vysokoškolských diplomů měla vliv i produkce Vysoké školy stranické, ev. Vysoké školy politické ÚV KSČ. Národ-

nostní složení ÚV KSČ se příliš neodchylovalo od národnostního složení celé strany a v jeho vývoji došlo jen k málo významným změnám.

Z vnitrostranických aspektů bylo markantní velmi silné zastoupení komunistů »předválečných«, a to po celých zkoumaných dvacet let. Tato forma oceňování minulých zásluh a vytrvalé věrnosti funkcemi v nejvyšším stranickém orgánu měla mimořádný rozsah a dlouhodobou setrvačnost. Skupina »předúnorových« komunistů se v nejvyšším stranickém orgánu prosazovala mnohem obtížněji než v nižších stranických instancích, snad jen v té míře, v jaké jí přirozené úbytky »předválečných« funkcionářů uvolňovaly prostor. »Předúnoroví« komunisté dosáhli v ÚV nadpoloviční většiny až ve druhé polovině padesátých let. »Poúnoroví« komunisté byli v ÚV KSČ dlouho reprezentováni jen bývalými sociálními demokraty. Teprve v šedesátých letech začali slabou, ale rostoucí menšinu vytvářet stranicky relativně mladší komunisté, kteří do KSČ vstupovali hned po únoru 1948 nebo na přelomu čtyřicátých a padesátých let.

Skutečnými vrcholnými orgány KSČ byly předsednictvo a sekretariát ÚV KSČ. Byly to orgány nepříliš početné, ale i v nich se ještě vydělovaly velmi malé skupinky skutečně vrcholných nositelů moci, jež někdy dostaly institucionalizovanou podobu, ale většinou jakoby formálně vůbec neexistovaly.

V předsednictvu i v sekretariátě ÚV KSČ samozřejmě mnohem více záleželo na konkrétních osobách než na jejich celkové struktuře. Ale i v těchto užších orgánech se vytrvale udržovalo jakési »dělnické jádro«, alespoň z hlediska sociálního původu a původního povolání. Přes změny osobního složení se struktura předsednictva i sekretariátu měnila jen málo. Z hlediska vykonávané činnosti všichni jejich funkcionáři patřili k »aparátníkům«. Největší jejich část tvořili pracovníci orgánů KSČ, následovali pracovníci vysokých státních orgánů a jen jednotlivci byli pracovníky organizací Národní fronty (nakonec zůstal jen jeden – představitel odborů).

Z hlediska délky členství v KSČ měli v těchto nejužších vrcholných orgánech strany abnormálně vysoké zastoupení komunisté »předváleční«, a svou převahu si udrželi po celou sledovanou dobu. Se značným zpožděním se do těchto nejvyšších funkcí začali prosazovat komunisté »předúnoroví«. První představitel komunistů »poúnorových«, když nepočítáme bývalé sociální demokraty, se v tomto nejužším stranickém vedení objevil až ve druhé polovině 60. let. Také v těchto kruzích se prosadilo zvyšování vzdělanostní úrovně. Po XIII. sjezdu zde byla většina funkcionářů s vysokoškolským vzděláním a podíl funkcionářů se vzděláním jen základním klesl na jednu třetinu.

Ústřední kontrolní a revizní komise se z hlediska sociální struktury vyznačovala značnou převahou funkcionářů, kteří byli původně dělníky, a podobně silnou převahou »aparátníků« z hlediska skutečně vykonávaného zaměstnání.

Ústřední stranický aktiv, charakterizovaný údaji o delegátech stranických sjezdů a celostátních konferencí, se vyznačoval po celou sledovanou dobu neobvykle vysokým podílem dělníků podle původního povolání. Z hlediska skutečně vykonávaného zaměstnání v něm byli dělníci vždy menšinou. Nejméně jich bylo voleno za delegáty v první polovině padesátých let. Potom se podařilo jejich

zastoupení zvýšit a přes určité kolísání i udržet zhruba na úrovni jedné čtvrtiny všech delegátů. Relativně vysoké zastoupení rolníků mezi delegáty bude asi jen zdánlivé, ve skutečnosti šlo asi ponejvíc o řídící pracovníky zemědělských podniků. Přes jisté výkyvy byli mezi delegáty poměrně slabě zastoupeni představitelé jak technické, tak humanitní inteligence. Zato velmi silně (občas i nadpoloviční většinou, jinak aspoň třetinou) byli zastoupeni pracovníci aparátu strany, státních orgánů a společenských organizací.

Zastoupení žen mezi delegáty stranických sjezdů a konferencí bylo sice nízké a kolísavé, ale se zřejmou zvyšující se tendencí. Vytrvale a výrazně se snižoval podíl mladých delegátů, i když na druhé straně podíl delegátů starých se příliš nezvyšoval. Národnostní složení delegátů se jen málo odchylovalo od národnostní struktury celé strany a jeho proměny nebyly příliš významné. Srovnání nejvyššího dosaženého vzdělání u delegátů IX. a XIII. sjezdu signalizuje značný vzestup vzdělanostní úrovně. Téměř třetina delegátů XIII. sjezdu měla vysokoškolské vzdělání a jen nepatrně méně delegátů mělo úplné střední vzdělání.

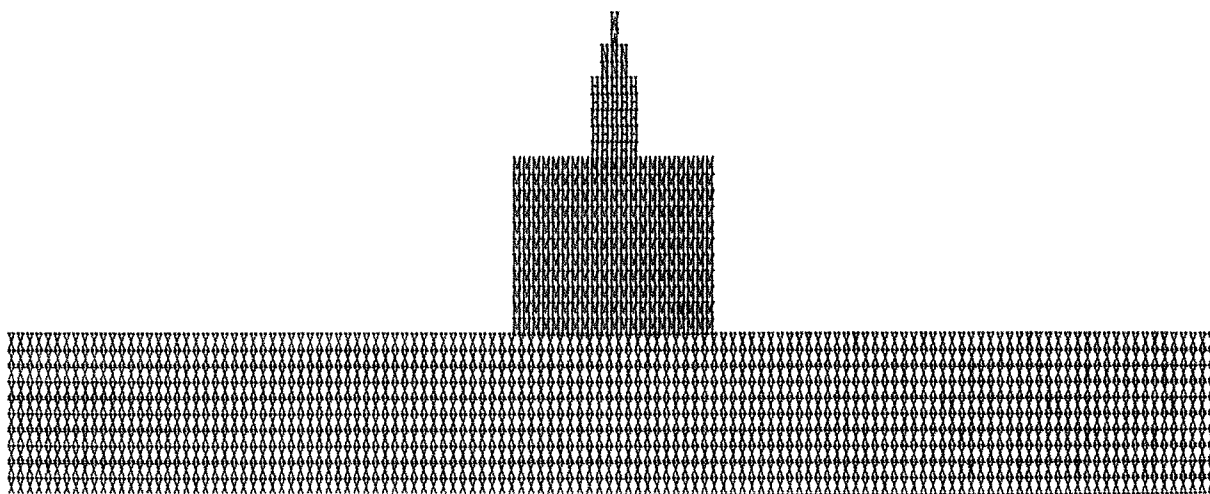
Z hlediska délky členství ve straně měli mezi delegáty až do začátku šedesátých let poměrně vysoký podíl komunisté »předváleční«. Nejpočetnější skupinu delegátů tvořili však po celou dobu »předúnoroví« komunisté. »Poúnoroví« se začali mezi delegáty v trochu větší míře objevovat až v šedesátých letech. Pro delegáty stranických sjezdů bylo typické, že prakticky všichni zastávali významné stranické či veřejné funkce, zpravidla od okresní úrovně výše. Značná část jich měla i několik funkcí současně.

ZÁVĚR

K vývoji početnosti

Okruh volených funkcionářů KSČ byl velmi rozsáhlý. Stojí za zmínku, že početnost volených stranických funkcionářů neměla přímou souvislost s početností členské základny KSČ, ale vyvíjela se v podstatě zcela autonomně. Nejnižší úroveň dosahovala na přelomu 40. a 50. let, kdy bylo členů KSČ nejvíce, i v polovině padesátých let, kdy počet členů KSČ klesl na nejnižší hranici. Od poloviny padesátých let počet volených stranických funkcionářů sice rostl, ale v poměrných číslech zůstal zhruba na stejné úrovni, resp. kolísal ve velmi úzkém rozpětí 19 – 20% všech komunistů.

Největší část volených funkcionářů připadala na členy výborů základních stranických organizací. Ve srovnání s jejich počtem připadal na funkcionáře všech vyšších stranických výborů jen velmi malý zlomek celkového množství komunistů. Ale i tu byla početnost funkcionářů dosti příkře odstupňována – početně nejsilnější byly orgány na nejnižší příčce a nejméně početné na nejvyšší příčce stranické hierarchie. Jen opravdu malá část se dostávala do funkcí na úrovni krajů a jen zcela nepatrná do funkcí v ústředním orgánu. Kdybychom se vrátili k našemu schématu funkcionářské pyramidy KSČ z úvodu a pokusili se zachytit její zjednodušenou podobu alespoň v přibližných proporcích, vypadala by asi takto:

		<u>1955/56</u>	<u>1965/66</u>
WWW	ÚV KSČ, ÚV KSS	0,009	0,016
NNN	KV a MěV KSČ, KSS	0,084	0,054
HHH	OV, CZV, PV a MV KSČ, KSS	1,09	2,06
MMM	V ZO KSČ, KSS	18,03	17,04
XXX	komunisté bez funkcí	80,5	80,8

Schéma vychází z údajů ze dvou rozdílných vývojových fází a údaje v relativních číslech jsou k němu připojeny. I když uvedená čísla zachycují KSČ v rozdílných situacích, základní proporce se liší jen málo. V polovině padesátých let stejně jako v polovině let šedesátých zhruba každý pátý komunista byl zvolen do některého ze stranických výborů. Zdrcující většina jich byla volena do výborů základních stranických organizací. Z čísel připojených ke schématu vyplývá, že odstupňování početnosti vyšších orgánů bylo v polovině padesátých let relativně rovnoměrné, kdežto v polovině šedesátých let se projevilo výrazné posílení okresních výborů a jejich prodloužených odnoží. Došlo rovněž k početnímu posílení voleného orgánu ústředního. Početnost poklesla jednak u krajských výborů, jednak u výborů základních organizací. Samozřejmě platilo, že váha stranické funkce v orgánu vyšším byla vždy podstatně, řádově vyšší než v orgánu nižším. Závažnost funkcí byla však odstupňována i uvnitř jednotlivých orgánů, zejména v orgánech nad úrovní výborů základních organizací (kandidáti, členové, předsednictva a vedení předsednictev).

Ke změnám struktury

Struktura funkcionářských sborů byla jednak důsledkem přirozeného vývoje, jednak byla vymezena směrnicemi pro sestavování výborů určenými shora, resp. změnami těchto směrnic, a preferováním některých hledisek. To se odráželo i ve stranické statistice, zejména tím, na co se zaměřovala a co přecházela bez povšimnutí. Celkově se ale stranická statistika vždy snažila zachytit některé aspekty struktury sociální, demografické i vnitrostranické. Které ze zjišťovaných aspektů měly největší závažnost a nejvíce ovlivnily celkový strukturální vývoj funkcionářských sborů KSČ? Byly to změny prosazované shora nebo zdola? Prosazované záměrně nebo prosazující se živelně? Odpovědi na tyto otázky sotva mohou být jednoznačné.

Z jednotlivých aspektů sociální struktury se nejdříve projevíly důsledky převratných změn v celé společnosti, uskutečněných již na přelomu 40. a 50. let: představitelé živnostníků a svobodných povolání, relativně silně zastoupení ve stranických výborech všech stupňů, z nich během let 1949 a 1950 rychle zmizeli. Individuálně hospodařící rolníci, ještě v roce 1949 rovněž ve stranických výborech výrazně zastoupení, začínali již od následujícího roku také z výborů mizet, i když o něco pomaleji. Poslední zmínky o již jen symbolickém zastoupení této sociální skupiny ve výborech základních organizací jsou z roku 1960, v okresních výborech z roku 1958 a v krajských výborech z roku 1957. V ústředním výboru se žádný samostatně hospodařící rolník neobjevil od roku 1954, ale je pravděpodobné, že těch pár rolníků zvolených v roce 1949 šlo příkladem a stali se družstevními rolníky již před X. sjezdem. Rolníci v nižších stranických orgánech byli totiž od počátku padesátých let reprezentováni převážně a stále silněji právě členy zemědělských družstev.

V dalším vývoji se do sociální struktury funkcionářských sborů KSČ nejvíce promítal vývoj vzájemného poměru představitelů fyzické a duševní práce, především představitelů dělnictva a inteligence. Protože ale jako součást velkých sociálních přeměn ve společnosti probíhalo vyzvedávání dělnických funkcionářských kádrů mezi řídicí pracovníky a do dalších profesí inteligence, mělo uplatňování třídních hledisek při vytváření stranických výborů svéráznou podobu, jež kladla větší důraz na původní dělnické povolání než na skutečně vykonávanou dělnickou profesi. Právě z hlediska původního povolání mohla být komunistická strana prohlašována za stranu dělnickou, jen z tohoto hlediska měl původně dělnický živel převahu v celé straně. Tato převaha byla nejméně výrazná v celkové členské základně a kupodivu i v ústředním výboru, zato byla velice výrazná v okresních a krajských výborech. V nich se podíly dělníků podle původního povolání po celá padesátá léta pohybovaly kolem tří čtvrtin všech jejich volených členů a kandidátů. V šedesátých letech přestal být tento ukazatel ve zprávách o složení výborů sledován, ale je velmi pravděpodobné, že silná převaha původně dělnických kádrů se udržela po celá šedesátá léta. V ústředním výboru, kde o tomto aspektu jsou údaje, ještě na XIII. sjezdu v roce 1966 bylo zvoleno 52% členů a kandidátů, kteří byli původně dělníky. Stranická statistika kupodivu toto hledisko vůbec nesledovala u výborů základních organizací, ale i tam musíme převahu původně dělnických kádrů předpokládat.

Jinak tomu bylo ve všech funkcionářských sborech KSČ se zastoupením skutečných dělníků jako deklarovaného předvoje dělnické třídy. Především po přeměně KSČ ve stranu veškeré moci ve státě postupně klesalo samo zastoupení dělnictva v její členské základně, a to přibližně ze 40% po převratu v roce 1948 na zhruba 30% v roce 1968. Bezprostředně po mocenském převratu bylo zastoupení skutečných dělníků podle vykonávaného zaměstnání dosti vysoké, a to od výborů základních organizací až po krajské výbory a převyšovalo i zastoupení dělníků mezi všemi komunisty, ale to trvalo jen velmi krátce. Zastoupení skutečných dělníků ve stranických výborech se brzy začalo vytrvale snižovat a velmi záhy se dostalo pod úroveň zastoupení dělníků v členské základně. Nejpomaleji probíhal tento proces ve výborech základních organizací, kde si ještě koncem šedesátých let dělníci udrželi celou čtvrtinu mezi jejich volenými funkcionáři. V okresních výborech klesl podíl skutečných dělníků již v první polovině padesátých let na úroveň pouhé jedné osminy, v krajských výborech dokonce na jednu dvacetinu. Důrazným uplatňováním třídních hledisek při sestavování okresních výborů ve druhé polovině padesátých let se podařilo podíl dělníků podle skutečně vykonávaného zaměstnání vytáhnout přibližně na jednu čtvrtinu a v krajských výborech dokonce na polovinu. V šedesátých letech ale došlo na obou stupních opět k výraznému poklesu a novým úsilím bylo ve druhé polovině 60. let zastoupení dělníků znovu posíleno, avšak jen asi na jednu pětinu jejich početních stavů. Zastoupení dělníků v nejvyšším stranickém orgánu, v ÚV KSČ, bylo po celou sledovanou dobu v podstatě pouze symbolické, ponejvíce na úrovni jedné dvacetiny. Minima dosáhl podíl dělníků po X. sjezdu

v roce 1954 (2,7%) a maxima po XII. sjezdu v roce 1962 (6,8%). Je nutno zdůraznit, že bez zásahů shora, které požadovaly zvýšit nebo aspoň udržet dosaženou úroveň zastoupení dělníků ve volených stranických orgánech, by zřejmě přirozeným vývojem došlo k situaci, že skuteční dělníci by se ve vyšších stranických orgánech vyskytovali minimálně nebo by se v nich nevyskytovali vůbec.

Volené stranické orgány byly tedy záhy po mocenském převratu vytvářeny ve stále větší míře představiteli duševní práce, resp. příslušníky inteligence. Vzhledem k tomu, že v samotném členstvu KSČ se ve zkoumaném dvacetiletí podíl příslušníků inteligence zdvojnásobil (ze 16% na 32%), musíme konstatovat, že jejich podíl na složení stranických výborů byl od začátku podstatně vyšší a také rostl rychleji než mezi členstvem (ve výborech základních organizací ze 16% na 38%, v okresních výborech ze 44% na 68%, v krajských výborech ze 38% na 76% a v ústředním výboru z 53% na 87%). Jenže – kterými profesními skupinami inteligence byl tento výrazný vzestup vlastně tažen? Ve výborech základních organizací především technicko-hospodářskými pracovníky, dále administrativními úředníky a učiteli. Vzhledem k nepatrnému zastoupení mezi členstvem byli v nich poměrně výrazně zastoupeni i političtí a veřejní pracovníci, i když jejich podíl postupně klesal (ze 4,5% na 3%). Ve vyšších stranických orgánech však hlavním hybatelem proměn jejich sociální struktury byli političtí a veřejní pracovníci. V okresních výborech se jejich podíl brzy zvýšil a pak celkem stabilně setrval na 25 – 28%, v krajských výborech se vyvíjel s většími výkyvy, ale neklesl pod 25% a často se dostával až na 50%, v ústředním výboru se pohyboval ponejvíce v rozmezí 60 – 70%. Druhou významnou skupinou inteligence, která se velkou měrou podílela na složení stranických orgánů v okresech, krajích a v ústředí, byli technicko-hospodářští pracovníci, představovaní téměř výhradně vedoucími pracovníky jednotlivých úrovní ekonomického řízení společnosti v závodech, podnicích a v nadpodnikových seskupeních. Čím výše postavený stranický orgán, tím více byl formován jako sestava pracovníků jednotlivých úseků řízení života společnosti, což platilo i pro zástupce nevýrobních sektorů.

Srovnání původního povolání se skutečně vykonávaným zaměstnáním ukazuje, že ve značné míře byli členové a kandidáti stranických výborů představiteli tzv. nové inteligence, že většinou začínali svou pracovní dráhu jako dělníci nebo v jiné profesi fyzické práce. U pracovníků politických aparátů strany, státu a společenských organizací to v padesátých letech platilo téměř beze zbytku, neboť jen nepatrná část z nich začínala jako úředníci, technici či učitelé. U technicko-hospodářských pracovníků a administrativních úředníků, kteří přešli z jiných původních povolání, to bude platit ve velmi významné míře. Ve výborech základních organizací odhadujeme podíly této tzv. nové inteligence na 13 – 15%, tedy na třetinu až polovinu představitelů inteligence, zvolených do těchto výborů. V okresních výborech jich však bylo mnohem více. Z rozdílů mezi původním povoláním a skutečně vykonávaným zaměstnáním vychází, že již na přelomu 40. a 50. let podíl »nové inteligence« činil asi

33%, v polovině 50. let dokonce 58% a na přelomu 50. a 60. let ještě asi 40%. V šedesátých letech se tento vysoký podíl původně dělnických kádřů mezi řídícími pracovníky, zvolenými do okresních výborů KSČ, snižoval jen velmi zvolna. V krajských výborech bylo těchto dělnických kádřů v profesích inteligence mezi zvolenými členy a kandidáty ještě víc než v okresech: v první polovině 50. let asi 68% a postupně se jejich zastoupení na přelomu 50. a 60. let snížilo na 45%. V ústředním výboru KSČ bylo relativně mnohem víc těch, kteří v profesích inteligence působili od počátku své kariéry. Na začátku sledovaného období, po IX. sjezdu v roce 1949, podíl »nové inteligence« činil jen asi 5%. Ale již v ústředním výboru zvoleném na X. sjezdu v roce 1954 vzrostl tento podíl na 58%. Po dalších sjezdech toto jejich zastoupení zvolna klesalo a v ústředním orgánu zvoleném na XIII. sjezdu v roce 1966 jich bylo »jen« 50%.

Z vývoje demografické struktury funkcionářských sborů KSČ bylo nejprůzračnější jejich postupující stárnutí. Stárla ovšem i samotná členská základna. Nejlépe je tento proces vidět na snižování podílu mladých komunistů ve věku do 35 let. Tento podíl klesl během zkoumaného dvacetiletí z jedné třetiny na čtvrtinu, zatímco podíl komunistů ve věku nad 60 let narostl za stejnou dobu z jedné patnáctiny na jednu pětinu. Ve výborech základních organizací byli mladí komunisté vždy zastoupeni relativně nejlépe ze všech stranických výborů. Během padesátých let jejich podíl na složení výborů základních organizací převyšoval podíl mladých v rámci všeho členstva, ale již na přelomu 50. a 60. let se dostal pod tuto úroveň. Protože se ale během šedesátých let udržel na celkem stabilní úrovni a podíl mladých v členské základně klesal, ve druhé polovině 60. let se opět vynořil nad zmíněnou hladinu, i když jen nevýrazně. Podíl starších šedesáti let ve výborech základních organizací sice narůstal po celé dvacetiletí, ale byl vždy řádově nižší a rostl pomaleji než mezi členstvem.

V okresních výborech bylo v počáteční fázi zastoupení mladých komunistů velmi vysoké, neboť převyšovalo asi o 10% podíl mladých v členské základně. Oproti výborům základních organizací však jejich snižování bylo prudší a na přelomu 50. a 60. let se rovněž dostalo pod úroveň podílu mladých mezi členstvem, ale nezastavilo se a postupovalo dál až na pouhou pětinu členů a kandidátů OV KSČ. Byl to zřejmě důsledek stárnutí funkcionářů, kteří zůstávali v okresních výborech jako osvědčené kádry i po několik volebních období. Posilovaly se totiž podíly střední věkové skupiny, zatímco skupina nejstarších nad 60 let zůstávala v okresních výborech jen marginální, i když se také rozrůstala (z 0,3% na 1,2%). Také v krajských výborech bylo v počátečním období zastoupení mladých komunistů velmi vysoké, neboť dosahovalo téměř dvou pětín jejich členů a kandidátů. I v nich se však v dalším vývoji prudce snižovalo a na přelomu 50. a 60. let kleslo pod úroveň v členské základně. V šedesátých letech snižování podílu mladých komunistů v KV KSČ pokračovalo až na jednu dvanáctinu. Podíly nejstarší věkové skupiny se ale po celou dobu příliš neměnily a kolísaly mezi 1,5 – 2,5%.

V ústředním výboru bylo zastoupení mladých funkcionářů vždy nejslabší. Na počátku sledovaného období činilo 17% a klesalo až na pouhých 2% v ústředním výboru zvoleném v roce 1962. Zvýšení jejich podílu po XIII. sjezdu v roce 1966 bylo jen nepatrné. Podíl funkcionářů starších 60 let byl v ústředním výboru relativně nejvyšší po celou sledovanou dobu, ale pohyboval se v úzkém rozmezí 8–10%. Celkově tedy funkcionářské kádry KSČ stárly tím více a tím rychleji, čím výše ve funkcionářské hierarchii stály. Mladí komunisté se do volených funkcí v okresních, v krajských a v ústředním výboru prosazovali stále obtížněji. Také tyto aspekty struktury funkcionářských sborů KSČ mohly být do jisté míry živnou půdou konzervatismu a setrvačných tendencí.

Další důležitou složkou demografické struktury funkcionářských sborů KSČ byla dosahovaná úroveň školního vzdělání. Soudě podle toho, s jakým zpožděním a jak poměrně málo bylo toto hledisko zjišťováno, nebyla mu při sestavování stranických výborů přisuzována příliš velká důležitost. Přesto se projevila zřetelná tendence k všeobecnému zvyšování vzdělanostní úrovně všech stupňů funkcionářských sborů KSČ, zejména během šedesátých let. Celková vzdělanost komunistů byla po celé dvacetiletí vyšší a zvyšovala se rychleji než vzdělanost veškerého dospělého obyvatelstva. Vzdělanostní úroveň funkcionářských sborů KSČ byla zase vyšší a zvyšovala se rychleji než vzdělanost celého členstva. Zvláště markantní to bylo u absolventů vysokoškolského studia. Jejich podíly ve funkcionářských sborech byly tím vyšší, čím výše stál funkcionářský sbor v hierarchii stranických orgánů. V závěru zkoumaného období se podíl absolventů vysokých škol ve výborech základních organizací přiblížil osmině, v okresních výborech čtvrtině, v krajských výborech dvěma pětinám a v ústředním výboru přesáhl polovinu jejich početních stavů. Rovněž podíl absolventů úplného středoškolského vzdělání mezi členy a funkcionáři KSČ se zvyšoval. Byl vyšší už na počátku zkoumaného období a jeho růst nebyl tak strmý. I když mezi členy a kandidáty okresních, krajských a ústředního výboru bylo nemálo reprezentantů tzv. nové inteligence a významně se uplatňovali i absolventi vysokých stranických škol, celkový vzestup vzdělanosti funkcionářů KSČ byl nesporně jevem pozitivním a je velmi pravděpodobná jeho souvislost s narůstající snahou začít s řešením problémů ve straně i ve společnosti.

Z vnitrostranické struktury se jako dominantní hledisko nejvýrazněji projevovala délka členství v KSČ. V tomto smyslu existovaly mezi členy i funkcionáři strany dvě favorizované skupiny: komunisté »předváleční« a po nich i komunisté »předúnoroví«. Mezi členstvem KSČ tvořili »předváleční« komunisté jen nepočetnou a trvale se zmenšující skupinu s podílem zhruba od 1,5% do 0,7%. »Předúnoroví« komunisté byli naopak skupinou velmi početnou. Na začátku 50. let k nim patřily přibližně dvě třetiny všech komunistů a na konci šedesátých let ještě celá třetina. Ve výborech základních stranických organizací byli »předváleční« komunisté zastoupeni jen mírně nadprůměrně, s občasnými výkyvy směrem nahoru, ale s celkově sestupnou tendencí. V okresních výborech KSČ však byli zastoupeni vysoce nadprůměrně – na počátku sedmkrát, ke konci sledovaného období až třikrát více, než by odpovídalo jejich zastoupení

v rámci všeho členstva. V krajských výborech byl jejich podíl ještě vyšší (dvanácti- až desetinásobný) a v ústředním výboru nejvyšší (padesáti- až třiatřicetinásobný), neboť na počátku období z nich byly víc než tři čtvrtiny členů a kandidátů ÚV KSČ a po XIII. sjezdu v roce 1966 ještě téměř čtvrtina. Pochopitelně se ve všech stranických orgánech v důsledku přirozených úbytků a stárnutí podíl této skupiny komunistů celkově snižoval, i když období uplatňování tvrdšího třídně politického kursu pro ně vždy znamenalo výkyvy k vyššímu zastoupení. Jen díky jejich preferování shora se tyto stranické kádry mohly dlouho udržet ve vysokých stranických funkcích, ačkoli mnozí z nich měli neformální autoritu i mezi členstvem. Vzhledem k tomu, že udržování jejich poměrně vysokého zastoupení ve vyšších funkcionářských sborech KSČ nevedlo k nijak rapidnímu rozšiřování skupiny věkově nejstarších funkcionářů nad 60 let, musíme předpokládat, že sice do strany vstoupili již dávno, ale vstupovali do ní velmi mladí.

V podobném duchu byli při výběru do stranických funkcí favorizováni i komunisté »předúnoroví«. V tomto případě však šlo o skupinu masově zastoupenou v členské základně, věkově vesměs podstatně mladší a dlouho poskytující velké možnosti výběru a vyzvedávání stranicky osvědčených kádrů. Obě preferované skupiny »zasloužilých« komunistů si udržely převahu ve výborech základních organizací do přelomu 50. a 60. let a ve vyšších stranických orgánech po celé sledované období. Komunisté »poúnoroví« a zejména komunisté stranicky nejmladší se mohli výrazněji uplatnit jen ve výborech základních organizací (v nich dokonce výrazněji než by odpovídalo jejich podílu mezi členstvem), ale do vyšších stranických výborů se prosazovali jen obtížně, opožděně a zůstávali v nich jen slabou a pomalu rostoucí menšinou. Ještě ve druhé polovině šedesátých let podíl »poúnorových« komunistů v okresních a krajských výborech nedosahoval ani jedné třetiny a v ústředním výboru jen nepatrně přesahoval úroveň jedné šestiny jeho členů a kandidátů.

Ve stranických aktivech jednotlivých stupňů stranických orgánů probíhaly podobné změny jejich sociální, demografické i vnitrostranické struktury, byť vycházely z nižší úrovně a probíhaly s nižší intenzitou než v příslušných stranických výborech. Také ve struktuře stranických aktivů nacházely velké uplatnění v řídicích funkcích původně dělnické kádry, také v nich se projevilo rychlé stárnutí funkcionářských kádrů, rostoucí úroveň vzdělání a jen zvolna slábnoucí preferování skupin »zasloužilých« komunistů.

DOKUMENTAČNÍ PŘÍLOHY

I/1 Složení výborů základních organizací KSČ v roce 1956

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ. První přehled o struktuře výborů základních organizací KSČ v jednotlivých krajích podle těchto hledisek:

- věkové složení
- stranické školení
- délka členství v KSČ
- sociální složení podle nynějšího zaměstnání

V originále 5 listů. – SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, aj. 1600.

Poznámka: V archivní jednotce 1600 jsou ještě přehledy o složení výborů jednotlivých typů základních stranických organizací (závodních, vesnických, uličních, útvarových) podle stejných hledisek. V archivní jednotce 1601/1 jsou pak stejné přehledy z roku 1958, v archivní jednotce 1601/2 z roku 1959.

Složení výborů základních organizací v r. 1956
/podle výročního statistického hlášení/

č.33.

33

K r a j :	Počet		Z nich	%	V ě k o v é s l o ž e n í									
	základ- ních or- ganisací	zvole- ných členů výborů zákl. organ.	bylo v r. 1955 čle- nem výbo- ru zákl. organ.		do 26 let	%	do 35 let	%	do 45 let	%	do 60 let	%	přes 60 let	%
Praha	7531	47997	26450	55,1	1775	3,7	10346	21,6	13697	28,5	19586	40,8	2593	5,4
Č.Budějovice	2542	12694	7557	59,5	391	3,1	2859	22,5	3975	31,3	4721	37,2	748	5,9
Plzeň	2519	13429	6388	47,6	517	3,8	3189	23,8	4364	32,5	4770	35,5	589	4,4
K.Vary	1493	6873	3981	57,9	360	5,2	1957	28,5	2254	32,6	2013	29,3	289	4,2
Ústí n.Lab.	2619	14550	7705	53,-	562	3,9	3455	23,7	4586	31,5	5212	35,6	735	5,1
Liberec	2140	11438	6891	60,2	380	3,3	2663	23,3	3716	32,5	4141	36,2	538	4,7
Hr.Králové	2573	14309	8292	57,9	468	3,3	2993	20,9	4009	28,-	5620	39,3	1219	8,5
Pardubice	1922	10932	6563	60,-	399	3,6	2576	23,6	3318	30,4	3968	36,3	671	6,1
Jihlava	2241	11901	7706	64,8	558	4,7	2535	21,3	3699	31,1	4406	37,-	703	5,9
Brno	3611	21100	12520	59,3	761	3,6	5111	24,2	6779	32,1	7426	35,2	1023	4,9
Olomouc	2372	12793	7340	57,4	591	4,6	3112	24,3	4152	32,5	4446	34,8	492	3,8
Gottwaldov	1830	10811	6288	58,2	524	4,8	2824	26,1	3436	31,8	3737	34,6	290	2,7
Ostrava	2323	13733	7446	54,2	633	4,6	4223	30,7	4403	32,1	4022	29,3	452	3,3
Celkem kraje české	35716	202560	115127	56,8	7919	3,9	47843	23,6	62388	30,8	74068	36,6	10342	5,1
Bratislava	1906	9632	5327	55,3	473	4,9	3032	31,5	3524	36,6	2419	25,1	184	1,9
Nitra	1610	8452	4432	52,4	513	6,1	2786	32,9	2670	31,6	2331	27,6	152	1,8
B.Bystrica	1448	6748	3547	52,6	403	6,-	2016	29,9	2275	33,7	1904	28,2	150	2,2
Žilina	1391	6874	3776	54,9	361	5,3	2473	36,-	2241	32,6	1631	23,7	168	2,4
Košice	1386	6731	3555	52,8	310	4,6	2072	30,8	2281	33,9	1915	28,4	153	2,3
Prešov	1314	5657	3100	54,8	443	7,8	2091	37,-	1974	34,9	1024	18,1	125	2,2
Celkem kraje slovenské	9055	44094	23737	53,8	2503	5,7	14470	32,8	14965	33,9	11224	25,5	932	2,1
Zvláštní složky	1950	9066	4122	45,5	2214	24,4	4562	50,3	1565	17,3	654	7,2	71	0,8
Celkem Č S R	46721	255720	142986	55,9	12636	4,9	66875	26,2	78918	30,9	85946	33,6	11345	4,4

Složení výborů základních organizací v r. 1956

/podle výročního statistického hlášení/

č. 34.

34

K r a j :	Stranické internátní školení								Členství ve straně					
	do 1 mě- síce	%	do 3 mě- síců	%	do 6 mě- síců	%	delší 6 měsíců	%	před r. 1945	%	od r. 1945 do II.1948	%	po úno- ru 1948	%
Praha	7686	16,-	1059	2,2	319	0,7	120	0,3	869	1,8	31676	66,-	15452	32,2
Č. Budějovice	1750	13,8	527	4,2	297	2,3	15	0,1	91	0,7	8161	64,3	4442	35,-
Plzeň	2074	15,4	391	2,9	141	1,-	30	0,2	53	0,4	8955	66,7	4421	32,9
K. Vary	1241	18,1	223	3,2	126	1,8	16	0,2	107	1,6	4292	62,4	2474	36,-
Ústí n. Lab.	2081	14,3	325	2,2	204	1,4	45	0,3	222	1,5	9808	67,4	4520	31,1
Liberec	2424	21,2	291	2,5	78	0,6	18	0,2	166	1,4	7067	61,8	4205	36,8
Hr. Králové	2324	16,2	382	2,7	163	1,1	49	0,3	223	1,6	8977	62,7	5109	35,7
Pardubice	1630	14,9	398	3,6	169	1,5	54	0,5	106	1,-	6625	60,6	4201	38,4
Jihlava	1453	12,2	404	3,4	190	1,6	25	0,2	169	1,4	7803	65,6	3929	33,-
Brno	3160	15,-	420	2,-	253	1,2	65	0,3	427	2,-	12561	59,5	8112	38,5
Olomouc	2257	17,6	252	2,-	109	0,9	43	0,3	122	0,9	7107	55,6	5564	43,5
Gottwaldov	2477	22,9	394	3,6	123	1,1	46	0,4	160	1,5	6069	56,1	4582	42,4
Ostrava	3898	28,4	486	3,5	181	1,3	38	0,3	137	1,-	7216	52,5	6380	46,5
Celkem kraje české	34455	17,-	5552	2,7	2353	1,2	564	0,3	2852	1,4	126317	62,4	73391	36,2
Bratislava	1661	17,2	412	4,3	223	2,3	95	1,-	275	2,9	4079	42,3	5278	54,8
Nitra	1461	17,3	585	6,9	225	2,7	76	0,9	156	1,8	3744	44,3	4552	53,9
B. Bystrica	901	13,4	309	4,6	197	2,9	44	0,7	146	2,2	2822	41,8	3780	56,-
Žilina	778	11,3	241	3,5	234	3,4	32	0,5	101	1,5	3123	45,4	3650	53,1
Košice	933	13,9	321	4,8	179	2,7	57	0,8	195	2,9	2498	37,1	4038	60,-
Prešov	663	11,7	261	4,6	206	3,6	34	0,6	105	1,9	2489	44,-	3063	54,1
Celkem kraje slovenské	6397	14,5	2129	4,8	1264	2,9	338	0,8	978	2,2	18755	42,5	24361	55,3
Zvláštní složky	252	2,8	628	6,9	35	0,4	762	8,4	111	1,2	4827	53,3	4128	45,5
Celkem Č S R	41104	16,1	8309	3,2	3652	1,4	1664	0,7	3941	1,5	149899	58,6	101880	39,9

Sociální složení výborů základních organizací podle nynějšího zaměstnání v r. 1956.

č. 35.

K r a j :	Dělníci	%	Zeměděl- ští děl- níci	%	Členové JZD	%	Jednotlivě hospodařící rolníci							
							do 2 ha	%	do 5 ha	%	do 10 ha	%	přes 10 ha	%
Praha	15767	32,8	951	2,-	1753	3,7	87	0,2	226	0,5	67	0,1	5	-
Č. Budějovice	4119	32,4	172	1,4	1081	8,5	160	1,3	476	3,7	87	0,7	10	0,1
Plzeň	4317	32,1	224	1,7	1336	9,9	70	0,5	252	1,9	150	1,1	27	0,2
K. Vary	1703	24,8	235	3,4	743	10,8	1	-	21	0,3	72	1,-	77	1,1
Ústí n. Lab.	5136	35,3	320	2,2	1159	8,-	62	0,4	69	0,5	110	0,8	34	0,2
Liberec	4039	35,3	191	1,7	606	5,3	45	0,4	61	0,5	77	0,7	42	0,4
Hr. Králové	5341	37,3	223	1,5	670	4,7	120	0,8	203	1,4	104	0,7	18	0,1
Pardubice	4246	38,9	108	1,-	562	5,1	100	0,9	145	1,3	45	0,4	7	0,1
Jihlava	4441	37,3	183	1,5	1117	9,4	88	0,7	346	2,9	272	2,3	54	0,5
Brno	7352	34,8	241	1,1	1182	5,6	62	0,3	157	0,7	55	0,3	-	-
Olomouc	4567	35,8	129	1,-	637	5,-	46	0,4	77	0,6	79	0,6	16	0,1
Gottwaldov	3530	32,6	65	0,6	374	3,5	42	0,4	35	0,3	6	0,1	1	-
Ostrava	3938	28,7	105	0,8	327	2,4	3	-	18	0,1	39	0,3	25	0,2
Celkem kraje české	68496	33,8	3147	1,6	11547	5,7	886	0,4	2086	1,-	1163	0,6	316	0,2
Bratislava	2257	23,4	255	2,7	734	7,6	36	0,4	29	0,3	1	-	-	-
Nitra	2088	24,7	372	4,4	1127	13,3	111	1,3	109	1,3	15	0,2	1	-
B. Bystrica	2006	29,7	110	1,6	525	7,8	112	1,7	106	1,6	34	0,5	2	-
Žilina	2347	34,1	102	1,5	190	2,8	48	0,7	84	1,2	15	0,2	1	-
Košice	2171	32,2	64	1,-	399	5,9	79	1,2	97	1,4	4	0,1	-	-
Prešov	1336	23,6	94	1,7	245	4,3	463	8,2	700	12,4	206	3,6	6	0,1
Celkem kraje slovenské	12205	27,7	997	2,3	3220	7,3	849	1,9	1125	2,6	275	0,6	10	-
Zvláštní složky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem Č S R	80701	31,6	4144	1,6	14767	5,8	1735	0,7	3211	1,2	1438	0,5	326	0,1

Sociální složení výborů základních organizací podle nynějšího zaměstnání v r. 1956.

č. 36.

K r a j :	Inženýrsko-techničtí a hospo- dářští pracovníci				Politici a veřejní pracovníci	%	Vědečtí pracovníci	%	Učitelé, profeso- ři a ředitelé škol	%	Umělečtí pracovníci	%	Lékaři	%
	na závo- dech, v dopravě, v obcho- dech, v úřadech	%	na ze- měděl- ském úseku	%										
Praha	5718	11,9	437	0,9	1284	2,7	316	0,7	2131	4,4	157	0,3	204	0,4
Č. Budějovice	1090	8,6	206	1,6	654	5,2	12	0,1	599	4,7	39	0,3	13	0,1
Plzeň	1421	10,6	226	1,7	531	3,9	1	-	574	4,3	7	0,1	22	0,2
K. Vary	901	13,1	160	2,3	333	4,8	4	0,1	287	4,2	15	0,2	28	0,4
Ústí n. Lab.	1930	13,3	133	0,9	606	4,2	4	-	677	4,6	31	0,2	33	0,2
Liberec	1370	12,-	149	1,3	423	3,7	-	-	551	4,8	17	0,1	17	0,2
Hr. Králové	1564	10,9	231	1,6	655	4,6	10	0,1	672	4,7	15	0,1	23	0,2
Pardubice	1367	12,5	141	1,3	418	3,8	35	0,3	549	5,-	9	0,1	14	0,1
Jihlava	938	7,9	228	1,9	518	4,3	22	0,2	563	4,7	11	0,1	20	0,2
Brno	2708	12,8	211	1,-	836	4,-	125	0,6	1388	6,6	42	0,2	89	0,4
Olomouc	1088	8,5	157	1,2	454	3,6	5	-	771	6,-	5	-	43	0,3
Gottwaldov	1802	16,7	142	1,3	563	5,2	13	0,1	679	6,3	19	0,2	32	0,3
Ostrava	2455	17,9	133	1,-	516	3,7	1	-	893	6,5	48	0,3	37	0,3
Celkem kraje české	24352	12,-	2554	1,3	7791	3,8	548	0,3	10334	5,1	415	0,2	575	0,3
Bratislava	952	9,9	203	2,1	787	8,2	79	0,8	638	6,6	53	0,5	40	0,4
Nitra	591	7,-	221	2,6	482	5,7	18	0,2	538	6,4	5	0,1	28	0,3
B. Bystrica	825	12,2	115	1,7	514	7,6	6	0,1	464	6,9	3	-	19	0,3
Žilina	941	13,7	100	1,5	476	6,9	58	0,9	360	5,2	5	0,1	28	0,4
Košice	773	11,5	99	1,5	448	6,7	14	0,2	500	7,4	13	0,2	42	0,6
Prešov	359	6,4	26	0,5	338	6,-	-	-	469	8,3	8	0,1	17	0,3
Celkem kraje slovenské	4441	10,1	764	1,7	3045	6,9	175	0,4	2969	6,7	87	0,2	174	0,4
Zvláštní složky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem Č S R	28793	11,3	3318	1,3	10836	4,2	723	0,3	13303	5,2	502	0,2	749	0,3

Složení výborů základních organizací podle nynějšího zaměstnání v r. 1956.

č. 37.

37

K r a j :	Úředníci admini- strativní	%	Pracovníci poslužných povolání a zřízení	%	Studen- ti	%	Ženy v do- mácnosti	%	Důchod- ci	%	Ostatní	%
Praha	6731	14,-	2703	5,6	177	0,4	2668	5,6	1630	3,4	4985	10,4
Č. Budějovice	1085	8,5	591	4,7	11	0,1	497	3,9	501	3,9	1291	10,2
Plzeň	1288	9,6	729	5,4	9	0,1	420	3,1	623	4,6	1202	9,-
K. Vary	782	11,4	273	4,-	-	-	254	3,7	162	2,4	822	12,-
Ústí n. Lab.	1479	10,2	769	5,3	10	0,1	731	5,-	511	3,5	746	5,1
Liberec	1204	10,5	851	7,5	3	-	369	3,2	404	3,5	1019	8,9
Hr. Králové	1598	11,2	881	6,2	3	-	355	2,5	569	4,-	1054	7,4
Pardubice	1198	11,-	530	4,9	4	-	266	2,4	370	3,4	818	7,5
Jihlava	1037	8,7	640	5,4	6	0,1	357	3,-	384	3,2	676	5,7
Brno	2332	11,1	904	4,3	24	0,1	668	3,2	704	3,3	2020	9,6
Olomouc	1892	14,8	551	4,3	2	-	336	2,6	357	2,8	1581	12,4
Gottwaldov	1451	13,4	641	5,9	7	0,1	212	2,-	263	2,4	934	8,6
Ostrava	1818	13,2	602	4,4	30	0,2	599	4,4	669	4,9	1477	10,7
Celkem kraje české	23895	11,8	10665	5,3	286	0,1	7732	3,8	7147	3,5	18625	9,2
Bratislava	1941	20,2	418	4,3	60	0,6	62	0,7	80	0,8	1007	10,5
Nitra	1050	12,4	462	5,5	8	0,1	76	0,9	112	1,3	1038	12,3
B. Bystrica	899	13,3	334	4,9	13	0,2	45	0,7	132	2,-	484	7,2
Žilina	965	14,-	231	3,4	4	0,1	56	0,8	106	1,5	757	11,-
Košice	844	12,5	214	3,2	9	0,1	38	0,6	80	1,2	843	12,5
Prešov	561	9,9	155	2,7	4	0,1	42	0,7	25	0,4	603	10,7
Celkem kraje slovenské	6260	14,2	1814	4,1	98	0,2	319	0,7	535	1,2	4732	10,8
Zvláštní složky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9066	100,-
Celkem Č S R	30155	11,8	12479	4,9	384	0,2	8051	3,1	7682	3,-	32423	12,7

I/2 Složení předsedů základních organizací KSČ v roce 1956

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ. První přehled o struktuře předsedů základních organizací KSČ v jednotlivých krajích podle těchto hledisek:

- setrvávání ve funkci předsedy
- věkové složení
- délka členství v KSČ
- sociální složení podle nynějšího zaměstnání

V originále 6 listů. - SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1600.

Poznámka: V archivní jednotce 1600 jsou ještě přehledy o složení předsedů výborů jednotlivých typů základních stranických organizací (závodních, vesnických, uličních, útvarových) podle stejných hledisek. V archivní jednotce 1601/1 jsou pak stejné přehledy z roku 1958, v archivní jednotce 1601/2 z roku 1959.

Složení předsedů základních organizací v r. 1956

č. 20.

/podle výročního statistického hlášení/

K r a j :	Počet předsedů a důvěrníků zá- kladních orga- nisací	Z toho je předsedů, kteří jsou v této funkci nepřetržitě od roků :							
		1955	%	1954	%	1953	%	1952 a dříve	%
Praha	7531	2662	35,3	898	11,9	469	6,2	783	10,4
Č. Budějovice	2545	904	35,5	305	12,-	158	6,2	322	12,7
Plzeň	2577	1070	41,5	421	16,3	243	9,4	161	6,2
K. Vary	1493	584	39,1	170	11,4	85	5,7	172	11,5
Ústí n. Lab.	2612	812	31,1	348	13,3	141	5,4	151	5,8
Liberec	2139	729	34,1	332	15,5	161	7,5	338	15,8
Hr. Králové	2564	926	36,1	303	11,8	194	7,6	325	12,7
Pardubice	1918	714	37,2	336	17,5	210	10,9	288	15,-
Jihlava	2238	960	42,9	408	18,2	251	11,2	297	13,3
Brno	3616	1568	43,4	589	16,3	335	9,3	381	10,5
Olomouc	2373	903	38,1	293	12,3	167	7,-	375	15,8
Gottwaldov	1830	596	32,6	245	13,4	131	7,2	203	11,1
Ostrava	2325	914	39,3	318	13,7	121	5,2	213	9,2
Celkem kraje české	35761	13342	37,3	4966	13,9	2666	7,5	4009	11,2
Bratislava	1906	502	26,3	180	9,4	87	4,6	95	5,-
Nitra	1601	655	40,9	201	12,6	125	7,8	189	11,8
B. Bystrica	1457	567	38,9	161	11,1	89	6,1	125	8,6
Žilina	1408	460	32,7	148	10,5	67	4,8	106	7,5
Košice	1448	539	37,2	215	14,8	88	6,1	160	11,-
Prešov	1331	528	39,7	189	14,2	114	8,6	143	10,7
Celkem kraje slovenské	9151	3251	35,5	1094	12,-	570	6,2	818	8,9
Zvláštní složky	1950	991	50,8	547	28,1	224	11,5	11	0,6
Celkem Č S R	46862	17584	37,5	6607	14,1	3460	7,4	4838	10,3

Složení předseďů základních organizací v r. 1956

č. 21.

21

K r a j :	V ě k o v é s l o ž e n í									
	do 26 let	%	do 35 let	%	do 45 let	%	do 60 let	%	přes 60 let	%
Praha	195	2,6	1622	21,5	2241	29,8	3125	41,5	348	4,6
Č. Budějovice	57	2,2	565	22,2	831	32,7	935	36,7	157	6,2
Plzeň	83	3,2	653	25,3	828	32,1	876	34,1	137	5,3
K. Vary	80	5,4	473	31,7	451	30,2	442	29,6	47	3,1
Ústí n. Lab.	79	3,-	623	23,8	953	36,5	856	32,8	101	3,9
Liberec	51	2,4	531	24,8	647	30,2	812	38,-	98	4,6
Hr. Králové	68	2,7	605	23,6	736	28,7	982	38,3	173	6,7
Pardubice	71	3,7	450	23,5	541	28,2	761	39,7	95	4,9
Jihlava	80	3,6	482	21,5	694	31,-	842	37,6	140	6,3
Brno	93	2,6	898	24,8	1278	35,3	1221	33,8	126	3,5
Olomouc	83	3,5	548	23,1	837	35,3	808	34,-	97	4,1
Gottwaldov	79	4,3	503	27,5	549	30,-	652	35,6	47	2,6
Ostrava	87	3,7	707	30,4	813	35,-	642	27,6	76	3,3
Celkem kraje české	1106	3,1	8660	24,2	11399	31,9	12954	36,2	1642	4,6
Bratislava	61	3,2	639	33,5	642	33,7	522	27,4	42	2,2
Nitra	81	5,1	539	33,6	531	33,2	421	26,3	29	1,8
B. Bystrica	69	4,7	422	29,-	514	35,3	419	28,7	33	2,3
Žilina	70	5,-	501	35,6	492	34,9	323	22,9	22	1,6
Košice	50	3,5	458	31,6	482	33,3	432	29,8	26	1,8
Prešov	72	5,4	486	36,5	449	33,7	311	23,4	13	1,-
Celkem kraje slovenské	403	4,4	3045	33,3	3110	34,-	2428	26,5	165	1,8
Zvláštní složky	440	22,5	1050	53,8	336	17,2	115	6,-	9	0,5
Celkem Č S R	1949	4,1	12755	27,2	14845	31,7	15497	33,1	1816	3,9

Složení předsedů základních organizací v r. 1956

č. 22.

22

K r a j :	Straničké internátní školení								Členství ve straně					
	do 1 mě- síce	%	do 3 mě- síců	%	do 6 mě- síců	%	delší 6 měsíců	%	před r. 1945	%	od r. 1945 do II. 1948	%	po úno- ru 1948	%
Praha	2056	27,3	364	4,8	97	1,3	62	0,8	247	3,3	5356	71,1	1928	25,6
Č. Budějovice	562	22,1	282	11,1	92	3,6	5	0,2	29	1,1	1792	70,4	724	28,5
Plzeň	656	25,5	142	5,5	38	1,5	8	0,3	17	0,7	1783	69,2	777	30,1
K. Vary	402	26,9	91	6,1	45	3,-	4	0,3	32	2,2	974	65,2	487	32,6
Ústí n. Lab.	645	24,7	121	4,6	59	2,3	10	0,4	50	1,9	1865	71,4	697	26,7
Liberec	667	31,2	85	4,-	19	0,9	4	0,2	50	2,3	1469	68,7	620	29,-
Hr. Králové	837	32,6	161	6,3	79	3,1	14	0,5	50	1,9	1730	67,5	784	30,6
Pardubice	463	24,1	155	8,1	51	2,7	14	0,7	38	2,-	1285	67,-	595	31,-
Jihlava	482	21,5	214	9,6	68	3,-	6	0,3	54	2,4	1559	69,7	625	27,9
Brno	1173	32,4	172	4,8	87	2,4	27	0,7	134	3,7	2373	65,6	1109	30,7
Olomouc	671	28,3	88	3,7	39	1,6	17	0,7	39	1,6	1469	61,9	865	36,5
Gottwaldov	579	31,6	146	8,-	54	3,-	17	0,9	48	2,6	1093	59,7	689	37,7
Ostrava	992	42,7	140	6,-	66	2,8	21	0,9	34	1,5	1298	55,8	993	42,7
Celkem kraje české	10185	28,5	2161	6,-	794	2,2	209	0,6	822	2,3	24046	67,2	10893	30,5
Bratislava	445	23,3	151	7,9	85	4,5	34	1,6	92	4,8	907	47,6	907	47,6
Nitra	298	18,6	116	7,2	81	5,1	28	1,7	53	3,3	785	49,-	763	47,7
B. Bystrica	314	21,6	102	7,-	69	4,7	16	1,1	50	3,4	677	46,5	730	50,1
Žilina	253	18,-	105	7,5	72	5,1	21	1,5	68	4,8	765	54,4	575	40,8
Košice	319	22,-	139	9,6	69	4,8	15	1,-	70	4,8	569	39,3	809	55,9
Prešov	272	20,4	169	12,7	58	4,4	23	1,7	41	3,1	625	47,-	665	49,9
Celkem kraje slovenské	1901	20,8	782	8,5	434	4,7	137	1,5	374	4,1	4328	47,3	4449	48,6
Zvláštní složky	52	2,7	246	12,6	10	0,5	355	18,2	26	1,3	1172	60,1	752	38,6
Celkem Č S R	12138	25,9	3189	6,8	1238	2,6	701	1,5	1222	2,6	29546	63,-	16094	34,4

Složení předsedů základních organizací podle nynějšího zaměstnání

č.23

23

K r a j e	Dělníci	%	Zeměděl- ští děl- níci	%	Členové JZD	%	Jednotlivě hospodařící rolníci							
							do 2 ha	%	do 5 ha	%	do 10 ha	%	přes 10 ha	%
Praha	2510	33,3	101	1,3	193	2,6	4	0,1	55	0,7	20	0,3	1	-
Č.Budějovice	879	34,5	45	1,8	169	6,7	11	0,4	125	4,9	33	1,3	5	0,2
Plzeň	849	32,9	46	1,8	238	9,2	19	0,7	76	3,-	47	1,8	4	0,2
K.Vary	378	25,3	52	3,5	157	10,5	-	-	3	0,2	12	0,8	21	1,4
Ústí n.Lab.	972	37,2	45	1,7	173	6,6	8	0,3	10	0,4	25	1,-	2	0,1
Liberec	887	41,5	27	1,3	88	4,1	8	0,4	10	0,5	9	0,4	8	0,4
Hr.Králové	980	38,2	38	1,5	80	3,1	28	1,1	50	1,9	10	0,4	2	0,1
Pardubice	763	39,8	18	0,9	77	4,-	9	0,5	39	2,-	12	0,6	1	0,1
Jihlava	815	36,4	33	1,5	178	8,-	7	0,3	76	3,4	71	3,2	7	0,3
Brno	1320	36,5	51	1,4	133	3,7	10	0,3	28	0,8	9	0,2	2	0,1
Olomouc	877	37,-	30	1,3	72	3,-	3	0,1	12	0,5	10	0,4	2	0,1
Gottwaldov	571	31,2	23	1,3	25	1,4	5	0,3	5	0,3	-	-	-	-
Ostrava	635	27,3	21	0,9	34	1,5	2	0,1	3	0,1	3	0,1	4	0,2
Celkem kraje české	12436	34,8	530	1,5	1617	4,5	114	0,3	492	1,4	261	0,7	59	0,2
Bratislava	411	21,6	44	2,3	135	7,1	4	0,2	9	0,5	-	-	-	-
Nitra	534	33,4	32	2,-	152	9,5	23	1,4	25	1,6	2	0,1	-	-
B.Bystrica	489	33,6	26	1,8	109	7,5	25	1,7	17	1,2	1	0,1	1	0,1
Žilina	475	33,7	22	1,6	29	2,1	13	0,9	17	1,2	4	0,3	-	-
Košice	483	33,4	11	0,8	74	5,1	22	1,5	28	1,9	4	0,3	-	-
Prešov	364	27,3	25	1,9	47	3,5	103	7,7	206	15,5	37	2,8	1	0,1
Celkem kraje slovenské	2756	30,2	160	1,7	546	6,-	190	2,1	302	3,3	48	0,5	2	-
Zvláštní složky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem Č S R	15192	32,4	690	1,5	2163	4,6	304	0,6	794	1,7	309	0,7	61	0,1

Složení předsedů základních organizací podle nynějšího zaměstnání

č.24.

24

K r a j :	Inženýrsko-techničtí a hospo- dářští pracovníci				Politič- tí a ve- řejní pracov- níci	%	Vědeč- tí pra- covníci	%	Učitelé, profeso- ři a ře- ditelé škol	%	Uměleč- tí pra- covníci	%	Lékaři	%
	v závodech, v obchodech, v dopravě, v úřadech	%	na země- dělském úseku	%										
Praha	1000	13,3	93	1,2	311	4,1	73	1,-	531	7,1	54	0,7	34	0,5
Č.Budějovice	229	9,-	30	1,2	220	8,6	1	-	166	6,5	4	0,2	2	0,1
Plzeň	299	11,6	73	2,8	168	6,5	-	-	154	6,-	1	-	10	0,4
K.Vary	158	10,6	64	4,3	95	6,4	2	0,1	80	5,4	3	0,2	4	0,3
Ústí n.Lab.	345	13,2	32	1,2	161	6,2	-	-	184	7,-	3	0,1	1	-
Liberec	260	12,1	33	1,5	91	4,3	-	-	148	6,9	3	0,1	1	-
Hr.Králové	350	13,6	44	1,7	195	7,6	1	-	152	5,9	4	0,2	-	-
Pardubice	242	12,6	32	1,7	130	6,8	1	-	101	5,3	2	0,1	4	0,2
Jihlava	189	8,4	49	2,2	147	6,6	-	-	115	5,1	2	0,1	4	0,2
Bmo	484	13,4	34	0,9	216	6,-	18	0,5	315	8,7	10	0,3	16	0,4
Olomouc	198	8,4	22	0,9	147	6,2	1	-	198	8,4	1	-	5	0,2
Gottwaldov	365	19,9	44	2,4	125	6,8	2	0,1	152	8,3	3	0,2	2	0,1
Ostava	385	16,6	35	1,5	116	5,-	1	-	255	11,-	10	0,4	6	0,3
Celkem kraje české	4504	12,6	585	1,6	2122	5,9	100	0,3	2551	7,1	100	0,3	89	0,2
Bratislava	207	10,9	31	1,6	200	10,5	15	0,8	169	8,9	5	0,3	5	0,3
Nitra	88	5,5	19	1,2	148	9,2	3	0,2	124	7,7	-	-	2	0,1
B.Bystrica	152	10,4	50	3,4	131	9,-	3	0,2	112	7,7	1	0,1	7	0,5
Žilina	183	13,-	28	2,-	138	9,8	-	-	102	7,2	-	-	7	0,5
Košice	131	9,-	23	1,6	99	6,8	-	-	117	8,1	2	0,1	7	0,5
Prešov	51	3,8	3	0,2	92	6,9	-	-	106	8,-	2	0,2	3	0,2
Celkem kraje slovenské	812	8,9	154	1,7	808	8,8	21	0,2	730	8,-	10	0,1	31	0,3
Zvláštní složky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem Č S R	5316	11,3	739	1,6	2930	6,2	121	0,3	3281	7,-	110	0,2	120	0,3

Složení předsedů základních organizací podle nynějšího zaměstnání

č.25.

K r a j :	Úředníci admini- strativ- ní	%	Pracovní- ci posluž- ných povolání a zří- zenci	%	Studen- ti	%	Ženy v domác- nosti	%	Důchod- ci	%	Ostat- ní	%
Praha	948	12,6	421	5,6	17	0,2	180	2,4	197	2,6	788	10,4
Č.Budějovice	157	6,2	105	4,1	-	-	10	0,4	69	2,7	285	11,2
Plzeň	181	7,-	139	5,4	-	-	14	0,6	71	2,8	188	7,3
K.Vary	166	11,1	72	4,8	-	-	23	1,5	33	2,2	170	11,4
Ústí n.Lab.	229	8,8	151	5,8	2	0,1	32	1,2	94	3,6	143	5,5
Liberec	198	9,2	137	6,4	-	-	21	1,-	44	2,1	166	7,8
Hr.Králové	209	8,2	150	5,9	-	-	22	0,9	72	2,8	177	6,9
Pardubice	178	9,3	80	4,2	-	-	11	0,6	53	2,8	165	8,5
Jihlava	155	6,9	130	5,8	-	-	17	0,7	75	3,4	168	7,5
Brno	362	10,-	182	5,-	1	-	17	0,5	97	2,7	311	8,6
Olomouc	336	14,2	100	4,2	-	-	10	0,4	55	2,3	294	12,4
Gottwaldov	187	10,2	116	6,3	1	0,1	6	0,3	23	1,2	175	9,6
Ostrava	326	14,-	122	5,2	4	0,2	16	0,7	79	3,4	268	11,5
Celkem kraje české	3632	10,2	1905	5,3	25	0,1	379	1,1	962	2,7	3298	9,2
Bratislava	350	18,4	86	4,4	3	0,1	4	0,2	13	0,7	215	11,2
Nitra	177	11,1	81	5,1	-	-	1	0,1	24	1,5	166	10,3
B.Bystrica	132	9,-	51	3,5	-	-	5	0,3	23	1,6	122	8,3
Žilina	147	10,4	48	3,4	-	-	5	0,4	28	2,-	162	11,5
Košice	197	13,6	51	3,5	-	-	4	0,3	16	1,1	179	12,4
Prešov	106	8,-	43	3,2	2	0,2	7	0,5	7	0,5	126	9,5
Celkem kraje slovenské	1109	12,1	360	3,9	5	0,1	26	0,3	111	1,2	970	10,6
Zvláštní složky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1950	100,-
Celkem Č S R	4741	10,1	2265	4,8	30	0,1	405	0,9	1073	2,3	6218	13,3

I/3 Složení výborů základních organizací KSČ v roce 1960

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ. Přehled o struktuře výborů základních organizací KSČ po reorganizaci krajů podle těchto hledisek:

- opakovaně a nově zvolení
- muži/ženy
- věkové složení
- délka členství v KSČ
- stranické školení
- sociální složení podle nynějšího zaměstnání

V originále 6 listů. - SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1601/3.

Poznámka: V archivní jednotce 1601/3 jsou ještě přehledy o složení výborů jednotlivých typů základních stranických organizací (závodních-výrobních, závodních-ostatních, vesnických, uličních, útvarových) ze stejného roku a podle stejných hledisek.

Složení výborů základních organizací 1960

č.13

Kraj	Počet členů výborů	z nich bylo ve funkci							
		v r.1959	%	zvoleno nových	%	muži	%	ženy	%
Praha MěstV	21 187	14 089	66,5	7 098	33,5	14 731	69,5	6 456	30,5
Praha KV	32 890	23 876	72,6	9 014	27,4	26 825	81,6	6 065	18,4
Č.Budějovice	17 203	12 696	73,8	4 507	26,2	14 894	86,6	2 309	13,4
Plzeň	20 191	14 447	71,6	5 744	28,4	17 009	84,2	3 182	15,8
Ústí n.L.	25 268	17 096	67,7	8 172	32,3	19 853	78,6	5 415	21,4
Hradec Králové	31 558	22 795	72,2	8 763	27,8	26 238	83,1	5 320	16,9
Brno	39 151	27 467	70,2	11 684	29,8	33 458	85,5	5 693	14,5
Ostrava	29 030	20 081	69,2	8 949	30,8	24 565	84,6	4 465	15,4
Celkem české kraje	216 478	152 547	70,5	63 931	29,5	177 573	82,-	38 905	18,-
Bratislava	20 131	13 975	69,4	6 156	30,6	18 446	91,6	1 685	8,4
B.Bystrica	17 108	11 475	67,1	5 633	32,9	15 911	93,-	1 197	7,-
Košice	15 131	10 373	68,6	4 758	31,4	14 330	94,7	801	5,3
Celkem Slovensko	52 370	35 823	68,4	16 547	31,6	48 687	93,-	3 683	7,-
Útvarové organizace řízené ÚV KSČ	11 870	7 079	59,6	4 791	40,4	11 433	96,3	437	3,7
Celkem ČSR	280 718	195 449	69,6	85 269	30,4	237 693	84,7	43 025	15,3
(r.1958)			68,3		31,7		85,3		14,7

Složení výborů základních organizací

č.14

Kraj	V ě k o v é s l o ž e n í									
	do 26 let	%	do 35 let	%	do 45 let	%	do 60 let	%	přes 60 let	%
Praha MěstV	347	1,6	4 089	19,3	6 097	28,8	9 423	44,5	1 231	5,8
Praha KV	709	2,1	6 214	18,9	9 263	28,2	14 259	43,4	2 445	7,4
Č.Budějovice	481	2,8	3 515	20,4	5 084	29,6	7 091	41,2	1 032	6,-
Plzeň	688	3,4	4 557	22,6	6 294	31,2	7 623	37,7	1 029	5,1
Ústí n.L.	652	2,6	5 067	20,-	8 051	31,9	10 049	39,8	1 449	5,7
Hradec Králové	915	2,9	6 565	20,8	8 889	28,2	13 213	41,9	1 976	6,2
Brno	1 137	2,9	8 598	22,-	12 119	30,9	15 467	39,5	1 830	4,7
Ostrava	1 087	3,7	6 789	23,4	9 412	32,4	10 559	36,4	1 183	4,1
Celkem české kraje	6 016	2,8	45 394	21,-	65 209	30,1	87 684	40,5	12 175	5,6
Bratislava	816	4,1	5 782	28,7	7 451	37,-	5 628	28,-	454	2,2
B.Bystrica	867	5,1	5 298	31,-	5 903	34,5	4 684	27,3	356	2,1
Košice	679	4,5	4 588	30,3	5 567	36,8	3 965	26,2	332	2,2
Celkem Slovensko	2 362	4,5	15 668	29,9	18 921	36,1	14 277	27,3	1 142	2,2
Útvary organizace řízené ÚV KSČ	1 858	15,6	6 302	53,1	2 714	22,9	949	8,-	47	0,4
Celkem ČSR	10 236	3,6	67 364	24,-	86 844	30,9	102 910	36,7	13 364	4,8
(v r.1959)		3,8		25,-		30,7		36,1		4,4

Složení výborů základních organizací

č.15

Kraj	před r.1945	%	Členství v KSČ				Stranické internát.školení					
			delší než 10 let	%	od 5-10 let	%	kratší než 5 let	%	do 1 měs.	%	delší než 1 měs.	%
Praha MěstV.	507	2,4	16 824	79,4	2 537	12,-	1 319	6,2	2 738	12,9	1 081	5,1
Praha KV	475	1,4	26 025	79,1	3 942	12,-	2 448	7,5	3 922	11,9	1 585	4,8
Č.Budějovice	110	0,6	12 792	74,4	1 966	11,4	2 335	13,6	2 403	14,-	881	5,1
Plzeň	157	0,8	15 070	74,6	2 582	12,8	2 382	11,8	2 741	13,6	1 052	5,2
Ústí n.L.	379	1,5	18 482	73,1	3 507	13,9	2 900	11,5	2 984	11,8	1 278	5,1
Hradec Králové	316	1,-	23 667	75,-	4 240	13,4	3 335	10,6	4 367	13,8	1 730	5,5
Brno	591	1,5	29 469	75,3	5 045	12,9	4 046	10,3	5 237	13,4	2 020	5,2
Ostrava	220	0,8	20 901	72,-	4 120	14,2	3 789	13,-	4 569	15,7	1 800	6,2
Celkem české kraje	2755	1,3	163 230	75,4	27 939	12,9	22 554	10,4	28 961	13,4	11 427	5,3
Bratislava	399	2,-	9 556	47,5	4 923	24,5	5 253	26,-	1 927	9,6	1 560	7,7
B.Bystrica	338	2,-	8 636	50,4	3 670	21,5	4 464	26,1	1 840	10,8	1 426	8,3
Košice	332	2,1	7 406	48,9	3 580	23,7	3 813	25,3	1 430	9,5	1 913	12,6
Celkem Slovensko	1 069	2,1	25 598	48,9	12 173	23,2	13 530	25,8	5 197	9,9	4 899	9,4
Útvarové organi- zace řízené ÚV KSČ	141	1,2	6 069	51,1	2 217	18,7	3 443	29,-	691	5,8	1 287	10,8
Celkem ČSR	3 965	1,4	194 897	69,4	42 329	15,1	39 527	14,1	34 849	12,4	17 613	6,3
(v r.1959)		1,4		71,8		14,6		12,2		14,5		8,2

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání

č. 16

Kraj	Dělníci	%	Zeměděl- ští děl- níci	%	Členové JZL	%	Jednotlivě hospodářící rolníci	%	Inženýrsko-techn. a hosp. prac.			
									v závodech, dopravě, obchodech, úřadech ap.	%	na země- dělském úseku	%
Praha MěstV	4 775	22,5	30	0,2	4	--	-	-	3 076	14,6	8	-
Praha KV	12 822	39,-	1269	3,8	2 805	8,5	14	0,1	4 170	12,7	591	1,8
Č. Budějovice	5 082	29,5	607	3,6	2 537	14,8	54	0,3	2 322	13,5	526	3,1
Plzeň	6 311	31,3	726	3,6	2 151	10,7	23	0,1	3 373	16,7	466	2,3
Ústí n. Lab.	8 935	35,4	812	3,2	1 953	7,7	52	0,2	4 312	17,1	410	1,6
Hradec Králové	11 498	36,4	656	2,1	2 579	8,2	32	0,1	5 135	16,3	570	1,8
Brno	12 976	33,2	834	2,1	2 970	7,6	15	-	6 978	17,8	832	2,1
Ostrava	9 668	33,3	485	1,7	1 472	5,1	12	-	5 308	18,3	507	1,8
Celkem české kraje	72 067	33,3	5419	2,5	16 471	7,6	202	0,1	34 674	16,-	3910	1,8
Bratislava	4 942	24,5	790	4,-	2 409	12,-	22	0,1	2 628	13,1	468	2,3
B. Bystrica	5 499	32,1	483	2,9	1 251	7,3	86	0,5	2 717	15,9	500	2,9
Košice	4 558	30,1	396	2,6	1 763	11,7	405	2,6	1 393	9,2	188	1,2
Celkem Slovensko	14 999	28,6	1669	3,2	5 423	10,4	513	1,-	6 738	12,9	1156	2,2
Útvarové organi- zace řízené ÚV KSČ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem Č S R	87 066	31,-	7088	2,5	21 894	7,8	715	0,3	41 412	14,8	5066	1,8
(v r. 1959)		30,8		2,4		7,5		0,5		14,7		1,9

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání

č. 17

Kraj	Veřejní pracovníci	%	Vědeční pracov- níci	%	Učitelé, profesoři a ředite- lé škol	%	Umělečtí a kulturní pracovníci	%	Úředníci administr.	%
Praha MěstV	564	2,7	569	2,7	1 092	5,2	221	1,-	5 173	24,4
Praha KV	1 140	3,5	58	0,2	1 362	4,1	43	0,1	2 739	8,3
Č. Budějovice	756	4,4	2	-	835	4,9	18	0,1	1 400	8,1
Plzeň	1 045	5,2	16	0,1	1 051	5,2	100	0,5	1 456	7,2
Ústí n. Lab.	1 025	4,1	23	0,1	1 322	5,2	46	0,2	2 087	8,3
Hradec Králové	1 233	3,9	43	0,1	1 575	5,-	54	0,2	2 839	9,-
Brno	1 832	4,7	69	0,2	2 515	6,4	302	0,8	3 684	9,4
Ostrava	1 191	4,1	32	0,1	1 898	6,5	200	0,7	2 965	10,2
Celkem české kraje	8 786	4,1	812	0,4	11 650	5,4	984	0,4	22 343	10,3
Bratislava	1 370	6,8	129	0,6	1 504	7,5	64	0,3	3 067	15,2
B. Bystrica	1 382	8,1	24	0,1	1 147	6,7	90	0,5	2 043	11,9
Košice	1 170	7,7	40	0,3	1 243	8,2	19	0,1	1 468	9,7
Celkem Slovensko	3 922	7,5	193	0,4	3 894	7,4	173	0,3	6 578	12,6
Útvarové organi- zace řízené ÚV KSC	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem Č S R	12 708	4,5	1005	0,4	15 544	5,5	1157	0,4	28 921	10,3

(v r. 1959)

4,1

5,6

0,4

10,6

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání

č. 18

20

Kraj	Pracovníci služeb a zřícenci	%	Ženy v do- mác.	%	Děchodci				Členové úvar. org.	%	Ostatní	%
					dělní- ci	%	ostat- ní	%				
Praha MěstV	1 239	5,8	1102	5,2	646	3,-	668	3,2	286	1,3	1 734	8,2
Praha KV	1 208	3,7	955	2,9	1761	5,4	336	1,-	461	1,4	1 156	3,5
Č. Budějovice	1 017	5,9	220	1,3	659	3,8	249	1,4	263	1,5	656	3,8
Plzeň	898	4,4	471	2,3	785	3,9	164	0,8	505	2,5	650	3,2
Ústí n. Lab.	1 049	4,2	718	2,8	1210	4,8	311	1,2	379	1,5	624	2,4
Hradec Králové	1 392	4,4	433	1,4	1442	4,6	345	1,1	428	1,3	1 304	4,1
Brno	1 513	3,8	656	1,7	1356	3,5	455	1,1	613	1,6	1 551	4,-
Ostrava	1 049	3,6	621	2,1	1364	4,7	295	1,-	492	1,7	1 471	5,1
Celkem české kraje	9 365	4,3	5176	2,4	9223	4,3	2823	1,3	3 427	1,6	9 146	4,2
Bratislava	630	3,1	175	0,9	282	1,4	276	1,4	559	2,8	816	4,1
B. Bystrica	634	3,7	128	0,7	278	1,6	106	0,6	310	1,8	430	2,6
Košice	331	2,2	58	0,4	127	0,8	151	1,-	381	2,5	1 440	9,5
Celkem Slovensko	1 595	3,-	361	0,7	687	1,3	533	1,-	1 250	2,4	2 686	5,1
Úvarové organi- zace řízené ÚV KSČ	-	-	-	-	-	-	-	-	11 870	100,-	-	-
Celkem Č S R	10 960	3,90	5537	2,-	9910	3,5	3356	1,2	16 547	5,9	11 832	4,2

(v r. 1959)

4,3

2,4

4,2

5,9

4,7

I/4 Složení předsedů základních organizací KSČ v roce 1960

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ. Přehled o struktuře předsedů výborů základních organizací KSČ po reorganizaci krajů podle těchto hledisek:

- opakovaně a nově zvolení
- muži/ženy
- věkové složení
- délka členství v KSČ
- stranické školení
- sociální složení podle nynějšího zaměstnání

V originále 6 listů. - SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1601/3.

Poznámka: V archivní jednotce 1601/3 jsou ještě přehledy o složení předsedů výborů jednotlivých typů základních stranických organizací (závodních-výrobních, závodních-ostatních, vesnických, uličních, útvarových) ze stejného roku a podle stejných hledisek.

Složení předsedů základních organizací 1960

č.4

K r a j :	Počet předsedů a důvěrníků základních organizací	Z nich bylo ve funkci				Muži		Ženy	
		v r.1959	%	zvoleno nových	%		%		%
Praha MěstV	2 924	2 489	85,1	435	14,9	2 326	79,5	598	20,5
Praha KV	4 835	4 077	84,3	758	15,7	4 450	92,-	385	8,-
Č.Budějovice	3 251	2 623	80,7	628	19,3	3 065	94,3	186	5,7
Plzeň	3 536	2 983	84,4	553	15,6	3 247	91,8	289	8,2
Ústí n.Lab.	4 220	3 348	79,3	872	20,7	3 729	88,4	491	11,6
Hradec Králové	5 233	4 410	84,3	823	15,7	4 778	91,3	455	8,7
Brno	6 171	5 081	82,3	1 090	17,7	5 753	93,2	418	6,8
Ostrava	4 517	3 709	82,1	808	17,9	4 144	91,7	373	8,3
Celkem české kraje	34 687	28 720	82,8	5 967	17,2	31 492	90,8	3 195	9,2
Bratislava	3 571	2 722	76,2	849	23,8	3 383	94,7	188	5,3
B.Bystrica	3 102	2 314	74,6	788	25,4	2 990	96,4	112	3,6
Košice	2 941	2 432	82,7	509	17,3	2 871	97,6	70	2,4
Celkem Slovensko	9 614	7 468	77,7	2 146	22,3	9 244	96,2	370	3,8
Útvarové organizace řízené ÚV KSČ	2 057	1 215	59,1	842	40,9	2 036	99,-	21	1,-
Celkem ČSR	46 358	37 403	80,7	8 955	19,3	42 772	92,3	3 586	7,7
(r.1958)			74,8		25,2		92,6		7,4

Složení předsedů základních organizací

č.5

K r a j :	V ě k o v é s l o ž e n í									
	do 26 let	%	do 35 let	%	do 45 let	%	do 60 let	%	přes 60 let	%
Praha MěstV	27	0,9	574	19,6	874	29,9	1 326	45,4	123	4,2
Praha KV	56	1,2	859	17,8	1 717	35,5	1 921	39,7	282	5,8
Č.Budějovice	45	1,4	610	18,7	1 039	32,-	1 398	43,-	159	4,9
Plzeň	61	1,7	825	23,3	1 194	33,8	1 306	36,9	150	4,3
Ústí nad Lab.	63	1,5	818	19,4	1 478	35,-	1 670	39,6	191	4,5
Hradec Králové	99	1,9	1 130	21,6	1 608	30,7	2 137	40,9	259	4,9
Brno	71	1,2	1 320	21,4	2 057	33,3	2 526	40,9	197	3,2
Ostrava	78	1,7	1 014	22,4	1 593	35,3	1 642	36,4	190	4,2
Celkem české kraje	500	1,4	7 150	20,6	11 560	33,3	13 926	40,2	1 551	4,5
Bratislava	90	2,5	1 059	29,7	1 433	40,1	925	25,9	64	1,8
B.Bystrica	104	3,4	1 012	32,6	1 158	37,3	781	25,2	47	1,5
Košice	69	2,3	909	30,9	1 147	39,-	761	25,9	55	1,9
Celkem Slovensko	263	2,7	2 980	31,-	3 738	38,9	2 467	25,7	166	1,7
Útvarové organizace řízené ÚV KSČ	295	14,3	1 264	61,5	365	17,7	127	6,2	6	0,3
Celkem ČSR	1 058	2,3	11 394	24,6	15 663	33,8	16 520	35,6	1 723	3,7
(v r.1959)		2,8		25,7		32,7		35,1		3,7

Složení předsedů základních organizací

č.6

K r a j :	před r. 1945	%	Členství v KSČ				Stranické internátní školení					
			delší než 10 let	%	od 5-10 let	%	kratší než 5 let	%	do 1 měs.	%	delší než 1 měsíc	%
Praha MěstV	103	3,5	2 417	82,7	290	9,9	114	3,9	698	23,9	284	9,7
Praha KV	99	2,1	4 100	84,8	475	9,8	161	3,3	1 179	24,4	465	9,6
Č.Budějovice	26	0,8	2 609	80,3	348	10,7	268	8,2	782	24,1	359	11,-
Plzeň	32	0,9	2 836	80,2	418	11,8	250	7,1	1 010	28,6	497	14,1
Ústí n.Lab.	88	2,1	3 198	75,8	580	13,7	354	8,4	917	21,7	453	10,7
Hradec Králové	79	1,5	4 176	79,8	669	12,8	309	5,9	1 248	23,8	540	10,3
Brno	126	2,-	4 896	79,3	770	12,5	379	6,2	1 513	24,5	680	11,-
Ostrava	52	1,1	3 501	77,5	627	13,9	337	7,5	1 239	27,4	624	13,8
Celkem České kraje	605	1,7	27 733	80,-	4 177	12,-	2 172	6,3	8 586	24,7	3 902	11,2
Bratislava	123	3,5	1 675	46,9	1 065	29,8	708	19,8	812	22,7	667	18,7
B.Bystrica	96	3,1	1 712	55,2	696	22,4	598	19,3	598	19,3	436	14,1
Košice	79	2,7	1 634	55,6	675	22,9	553	18,8	510	17,3	543	18,5
Celkem Slovensko	298	3,1	5 021	52,3	2 436	25,3	1 859	19,3	1 920	20,-	1 646	17,1
Útvarové organizace řízené ÚV KSČ	29	1,4	1 092	53,1	429	20,9	507	24,6	132	6,4	331	16,1
Celkem ČSR	932	2,-	33 846	73,-	7 042	15,2	4 538	9,8	10 638	22,9	5 879	12,7
(v r.1959)		2,-		74,6		14,3		9,1		24,8		14,9

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání

č. 7

K r a j :	Dělníci	%	Zeměděl- ští děl- níci	%	Členové JZD	%	Jednotlivě hospodář- cí rolníci	%	Inženýrsko-tech. a hospodář.prac.			
									v závodech, dopravě, obchodech, úřadech apod.	%	na země- dělském úseku	%
Praha MěstV	645	22,1	8	0,3	1	-	-	-	586	20,1	1	-
Praha KV	2 069	42,8	177	3,7	294	6,1	1	-	671	13,9	109	2,3
Č.Budějovice	890	27,4	127	3,9	416	12,8	10	0,3	494	15,2	136	4,2
Plzeň	1 033	29,2	140	4,-	404	11,4	3	0,1	582	16,5	103	2,9
Ústí nad Labem	1 496	35,4	127	3,-	251	5,9	5	0,1	847	20,1	62	1,5
Hradec Král.	1 850	35,4	109	2,1	331	6,3	8	0,2	937	17,9	127	2,4
Brno	1 911	31,-	134	2,2	318	5,2	1	-	1260	20,4	158	2,6
Ostrava	1 443	32,-	102	2,3	121	2,7	2	-	941	20,8	83	1,8
Celkem české kraje	11 337	32,7	924	2,7	2 136	6,2	30	0,1	6318	18,2	779	2,2
Bratislava	850	23,8	106	3,-	387	10,8	3	0,1	540	15,1	114	3,2
B. Bystrica	1 004	32,4	55	1,8	178	5,7	12	0,4	540	17,4	114	3,7
Košice	867	29,5	74	2,5	320	10,9	99	3,4	280	9,5	60	2,-
Celkem Slovensko	2 721	28,3	235	2,5	885	9,2	114	1,2	1360	14,2	288	3,-
Útvarové orga- nizace řízené ÚV KSČ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem ČSR	14 058	30,3	1159	2,5	3 021	6,5	144	0,3	7678	16,6	1067	2,3
(v r. 1959)		30,-		2,8		6,4		0,6		15,7		2,5

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání

č. 8

K r a j :	Veřejní pracov- níci	%	Vědeční pracov- níci	%	Učitelé, profesoři a ředite- lé škol	%	Uměleční a kultur- ní prac.	%	Úředníci administr.	%
Praha MěstV	131	4,5	61	2,1	271	9,3	46	1,6	637	21,8
Praha KV	242	5,-	11	0,2	258	5,3	6	0,1	349	7,2
Č..Budějovice	253	7,8	1	-	212	6,5	6	0,2	255	7,8
Plzeň	302	8,5	-	-	255	7,2	26	0,7	203	5,7
Ústí nad Labem	226	5,4	39	0,9	288	6,8	21	0,5	265	6,3
Hradec Králové	306	5,8	12	0,2	334	6,4	12	0,2	422	8,1
Brno	403	6,5	14	0,2	533	8,6	34	0,5	584	9,5
Ostrava	252	5,6	4	0,1	397	8,8	36	0,8	445	9,8
Celkem české kraje	2 115	6,1	142	0,4	2 548	7,4	187	0,5	3 160	9,1
Bratislava	313	8,8	28	0,8	308	8,6	16	0,4	532	14,9
B. Bystrica	284	9,2	7	0,2	257	8,3	8	0,2	331	10,7
Košice	214	7,3	6	0,2	222	7,6	6	0,2	257	8,7
Celkem Slovensko	811	8,4	41	0,4	787	8,2	30	0,3	1 120	11,6
Útvarové organizace řízené ÚV KSČ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem ČSR	2 926	6,3	183	0,4	3 335	7,2	217	0,5	4 280	9,2
(v r. 1959)		5,9		0,3		7,2		0,5		9,1

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání

č. 9

10

K r a j :	Pracovníci služeb a zřízení	%	Ženy v domác- nosti	%	D ě ě h o d c i				Členové útváro- vých org.	%	Ostatní	%
					Dě- lníci	%	Ostat- ní	%				
Praha MěstV	118	4,-	56	1,9	60	2,-	59	2,-	41	1,4	203	6,9
Praha KV	164	3,4	24	0,5	188	3,9	28	0,6	69	1,4	175	3,6
Č. Budějovice	162	5,-	6	0,2	96	2,9	38	1,2	36	1,1	113	3,5
Plzeň	168	4,8	24	0,7	104	3,-	29	0,8	74	2,1	86	2,4
Ústí nad Labem	164	3,9	28	0,7	153	3,6	34	0,8	55	1,3	159	3,8
Hradec Králové	237	4,5	19	0,4	173	3,3	32	0,6	58	1,1	266	5,1
Brno	270	4,4	22	0,3	126	2,-	56	0,9	90	1,5	257	4,2
Ostrava	156	3,5	12	0,3	155	3,4	38	0,8	71	1,6	259	5,7
Celkem české kraje	1 439	4,1	191	0,6	1055	3,-	314	0,9	494	1,4	1518	4,4
Bratislava	84	2,4	12	0,3	41	1,2	11	0,3	83	2,3	143	4,-
B. Bystrica	136	4,4	11	0,3	36	1,2	11	0,3	44	1,4	74	2,4
Košice	62	2,1	4	0,1	9	0,3	34	1,2	59	2,-	368	12,5
Celkem Slovensko	282	2,9	27	0,3	86	0,9	56	0,6	186	1,9	585	6,1
Útvarové organizace řízené ÚV KSČ	-	-	-	-	-	-	-	-	2 057	100	-	-
Celkem ČSR	1 721	3,7	218	0,5	1141	2,5	370	0,8	2 737	5,9	2103	4,5
(v r. 1959)		4,-		0,5			3,2			6,6		4,7

I/5 Složení výborů a předsedů základních organizací KSČ v roce 1962

Z materiálů pro delegáty XII. sjezdu KSČ *Rozbor vývoje růstu strany, sociálního a věkového složení jejího členstva od XI. do XII. sjezdu KSČ a Některé organizační údaje o straně*, část o výborech a předsedech základních organizací.

V originále část str. 12 a část str. 13. – SÚA-AÚV, f. 00/12, sv. 14, a.j. 320.

Některé organizační údaje o straně

Výbory základních organizací

Výročními členskými schůzemi v březnu a dubnu t. r. bylo zvoleno 293 077 členů výborů základních organizací, tj. téměř 19 % členů strany.

Takřka jedna třetina (33 %) zvolených členů výborů základních organizací jsou noví funkcionáři.

Z počtu členů výborů vesnických organizací a organizací v JZD tvoří téměř 32 % registrovaní členové ze závodních organizací.

Z celkového počtu členů výborů základních organizací je 5,4 % ve věku do 28 let, 24,4 % ve věku do 35 let, 32,2 % ve věku do 45 let, 32,8 % ve věku do 60 let a 5,2 % starších 60 let. I když počet mladých funkcionářů ve výborech základních organizací poněkud stoupá, zůstává skutečností, že v naprosté většině těchto orgánů nejsou žádní komunisté ve věku do 28 let. Tento fakt jedním nepříznivě ovlivňuje řízení ČSM stranickými organizacemi a je také brzdou ve výchově nových funkcionářů.

12

Sociální složení výborů základních organizací

	1962			1962	
dělníků	100 938	34,5 %	žen z domácnosti	4 775	1,6 %
členů JZD	20 666	7,1 %	důchodců	16 291	5,6 %
jednotl. hosp. rolníků	434	0,1 %	ostatních	29 309	10,0 %
inženýrsko-techn. a hosp. pracovníků	53 113	18,1 %	Ve výborech závodních organizací ve výrobě a dopravě je více než 59 % dělníků, ve výborech vesnických organizací a organizacích v JZD je 28,1 % členů JZD a rolníků a 25,1 % dělníků.		
veřejných pracovníků	13 726	4,7 %			
učitelů a profesorů	17 655	6,0 %			
úředníků admin.	27 646	9,4 %			
pracovníků služeb	8 524	2,9 %			

Předsedové základních organizací

Na ustavujících schůzích výborů základních organizací bylo po výročních členských schůzích zvoleno 45 851 předsedů základních organizací (včetně důvěrníků). Z tohoto počtu bylo

do čela základních organizací zvoleno 30,7 % nových předsedů. Více než 47 % předsedů základních organizací je ve straně 15 a více let.

Sociální složení předsedů a důvěrníků základních organizací

	1962			1962	
dělníků	15 271	33,4 %	pracovníků služeb	1 198	2,6 %
členů JZD	2 467	5,4 %	důchodců	1 935	4,2 %
jednotl. hosp. rolníků	92	0,2 %	ostatních	5 818	12,7 %
inženýrsko-techn. a hosp. pracovníků	9 620	20,9 %	V závodních organizacích ve výrobě a dopravě je z řad dělníků 57,5 % předsedů těchto organizací, ve vesnických organizacích a v organizacích v JZD je pak 28,6 % předsedů z řad dělníků a 22,6 % z řad členů JZD.		
veřejných pracovníků	2 012	4,4 %			
učitelů a profesorů	3 779	8,2 %			
úředníků admin.	3 659	8,0 %			

I/6 Složení výborů a předsedů základních organizací KSČ v roce 1963

Ze Zhodnocení výročních členských schůzí, všepplenárních schůzí a stranických konferencí v roce 1963, předloženého J. Hendrychem a projednaného předsednictvem ÚV KSČ 2.5.1963, část o výborech a předsedech základních organizací.

V originále 7 stran. – SÚA-AÚV, f. 02/1, sv. 17, a.j. 19/10.
Zmenšeno.

však také kritizovali jednání jednotlivých komunistů na pracovištích, poukazovali na to, že ne všichni jsou vzorem, nelze je rozoznat od ostatních. Některé stranické organizace však dosud tuto formu stranického vedení bezpartijních a jejich získávání k účasti na řízení výroby a veřejného života podceňují, takže počet bezpartijních, kteří se zúčastnili výročních členských schůzí, je rozdílný. Ve Středočeském kraji bylo přítomno 4679, v Západočeském 3982, v Západoslovenském 10 730 bezpartijních občanů.

Údovědně se přistupovalo v základních organizacích k přípravě voleb nových výborů. Volební komise měly k dispozici dostatečný počet návrhů. Složení nových výborů ovlivňovaly také okresní výbory, s nimiž základní organizace návrhy na nové členy, zejména předsedy, předem konzultovaly. Zvláštní péči věnovaly přípravě voleb celozávodních a místních výborů. Volby samé se konaly ve znamení jednomyslnosti, pouze v málo případech hlasovalo několik členů proti některému navrženému soudruhovi nebo se zdrželi hlasování. Zcela ojedinělé jsou případy, kdy navržený soudruh nebyl zvolen.

Nebylo mnoho žádostí o souhlas, aby mohl být zvolen za předsedu soudruh, který není tři roky členem strany. Například ve Středočeském kraji byla v 6 případech povolena výjimka ze stanov strany, v okrese Klatovy v 15, v okrese Plzeň-jih a Chrudim ve 4 případech.

Výbory základních organizací

Výroční členské schůze zvolily 287 197 členů výborů základních organizací, tj. 18 % z celkového počtu členů ve straně (v r. 1962 - 19 %). Počet základních organizací řízených důvěrníkem činí 1409, tj. 3,1 % z celkového počtu základních organizací.

Celkové snížení počtu členů výborů základních organizací ve srovnání s loňským rokem o 5880 (z toho v Jihomoravském kraji o 1992 a v Severomoravském kraji o 1524) lze vysvětlit hlavně tím, že byl proti minulým volbám v některých organizacích

volen nižší počet členů výborů základních organizací. Svědčí to o tom, že okresní výbory, které podle stanov schválených XII. sjezdem určují počet členů výborů základních organizací, čelily dřívějším snahám některých organizací volit maximální počet členů výborů základních organizací.

Je však příznivé, že snížení počtu členů výborů šlo někdy na úkor mladých funkcionářů, žen apod. Například v Severomoravském kraji je počet členů výborů základních organizací nižší o 1524, přitom se snížil počet členů výborů ve věku do 26 let o 221, počet žen o 413, počet členů JZD o 92.

Ve volbách bylo zvoleno 89 049 nových funkcionářů, což činí 31 % celkového počtu členů výborů. V porovnání s rokem 1962 je to o 2 % méně. Tento stav je ovlivněn i tím, že byl zvolen nižší počet členů výborů základních organizací. Ve výborech základních organizací ve výrobě bylo zvoleno 32,4 % nových funkcionářů, v ostatních závodních organizacích a v útvarových 34,2 %, v organizacích v JZD 24,2 %, ve vesnických 25,7 % a ve výborech uličních organizací bylo zvoleno 30,4 % nových funkcionářů.

Věkové složení výborů základních organizací

	1962	1963
do 26 let	15 805 - 5,4 %	14 758 - 5,1 %
do 35 let	71 432 -24,4 %	69 380 -24,2 %
do 45 let	94 256 -32,2 %	96 547 -33,6 %
do 60 let	96 156 -32,8 %	90 425 -31,5 %
starších 60 let	15 428 - 5,2 %	16 087 - 5,6 %

Z uvedených čísel vyplývá, že se snížil počet funkcionářů ve věku do 26 i 35 let. I nadále zůstává nepříznivý stav, že asi v 68 % výborů základních organizací není ani jeden mladý člen strany ve věku do 26 let. Ve Středočeském kraji není ani jeden člen ve věku do 26 let asi v 75 % výborů základních organizací, ve Východočeském kraji je podobný stav v 74 % výborů základních organizací.

Počet komunistů ze závodů ve výborech vesnických organizací činí 38 % celkového počtu členů v těchto výborech, v Jiho-moravském kraji dokonce 51 %, v Zápa-dočeském 48,5 %. Ve výborech stranických organizací v JZD je 11,1 % registrovaných členů ze závodů, v Jiho-moravském kraji 22,1 %, v Zápa-doslovenském jen 2,4 %.

Počet žen ve výborech základních organizací - 49 149 - je oproti minulému roku o 1043 nižší. V organizacích v JZD tvoří ženy 32,5 % celkového počtu členstva, avšak ve výborech těchto organizací je pouze 12,1 % žen, tj. dokonce méně než v roce 1962 (12,7). Ve vesnických organizacích ženy tvoří z počtu členstva 36,8 %, avšak ve výborech vesnických organizací je pouze 4657 - 8,8 % (v r.1962 - 9 %) žen, to prakticky znamená, že asi v polo-vině výborů vesnických organizací není ani jedna žena.

Délka členství ve straně u členů výborů základních organizací: 64,6 % jich je ve straně 10 a více let, z toho je 1,1 % členy strany před rokem 1945, 38,6 % členů výborů vstou-pilo do strany v letech 1945 - 1947 a 24,9 % v letech 1948-1952; 14,2 % členů výborů je ve straně 5 - 10 let a 21,2 % do 5 let.

Školní vzdělání členů výborů základních organizací

základní vzdělání	198 600 - 69,1 %	
nižší střední bez maturity	34 385 - 12,- %	
středoškolské s maturitou	39 138 - 13,6 %	
technické	4 000 - 1,4 %	
vysokoškolské / zemědělské	1 321 - 0,5 %	- z nich je 264 ve výborech ves.org. a v.org.v JZD, 390 v záv.org.ve výrobě a 654 v ne- výrobních org.
ostatní	9 753 - 3,4 %	
C e l k e m :	287 197 -100,- %	

Sociální složení výborů základních organizací

	1962		1963	
dělníků	100 938 - 34,5 %		95 580 - 33,3 %	
členů JZD	20 667 - 7,1 %		19 631 - 6,8 %	
jednotlivě hosp. rolníků	433 - 0,1 %		405 - 0,1 %	
inženýrsko-technických a hospodářských pracovníků	53 113 - 18,1 %		55 050 - 19,2 %	
veřejných pracovníků	13 726 - 4,7 %		12 665 - 4,4 %	
vědeckých pracovníků	874 - 0,3 %		852 - 0,3 %	
učitelů a profesorů	17 655 - 6,- %		18 177 - 6,3 %	
uměleckých pracovníků	1 413 - 0,5 %		1 692 - 0,6 %	
úředníků administrativních	27 646 - 9,4 %		25 999 - 9,1 %	
pracovníků služeb	8 524 - 2,9 %		9 224 - 3,2 %	
žen v domácnosti	4 775 - 1,6 %		4 257 - 1,5 %	
důchodců	16 291 - 5,6 %		16 922 - 5,9 %	
ostatních	27 022 - 9,2 %		26 743 - 9,3 %	
C e l k e m :	293 077 - 100,- %		287 197 - 100,- %	

Ve výborech závodních organizací ve výrobě je 55,4 % dělníků a 29,9 % inženýrsko-technických a hospodářských pracovníků. V ostatních závodních a útvarových organizacích je 16,6 % učitelů,

14,9 % administrativních úředníků, 13,9 % inženýrsko-technických a hospodářských pracovníků, 13,4 % dělníků, 6,1 % pracovníků služeb atd. Velmi nízký - neúměrný je počet studentů (287) ve výborech organizací na vysokých školách.

x

Na ustavujících schůzích výborů byli pověřováni 2 až 3 členové kontrolou hospodaření finančními a jinými prostředky základních organizací a kontrolou dodržování směrnic ÚV KSČ o vedení evidence členů a stranické administrativy. Touto funkcí byli pověřováni jak členové výboru, tak i ostatní členové stranické organizace.

Předsedové a důvěrníci základních organizací

Na ustavujících schůzích výborů základních organizací a přímo na výročních členských schůzích bylo zvoleno 44 554 předsedů a 1409 důvěrníků základních organizací, tj. celkem 45 963. Z tohoto počtu je 14 507, tj. 31,6 % nových předsedů a důvěrníků. V roce 1962 bylo nově zvoleno 14 088 - 30,7 % předsedů a důvěrníků.

Věkové složení předsedů základních organizací

	1962	1963
do 26 let	1 070 - 2,3 %	915 - 2,- %
do 35 let	11 373 - 24,8 %	11 085 - 24,1 %
do 45 let	16 168 - 35,3 %	16 729 - 36,4 %
do 60 let	15 351 - 33,5 %	15 135 - 32,9 %
starší 60 let	1 889 - 4,1 %	2 099 - 4,6 %
C e l k e m :	45 851 - 100,- %	45 963 - 100,- %

Počet předsedů a důvěrníků z řad žen (4058) se mírně zvýšil z 8,5 % na 8,8 %. V městské organizaci Praha vykonává funkci předsedy 618 - 20,8 % žen, ve Východoslovenském kraji 97 - 3,2 % žen. V organizacích v JZD se počet předsedů z řad žen snížil ze 4,2 % na 3,5 %.

Podstatná část předsedů základních organizací - 72,2 % je ve straně 10 a více let, z toho je 1,7 % ve straně před rokem 1945; 44,5 % vstoupilo do strany v letech 1945-1947 a více než čtvrtina - 26 % v letech 1948 - 1952. Kratší členství než 10 let má 27,8 % předsedů základních organizací.

Školní vzdělání předsedů a důvěrníků základních organizací

základní vzdělání	30 257 - 65,8 %	
nižší střední bez maturity	5 797 - 12,6 %	
středoškolské s maturitou	7 192 - 15,7 %	
technické	578 - 1,3 %	
vysokoškolské zemědělské	243 - 0,5 %	- z nich je 39 předsedů VO a org. v JZD, 76 předs.záv.org.ve výrobě a 125 v nevýrobních organizacích.
ostatní	1 896 - 4,1 %	

C e l k e m : 45 963 - 100,- %

Sociální složení předsedů a důvěrníků základních organizací

	1962	1963
dělníků	15 271 - 33,4 %	14 708 - 32,- %
členů JZD	2 467 - 5,4 %	2 398 - 5,2 %
jednotlivě hospodařících rolníků	92 - 0,2 %	96 - 0,2 %
inženýrsko-technických a hospodářských pracovníků	9 620 - 20,9 %	10 012 - 21,8 %
veřejných pracovníků	2 012 - 4,4 %	1 935 - 4,2 %
učitelů a profesorů	3 779 - 8,2 %	4 036 - 8,8 %
administrativních úředníků	3 659 - 8,- %	3 491 - 7,6 %
pracovníků služeb	1 198 - 2,6 %	1 270 - 2,8 %
důchodců	1 935 - 4,2 %	2 098 - 4,5 %
ostatních	5 818 - 12,7 %	5 919 - 12,9 %
C e l k e m	45 851 - 100,- %	45 963 - 100,- %

Kladem je soustavný růst počtu předsedů z řad inženýrsko-technických a hospodářských pracovníků. V závodních organizacích ve výrobě a dopravě činí počet předsedů z řad technických pracovníků 32,7 %, v Severomoravském kraji dokonce 38,7 % a v Jihomoravském kraji 36,8 %.

Ve složení předsedů organizací je závažné, že téměř 47 % z počtu předsedů vesnických organizací jsou registrovaní komunisté ze závodů. V některých krajích je tento počet značně vyšší. Například v Jihomoravském kraji je takových předsedů 63,8 %, v Severomoravském 60 %, ve Východočeském 58,5 %. V organizacích v JZD je předsedů z řad registrovaných komunistů 20,3 %.

I/7 Složení výborů a předsedů základních organizací KSČ v roce 1967

Z podkladů pro jednání sekretariátu ÚV KSČ 31.5.1967 k bodu 1 – *Hodnocení výročních členských schůzí ZO KSČ v roce 1967. Příloha IV/2 Přehled o složení výborů a předsedů základních organizací, zvolených na výročních členských schůzích v roce 1967* (předložil J. Svoboda).

V originále 8 stran. – SÚA-AÚV, f. 02/4, sv. 15, a.j. 23/1.
Zmenšeno.

Přehled o složení výborů a předsedů základních organizací zvolených na výročních členských schůzích v roce 1967

I. Výbory základních organizací KSČ

Výročními členskými schůzemi bylo zvoleno 278 249 členů výborů, tj. 16,5 % z celkového počtu členstva strany. (Téměř každý šestý člen.) Tento počet stále poněkud kolísá (v roce 1966 - 286 947), neboť je závislý zejména na celkovém počtu základních organizací, početnosti jejich členstva apod. Od roku 1965 se snížil počet členů výborů základních organizací o 13 000, což je odrazem v první řadě poklesu počtu základních organizací o více než 3 000 v roce 1966 a začátkem tohoto roku.

Z celkového počtu členů výborů připadá na:

nově zvolených členů výborů je:

závodní ve výrobě a dopravě	41,7 %	27,3 %
závodní ostatní	27,1 %	30,6 %
organizace v JZD	6,9 %	17,7 %
vesnické organizace	15,6 %	19,6 %
uliční organizace	8,7 %	28,5 %
	100, - %	26,4 %

Složení členů výborů základních organizací charakterizují zejména následující údaje:

muži	83,4 %	ženy	16,6 %
------	--------	------	--------

Věkové složení:

do 25 let	3,3 %	
do 30 let	8,4 %	11,7 %
do 40 let	31,4 %	62,9 %
do 50 let	31,5 %	
do 55 let	10,4 %	
do 60 let	8,1 %	18,5 %
starší 60 let	6,9 %	

Vzdělání:

pouze se základ.vzděláním	57,5 %
s nižším středním	12,1 %
se středoškolským	21,8 %
s vysokoškolským	8,6 %

Délka členství ve straně:

		na Slovensku
od roku 1921 - 1945	0,9 %	1,2 %
1945 - 1947	30,2 %	15,3 %
1948	18,5 %	16,1 %
1949 - 1957	19,4 %	30,- %
1958 - 1966	31,- %	37,4 %

Sociální složení:

dělníků	27,4 %	
inženýrsko-technických a hospodářských pracovníků	24,8 %	(z toho 5,1 % mistrů)
členů JZD	6,7 %	
veřejných pracovníků	3,6 %	
učitelů	6,9 %	
úředníků	8,5 %	
pracovníků služeb	3,4 %	
žen v domácnosti	0,9 %	
důchodců	7,6 %	
ostatních	10,2 %	(hlavně přísl.ozbrojených sil z povolání)

Podle jednotlivých typů základních organizací je sociální složení členů výborů následující:

	ZO ve výrobě a dopravě	ZO ostatní	ZO v JZD	ves. org.	uliční org.
dělníků	46,8 %	9,2 %	8,7 %	26,-%	8,8 %
ITHP	40,- %	16,1 %	4,2 %	16,6 %	8,4 %
členů JZD	-	-	62,8 %	14,8 %	0,3 %
veřejných prac.	0,5 %	5,- %	8,5 %	8,1 %	2,2 %
učitelů	0,4 %	18,9 %	5,4 %	7,1 %	1,9 %
úředníků (adm.)	8,1 %	13,9 %	1,8 %	4,4 %	6,9 %
pracovníků služeb	1,7 %	6,2 %	1,4 %	3,4 %	4,7 %
žen v domácnosti	-	-	0,4 %	1,- %	8,2 %
důchodců	0,5 %	0,4 %	5,7 %	14,2 %	53,7 %
ostatních	2,-%	30,3 % ^{x/}	1,1 %	4,4 %	4,9 %

x/ Hlavně příslušníků ozbrojených sil z povolání, lékařů aj.

Více než čtvrtina nových členů jen zčásti ovlivnila celkové složení výborů základních organizací. Ve srovnání se složením členů v minulém roce jde zejména o následující změny:

Samotný počet nových členů výborů je o 2 % vyšší, a to zejména ve výborech uličních organizací (o 4,3 %) a ve výborech ostatních závodních organizací (o 3,3 %). Mírně opět klesl počet žen (- 0,2 %, na Slovensku + 0,1 %), a to hlavně v uličních organizacích.

V sociálním složení pokračovala tendence snižování počtu dělníků (o 1,2 %), vyšší počet členů z řad ITHP (+ 1,4 %), v ostatních skupinách ke změnám prakticky nedošlo. Výjimku tvoří uliční organizace, kde se téměř o 6 % snížil počet důchodců v důsledku posílení komunistů ze závodních organizací. Pokračoval růst členů výborů s vyšším vzděláním než základním (+ 3,1 %, za poslední dva roky + 7,1 %). Ve výborech základních organizací v ozbrojených silách řízených ÚV KSČ je 16,9 % členů s vysokoškolským vzděláním a 44 % se středoškolským.

Délka členství ve straně ukazuje stále rostoucí podíl členů, kteří vstoupili do strany v období od roku 1949. V tomto roce poprvé již tvoří většinu - 54,4 % z celkového počtu členů výborů. Ve výborech závodních organizací ve výrobě tvoří pak tyto členové 57 %, ve výborech ostatních závodních organizací 53,2 %, ve výborech organizací v JZD 53,6 %, ve výborech vesnických organizací 43,8 % a v uličních organizacích 20,5 %.

Věkové složení nelze v tomto roce zcela přesně srovnat s minulým rokem, neboť ve statistických výkazech byla provedena úprava ve věkových kategoriích. Přesto však lze konstatovat jednak to, že ve výborech nevzrostl počet členů starších 60 let (hlavně odraz kádrové pomoci uličním organizacím) a že dále trvá nedostatek mladých členů ve výborech, což dokazují následující fakta:

	počet výborů	v těchto výborech je z celkového počtu členů ve věku	
		18 - 25 let	18 - 30 let
závodní org. ve výrobě a dopravě	17 795	4 150	16 205
ostatní závodní	14 504	3 222	10 151
v JZD	2 857	628	1 989
vesnických	6 646	977	3 613
uličních	2 758	151	610
c e l k e m	44 560	9 128	32 568

Z těchto údajů vyplývá, že téměř v 80 % výborů závodních organizací není ani jeden člen ve věku do 25 let a ve 27 % výborů není ani jeden člen ve věku do 30 let. Tato nepříznivá stránka složení výborů ukazuje, že se dosud nepodařilo překonat sektářský poměr některých základních organizací k mladým lidem, odstranit určitou nedůvěru v jejich schopnosti pracovat ve stranických funkcích. Ztěžuje se uplatňování vlivu strany na mládež. Mládeži se tato skutečnost musí nutně jevit jako určitý konzervativní prvek. Tento stav je v rozporu se skutečností, že strana každým rokem přijímá desetitisíce nových mladých členů. Svědčí také o tom, že se po kádrové stránce

projevuje malá smělost při vyzdvihování mladých členů strany do funkcí i to, že organizace strany nevytvářejí dostatečné podmínky pro podnícení zájmu mladých lidí o veřejně politickou činnost.

Počet registrovaných funkcionářů se zvýšil ve vesnických organizacích ze 41,8 % na 43 % a snížil v organizacích v JZD ze 13,1 % na 12,1 %. V uličních organizacích činí počet členů výborů ze závodních organizací 20,8 %. Vysoký počet registrovaných funkcionářů ve vesnických organizacích není jen výrazem aktivity značné části členů závodních organizací v místě svého bydliště, ale také zrcadlem často slabé členské základny na vesnici, hlavně v řadách členů JZD.

x

Celozávodních konferencí se konalo v tomto roce 44, z toho 17 ve Východoslovenském a 14 v Západočeském kraji. 25 těchto konferencí bylo na státních statcích. Místní konference se v letošním roce nekonaly.

II. Předsedové základních organizací

Ustavujícími schůzemi nově zvolených výborů ZO KSČ bylo zvoleno 44 560 předsedů základních organizací (včetně 651 důvěrníků). V počtu předsedů nejsou započtení předsedové organizací v zahraničí, jinak se počet předsedů prakticky shoduje s počtem základních organizací vykázaných k 1.4.1967 (44 766). Počet důvěrníků doznal další pokles (v roce 1965 1218, v roce 1966 1059), což souvisí jednak se snížením počtu organizací s velmi malým počtem členů, ale ještě více se skutečností, že se tento způsob řízení základních organizací používá jen ve výjimečných případech. Dokazuje to i srovnání počtu 651 důvěrníků s počtem téměř 8000 základních organizací s počtem do 10 členů, kde lze podle stanov, se souhlasem okresních výborů, volit důvěrníka.

x

Z celkového počtu 44 560 předsedů základních organizací je:

znovu zvolených	75,7 %	nově zvoleno	24,3 %
mužů	91,6 %	žen	8,4 %

Věkové složení

do 25 let	1,-%
do 30 let	6,5 %
do 40 let	33,9 %
do 50 let	34,7 %
do 60 let	19,1 %
starší 60 let	4,8 %

Vzdělání

na Slovensku

základní	51,4 %	47,8 %
nižší střední	12,8 %	12,6 %
středoškolské	25,1 %	27,6 %
vysokoškolské	10,7 %	12,- %

x

Délka členství ve straně

z let 1921-1944	1,1 %	na Slovensku	1,5 %
1945-1947	32,9 %		17,5 %
1948	20,- %		17,7 %
1949-1957	23,5 %		35,7 %
1958-1966	22,5 %		27,6 %

x /

Sociální složení

dělníků	24,1 %
inženýrsko-tech.a hospod.prac.	29,4 % (z toho 6,3 % mistrů)
členů JZD	5,4 %
veřejných pracovníků	3,4 %
učitelů a profesorů	15,9 %
úředníků	6,9 %
pracovníků služeb	3,1 %
důchodců	5,2 %

ostatních

12,6 % (hlavně příslušníci ozbrojených sil z povolání)

Podle jednotlivých typů základních organizací je sociální složení předsedů následující:

	ZO ve výro- bě a dopravě	ZO ostatní	v JZD	ves. org.	uliční org.
dělníci	42,6 %	6,-%	9,7 %	27,- %	8,5 %
ITHP	46,6 %	17,-%	7,9 %	24,9 %	16,2 %
členové JZD	-	-	59,3 %	10,3 %	0,1 %
učitelé	0,4 %	25,2 %	4,9 %	7,5 %	2,- %
úředníci admin.	5,9 %	10,-%	2,7 %	4,4 %	8,- %
veř.pracov.	0,4 %	5,4 %	6,9 %	5,2 %	4,3 %
prac. služeb	1,5 %	4,9 %	1,3 %	3,2 %	3,8 %
důchodci	0,5 %	0,3 %	5,7 %	11,4 %	46,5 %
ostatní	2,1	31,2 % x/	1,6 %	6,1 %	10,6 % (z nich 2,1 % žen v dom.)

x/ Hlavně příslušníci ozbrojených sil z povolání, dále umělci a kulturní pracovníci, lékaři a jiní.

Při srovnání těchto údajů se složením předsedů v minulém roce, případně za delší období, lze konstatovat zejména následující skutečnosti:

Počet nových předsedů je přibližně stejný jako v minulém roce (o 0,5 % méně změn), počet žen ve funkci předsedkyň se opět mírně snížil (o 0,4 %). Pokračovala tendence snižování počtu předsedů z řad dělníků (-1,2 %, za poslední 2 roky - 3,5 %) a tvoří nyní necelou čtvrtinu všech předsedů. Pokračoval růst předsedů z řad ITHP (+ 1,6 %, za poslední 2 roky + 4,7 %), kteří v počtu předsedů již tvoří výrazně nejpočetnější jejich část. Je tomu tak nejen v celkovém složení předsedů, ale i v samotných závodních organizacích ve výrobě a dopravě.

Vývoj ve složení předsedů ZO KSČ ukazuje, že zvýšená péče o přípravu zejména předsedů - dělníků formou zvláštních kursů, školení, která byla v loňském roce nastoupena, se v praxi zatím neprojevuje. Zřejmě je otázka přípravy budoucích předsedů dlouhodobý úkol, vyžadující cílevědomé a soustavné péče, zaměřené nejen na dosavadní předsedy, ale též na další zejména mladší členy výborů, kteří mají již určité zkušenosti z práce ve straně, ROH, ČSM, NV apod.

Jako další faktor působí, pokud jde o výběr předsedů z řad dělníků, stále ještě převážné zaměření práce ZO na ekonomické otázky. Dosud se také neřešila otázka alespoň částečného uvolňování těchto soudruhů z povinností ve výrobě bez újmy na výdělku.

V sociálním složení předsedů uličních organizací se zjevně projevuje realizace zvýšené kádrové pomoci těmto organizacím. Potvrzuje to fakt, že počet předsedů uličních organizací z řad důchodců se snížil z 54,6 % na 46,5 %, zatímco se úměrně zvýšil počet předsedů zčásti z řad dělníků a hlavně z řad ITHP, úředníků a veřejných pracovníků.

V souvislosti se změnami v sociálním složení dále výrazněji klesá počet předsedů, kteří mají jen základní vzdělání (o 3,4 %, za poslední 2 roky o 9 %) a vzrůstá počet předsedů se středoškolským vzděláním (+3 %, za 2 roky 5,8 %), počet vysokoškolsky vzdělaných předsedů se zvýšil o 1,1 %, za poslední 2 roky o 2,9 %.

Délka členství ve straně u předsedů je přibližně shodná s celkovým složením členů strany - např. členů z let 1945 až 1947 je ve straně 34,9 % a předsedů z téhož období 32,9 %. Členů strany z roku 1948 je 19,2 % a předsedů 20 %.

Věkové složení nelze v tomto roce zcela přesně porovnat s roky minulými vzhledem k tomu, že byla upravena statistika věkových skupin. Lze však konstatovat, že klesá počet předsedů starších 60 let (hlavně vlivem změn v uličních organizacích). Rozhodující část tvoří předsedové ve věku od 30 do 50 let - 68,6 % (na Slovensku 74,4 %), dále od 50-60 let - 19,1 % (na Slovensku 13,6 %).

I/8 Složení výborů a předsedů základních organizací KSČ v roce 1969

Z podkladů pro jednání sekretariátu ÚV KSČ 16.7.1969 k bodu 16 – *Komplexní hodnocení výročních členských schůzí KSČ 1969. Příloha IV/f Členská základna a složení výborů základních organizací* (předložil J. Kempný).

V originále 13 stran. – SÚA-AÚV, f. 02/4, sv. 35, a.j. 58/16.
Zmenšeno.

Členská základna a složení výborů základních organizací

Úvodní část

Výroční členské schůze základních stranických organizací se měly podle usnesení předsednictva ÚV KSČ konat v období od 15. ledna do 31. března 1969. V tomto časově delším období, než bylo dřívější zvyklostí, mělo být uskutečněno podle stavu základních organizací k 1. 1. 1969 celkem 44 492 schůzí. Experimentující základní organizace strany nemusely sice konat volby nového výboru, hlášení o složení dosavadního výboru však předložit měly.

Ve vyhodnocení KV KSČ o složení nových výborů ZO KSČ byly však zaznamenány údaje pouze ze 42 863 organizací. Protože úbytků základních organizací za I. čtvrtletí 1969 bylo oznámeno pouze 313, není v údajích o složení výborů ZO podchyceno asi 1300 organizací, což představuje cca 3 % jejich celkového počtu. Z části jde o pokles stranické disciplíny, což je rovněž varovný ukazatel, a pak skutečně ještě v době vypracování zprávy existovaly ojediněle organizace, kde nedošlo z různých důvodů k volbám nových výborů.

Mimo to v některých případech i po výročních členských schůzích dochází ke změnám funkcionářů ve výborech ZO KSČ, které rovněž nejsou statisticky podchyceny.

Na použitelnost ukazatelů o složení členů výborů mají uvedené okolnosti zcela zanedbatelný vliv.

1. Porovnání struktur členů strany a nových výborů základních organizací

Z celkového počtu 1 671 637 členů strany bylo zvoleno 261 020 členů výborů základních organizací, tj. 15,8 % všech členů. Na 1 člena základního aktivu připadá tedy v průměru cca 6 členů strany. Další srovnávací údaje uvádíme /v %/ v následující tabulce:

Ukazatel:	Členů strany:	Členů výborů:	Odhylka:
Mužů	72,2	83,6	+ 11,4
Žen	27,8	16,4	- 11,4
Věk: 18-30 let	14,7	12,6	- 2,1
31-40 let	22,4	30,3	+ 7,9
41-50 let	24,4	33,7	+ 9,3
51-60 let	19,1	16,0	- 3,1
60 a více let	19,4	7,4	- 12,0
Vzdělání:			
základní	65,7	47,2	- 18,5
nižší střední	10,4	15,5	+ 5,1
středoškolské	16,4	26,1	+ 9,7
vysokoškolské	7,5	11,2	+ 3,7
Nynější zaměstnání:			
dělník	29,3	25,7	- 3,6
člen JZD	5,0	6,6	+ 1,6
ITHP	18,3	26,1	+ 7,8
úředník /admin./	6,7	8,6	+ 1,9
veřejný pracovník	1,4	3,0	+ 1,6
věd., uměl., kult. pra- covník, lékař	1,4	1,1	- 0,3
učitel, profesor	4,0	7,4	+ 3,4
pracovník služeb	3,6	3,3	- 0,3
důchodce	20,0	8,5	- 11,5
ostatní	10,3	9,7	- 0,6
Člen strany od:			
1921-44	0,8	0,9	+ 0,1
1945-47	32,2	25,5	- 6,7
1948	18,6	16,8	- 1,8
1949-57	14,5	19,2	+ 4,7
1958-67	31,7	36,9	+ 5,2
1968	2,2	0,7	- 1,5

Uvedený přehled nemůže být chápán jako mechanický návod pro stanovení poměrného klíče zastoupení jednotlivých skupin, ale jako orientační pomůcka pro určení strukturálních vlivů uvnitř základního funkcionářského aktivu, bezprostředně působících na členskou masu.

Z porovnání je zřejmé nízké zastoupení vlivu žen, dělníků, mládeže a členů strany od r. 1945-47 ve výborech základních organizací. Vysoký vliv podle vzdělanostní úrovně členů výborů má inteligence, muži, věkové ročníky od 30 do 50 let a členové strany

se vstupem do strany v letech 1949-67. Zastoupení předúnorových členů strany činí ve výborech 26 % a v členské základně 33 %.

2. Tendence změn ve vývoji členské základny

Vymezení vlivu současné vnitropolitické situace, či dlouhodobě působících trendů na změny ve vývoji struktury členské základny nelze stanovit bez znalostí jejího retrospektivního vývoje.

Nejzávažnějším jevem ze změn ve struktuře členské základny je úbytek 19 340 členů v r. 1968, realizovaný z 82,2 % v II. pololetí, zejména koncem roku. Je to největší roční úbytek za posledních 15 let a jeho trend pokračuje i v roce 1969. Od počátku roku do konce května 1969 předložily základní organizace strany příslušným okresním výborům po projednání na členských schůzích celkem 20 270 návrhů na zrušení členství, z nichž přibližně jednu polovinu tvoří dělníci. Přijímání nových členů je minimální /v roce 1968 nepřijalo 60 % organizací ani jednoho nového člena/ a v posledním období bylo přijato méně než 1000 členů měsíčně, což je méně než přirozený úbytek členů úmrtím. Bilance úbytku členů ze strany za I. čtvrtletí 1969 je vyšší než za celý rok 1968 a činí 21 050 členů. Od ledna 1968 do konce čtvrtletí 1969 představuje úbytek 40 390 členů, tj. -2,4 % ze stavu k 1. 1. 1968. Na II. pololetí 1968 spolu s I. čtvrtletím 1969 dohromady připadá 36 978 členů, což činí 91,6 % úbytku od počátku roku 1968.

Uváděné důvody rušení členství nejsou vždy přesně vystiženy a mnohdy je důvodů více. Podle neúplných údajů jde o tyto hlavní příčiny:

Hlavní příčiny rušení členství, uváděné v I. čtvrtletí 1969 /v %/

Neplnění stranických povinností, neplacení příspěvků	42,6
Nesouhlas s politikou strany, protistranické názory	15,1
Stáří, nemoc	10,2

Na vlastní žádost	6,4
Nesouhlas s postupem KSSS	6,1
Nesouhlas s politikou před lednem	2,3
Nedůvěra v KSČ	2,0
Nesouhlas s deformacemi v padesátých letech	1,6
Nezákonný odchod do zahraničí	2,9
Ostatní	10,8

Zvýšený odchod členů ze strany je nejvýraznějším jevem reagence na současnou vnitropolitickou situaci, který se odráží ve struktuře členské základny a nemá obdoby v celém poválečném vývoji vnitřního života strany. Největší vlna odchodů v letech 1949-57, kdy ze strany odešlo asi kolem 1 000 000 členů, nejde s touto situací porovnávat, neboť charakter těchto odchodů je zcela odlišné kvality.

Další tendence patří do kategorie dlouhodobě působících přeměn ve složení členské základny. Z nich nejvýraznější je soustavná, dlouhodobá přeměna sociální struktury strany a jako rub a líc též mince přeměna kvalifikační struktury.

Sociální složení

Předním problémem je soustavný úbytek dělníků a rolníků ve straně. Již v letech 1949-57 největší procento odcházejících tvořili dělníci a rolníci. V letech 1958-63 byla prováděna cílevědomá regulace členské základny tak, že mělo být přijímáno 60 % dělníků, 20 % rolníků a 20 % ostatních. Regulační záměry se dařily uvádět ve skutečnost pouze u skupiny dělníků v roce 1961-67. Přesto, že bylo přijímáno 60 % dělníků, počet dělníků ve straně trvale klesal.

U rolníků pokračoval pomalý, ale soustavný trend úbytku. Za posledních 6 let se snížil počet dělníků téměř o 98 000, tj. z podílu 35,8 % na 29,4 %. V tomto období klesl počet členů JZD ze 105 520 na 84 718, tj. z 6,3 % na 5 % podílu všech členů.

K objasnění dělnického charakteru strany slouží tyto údaje: Aktivní dělníci a dělníci-důchodci tvoří v současné době 44 % veškerého členstva strany a v závodních organizacích tvoří dělníci 40,5 % členstva těchto organizací.

Z ostatních tendencí v sociálně profesionálním složení strany uvádíme jen nejvýznamnější:

Dlouhodobý vzestupný trend podílu skupiny ITHP byl poprvé zastaven, došlo dokonce k mírnému poklesu. Je však pravděpodobné, že jde o administrativní změnu při zařazování profesí v kompenzaci s kategorií úředníků, jejichž přírůstek není adekvátním přílivu nových členů.

Snížil se počet studentů a je nejnižší od r. 1960. Zvýšená politická aktivita vysokoškolského studentstva nevyústila do zájmu studentů o přijetí do strany.

Stav žen v domácnosti se snížil a počet důchodců zvýšil. Tyto dvě kategorie spolu se studenty představují cca jednu čtvrtinu členstva strany stojícího mimo aktivní společenský pracovní proces. Trvale narůstá počet důchodců, každoročně v průměru o 1 %.

Věková struktura

Zvláštní charakter, nepříznivý pro život strany, má demografický věkový strom u členů strany. Ve věku přes 60 let je téměř 20 % členstva, zatímco ve věku do 30 let jen 14,7 %. U nejmladších členů strany, zahrnutých do skupiny do 40 let, lze pozorovat v uplynulých letech každoroční pokles cca o 1 %. U nejstarších členů strany nad 60 let a u největší skupiny 40-50letých probíhá právě opačný vývoj: každoroční nárůst téměř o 1 %. Skupina 51-60letých je přibližně stejná jako starších 60 let a tudíž nepříznivou věkovou skladbu ve straně nelze krátkodobě překonat.

<u>Věk</u>	<u>1967</u>	<u>1968</u>	<u>1969</u>
do 30 let	15,2	15,3	14,7
31 - 40 let	23,7	22,7	22,4
41 - 50 let	22,4	23,1	24,4
51 - 60 let	20,7	20,1	19,1
přes 60 let	18,0	18,8	19,4

Vzhledem k významu, že strana musí dlouhodobě počítat s nepříznivým vlivem věkové struktury, stárnutím strany, měla by být k tomuto problému vypracována samostatná studie, včetně projekce věkového vývoje členů strany do r. 1980 a použita jako součást podkladových materiálů k přípravě XIV. sjezdu KSČ.

Délka členství ve straně

Jestliže věková struktura členů strany ukazuje na nízký podíl mladé generace, pak posouzení velikostních skupin délky členství ve straně ukazuje, že nejpočetnější část členstva strany tvoří právě členové s nejkratší dobou členství, a sice 34 % členů vstoupivších do strany v roce 1958 a později.

<u>Vstup do strany</u>	<u>1966</u>	<u>1967</u>	<u>1968</u>	<u>1969</u>
1921-47	36,5	35,7	33,8	33,0
1948-57	34,5	33,9	33,5	33,1
1958 a výše	30,0	30,6	32,7	33,9

Uvedené uspořádání skupin ukazuje, že členové strany se vstupem v r. 1958 a později jsou jedinou perspektivní skupinou vykazující trvalý nárůst své váhy, která se stále bude zvětšovat. Opačně, předchozí dvě skupiny s členstvím do r. 1958 budou z hlediska své početnosti stále pozbývat na váze svého vlivu ve straně. Ke kritickému střihu nůžek, vedoucímu ke změně vah četnosti, došlo v průběhu roku 1968. Jde tedy o nový, významný jev v životě strany.

Z dalších tendencí ve vztahu k jiným strukturám uvádíme: Pokračuje kladný vývoj trvalého, i když mírného /o 0,1 % ročně/ zvyšování podílu žen. Jejich zastoupení je však vzhledem k obyvatelstvu stále nízké a intenzita přírůstků by měla být vyšší.

Národnostní složení rovněž vykazuje soustavně zdravou tendenci v růstu podílu slovenské a maďarské národnosti, ale i tato tendence by měla mít ještě progresivnější růst.

3. Územní diferenciacie tendenci ve složení členské základny

Všechny uvedené tendence platí pro stranu jako celek a vycházejí z celostátních údajů. Ve skutečnosti je složení strany v ČSR a SSR zcela odlišné, jiné. Specifičnost je dána rozdílným vývojem historickým, ekonomickým i populačním.

Rozpracování správných metod stranické práce musí k těmto okolnostem přihlížet a odděleně posoudit realizaci centrálního záměru podle podmínek obou republik.

Základní rozdíly mezi skladbou členské základny v ČSR a SSR spočívají zejména:

Na 1000 obyvatel nad 18 let připadá v SSR 107 a v ČSR 180 členů strany. Odlišná je věková skladba členů strany. Příznivější složení vykazuje SSR, kde téměř polovina všech členů je ve věku do 40 let, zatímco v ČSR jen třetina. Počet členů nad 60 let činí v SSR 10 % a v ČSR 22,6 %. Mluvíme-li celostátně o procesu stárnutí strany, platí to jen pro ČSR, a to ještě v krizovější podobě. Dáváme-li směrnicí o potřebě vyššího zastoupení žen, platí to především pro SSR, kde podíl žen činí jen 13,9 % a v ČSR 32,2 %.

Vzdělanostní úroveň členů strany na Slovensku je vyšší než v ČSR. Podíl členů se středoškolským a vysokoškolským vzděláním činí 30 % oproti 21,9 % v ČSR.

Socioprofesionální struktura je rovněž odlišná. V důsledku různé věkové struktury činí počet důchodců v SSR 10,2 % a v ČSR 23,3 %. Podíl žen v domácnosti představuje v SSR 1,5 % a v ČSR 4,5 %. Poměrně nejtěsnější příbuznost je u kategorie dělníků v průmyslu, jejichž podíl činí v ČSR 26,8 %, v SSR 27,6 %. Zemědělských dělníků a členů JZD je v SSR 12,3 %, v ČSR 7,2 %. Rovněž zastoupení všech kategorií inteligence je na Slovensku vyšší než v ČSR a jde na úkor důchodců a žen v domácnosti.

V SSR je tedy příznivější skladba než v ČSR, a to v důsledku lepšího zastoupení ekonomicko-aktivní části členů strany. Vykazuje vyšší podíl aktivních dělníků, zemědělců i inteligence a nižší podíl důchodců a žen v domácnosti.

Délka členství je takéž ve struktuře zcela jiná:

Vstup do strany	ČSR	SSR
do r. 1947	37,5	17,0
1948 - 1957	31,8	38,3
1958 a později	30,7	43,7

Na první pohled je patrna zcela odlišná skladba členů podle jejich délky členství v obou republikách. Členové s kratším členstvím ve straně mají výraznější zastoupení v SSR a jejich difference od ostatních skupin bude rychle narůstat, zatímco v ČSR při převládajícím zastoupení členů s delší dobou ve straně dochází zatím k postupnému procesu vzájemného vyrovnání vah jednotlivých skupin mezi sebou.

Při posuzování odlišných tendencí ve struktuře členské základny v ČSR a SSR je nutné mít na zřeteli význam vah, daný početností strany na území obou republik. Členů strany je k 1.1.1969 v ČSR 1 290 234 a v SSR 311 656. Tedy v průměru 4 : 1. Celostátní struktura je tudíž ovlivňována českou strukturou více než slovenskou.

Porovnání struktur strany v obou republikách není úplné. Chybí například posouzení struktur jen ekonomicky činných členů strany, odvětvová hlediska, typy organizací atd. Rovněž není posouzen soubor členské základny HPS ČSLA.

Z uvedeného výčtu příkladů vyplývá, že u všech ukazatelů struktury jsou diametrální rozdíly; prakticky neexistuje ani jedno shodné hledisko. Zjištěné rozdíly mají ustálený vývoj a jejich sbližování nelze krátkodobě dosáhnout. S touto situací musí strana při svých záměrech dlouhodobě počítat.

4. Složení výborů a předsedů základních organizací

Do celkového počtu 42 260 výborů ZO bylo zvoleno 261 020 členů, tj. 15,8 % z celkového počtu členstva strany; z nich připadá na:

výbory ZO v českých zemích	188 515	-	72,2 %
výbory ZO na Slovensku	60 711	-	23,3 %
výbory ZO v ozbrojených silách řízených ÚV KSČ	11 794	-	4,5 %

Z celkového počtu členů výborů připadá na jednotlivé typy:

výbory ZO ve výrobě a dopravě	41,5 %
výbory ZO ostatních - v nevýrobní sféře	27,0 %
výbory stran.organizací v JZD	6,1 %
výbory vesnických organizací	16,2 %
výbory uličních organizací	9,2 %

Složení členů výborů v roce 1969

Ukazatel	ČSR	SSR	Ozbroj.slož- ky řízené ÚV KSČ	KSČ celkem	/v r.1968/
Nově zvoleno členů	28,1	28,5	43,8	28,9	22,3
Žen	19,2	9,9	4,2	16,4	16,7
Věk do 25 let	3,-	2,4	11,-	3,3	3,2
do 30 "	8,9	10,4	10,3	9,3	8,7
do 40 "	27,8	35,7	42,6	30,3	30,4
do 50 "	33,2	35,6	32,2	33,7	32,8
do 60 "	17,9	12,5	3,9	16,-	17,8
nad 60 "	9,2	3,4	-	7,4	7,1
Vzdělání					
základní	50,9	40,3	23,8	47,2	50,1
nižší střední	15,5	16,4	10,6	15,5	15,8
středoškolské	23,5	30,5	46,1	26,1	24,3
vysokoškolské	10,1	12,8	19,5	11,2	9,8
Současné zaměstnání					
dělníků	27,-	24,8	10,3	25,7	26,9
členů JZD	5,9	10,2	0,4	6,6	6,7
ITHP	27,2	27,4	4,2	26,1	25,2
veřejných pracovníků	2,7	4,6	-	3,-	3,4
věd., uměl., kult."	1,1	1,-	0,3	1,1	0,9
učitelů a profesorů	7,1	9,5	0,4	7,4	7,1

úředníků	8,8	9,1	2,8	8,6	9,-
pracov. služeb	3,5	3,4	0,2	3,3	3,3
žen v domácnosti	1,-	0,4	-	0,8	0,8
důchodců	10,4	3,9	-	8,5	7,8
ostatních	5,3	5,7	81,4 x/	8,9	8,9

x/ = hlavně příslušníci ozbrojených složek z povolání

Porovnání s údaji minulého roku ukazuje změny zejména ve zvýšeném počtu nových členů výborů /o 6,6 %/, dále vzestup členů výborů s vyšším vzděláním /o 2,9 %/, zvýšení počtu členů, kteří jsou ve straně z období let 1958 až 1968 /o 3,7 % /.

Pokles počtu členů výborů z řad dělníků pokračoval pouze v českých zemích /ze 28,6 % na 27 %/, zatímco na Slovensku došlo ke zvýšení o 0,4 %.

Rozdílnost stranické struktury mezi českými zeměmi a Slovenskem se odráží i ve složení výborů, a to zejména ve věkové skladbě a podle délky členství ve straně.

Odlišné je i složení výborů ZO podle oblasti jejich působnosti:

V oblasti výroby a dopravy charakterizuje složení výborů zejména procento dělníků-43,7 % / v r.1968 45,7 %/ a ITHP 43,1 % /40,5 %/. Procento členů těchto výborů, kteří mají jen základní vzdělání, se opět snížilo z 55,1 % na 51,6 %. Oblast ostatních závodních organizací zahrnuje nevýrobní sféru, hlavně školství, zdravotnictví, ozbrojené složky, služby apod., což se promítá i do sociálního složení těchto výborů. Příslušníci ozbrojených složek z povolání tvoří v těchto výborech 20,9 %, učitelé 19,8 %, úředníci 13,6 %, ITHP ve státních orgánech 10,5 % atd.; 76 % členů těchto výborů má vyšší než základní vzdělání. - téměř čtvrtinu členů těchto výborů tvoří ženy.

Výbory stranických organizací v JZD tvoří téměř ze dvou třetin členové JZD - 63,8 %, dělníci 8,7 %, veřejní pracovníci 7,2 %, důchodci 6,3 % atd. Počet registrovaných členů ze závodních organizací tvoří 10,5 %, tj. prakticky stejné jako v minulém roce. Noví členové výborů organizací v JZD tvoří 18,8 % /v r.1968 15,6 %/.

Výbory vesnických organizací - více než 1/3 tvoří registrovaní členové /34,5 %/, což se odráží také v sociálním složení, ve kterém 25,6 % tvoří dělníci, 16,5 % členové JZD, 16,3 % ITHP, 14,8 % důchodci, 7,8 % učitelé, 7 % veřejní pracovníci atd. Počet nově zvolených činí 22 % /v r.1968 17,3 %/.

Výbory uličních organizací charakterizuje hlavně počet důchodců- 58 % /v r.1968 41,3 %/, což souvisí zřejmě s tím, že se výrazněji snížil počet funkcionářů ze závodních organizací, který v posledních letech se zvyšoval. Ženy tvoří 28 % členů výborů uličních organizací a noví členové téměř jednu čtvrtinu.

Z celkového počtu členů výborů ZO je pouze u 6,3 % vykázáno stranické internátní školení, z čehož školení některých funkcionářů z dřívějších let je již obsahově překonané. Uvážíme-li dále nízký počet mladších členů výborů ZO, kteří jsou většinou lépe připraveni na současnou problematiku dalšího rozvoje socialistické společnosti, dojdeme nutně k závěru, že politicko-odborná příprava tohoto základního stranického aktivu bude pro stranické orgány, hlavně pro CV, velmi náročným politickým úkolem.

Podobné tendence jako v celkovém složení výborů se projevují i u předsedů základních organizací.

Složení předsedů základních organizací v roce 1969

Ukazatel	ČSR	SSR	Ozbroj.složky řízené ÚV KSČ	KSČ celkem	/v r.1968/
Počet předsedů ZO	30 009	10 588	2266	42 863	44 123
Žen	9,8 %	4,6 %	1,3 %	8,1 %	8,6 %
Věk: do 25 let	1,2	0,9	2,5	1,2	1,-
26 - 30 let	6,8	8,4	7,9	7,3	6,7
31 - 40 let	29,9	37,1	50,8	32,8	32,5
41 - 50 let	36,9	38,-	35,-	37,1	36,6
51 - 60 let	18,7	12,9	3,8	16,4	18,5
nad 60 let	6,5	2,7	-	5,2	4,7
Vzdělání:					
základní	44,4	35,9	19,5	41,-	44,3
nižší střed.	16,1	16,1	10,-	15,7	16,3
středoškol.	25,8	32,5	49,2	28,7	27,-
vysokoškol.	13,7	15,5	21,3	14,6	12,4
Délka členství od r.					
1921 - 1944	1,1	1,3	0,1	1,1 +0,3	1,1 +
1945 - 1947	32,6	14,4	26,-	27,7 -4,5	31,-
1948	19,-	15,8	16,6	18,1 -0,5	19,6
1949 - 1957	18,6	33,5	32,8	23,- +8,5	23,2
1958 - 1967	28,6	34,9	24,4	30,- -1,7	25,1
1968	0,1	0,1	0,1	0,1 -2,1	-
Současné zaměstnání:					
dělníků	24,2	22,1	3,9	22,6	23,7
členů JZD	4,9	9,4	-	5,7	5,5
ITHP	32,8	31,6	2,6	31,-	30,1
veřej.prac.	2,9	3,7	-	3,-	3,3
věd.,uměl.,kult.	1,4	1,5	0,3	1,4	1,2
lékařů	1,-	1,2	0,1	1,-	0,9
učitelů	10,6	11,8	0,4	10,3	10,2
úředníků	6,2	7,4	1,2	6,3	7,1
pracov.služeb	3,1	3,-	0,1	2,9	2,9
důchodců	7,4	3,-	-	5,9	5,1
ostatních	5,5	5,3	9,14 x/	9,9	10,-

x/ hlavně příslušníci ozbrojených složek z povolání

V oblasti závodních organizací ve výrobě a dopravě tvoří předsedové z řad dělníků 39,9 % /v r.1968 41,4 %/ a z ITHP 49,9 % /v r.1968 47,2/. V českých zemích tvoří dělníci 41,2 % a předsedové z řad ITHP 49 %, zatímco na Slovensku dělníci předsedové 35,8 % a ITHP 52,8 %. Většina předsedů těchto organizací má již vyšší než

základní vzdělání /51,5 %/, u ostatních závodních organizací to činí více než 80 %, což je ovlivněno hlavně školskými organizacemi a organizacemi v ozbrojených složkách.

Složení předsedů organizací v JZD charakterizuje hlavně skutečnost, že 62,9 % z nich je členy JZD, z toho pak 22,2 % vedoucími pracovníky JZD a 40,7 % ostatních je členy JZD. Registrovaní předsešlové z řad závodních organizací tvoří 15,5 % předsedů těchto organizací, tj. stejně jako v minulém roce.

Složení předsedů vesnických organizací ovlivňuje zejména vysoký počet registrovaných předsedů 43,9 % /v roce 1968 48,6 %/; dělníci tvoří 25,5 % a ITHP 24 % předsedů vesnických organizací, dále členové JZD 13,4 %; stále stoupající procento důchodců - předsedů v sobě odráží tomu odpovídající vývoj struktury vesnických organizací /12,9 %/.

V uličních organizacích opět výrazněji stouplo procento předsedů - důchodců, tvoří již téměř 50 % /v roce 1968 44,5 %/ jejich celkového počtu.

Stranické internátní školení má pouze 13,5 % předsedů základních organizací, a to bez ohledu v které etapě - v kterém roce je absolvovali.

II/1 Složení celozávodních výborů KSČ v roce 1956

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ.
První přehled o složení celozávodních výborů KSČ v roce 1956 podle těchto
hledisek:

- věkové složení
- stranické školení
- délka členství v KSČ
- sociální složení podle nynějšího zaměstnání

V originále 4 listy. - SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1600.

Složení celozávodních výborů v r. 1956.

č.26.

26

/podle výročního statistického hlášení/

K r a j :	Počet		Z nich bylo v roce 1955 členů ČZV	%	V ě k o v é s l o ž e n í									
	celozávod- ních výbo- rů	členů celo- závodních výborů			do 26 let	%	do 35 let	%	do 45 let	%	do 60 let	%	přes 60 let	%
Praha	187	2053	968	47,2	81	3,9	604	29,4	661	32,2	669	32,6	38	1,9
Č.Budějovice	29	275	121	44,-	17	6,2	110	40,-	92	33,5	54	19,6	2	0,7
Plzeň	39	437	126	28,8	30	6,9	123	28,1	140	32,-	142	32,5	2	0,5
K.Vary	24	205	75	36,6	17	8,3	82	40,-	64	31,2	40	19,5	2	1,-
Ústí n.L.	40	435	207	47,6	20	4,6	145	33,3	153	35,2	106	24,4	11	2,5
Liberec	16	160	85	53,1	9	5,6	70	43,7	46	28,8	30	18,8	5	3,1
Hr.Králové	18	202	86	42,6	8	4,-	78	38,6	53	26,2	61	30,2	2	1,-
Pardubice	19	223	115	51,7	7	3,1	82	36,7	76	34,1	57	25,7	1	0,4
Jihlava	14	152	104	68,4	8	5,3	56	36,8	46	30,2	41	27,-	1	0,7
Brno	40	423	237	56,-	14	3,3	129	30,5	147	34,7	128	30,3	5	1,2
Olomouc	25	256	124	48,4	14	5,5	91	35,5	80	31,3	66	25,8	5	1,9
Gottwaldov	18	216	97	44,9	13	6,-	80	37,-	79	36,6	44	20,4	-	-
Ostrava	65	734	395	53,8	34	4,6	267	36,4	268	36,4	161	22,-	4	0,6
Celkem kraje české	534	5771	2740	47,5	272	4,7	1917	33,2	1905	33,-	1599	27,7	78	1,4
Bratislava	28	282	125	44,3	24	8,5	86	30,5	104	36,9	58	20,6	10	3,5
Nitra	16	170	31	18,2	10	5,9	57	33,5	60	35,3	43	25,3	-	-
B.Bystrica	15	134	62	46,3	8	6,-	61	45,5	40	29,8	25	18,7	-	-
Žilina	10	104	54	51,9	8	7,6	32	30,8	51	49,1	12	11,5	1	1,-
Košice	14	127	46	36,2	8	6,3	51	40,1	41	32,3	27	21,3	-	-
Prešov	2	20	10	50,-	2	10,-	10	50,-	5	25,-	2	10,-	1	5,-
Celkem kraje slovenské	85	837	328	39,2	60	7,2	297	35,5	301	36,-	167	19,9	12	1,4
Zvláštní složky	10	114	43	37,7	7	6,1	77	67,5	19	16,7	10	8,8	1	0,9
Celkem Č S R	629	6722	3111	46,3	339	5,-	2291	34,1	2225	33,1	1776	26,4	91	1,4

Složení celozávodních výborů v r. 1956

č.27.

27

K r a j :	Stranické internátní školení								Členství ve straně					
	do 1 mě- síce	%	do 3 mě- síců	%	do 6 mě- síců	%	delší 6 měsíců	%	před r. 1945	%	od r. 1945 do II.1948	%	po úno- ru 1948	%
Praha	666	32,4	189	9,2	71	3,5	29	1,4	52	2,5	1593	77,6	408	19,9
Č.Budějovice	68	24,7	25	9,1	24	8,7	2	0,7	8	2,9	154	56,-	113	41,1
Plzeň	106	24,3	17	3,9	19	4,3	5	1,1	1	0,2	318	72,8	118	27,-
K.Vary	41	20,-	25	12,2	18	8,8	3	1,5	3	1,5	142	69,2	60	29,3
Ústí n.Lab.	83	19,1	49	11,3	26	6,-	5	1,1	8	1,8	311	71,5	116	26,7
Liberec	52	32,5	24	15,-	5	3,1	1	0,6	5	3,1	118	73,6	37	23,1
Hr.Králové	52	25,7	10	5,-	14	6,9	8	4,-	6	3,-	141	69,8	55	27,2
Pardubice	50	22,4	10	4,5	28	12,6	10	4,5	2	0,9	180	80,7	41	18,4
Jihlava	34	22,4	25	16,4	12	7,9	-	-	4	2,6	110	72,4	38	25,-
Brno	101	23,9	24	5,7	21	5,-	7	1,7	9	2,1	297	70,2	117	27,7
Olomouc	61	23,8	16	6,3	16	6,3	2	0,8	5	2,-	158	61,7	93	36,3
Gottwaldov	63	29,2	29	13,4	11	5,1	3	1,4	4	1,9	162	75,-	50	23,1
Ostrava	238	32,4	75	10,2	50	6,8	15	2,-	11	1,5	511	69,6	212	28,9
Celkem kraje české	1615	28,-	518	9,-	315	5,5	90	1,6	118	2,-	4195	72,7	1458	25,3
Bratislava	56	19,9	22	7,8	20	7,1	21	7,4	12	4,2	148	52,5	122	43,3
Nitra	43	25,3	14	8,2	12	7,1	9	5,3	1	0,6	61	35,9	108	63,5
B.Bystrica	16	11,9	15	11,2	5	3,7	1	0,7	3	2,2	54	40,3	77	57,5
Žilina	19	18,3	12	11,5	8	7,7	5	4,8	1	1,-	65	62,5	38	36,5
Košice	22	17,3	12	9,4	8	6,3	4	3,1	10	7,9	48	37,8	69	54,3
Prešov	4	20,-	3	15,-	2	10,-	-	-	-	-	12	60,-	8	40,-
Celkem kraje slovenské	160	19,1	78	9,3	55	6,6	40	4,8	27	3,2	388	46,4	422	50,4
Zvláštní složky	18	15,8	9	7,9	10	8,8	3	2,6	3	2,6	94	82,5	17	14,9
Celkem Č S R	1793	26,7	605	9,-	380	5,7	133	2,-	148	2,2	4677	69,7	1897	28,1

Složení celozávodních výborů podle nynějšího zaměstnání v r. 1956

č.28.

28

K r a j :	Dělníci	%	Zeměděl- ští děl- níci	%	Inženýrsko-techničtí a hospodářští pracovníci				Politici a veřejní pracovníci	%	Vědečtí pracov- níci	%
					v závodech, v dopravě, v obchodech, v úřadech	%	na země- dělském úseku	%				
Praha	565	27,5	61	3,-	461	22,5	115	5,6	207	10,1	3	0,2
Č.Budějovice	72	26,2	40	14,5	66	24,-	17	6,2	20	7,3	-	-
Píseň	152	34,8	33	7,6	122	27,9	41	9,4	32	7,3	-	-
K.Vary	45	22,-	20	9,7	34	16,6	42	20,5	16	7,8	-	-
Ústí n.Lab.	164	37,7	20	4,6	112	25,8	28	6,4	49	11,3	-	-
Liberec	51	31,9	17	10,6	24	15,-	25	15,6	5	3,1	-	-
Hr.Králové	69	34,2	15	7,4	47	23,3	14	6,9	17	8,4	-	-
Pardubice	81	36,3	6	2,7	51	22,9	15	6,7	20	9,-	-	-
Jihlava	32	21,1	17	11,2	31	20,4	23	15,1	12	7,9	-	-
Brno	131	31,-	16	3,8	93	22,-	30	7,1	34	8,-	11	2,6
Olomouc	59	23,1	28	10,9	64	25,-	17	6,7	26	10,1	-	-
Gottwaldov	54	25,-	-	-	66	30,5	1	0,5	22	10,2	-	-
Ostrava	233	31,7	11	1,5	251	34,2	22	3,-	89	12,1	-	-
Celkem kraje české	1708	29,6	284	4,9	1422	24,6	390	6,8	549	9,5	14	0,2
Bratislava	33	11,7	51	18,1	35	12,4	21	7,4	38	13,5	-	-
Nitra	25	14,7	49	28,8	17	10,-	16	9,4	19	11,2	-	-
B.Bystrica	27	20,2	19	14,2	24	17,9	16	11,9	11	8,2	1	0,8
Žilina	33	31,7	2	1,9	31	29,8	5	4,8	10	9,6	-	-
Košice	26	20,5	19	15,-	23	18,-	8	6,3	4	3,1	-	-
Prešov	-	-	3	15,-	-	-	4	20,-	1	5,-	-	-
Celkem kraje slovenské	144	17,2	143	17,1	130	15,5	70	8,4	83	9,9	1	0,1
Zvláštní složky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem Č S R	1852	27,6	427	6,3	1552	23,1	460	6,8	632	9,4	15	0,2

Složení celozávodních výborů podle nynějšího zaměstnání v r. 1956

č.29..

29

K r a j :	Učitelé, profesoři a ředite- lé škol	%	Umělečtí pracovní- ci	%	Lékaři	%	Úředníci administra- tivní	%	Pracovní- ci posluž- ných pov- lání a zřiz- zení	%	Studen- ti	%	Ostat- ní	%
Praha	54	2,6	13	0,6	25	1,2	339	6,5	58	2,8	16	0,8	136	6,6
Č.Budějovice	-	-	-	-	-	-	30	10,9	2	0,7	-	-	28	10,2
Plzeň	1	0,2	-	-	-	-	20	4,6	3	0,7	-	-	33	7,5
K.Vary	-	-	-	-	-	-	17	8,3	-	-	-	-	31	15,1
Ústí n.Lab.	-	-	-	-	-	-	28	6,4	4	0,9	-	-	30	6,9
Liberec	-	-	-	-	-	-	12	5,5	2	1,3	-	-	24	15,-
Hr.Králové	-	-	-	-	-	-	22	10,9	3	1,5	-	-	15	7,4
Pardubice	-	-	-	-	-	-	23	10,3	3	1,3	-	-	24	10,8
Jihlava	1	0,6	-	-	-	-	19	12,5	2	1,3	-	-	15	9,9
Brno	13	3,1	8	1,9	1	0,2	47	11,1	4	0,9	-	-	35	8,3
Olomouc	-	-	-	-	-	-	37	14,4	-	-	-	-	25	9,8
Gottwaldov	1	0,5	-	-	-	-	26	12,-	5	2,3	-	-	41	19,-
Ostrava	7	1,-	-	-	-	-	84	11,4	-	-	7	1,-	30	4,1
Celkem kraje české	77	1,3	21	0,4	26	0,5	704	12,2	86	1,5	23	0,4	467	8,1
Bratislava	17	6,-	-	-	2	0,7	49	17,4	6	2,1	5	1,8	25	8,9
Nitra	1	0,6	-	-	-	-	21	12,4	5	2,9	-	-	17	10,-
B.Bystrica	3	2,2	1	0,8	-	-	14	10,4	2	1,5	2	1,5	14	10,4
Žilina	-	-	-	-	-	-	6	5,8	-	-	-	-	17	16,4
Košice	8	6,3	-	-	-	-	19	15,-	-	-	1	0,8	19	15,-
Prešov	-	-	-	-	-	-	1	5,-	-	-	-	-	11	55,-
Celkem kraje slovenské	29	3,5	1	0,1	2	0,2	110	13,1	13	1,6	8	1,-	103	12,3
Zvláštní složky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	114	100,-
Celkem Č S R	106	1,6	22	0,3	28	0,4	814	12,1	99	1,5	31	0,5	684	10,2

•

II/2 Složení celozávodních výborů KSČ v roce 1960

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ.
Přehled o složení celozávodních výborů KSČ po reorganizaci krajů v roce 1960
podle těchto hledisek:

- opakovaně a nově zvolení
- muži/ženy
- věkové složení
- délka členství v KSČ
- stranické školení
- sociální složení podle nynějšího zaměstnání
- sociální složení podle sektorů

V originále 6 listů. – SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1601/3.

Složení celozávodních výborů v r. 1960

č. 19

K r a j	Počet CZV	Počet členů CZV	Z nich bylo ve funkci				Muži	%	Ženy	%
			v roce 1959	%	nově zvolených	%				
Praha MěstV	111	1 343	833	62,-	510	38,-	1 147	85,4	196	14,6
Praha KV	113	1 381	806	58,4	575	41,6	1 247	90,3	134	9,7
Č. Budějovice	38	426	253	59,4	173	40,6	382	89,7	44	10,3
Plzeň	67	764	466	61,-	298	39,-	723	94,6	41	5,4
Ústí nad Labem	91	1 068	556	52,1	512	47,9	965	90,4	103	9,6
Hradec Králové	51	648	349	53,9	299	46,1	546	84,3	102	15,7
Brno	106	1 329	739	55,6	590	44,4	1 187	89,3	142	10,7
Ostrava	131	1 611	901	55,9	710	44,1	1 495	92,8	116	7,2
Celkem české kraje	708	8 570	4 903	57,2	3 667	42,8	7 692	89,8	878	10,2
Bratislava	59	582	356	61,2	226	38,8	551	94,7	31	5,3
B. Bystrica	43	486	300	61,7	186	38,3	462	95,1	24	4,9
Košice	30	323	198	61,3	125	38,7	311	96,3	12	3,7
Celkem Slovensku	132	1 391	854	61,4	537	38,6	1 324	95,2	67	4,8
Útvarové organizace řízené ÚV KSČ	14 *	176	118	67,-	58	33,-	172	97,7	4	2,3
Celkem ČSR	854	10 137	5 875	58,-	4 262	42,-	9 188	90,6	949	9,4

(v r. 1958)

57,2

42,8

92,-

8,-

Složení celozávodních výborů

č. 20

K r a j	V ě k o v é s l o ž e n í									
	do 26 let	%	do 35 let	%	do 45 let	%	do 60 let	%	přes 60 let	%
Praha MěstV	19	1,4	281	20,9	514	38,3	521	38,8	8	0,6
Praha KV	34	2,4	360	26,1	504	36,5	472	34,2	11	0,8
Č. Budějovice	20	4,7	120	28,2	175	41,1	107	25,1	4	0,9
Plzeň	11	1,4	201	26,3	308	40,3	241	31,6	3	0,4
Ústí nad Labem	21	2,-	280	26,2	464	43,4	298	27,9	5	0,5
Hradec Králové	25	3,9	214	33,-	227	35,-	178	27,5	4	0,6
Brno	33	2,5	355	26,7	535	40,3	400	30,1	6	0,4
Ostrava	63	3,9	474	29,4	631	39,2	439	27,3	4	0,2
Celkem české kraje	226	2,6	2 285	26,7	3 358	39,2	2 656	31,-	45	0,5
Bratislava	29	5,-	199	34,1	249	42,8	103	17,7	2	0,4
B. Bystrica	24	4,9	158	32,5	177	36,5	122	25,1	5	1,-
Košice	16	5,-	131	40,6	119	36,8	55	17,-	2	0,6
Celkem Slovensko	69	5,-	488	35,1	545	39,2	280	20,1	9	0,6
Útvarové organizace řízené ÚV KSČ	-	-	75	42,6	86	48,9	15	8,5	-	-
Celkem ČSR	295	2,9	2 848	28,1	3 989	39,4	2 951	29,1	54	0,5
(v r. 1959)		2,9		29,6		37,6		28,8		1,1

Složení celozávodních výborů

č. 21

K r a j	Před r.1945	%	Členství v KSČ						Stranické internátní školení			
			delší než 10 let	%	od 5-10 let	%	kratší než 5 let	%	do 1 měs.	%	delší než 1 měsíc	%
Praha MěstV	55	4,1	1 139	84,8	102	7,6	47	3,5	269	20,-	226	16,8
Praha KV	20	1,4	1 089	78,9	183	13,3	89	6,4	251	18,2	184	13,3
Č. Budějovice	2	0,5	305	71,6	69	16,2	50	11,7	72	16,9	75	17,6
Plzeň	3	0,4	597	78,1	112	14,7	52	6,8	133	17,4	87	11,4
Ústí nad Labem	20	1,9	837	78,3	130	12,2	81	7,6	191	17,9	187	17,5
Hradec Králové	6	0,9	479	73,9	98	15,2	65	10,-	93	14,4	121	18,7
Brno	34	2,6	1 070	80,5	149	11,2	76	5,7	180	13,5	213	16,-
Ostrava	15	0,9	1 262	78,3	199	12,4	135	8,4	221	13,7	293	18,2
Celkem české kraj	155	1,8	6 778	79,1	1 042	12,2	595	6,9	1 410	16,5	1 386	16,2
Bratislava	18	3,1	260	44,7	170	29,2	134	23,-	47	8,1	67	11,5
B. Bystrica	23	4,7	277	57,-	136	28,-	50	10,3	42	8,6	101	20,8
Košice	10	3,1	163	50,5	97	30,-	53	16,4	14	4,3	47	14,6
Celkem Slovensko	51	3,7	700	50,3	403	29,-	237	17,-	103	7,4	215	15,5
Útvarové organi- zace řízené ÚV KSČ	4	2,3	154	87,5	13	7,4	5	2,8	23	13,1	31	17,6
Celkem ČSR	210	2,1	7 632	75,3	1 458	14,4	837	8,2	1 536	15,2	1 632	16,1
(v r. 1959)		2,-		76,7		12,6		8,7		17,3		16,-

24

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání

č. 22

25

K r a j	Dělníci	%	Zeměd. dělníci	%	Inženýrsko-techničtí a hospo- dářští pracovníci				Veřejní pracov- níci	%	Vědečtí pracov- níci	%
					v závodech, v dopravě, úřadech, obch. apod.	%	na země- dělském úseku	%				
Praha MěstV	295	22	-	-	335	24,9	-	-	89	6,6	37	2,8
Praha KV	546	39,6	105	7,6	384	27,8	82	6	127	9,1	2	0,1
Č. Budějovice	126	29,6	43	10,1	91	21,4	47	11	49	11,5	-	-
Plzeň	243	31,8	79	10,4	206	27	57	7,5	53	6,9	-	-
Ústí n. L.	436	40,8	76	7,1	268	25,1	54	5,1	138	12,9	1	0,1
Hradec Králové	259	40	47	7,2	137	21,1	27	4,2	78	12	7	1,1
Brno	425	32	61	4,6	362	27,2	51	3,8	158	11,9	28	2,1
Ostrava	635	39,4	49	3,1	466	28,9	37	2,3	192	11,9	4	0,3
Celkem české kraje	2965	34,6	460	5,4	2249	26,3	355	4,1	884	10,3	79	0,9
Bratislava	107	18,4	69	11,9	128	22	53	9,1	57	9,8	5	0,8
B. Bystrica	157	32,3	29	6	160	32,9	29	6	56	11,5	7	1,4
Košice	122	37,8	15	4,6	59	18,3	11	3,4	30	9,3	-	-
Celkem Slovensko	386	27,8	113	8,1	347	24,9	93	6,7	143	10,3	12	0,9
Útvarové organizace řízené ÚV KSČ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem ČSR	3351	33,1	573	5,7	2596	25,6	448	4,4	1027	10,1	91	0,9
(v r. 1959)		32,4		7,2		24,7		5,7		8,7		0,4

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání

č. 23

K r a j	Učitelé, profe- soři a řed. škol	%	Umělečtí a kul- turní pracov- níci	%	Úřed. admin.	%	Pracov- níci služeb a zří- zenci	%	Stu- denti	%	Členové útvár. organi- zací	%	Ostat- ní	%
Praha MěstV	43	3,2	29	2,1	325	24,2	68	5,1	7	0,5	-	-	115	8,6
Praha KV	-	-	-	-	83	6	14	1	-	-	-	-	38	2,8
Č. Budějovice	-	-	-	-	45	10,6	11	2,6	-	-	13	3	1	0,2
Plzeň	3	0,4	-	-	42	5,5	8	1	-	-	37	4,8	36	4,7
Ústí n. L.	1	0,1	-	-	78	7,3	9	0,8	-	-	-	-	7	0,7
Hradec Králové	3	0,5	3	0,5	49	7,5	3	0,5	-	-	30	4,6	5	0,8
Brno	8	0,6	9	0,7	139	10,5	28	2,1	-	-	-	-	60	4,5
Ostrava	15	0,9	-	-	134	8,3	29	1,8	3	0,2	15	0,9	32	2
Celkem české kraje	73	0,9	41	0,5	895	10,4	170	2	10	0,1	95	1,1	294	3,4
Bratislava	29	5	-	-	90	15,5	10	1,7	16	2,7	-	-	18	3,1
B. Bystrica	1	0,2	-	-	30	6,2	3	0,6	-	-	11	2,3	3	0,6
Košice	13	4	-	-	39	12,1	-	-	-	-	21	6,5	13	4
Celkem Slovensko:	43	3,1	-	-	159	11,4	13	0,9	16	1,2	32	2,3	34	2,4
Útvarové organi- zace řízené ÚV KSČ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	176	100	-	-
Celkem ČSR	116	1,1	41	0,4	1054	10,4	183	1,8	26	0,3	303	3	328	3,2
(v r. 1959)		1,3		0,6		10,6		1,3		0,2		3,9		3

Sociální složení celozávodních výborů podle sektorů -
podle nynějšího zaměstnání

č. 24

S e k t o r	Dělní- ci	%	Inženýrsko-techn. a hospodář. pracov. na závodech, na ze- v dopravě, mēd. obchodech, úseku úřadě apod.	Veřejní pracov- níci	Vědeční pracov- níci	Učitelé, profeso- ři a řed. škol	Uměleční a kultur. pracov- níci	Úřed- níci admin.	Pracov- níci služeb a zří- zenci	Stu- denti	Ostat- ní
Doly uhelné	464	55	246	-	98	-	-	30	-	-	5
Doly rudné	133	59,1	63	-	15	-	-	11	1	-	2
Hutě	271	42	238	-	97	-	1	27	4	-	8
Energetika	45	43,7	38	-	6	-	-	14	-	-	-
Stroj. průmysl	1141	43,5	867	2	276	2	3	266	24	-	45
Chem. průmysl	205	44,1	165	-	49	-	-	34	4	-	8
Spotřební prům.	386	46	271	4	69	-	7	63	8	-	32
Potrav. průmysl	58	52,7	21	2	8	-	-	19	1	-	1
Výroba staveb. hmot	24	58,5	8	-	3	-	-	4	-	-	2
Stavebnictví	136	41,2	117	-	30	2	-	37	4	-	4
Státní statky	612	44,3	22	437	186	1	-	85	9	-	30
Stát. a veř. doprava	380	37,8	342	-	76	-	1	119	73	-	14
Spoje	-	-	-	-	-	-	-	9	2	-	-
Stát. a družst. obchod	10	18,2	20	-	1	-	-	24	-	-	-
Výzkum. ústavy	16	42,1	16	-	1	3	-	2	-	-	-
Komunál.sloužby	19	39,6	4	-	2	-	-	14	9	-	-
Zdravotnictví	5	6	7	-	6	13	3	17	15	1	16
Státní úřady	-	-	120	2	68	1	2	202	19	-	16
Peněžnictví	-	-	-	-	1	-	-	20	1	-	-
Školy a učil.	1	0,5	1	1	26	66	75	8	2	9	2
Kultur.zařízení	4	10,8	10	-	1	-	7	2	-	-	13
Ostatní	14	2,3	20	-	8	5	25	49	7	16	433
Celkem ČSR	3924	38,7	2596	448	1027	91	116	41	1054	183	26
tj. %			25,6	4,4	10,1	0,9	1,2	0,4	10,4	1,8	0,3
(v r. 1959)		39,6	24,7	5,7	8,7	0,4	1,2	0,6	10,6	1,3	0,2
											7

II/3 Celozávodní, podnikové a místní výbory KSČ v roce 1963

Ze Zhodnocení výročních členských schůzí, všeplenárních schůzí a stranických konferencí v roce 1963, předloženého J. Hendrychem na schůzi předsednictva ÚV KSČ 2.5.1963, část o celozávodních, podnikových a místních výborech KSČ.

V originále 2 strany. – SÚA-AÚV, f. 02/1, sv. 17, a.j. 19/10.

Celozávodní výbory

Na celozávodních schůzích a konferencích bylo zvoleno 1562 celozávodních výborů, tj. o 20 více než v minulém roce, s celkovým počtem 18 043 členů (v roce 1962 17 987). V průměru připadá na jeden celozávodní výbor 11 - 12 členů.

Podle jednotlivých sektorů je ustaven následující počet CZV:

státní statky	336	státní úřady, NV	39
strojírenství	236	školy	25
stavebnictví a výroba stavebních hmot	144	zdravotnictví	21
doprava	120	STS	21
spotřební průmysl	119	doly rudné	20
doly uhelné	70	energetika	16
hutě	68	státní a družstevní obchod	14
chemie	46	potrav. průmysl	12

Na ostatních úsecích, zejména v ozbrojených složkách, je 255 celozávodních výborů (celoútvárových). Větší změna v počtu celozávodních výborů nastala pouze ve spotřebním průmyslu (+11) a v dopravě (+ 10).

Z celkového počtu členů celozávodních výborů je 36,9 % nových funkcionářů (v roce 1962 - 45,5 %). Počet žen se v celozávodních výborech mírně snížil a činí 10,1 %. Údaje o věkovém složení ukazují, že došlo k částečnému zvýšení věkového průměru.

Z počtu členů celozávodních výborů včetně celoútvárových výborů je 35,8 % dělníků (v roce 1962 38,2 %), 29,8 % inženýrsko-technických a hospodářských pracovníků, 8,6 % veřejných pracovníků, 7,1 % administrativních úředníků a 18,7 % ostatních.

Údaje o vzdělání členů celozávodních výborů ukazují, že 63,7 % má základní vzdělání, 14,5 % nižší střední, 13,9 % středoškolské s maturitou a 7,9 % vysokoškolské.

Podnikové výbory

Na podnikových konferencích bylo v závodech: Vítkovické železářny Klementa Gottwalda v Ostravě, Nová huť Klementa Gottwalda v Ostravě, Třinecké železářny Velké říjnové socialistické revoluce, Závody V.I. Lenina v Plzni, Spojené ocelárny, n.p., Kladno, Svit Gottwaldov, Důl V.I. Lenina v Komořanech zvoleno 7 podnikových výborů se 105 členy. Na rozdíl od minulých voleb bylo do všech podnikových výborů zvoleno po 15 členech. Nově bylo zvoleno 48 členů, tj. 45,7 % (v roce 1962 bylo 60,3 % nových funkcionářů). Ve většině podnikových výborů byla zvolena více než polovina nových členů. Ve všech podnikových výborech mimo Třinecké železářny Klementa Gottwalda jsou zastoupeny ženy.

Sociální složení členů podnikových výborů je dosti rozdílné. V průměru je z celkového počtu členů 40 % dělníků, 28,6 % inženýrsko-technických a hospodářských pracovníků, 29,5 % pracovníků orgánů strany, ROH a ČSM a 1,9 % administrativních úředníků.

Místní výbory

Místními konferencemi bylo zvoleno 912 místních výborů, tj. o 5 více než v minulém roce. Nejvyšší počet místních výborů je v Západočeském kraji 145, ve Středočeském 144, v Jihomoravském 127.

Ze zvolených členů je 3784 - 32,8 % nových funkcionářů, v roce 1962 bylo zvoleno 37,4 % nových členů místních výborů. Počet žen v místních výborech se poněkud snížil a činí 12,7 %. V některých místních výborech není ani jedna žena. Snížil se rovněž počet mladších funkcionářů v místních výborech.

Největší část členů místních výborů - 28,5 % tvoří inženýrsko-techničtí a hospodářští pracovníci, dále 22 % dělníci, 12,9 % veřejní pracovníci, 7,7 % učitelé a profesori, 7,3 % úředníci administrativní, 5,1 % členové JZD, 4,7 % důchodci atd.

III/1 Složení okresních výborů KSČ v českých krajích v roce 1950

Přehled o složení okresních výborů KSČ v českých krajích, zpracovaný organizačně instruktorským oddělením ÚV KSČ podle těchto hledisek:

- muži/ženy
- věkové rozvrstvení
- délka členství v KSČ
- sociální složení podle původního a nynějšího povolání
- funkce před zvolením

V originále 1 list. – SÚA-AÚV, f. 100/4, sv. 2, a.j. 13.

Zmenšeno.

Poznámka: Přehled je neúplný. Zcela chybí složení okresních výborů ze slovenských krajů (ty posílaly hlášení jen ÚV KSS) a z českých krajů chybějí výsledky třinácti okresních konferencí KSČ. Pro charakteristiku struktury OV KSČ z doby největších sociálních přeměn je to však doklad významný.

Složení okresních výborů 1950 (podle kraje).

[illegible]

III/2 Složení okresních výborů KSČ v roce 1952

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ. První celostátní přehled o složení okresních výborů KSČ v jednotlivých krajích podle těchto hledisek:

- muži/ženy
- věkové složení
- délka členství v KSČ
- funkce před zvolením
- sociální složení podle původního a nynějšího povolání

V originále 2 listy. - *SÚA-AÚV*, f. 05/1, sv. 266, a.j. 1563.

Složení okresních výborů včetně náhradníků v roce 1952.
/ zpracováno podle zpráv volebních komisí na okresních konferencích/

č.1.

Kraj:	počet OV	Celko- vý po- čet členů a ná- hrad- níkůOV	Mužů	Žen	Věkové složení					Členství ve straně			Funkce před zvolením						
					do 25 let	do 35 let	do 45 let	do 60 let	přes 60 let	před r. 1945	od roku 1945 do II.1948	po úno- ru 1948	Byli již v OV	pracov- níci stranic- kého a- parátu	ONV OAV	MNV MAV	ROH ČSM	Jiné veřej- né funkce	Jiné stra- nické funkce v zákl. org.
Praha	44	1117	934	183	70	338	449	255	5	92	973	52	451	27	7	14	32	44	525
Č.Budějovice	16	451	391	60	32	148	175	92	4	15	400	36	153	16	5	12	2	22	240
Plzeň	17	442	389	53	19	164	187	69	3	3	414	25	134	9	-	7	3	6	292
Karl. Vary	11	251	212	39	13	119	97	21	1	4	214	33	89	10	-	5	2	4	153
Ústí n.L.	15	419	365	54	14	176	152	73	4	10	385	24	138	18	3	5	3	21	246
Liberec	12	308	249	59	11	130	102	65	-	15	271	22	145	12	3	15	4	14	141
Hr.Králové	15	327	265	62	11	84	146	83	3	11	291	25	150	-	3	4	2	3	168
Pardubice	14	392	341	51	8	127	162	95	-	55	311	26	186	9	12	14	-	22	161
Havl. Brno	14	365	315	50	15	90	167	93	-	31	305	29	141	10	5	9	3	9	201
Olomouc	25	639	566	73	35	197	283	124	-	53	544	42	293	24	11	23	14	1	285
Gottwaldov	13	334	294	40	13	121	144	50	6	28	280	26	141	12	6	11	8	3	168
Ostrava	12	308	269	39	11	109	127	56	5	23	256	29	153	24	-	6	2	9	106
Ostrava	22	441	375	66	24	163	178	70	6	24	389	28	164	15	1	8	10	3	259
celkem země české	230	5794	4965	829	276	1966	2369	1146	37	364	5033	397	2338	186	56	133	85	161	2945
t.j. %		100	85.69	14.31	4.76	33.94	40.89	19.78	0.63	6.28	86.87	6.85	40.35	3.21	0.96	2.29	1.46	2.77	50.82
Bratislava	17	437	394	43	31	162	156	86	2	23	306	108	122	21	4	1	6	1	272
Nitra	18	479	426	53	59	175	162	83	-	40	349	90	134	16	11	10	8	10	317
B.Bystrica	16	392	351	41	38	111	158	83	2	28	290	74	91	17	8	21	2	3	258
Žilina	17	440	386	54	25	174	159	82	-	12	362	66	154	17	13	-	2	6	268
Košice	14	366	326	40	9	129	139	87	2	30	268	68	100	15	14	3	-	10	242
Prešov	16	335	311	24	12	129	109	77	8	31	253	51	101	13	5	9	-	104	105
celkem Slovensko	98	2449	2194	255	174	880	883	498	14	164	1828	457	702	99	55	44	18	134	1462
t.j. %		100	89.58	10.42	7.10	35.94	36.06	20.33	0.57	6.69	74.65	18.66	28.66	4.04	2.24	1.79	0.73	5.47	59.69
celkem ČSR	328	8243	7159	1084	450	2846	3252	1644	51	528	6861	854	3040	285	111	177	103	295	4407
t.j. %		100	86.84	13.16	5.45	34.53	39.46	19.95	0.61	6.40	82.24	10.36	36.87	3.45	1.34	2.14	1.24	3.57	53.46

Složení okresních výborů včetně náhradníků v roce 1952.
/ zpracováno podle zpráv volebních komisí na okresních konferencích/.

č.2.

	Dělníci		Rolníci		Zřizenci		Úředníci		Učitelé a pro- fesoři		Studující		Vojáci		Členové SNB		Ženy v domác- nosti		Důchodci		Jiné složky		Úder- níci	Čle- nové JZD
	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.	pův.	nyn.		
Praha	893	257	30	31	24	42	77	680	32	30	19	27	1	3	-	15	19	22	3	2	19	8	19	58
Č.Budějovice	398	108	15	33	4	31	16	254	10	8	2	4	-	1	-	5	4	6	-	-	2	1	8	45
Plzeň	373	98	18	42	11	15	20	258	9	10	-	1	-	-	-	8	7	3	-	2	4	5	8	52
K. Vary	218	67	5	10	6	17	14	139	4	6	-	-	-	-	-	5	2	5	1	1	1	-	7	12
Ústí n.L.	339	97	14	23	20	14	27	253	13	12	1	1	-	-	1	8	2	4	1	5	1	2	22	27
Liberec	255	73	19	34	9	10	14	171	5	2	-	1	-	-	-	8	5	5	-	4	1	-	9	47
H.Králové	262	85	21	18	12	11	20	198	5	5	1	1	-	-	2	-	3	4	-	1	2	1	18	5
Pardubice	343	76	7	8	2	8	17	270	11	6	-	-	-	-	4	-	11	3	4	-	2	9	3	4
Jihlava	301	102	29	27	10	16	9	203	4	1	-	-	-	-	-	4	10	8	-	2	2	2	14	61
Brno	521	156	22	29	16	16	35	375	22	24	7	13	-	-	4	2	8	6	-	1	10	7	17	119
Olomouc	280	78	6	12	12	10	19	214	8	4	-	-	-	-	-	7	9	7	-	2	-	-	4	14
Gottwaldov	261	38	6	5	14	4	10	228	11	13	1	1	-	-	2	-	12	2	4	1	1	2	-	5
Ostrava	379	95	4	15	9	16	23	266	12	9	2	5	-	-	5	-	15	12	13	-	2	-	24	56
celkem země české	4823	1330	196	287	149	210	301	3509	146	130	33	54	1	22	3	109	83	87	7	26	52	30	159	577
t.j. %	83.26	22.96	3.39	4.96	2.58	3.62	5.19	60.58	2.52	2.24	0.56	0.93	0.01	0.37	0.05	1.89	1.43	1.50	0.12	0.44	0.89	0.51	2.74	9.95
Bratislava	365	105	37	21	6	31	6	251	6	7	-	-	-	4	-	6	10	7	-	1	7	4	9	111
Nitra	422	140	25	48	9	16	13	241	6	10	-	-	-	3	-	13	3	6	-	1	1	1	12	114
B.Bystrica	310	134	46	28	2	13	11	183	5	12	-	-	-	1	-	11	12	7	-	-	6	3	10	98
Žilina	392	99	13	16	6	16	12	276	8	8	2	2	-	-	-	15	5	3	-	2	2	3	27	76
Košice	288	121	38	36	6	13	14	166	7	8	-	1	-	1	2	10	9	5	-	2	2	3	21	69
Prešov	197	69	110	68	11	26	6	154	6	3	1	1	-	2	-	6	3	5	-	-	1	1	7	152
celkem Slovensko	1974	668	269	217	40	115	62	1271	38	48	3	4	-	11	2	61	42	33	-	6	19	15	86	620
t.j. %	80.61	27.29	10.99	8.88	1.63	4.69	2.54	51.89	1.55	1.96	0.12	0.16	-	0.44	0.08	2.49	1.71	1.35	-	0.24	0.77	0.61	3.51	125.31
celkem ČSR	6797	1998	465	504	189	325	363	4780	184	178	36	58	1	33	5	170	125	120	7	32	71	45	245	1197
t.j. %	82.47	24.25	5.65	6.13	2.29	3.95	4.40	57.99	2.24	2.15	0.43	0.70	0.01	0.40	0.06	2.06	1.51	1.45	0.88	0.38	0.86	0.54	2.97	14.52

III/3 Účastníci okresních konferencí KSČ v roce 1952

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ. Celostátní přehled o okresních konferencích 1952 – sociální složení všech účastníků okresních konferencí podle původního povolání a nynějšího zaměstnání.

V originále 1 list. – SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 266, a.j. 1563.

Poznámka: V archivní jednotce 1563 jsou ještě přehledy o sociálním složení delegátů s hlasem rozhodujícím i s hlasem poradním. Pro charakteristiku okresního aktivu KSČ je výstižnější složení všech účastníků okresních konferencí. Bohužel se později zpracovávaly jen přehledy o delegátech s hlasem rozhodujícím.

Celostátní přehled o okresních konferencích 1952
/ přehled byl zpracován dle zpráv mandátových komisí / .

č.3.

Kraj:	Celkový počet účast- níků	S o c i á l n í s l o ž e n í v š e c h ú č a s t n í k ů okresní konference											
		Dělníků		Rolníků		Zřizenců		Úředníků		Učitelů a profe- sorů		Studentů	
		původní	nynější	původní	nynější	původní	nynější	původní	nynější	původní	nynější	původní	nynější
Praha	14303	9492	5876	331	367	433	659	1975	4965	474	410	154	234
Č.Budějovice	3498	2484	1390	291	327	100	187	233	741	142	138	7	11
Plzeň	4631	3295	1920	365	309	84	141	432	1296	134	127	19	17
K.Vary	2374	1669	1056	92	124	45	69	307	753	56	58	4	7
Ústí n.L.	4750	3396	2367	174	193	150	163	512	1302	110	122	5	17
Liberec	3150	2284	1304	181	268	64	197	253	729	93	111	7	12
Hr.Králové	4777	3393	2014	228	247	91	157	552	1668	137	134	7	12
Pardubice	4272	2981	1775	160	224	68	174	455	1425	131	134	7	14
Jihlava	3480	2473	1643	317	278	81	176	255	940	122	119	-	5
Brno	8147	5295	3305	345	483	179	344	1076	2394	311	369	86	105
Olomouc	3805	2566	1511	175	210	113	201	426	1297	152	135	3	7
Gottwaldov	2780	2027	1053	73	85	59	102	313	1123	110	115	4	5
Ostrava	4833	3319	2029	64	114	73	118	578	1608	147	139	23	47
Celkem země české	64800	41674	27243	2796	3327	1540	2688	7367	20241	2119	2111	326	493
t.j. %	100	63.94	42.04	4.32	4.98	2.38	5.13	11.37	31.24	3.27	3.26	0.50	0.76
Bratislava	3325	2092	1286	257	217	21	38	305	761	164	186	36	57
Nitra	3134	2020	1395	351	379	37	64	295	699	135	141	8	12
B.Bystrica	2854	1872	1291	319	280	19	74	250	749	112	102	9	12
Žilina	3468	2450	1702	180	154	36	64	322	704	126	135	15	18
Košice	2339	1658	1105	150	142	18	41	163	540	92	89	22	16
Prešov	2282	1045	661	820	686	12	36	111	357	83	81	21	34
Celkem Slovensko	17402	11137	7460	2077	1858	143	317	1466	3810	712	734	111	149
t.j. %	100	64.-	42.87	11.94	10.68	0.82	1.82	8.43	21.89	4.09	4.22	0.63	0.86
Celkem ČSR	82202	55811	34703	4873	5185	1683	3005	8833	24051	2831	2845	437	642
t.j. %	100	67.89	42.21	5.93	6.31	2.05	3.65	10.75	29.26	3.44	3.45	0.53	0.78

III/4 Složení okresních výborů KSČ v roce 1954

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ.
Přehled o složení okresních výborů KSČ v jednotlivých krajích podle těchto
hledisek:

- muži/ženy
- národnost
- věkové složení
- religiozita
- délka členství v KSČ
- stranické funkce
- vyznamenání
- členové JZD
- původní povolání
- nynější zaměstnání

V originále 7 listů. - *SÚA-AÚV*, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1599.

Složení okresních výborů včetně kandidátů v r. 1954.

č.5.

K r a j :	Počet OV	Počet členů a kandidátů OV	Muži	%	Ženy	%	N á r o d n o s t						
							česká	slovenská	polská	ukrajinská	maďarská	německá	jiné
Praha	42	1176	1012	86,1	164	13,9	1173	3	-	-	-	-	-
Č.Budějovice	16	448	389	86,8	59	13,2	445	3	-	-	-	-	-
Plzeň	15	419	371	88,5	48	11,5	418	1	-	-	-	-	-
K.Vary	11	309	278	90,-	31	10,-	288	16	-	-	-	1	4
Ústí n.L.	14	389	334	85,9	55	14,1	381	6	-	2	-	-	-
Liberec	12	339	276	81,4	63	18,6	334	5	-	-	-	-	-
Hr.Králové	15	413	361	86,4	57	13,6	415	2	-	-	-	1	-
Pardubice	13	363	312	86,-	51	14,-	363	-	-	-	-	-	-
Jihlava	14	392	349	89,-	43	11,-	391	1	-	-	-	-	-
Brno	24	670	601	89,7	69	10,3	670	-	-	-	-	-	-
Olomouc	13	364	328	90,1	36	9,9	360	4	-	-	-	-	-
Gottwaldov	12	330	287	87,-	43	13,-	330	-	-	-	-	-	-
Ostrava	16	448	386	86,2	62	13,8	440	2	6	-	-	-	-
Celkem kraje české	217	6065	5284	87,1	781	12,9	6008	43	6	2	-	2	4
Bratislava	20	560	516	92,1	44	7,9	12	492	-	2	54	-	-
Nitra	17	464	429	92,5	35	7,5	4	404	1	1	54	-	-
B.Bystrica	16	445	405	91,-	40	9,-	2	390	-	-	52	1	-
Žilina	17	476	432	90,8	44	9,2	16	460	-	-	-	-	-
Košice	14	385	355	92,1	30	7,9	2	376	-	-	7	-	-
Prešov	16	448	416	92,9	32	7,1	1	291	1	137	16	-	-
Celkem kraje slovenské	100	2778	2553	91,9	225	8,1	37	2413	2	140	185	1	-
Celkem Č S R	317	8843	7837	88,6	1006	11,4	6045	2456	8	142	185	3	4
t.j. %			89,3/53		10,7/53		68,4	27,8	0,1	1,6	2,1	-	-

Složení okresních výborů včetně kandidátů v r. 1954.

č.6.

K r a j :	V ě k o v é s l o ž e n í									
	do 25 let	%	do 35 let	%	do 45 let	%	do 60 let	%	přes 60 let	%
Praha	27	2,3	392	33,3	459	39,1	294	25,-	4	0,3
České Budějovice	19	4,2	166	37,1	155	34,6	106	23,7	2	0,4
Plzeň	4	1,-	162	36,6	172	41,1	80	19,1	1	0,2
Karlovy Vary	12	3,9	137	44,3	108	35,-	52	16,6	-	-
Ústí nad Labem	6	1,5	173	44,5	144	37,-	66	17,-	-	-
Liberec	12	3,5	149	44,-	105	31,-	72	21,2	1	0,3
Hradec Králové	12	2,9	153	36,6	151	36,1	101	24,2	1	0,2
Pardubice	7	1,8	149	41,1	121	33,3	86	23,7	-	-
Jihlava	6	1,5	123	31,4	159	40,6	101	25,7	3	0,8
Brno	10	1,5	253	37,7	231	34,5	176	26,3	-	-
Olomouc	6	1,6	139	38,2	154	42,3	65	17,9	-	-
Gottwaldov	6	1,8	123	37,3	112	33,9	88	26,7	1	0,3
Ostrava	10	2,2	188	42,-	175	39,1	74	16,5	1	0,2
Celkem kraje české	137	2,3	2307	38,1	2246	37,-	1361	22,4	14	0,2
Bratislava	19	3,4	285	50,9	172	30,7	83	14,8	1	0,2
Nitra	11	2,4	225	48,5	150	32,3	75	16,2	3	0,6
B.Bystrica	13	2,9	175	39,4	155	34,8	98	22,-	4	0,9
Žilina	13	2,7	222	46,6	164	34,5	76	16,-	1	0,2
Košice	8	2,1	173	44,9	117	30,4	84	21,8	3	0,8
Prešov	12	2,7	210	46,9	131	29,2	95	21,2	-	-
Celkem kraje slovenské	76	2,7	1290	46,5	889	32,-	511	18,4	12	0,4
Celkem Č S R	213	2,4 53/3,1	3597	40,6 53/40,-	3135	35,5 53/36,4	1872	21,2 53/20,2	26	0,3 53/0,3

Složení okresních výborů včetně kandidátů v r. 1954.

8.7.

K r a j :	Bez vyznání	%	1953	Členství ve straně								
				před r. 1945	%	1953	od roku 1945 do II.1946	%	1953	po úno- ru 1946	%	1953
Praha	1148	87,6	87,4	74	6,3	5,9	987	83,8	86,7	115	9,0	7,4
České Budějovice	387	86,4	88,1	8	1,7	1,8	386	86,2	87,8	54	12,1	10,3
Plzeň	374	89,3	71,2	6	1,4	1,2	369	88,1	88,8	44	10,5	10,-
Karlovy Vary	293	84,8	85,1	6	1,8	1,3	286	86,1	85,7	37	12,-	13,-
Ústí nad Labem	381	87,8	86,5	13	3,3	1,5	327	84,1	88,8	48	12,6	9,7
Liberec	311	81,7	83,6	8	2,4	1,8	287	84,6	86,8	44	13,-	11,3
Hradec Králové	396	84,7	73,2	19	4,5	3,8	338	81,1	83,6	60	14,4	12,6
Pardubice	345	85,-	80,7	13	3,6	3,9	300	82,6	87,7	50	13,8	8,4
Jihlava	311	78,3	70,1	27	6,9	8,1	305	77,8	84,4	60	15,3	7,5
Brno	580	86,6	75,7	28	4,3	4,5	548	81,8	83,-	93	13,8	12,5
Olomouc	340	83,4	76,8	13	3,6	2,7	302	82,8	86,6	48	13,5	10,7
Gottwaldov	288	87,3	82,4	18	5,5	5,5	262	78,3	83,6	50	15,2	10,9
Ostrava	411	81,7	79,1	18	4,-	2,5	362	80,8	84,1	68	15,2	13,4
Celkem kraje české	5565	81,8	79,7	252	4,2	3,8	5040	83,1	85,8	773	12,7	10,3
Bratislava	451	80,5	80,5	36	6,4	2,6	370	66,1	71,2	154	27,5	26,2
Nitra	311	67,-	44,3	18	3,8	3,1	287	61,8	76,-	159	34,3	20,9
B.Bystrica	330	74,2	57,3	37	8,3	10,1	280	62,9	70,7	128	28,8	19,2
Žilina	346	72,7	53,2	14	2,9	2,7	333	70,-	78,4	129	27,1	18,9
Košice	307	78,7	58,9	35	9,1	7,8	225	58,4	64,4	125	32,5	27,8
Prešov	257	57,4	43,6	8	1,8	4,4	317	70,7	66,6	123	27,5	28,-
Celkem kraje slovenské	2002	72,1	52,5	148	5,3	5,-	1812	65,3	71,5	618	29,4	23,5
Celkem ČSR	7567	85,6	71,5	400	4,5	4,2	6852	77,5	81,5	1591	18,-	14,3

K r a j :	Byli členy OV, mV, Obv. v r. 1953	%	Funkce v základní organizaci	Vyšší stra- nické funkce	Vyznamenání	Člen JZD
Praha	575	48,9	210	264	14	73
České Budějovice	233	52,-	72	95	1	68
Plzeň	202	48,2	89	95	2	47
Karlovy Vary	128	41,4	69	69	5	26
Ústí nad Labem	174	44,7	89	60	1	27
Liberec	168	49,6	84	47	1	42
Hradec Králové	169	40,4	87	65	5	42
Pardubice	184	50,7	62	53	7	23
Jihlava	218	55,6	78	108	6	68
Brno	323	48,2	124	104	1	75
Olomouc	189	51,9	65	47	2	29
Gottwaldov	136	41,2	69	52	1	23
Ostrava	213	47,5	95	97	8	27
Celkem kraje české	2912	48,-	1193	1156	54	570
Bratislava	200	35,7	139	84	7	62
Nitra	210	45,3	103	78	4	84
B. Bystrica	180	40,4	82	84	4	58
Žilina	222	46,6	62	63	4	32
Košice	129	33,5	57	62	4	37
Prešov	180	40,2	105	53	-	49
Celkem kraje slovenské	1121	40,4	548	424	23	322
Celkem Č S R	4033	45,6	1741	1580	77	892

Sociální složení okresních výborů včetně kandidátů podle původního povolání

č.9.

K r a j :	Dělní- ků	%	Rolní- ků	%	Zřízen- ců	%	Úřed- níků	%	Inteli- gence	%	Učite- lé	%	Ženy v domác- nosti	%	Ostat- ní	%
Praha	864	73,5	28	2,4	4	0,3	108	9,2	12	1,-	49	4,2	12	1,-	99	8,4
České Budějovice	362	80,8	25	5,6	5	1,1	22	4,9	-	-	14	3,1	-	-	20	4,5
Plzeň	327	78,1	24	5,7	2	0,5	20	4,8	1	0,2	21	5,-	1	0,2	23	5,5
Karlovy Vary	239	77,4	11	3,6	-	-	18	5,8	5	1,6	14	4,5	4	1,3	18	5,8
Ústí nad Labem	321	82,5	16	4,1	4	1,-	19	4,9	1	0,3	9	2,3	2	0,5	17	4,4
Liberec	265	78,2	19	5,6	4	1,2	14	4,1	1	0,3	16	4,7	1	0,3	19	5,6
Hradec Králové	314	75,1	27	6,5	4	1,-	29	6,9	-	-	17	4,1	1	0,2	26	6,2
Pardubice	301	82,8	12	3,3	6	1,7	17	4,7	2	0,6	12	3,3	-	-	13	3,6
Jihlava	315	80,4	26	6,6	-	-	15	3,8	2	0,5	18	4,6	2	0,5	14	3,6
Brno	528	78,8	16	2,4	2	0,3	51	7,6	2	0,3	31	4,6	10	1,5	30	4,5
Olomouc	289	79,4	12	3,3	3	0,8	21	5,8	1	0,3	14	3,8	5	1,4	19	5,2
Gottwaldov	264	80,1	10	3,-	1	0,3	19	5,8	4	1,2	16	4,8	1	0,3	15	4,5
Ostrava	348	77,6	14	3,-	4	1,2	29	6,5	7	1,6	25	5,5	6	1,3	15	3,3
Celkem kraje české	4737	78,2	240	4,-	39	0,6	382	6,3	38	0,6	256	4,2	45	0,7	328	5,4
Bratislava	461	82,2	28	5,-	1	0,2	29	5,2	1	0,2	21	3,8	3	0,5	16	2,9
Nitra	406	87,6	26	5,6	2	0,4	8	1,7	-	-	13	2,8	2	0,4	7	1,5
B.Bystrica	334	75,1	47	10,6	2	0,4	26	5,8	4	0,9	16	3,6	3	0,7	13	2,9
Žilina	359	75,4	29	6,1	3	0,6	26	5,5	7	1,5	25	5,3	4	0,8	23	4,8
Košice	310	80,6	19	4,9	3	0,8	19	4,9	4	1,-	13	3,4	8	2,1	9	2,3
Prešov	269	60,1	127	28,4	3	0,7	19	4,2	1	0,2	19	4,2	4	0,9	6	1,3
Celkem kraje slovenské	2139	77,-	276	9,9	14	0,5	127	4,6	17	0,6	107	3,9	24	0,9	74	2,6
Celkem Č S R	6876	77,7	516	5,9	53	0,6	509	5,8	55	0,6	363	4,1	69	0,8	402	4,5

Sociální složení okresních výborů včetně kandidátů podle nynějšího zaměstnání

č.10.

K r a j :	Dělníků	%	Ročníků	%	Zřizenců	%	Úředníků	%	Inteligence	%
Praha	215	18,3	64	5,4	14	1,2	723	61,5	12	1,-
České Budějovice	53	11,8	59	13,2	6	1,3	281	62,8	1	0,2
Plzeň	44	10,5	55	13,1	6	1,4	260	62,1	1	0,2
Karlovy Vary	24	7,8	28	9,1	2	0,6	220	71,3	2	0,6
Ústí nad Labem	68	17,5	41	10,5	8	2,1	239	61,4	2	0,5
Liberec	48	14,2	45	13,3	4	1,2	198	58,4	2	0,6
Hradec Králové	44	10,5	40	9,6	5	1,2	276	66,1	3	0,7
Pardubice	40	11,-	19	5,2	5	1,4	256	70,4	2	0,6
Jihlava	60	15,3	46	11,7	5	1,3	228	58,1	1	0,3
Brno	94	14,-	37	5,5	6	0,9	459	68,6	2	0,3
Olomouc	56	15,4	25	6,9	7	1,9	234	64,2	1	0,3
Gottwaldov	55	16,7	15	4,5	11	3,3	216	65,6	3	0,9
Ostrava	52	11,6	20	4,5	2	0,4	300	66,9	9	2,-
Celkem kraje české	853	14,2	494	6,1	81	1,3	3890	64,1	41	0,7
Bratislava	45	8,-	53	9,5	2	0,4	400	71,4	4	0,4
Nitra	47	10,1	72	15,5	5	1,1	274	59,-	2	0,4
B.Bystrica	54	12,2	46	10,3	8	1,6	281	63,2	7	1,6
Žilina	52	10,9	27	5,7	1	0,2	323	67,9	7	1,5
Košice	40	10,4	28	7,3	5	1,3	276	71,7	5	1,3
Prešov	82	18,3	89	19,9	4	0,9	218	48,6	1	0,2
Celkem kraje slovenské	320	11,6	315	11,3	25	0,9	1772	63,6	26	0,9
Celkem Č S R	1173	13,3	809	9,1	106	1,2	5662	64,-	67	0,8

Sociální složení okresních výborů včetně kandidátů podle nynějšího zaměstnání

č.11.

K r a j :	Učitelů	%	Armáda	%	SNB	%	Ženy v domácnosti	%	Důchodci	%	Ostatní	%
Praha	46	4,1	13	1,1	31	2,6	22	1,9	3	0,3	31	2,6
České Budějovice	11	2,5	3	0,7	18	4,-	4	0,9	2	0,4	10	2,2
Plzeň	22	5,3	-	-	15	3,6	1	0,2	3	0,7	12	2,9
Karlovy Vary	9	2,9	1	0,3	9	2,9	1	0,3	-	-	13	4,2
Ústí nad Labem	7	1,8	2	0,5	9	2,3	3	0,6	1	0,3	9	2,3
Liberec	16	4,7	-	-	10	2,9	1	0,3	2	0,6	13	3,6
Hradec Králové	15	3,6	3	0,7	19	4,5	1	0,2	2	0,5	10	2,4
Pardubice	7	1,9	2	0,6	16	5,-	3	0,8	1	0,3	10	2,6
Jihlava	15	3,8	1	0,3	14	3,6	2	0,5	3	0,6	17	4,3
Brno	23	3,4	2	0,3	23	3,4	6	0,9	2	0,3	16	2,4
Olomouc	17	4,7	1	0,3	9	2,5	7	1,9	1	0,3	6	1,6
Gottwaldov	13	3,9	-	-	10	3,-	5	1,5	1	0,3	1	0,3
Ostrava	19	4,2	1	0,2	24	5,4	7	1,6	3	0,7	11	2,5
Celkem kraje české	222	3,7	29	0,5	209	3,4	63	1,-	24	0,4	159	2,6
Bratislava	19	3,4	2	0,4	24	4,3	1	0,2	-	-	10	2,-
Nitra	11	2,4	4	0,9	23	5,-	6	1,3	-	-	20	4,3
B.Bystrica	13	2,9	1	0,2	21	4,7	2	0,4	1	0,2	11	2,5
Žilina	17	3,6	4	0,8	31	6,5	2	0,4	-	-	12	2,5
Košice	12	3,1	-	-	14	3,6	3	0,8	-	-	2	0,5
Prešov	19	4,2	6	1,3	15	3,3	10	2,2	-	-	4	0,9
Celkem kraje slovenské	91	3,3	17	0,6	128	4,6	24	0,9	1	-	59	2,1
Celkem Č S R	313	3,5	46	0,5	337	3,8	87	1,-	25	0,3	218	2,5

III/5 Složení okresních výborů KSČ v roce 1960

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ.
Přehled o složení okresních výborů KSČ po reorganizaci okresů a krajů v roce 1960 podle těchto hledisek:

- muži/ženy
- národnost
- věkové složení
- délka členství v KSČ
- stranické funkce
- původní povolání
- nynější zaměstnání
- stranické školení

V originále 7 listů. – SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1601/3.

Složení členů a kandidátů okresních výborů v r. 1960

č. 28

Kraj:	Počet členů a kandid.OV	Muži	%	Ženy	%	%	N á r o d n o s t						
							1959	česká	slov.	polská	ukrajins.	maď.	něm.
Praha MěstV	500	420	84,0	80	16,0	-	494	6	-	-	-	-	-
Praha KV	653	544	83,3	109	16,7	-	653	-	-	-	-	-	-
Č. Budějovice	406	335	82,5	71	17,5	-	398	7	-	-	-	-	1
Plzeň	526	441	83,8	85	16,2	-	510	11	-	1	1	3	-
Ústí nad Labem	534	418	78,3	116	21,7	-	517	11	1	-	-	3	2
Hradec Králové	580	444	76,6	136	23,4	-	577	2	-	-	-	1	-
Brno	703	577	82,1	126	17,9	-	699	3	-	1	-	-	-
Ostrava	547	453	82,8	94	17,2	-	529	3	15	-	-	-	-
Celkem české kraje	4 449	3 632	81,6	817	18,4	12,6	4377	43	16	2	1	7	3
Bratislava	637	547	85,9	90	14,1	-	7	548	-	-	82	-	-
B. Bystrica	647	580	89,6	67	10,4	-	18	608	-	-	21	-	-
Košice	481	431	91,5	50	8,5	-	10	378	-	67	26	-	-
Celkem Slovensko	1 765	1 558	88,3	207	11,7	8,6	35	1 534	-	67	129	-	-
Celkem ČSR	6 214	5 190	83,5	1 024	16,5	11,4	4412	1 577	16	69	130	7	3

Složení členů a kandidátů okresních výborů

č. 29

K r a j	V ě k o v é s l o ž e n í									
	do 26 let	%	do 35 let	%	do 45 let	%	do 60 let	%	přes 60 let	%
Praha MěstV	9	1,8	119	23,8	198	39,6	172	34,4	2	0,4
Praha KV	10	1,5	165	25,3	279	42,7	193	29,6	6	0,9
Č. Budějovice	7	1,7	91	22,4	169	41,7	132	32,5	7	1,7
Plzeň	10	1,9	128	24,3	239	45,4	145	27,6	4	0,8
Ústí nad Labem	8	1,5	159	29,8	239	44,8	123	23,0	5	0,9
Hradec Králové	14	2,4	132	22,8	249	42,9	184	31,7	1	0,2
Brno	13	1,9	153	21,8	304	43,2	216	30,7	17	2,4
Ostrava	18	3,3	138	25,2	241	44,1	145	26,5	5	0,9
Celkem české kraje	89	2,0	1085	24,4	1918	43,1	1310	29,5	47	1,0
Bratislava	10	1,6	191	30,0	275	43,2	142	22,2	19	3,0
B. Bystrica	7	1,1	181	28,0	271	41,9	171	26,4	17	2,6
Košice	7	1,5	134	27,8	230	47,8	100	20,8	10	2,1
Celkem Slovensko	24	1,3	506	28,7	776	44,0	413	23,4	46	2,6
Celkem ČSR	113	1,8	1591	25,6	2694	43,4	1723	27,7	93	1,5

Složení členů a kandidátů okresních výborů

č. 30

K r a j	Členství v KSČ								Bylo již		Nově		Počet	
	před r. 1945	%	delší než 10 let	%	od 5-10 let	%	kratší než 5 let	%	členy OV v r. 1959	%	zvole- ní čl. OV	%	předs. organ. v OV	%
Praha MěstV	29	5,8	420	84,0	37	7,4	14	2,8	258	51,6	242	48,4	73	14,6
Praha KV	17	2,6	584	89,4	46	7,1	6	0,9	394	60,3	259	39,7	76	11,6
Č. Budějovice	6	1,5	368	90,6	26	6,4	6	1,5	238	58,6	168	41,4	70	17,2
Plzeň	8	1,5	443	84,2	64	12,2	11	2,1	294	55,9	232	44,1	83	15,8
Ústí nad Labem	18	3,4	444	83,1	70	13,1	2	0,4	269	50,4	265	49,6	104	19,5
Hradec Králové	17	2,9	495	85,4	55	9,5	13	2,3	338	58,3	242	41,7	80	13,8
Brno	42	6,0	607	86,3	43	6,1	11	1,6	466	66,3	237	33,7	63	9,0
Ostrava	17	3,1	461	84,3	52	9,5	17	3,1	266	48,6	281	51,4	39	7,1
Celkem české kraje	154	3,5	3822	85,9	393	8,8	80	1,8	2523	56,7	1926	43,3	588	13,2
Bratislava	46	7,2	418	65,6	137	21,5	36	5,7	341	53,5	296	46,5	63	9,9
B. Bystrica	52	8,0	477	73,8	105	16,2	13	2,0	331	51,2	316	48,8	78	12,1
Košice	39	8,1	328	68,2	94	19,5	20	4,2	287	59,7	194	40,3	68	14,1
Celkem Slovensko	137	7,8	1223	69,3	336	19,0	69	3,9	959	54,3	806	45,7	209	11,8
Celkem ČSR	291	4,7	5045	81,2	729	11,7	149	2,4	3482	56,0	2732	44,0	797	12,8

Sociální složení podle původního povolání členů a kandidátů okresních výborů

č.31

Kraj	Dělníci	%	Rolníci	%	Inženýrsko-techničtí a hospodářští pracovníci				Učitelé prof. a řed. škol	%	Úředníci administr.	%	Prac. služeb a zřiz.	%	Ženy v domácnostech	%	Ostatní	%
					v záv. v dopr. obchodu úřadech	%	na zemědělském úseku	%										
Praha MěstV	350	70,-	-	-	17	3,4	-	-	32	6,4	50	10,-	30	6,-	1	0,2	20	4,-
Praha KV	511	78,2	28	4,3	9	1,4	7	1,1	14	2,1	34	5,2	38	5,8	5	0,8	7	1,1
Č.Budějovice	310	76,4	41	10,1	4	1,-	3	0,7	13	3,2	13	3,2	12	3,-	3	0,7	7	1,7
Plzeň	410	78,-	24	4,6	9	1,7	7	1,3	16	3,-	21	4,-	19	3,6	9	1,7	11	2,1
Ústí n.L.	409	76,6	12	2,3	8	1,5	5	0,9	20	3,7	38	7,1	30	5,6	-	-	12	2,3
Hr.Králové	473	81,5	33	5,7	2	0,3	5	0,9	19	3,3	17	2,9	16	2,8	7	1,2	8	1,4
Brno	549	78,1	44	6,2	4	0,6	2	0,3	28	4,-	25	3,5	28	4,-	12	1,7	11	1,6
Ostrava	419	76,6	16	2,9	12	2,2	4	0,7	18	3,3	23	4,2	36	6,6	10	1,8	9	1,7
České kraje	3431	77,1	198	4,5	65	1,5	33	0,7	160	3,6	221	5,-	209	4,7	47	1,-	85	1,9
Bratislava	543	85,2	15	2,4	8	1,3	5	0,8	24	3,8	25	3,9	9	1,4	1	0,1	7	1,1
B.Bystrica	515	79,6	35	5,4	19	2,9	13	2,-	22	3,4	22	3,4	11	1,7	3	0,5	7	1,1
Košice	351	73,-	59	12,3	11	2,3	5	1,-	17	3,5	17	3,5	4	0,8	8	1,7	9	1,9
Celkem Slovensko	1409	79,8	109	6,2	36	2,2	23	1,3	63	3,6	64	3,6	24	1,3	12	0,7	23	1,3
Celkem ČSR	4840	77,9	307	5,-	103	1,7	56	0,9	223	3,6	285	4,6	233	3,7	59	0,9	108	1,7

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání členů a kandidátů okresních výborů

Kraj:	Dělníci	%	1959	Členové - JZD	%	1959	Inž.-tech. a hospodářští prac.				Veřejní pracov- níci	%
							v záv. v dopr. obchodech úřadech ap.	%	na ze- měděl. úseku	%		
Praha MěstV	149	29,8		-	-	-	111	22,2	-	-	108	21,6
Praha KV	129	19,8		122	18,7		97	14,9	28	4,3	192	29,4
Č.Budějovice	106	26,2		95	23,5		37	9,1	20	4,9	101	24,9
Plzeň	145	27,6		91	17,3		64	12,2	25	4,7	126	23,9
Ústí n.L.	152	28,5		78	14,6		65	12,2	14	2,6	143	26,8
Hradec Králové	169	29,1		131	22,6		76	13,1	11	1,9	123	21,2
Brno	176	25,-		154	21,9		83	11,8	10	1,4	181	25,7
Ostrava	156	28,5		85	15,5		74	13,5	18	3,3	142	26,-
Celkem české kraje	1182	26,6	24,5	756	17,-	14,5	607	13,6	126	2,8	1116	25,1
Bratislava	133	20,9		138	21,7		70	11,-	22	3,4	181	28,3
B.Bystrica	168	26,-		97	15,-		85	13,1	29	4,5	164	25,3
Košice	119	24,7		104	21,6		51	10,6	19	4,-	132	27,5
Celkem Slovensko	420	23,8	21,-	339	19,2	17,-	206	11,7	70	4,-	477	27,-
Celkem ČSR	1602	25,8	23,4	1095	17,6	15,3	813	13,1	196	3,2	1593	25,6

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání členů a kandidátů okresních výborů

Kraj	Vědečtí pracov.	%	Učitelé, prof.a řed. škol	%	Uměleč- tí pra- covníci	%	Úředníci admin.	%	Pracov. služeb a zřiz.	%	Studenti	%
Praha MěstV	9	1,8	38	7,6	7	1,4	38	7,6	4	0,8	2	0,4
Praha KV	1	0,1	20	3,1	2	0,3	17	2,6	9	1,4	-	-
Č.Budějovice	-	-	11	2,7	3	0,7	11	2,7	2	0,5	-	-
Plzeň	-	-	20	3,8	1	0,2	14	2,7	9	1,7	-	-
Ústí nad Labem	2	0,4	22	4,1	2	0,4	26	4,9	4	0,7	-	-
Hradec Králové	-	-	20	3,4	1	0,2	16	2,8	4	0,7	-	-
Brno	-	-	25	3,6	5	0,7	31	4,4	4	0,6	-	-
Ostrava	1	0,2	17	3,1	3	0,5	19	3,5	2	0,4	-	-
Celkem č.kraje	13	0,3	173	3,9	24	0,5	172	3,9	38	0,9	2	-
Bratislava	2	0,3	28	4,4	3	0,5	19	3,-	1	0,2	1	0,2
B.Bystrica	1	0,2	24	3,7	1	0,2	19	2,9	6	0,9	-	-
Košice	1	0,2	14	2,9	1	0,2	12	2,5	2	0,4	-	-
Celkem Slovensko	4	0,2	66	3,7	5	0,3	50	2,8	9	0,5	1	0,1
Celkem ČSR	17	0,3	239	3,8	29	0,5	222	3,6	47	0,8	3	-

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání členů a kandidátů okresních výborů

Kraj	Ženy v domácnostech	%	Děchodci	%	Členové útvar. organ.	%	Ostatní	%	Stran. internátní školení			
									do 1 měs.	%	delší 1 měs.	%
Praha MěstV	11	2,2	5	1,-	11	2,2	7	1,4	142	28,4	190	38,-
Praha KV	1	0,1	4	0,6	28	4,3	3	0,4	171	26,2	259	39,7
Č.Budějovice	1	0,2	1	0,2	15	3,7	3	0,7	45	11,1	136	33,5
Plzeň	-	-	1	0,2	22	4,2	8	1,5	70	13,3	225	48,5
Ústí n.L.	-	-	3	0,5	18	3,4	5	0,9	92	17,2	204	38,2
Hr.Králové	1	0,2	3	0,5	18	3,1	7	1,2	99	17,1	194	33,4
Brno	1	0,1	6	0,9	23	3,3	4	0,6	144	20,5	271	38,5
Ostrava	-	-	2	0,4	17	3,1	11	2,-	96	17,6	177	32,4
Celkem Čes. kraje	15	0,3	25	0,6	152	3,4	48	1,1	859	19,3	1656	37,2
Bratislava	1	0,2	6	0,9	25	3,9	7	1,1	48	7,5	201	31,6
B.Bystrica	2	0,3	14	2,2	29	4,5	8	1,2	40	6,2	222	34,3
Košice	-	-	2	0,4	19	4,-	5	1,-	43	8,9	169	35,1
Celkem Slov.	3	0,2	22	1,2	73	4,2	20	1,1	131	7,4	592	33,5
Celkem ČSR	18	0,3	47	0,7	225	3,6	68	1,1	990	15,9	2248	36,2

III/6 Složení okresních výborů KSČ v roce 1966

Z informační zprávy o vývoji KSČ od XII. do XIII. sjezdu KSČ: Sociální složení OV KSČ 1966 podle nynějšího zaměstnání.

V originále 1 strana. – SÚA-AÚV, f. 00/13, sv. 10, a.j. 333.

Sociální složení členů a kandidátů okresních výborů KSČ zvolených na okresních konferencích v roce 1966

Kraj		Dělníci a mistři	Technici	Ředitelé a řídící pracovníci podniků a závodů	Členové JZD z výroby	Předsedové a funkcionáři JZD	Dělníci státních statků a STS	Ředitelé a řídící pracovníci STS a státních statků	Pracovníci strany	Pracovníci NF, ROH, ČSM a ost. spol. organizací	Vědci a umělci	Učitelé a profesori	Lékaři a ostatní pracovníci ve zdravotnictví	Pracovníci národních výborů	Pracovníci bezpečnosti, armády, soudů a prokuratury	Administrativní pracovníci	Důchodci a ženy v domácnosti	Celkem
Praha-město	%	117 23,1	32 6,3	75 15,0	— —	— —	— —	— —	51 10,0	24 4,7	26 5,1	34 6,7	16 3,1	24 4,7	40 7,9	50 9,9	18 3,5	507 100 %
Středočeský	%	126 21,0	15 2,4	87 12,0	30 4,7	60 9,6	7 1,1	24 4,0	74 12,0	29 4,6	3 0,5	27 4,3	9 1,4	64 10,1	37 5,8	22 3,5	19 3,0	633 100 %
Jihočeský	%	88 21,8	11 2,7	37 9,1	24 6,0	45 11,1	16 4,0	14 3,5	45 11,1	15 3,7	1 0,2	21 5,2	8 2,0	35 8,7	25 6,2	17 4,2	2 0,5	404 100 %
Západočeský	%	98 21,2	18 3,9	53 11,5	13 2,8	30 6,6	13 2,8	31 6,7	51 11,0	20 4,3	1 0,2	26 5,6	10 2,2	32 7,0	36 7,8	30 6,6	— —	462 100 %
Severočeský	%	135 25,8	13 2,5	54 10,3	21 4,0	20 3,8	18 3,4	26 5,0	61 11,8	21 4,0	— 0,0	34 6,5	11 2,1	41 7,8	26 5,0	34 6,5	8 1,5	523 100 %
Východočeský	%	151 28,8	14 2,7	49 9,4	22 4,2	62 11,9	11 2,1	14 2,7	48 9,2	26 5,0	3 0,6	22 4,2	13 2,5	39 7,5	21 4,0	23 4,4	4 0,8	522 100 %
Jihomoravský	%	138 18,4	28 3,7	112 14,9	19 2,5	80 10,6	1 0,1	40 5,3	71 9,4	33 4,4	3 0,4	53 7,0	15 2,0	58 7,7	37 4,9	51 6,8	14 1,9	753 100 %
Severomoravský	%	107 20,3	27 5,1	79 15,0	13 2,5	25 4,8	10 1,9	22 4,2	67 12,7	30 5,7	4 0,8	25 4,8	14 2,7	47 8,9	30 5,7	20 3,8	6 1,1	526 100 %
České kraje celkem	%	960 22,2	158 3,6	546 12,6	142 3,3	322 7,4	76 1,7	171 3,9	468 11,0	198 4,6	41 0,9	242 5,6	96 2,3	340 7,8	252 5,8	247 5,7	71 1,6	4330 100 %
Západoslovenský	%	56 9,5	21 3,5	93 15,6	11 1,8	80 13,4	5 0,8	34 5,7	59 9,9	25 4,2	3 0,5	45 7,5	14 2,3	76 12,7	41 6,9	22 3,7	12 2,0	597 100 %
Středoslovenský	%	109 19,0	15 2,6	83 14,4	12 2,1	39 6,8	6 1,0	27 4,7	63 11,0	27 4,7	1 0,2	32 5,6	15 2,6	75 13,0	35 6,1	18 3,1	18 3,1	575 100 %
Východoslovenský	%	57 12,5	10 2,2	68 15,0	13 2,9	49 10,9	9 2,0	26 5,8	54 12,0	21 4,7	2 0,4	30 6,5	12 2,5	47 11,9	23 5,0	20 4,4	6 1,3	447 100 %
Slovenské kraje celkem	%	222 13,7	46 2,8	244 15,1	36 2,2	168 10,4	20 1,2	87 5,5	176 10,9	73 4,5	6 0,4	107 6,6	41 2,5	198 12,2	99 6,1	60 3,7	36 2,2	1619 100 %
ČSSR celkem	%	1182 19,9	204 3,4	790 13,3	178 3,0	490 8,3	96 1,6	258 4,3	644 10,8	271 4,5	47 0,8	349 5,9	137 2,3	538 9,0	351 5,9	307 5,2	107 1,8	5 949 100 %

46

IV/1 Složení městských výborů KSČ v roce 1954

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ.
První přehled o složení městských výborů KSČ podle těchto hledisek:

- muži/ženy
- věkové složení
- národnost
- délka členství v KSČ
- stranické funkce
- původní povolání
- nynější zaměstnání

V originále 2 listy. - SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1599.

Složení městských výborů včetně kandidátů v r. 1954

č.4.

	Celkový počet členů a kandidátů MV	Muži	%	Ženy	%	Věkové složení							
						do 25 let	%	do 35 let	%	do 45 let	%	do 60 let	%
Praha	40	34	85,-	6	15,-	1	2,5	9	22,5	11	27,5	19	47,5
Brno	40	37	92,5	3	7,5	-	-	12	30,-	12	30,-	16	40,-
Ostrava	41	38	92,7	3	7,3	1	2,4	13	31,8	19	46,3	8	19,5
Bratislava	41	39	95,1	2	4,9	1	2,4	19	46,4	11	26,8	10	24,4
Č S R celkem	162	148	91,4	14	8,6	3	1,9	53	32,7	53	32,7	53	32,7

	Národnost				Členství ve straně						Stranické funkce					
	česká	%	sloven- ská	%	před r. 1945	%	od roku 1945 do II.1948	%	po úno- ru 1948	%	základ- ní orga- nisace	%	vyšší stranic- ké funk- ce	%	byl čle- nem MV v r.1953	%
Praha	39	97,5	1	2,5	13	32,5	26	65,-	1	2,5	4	10,-	13	32,5	23	57,5
Brno	40	100,-	-	-	7	17,5	29	72,5	4	10,-	-	-	13	32,5	23	57,5
Ostrava	41	100,-	-	-	5	12,2	33	80,5	3	7,3	4	9,8	21	51,2	16	39,-
Bratislava	-	-	41	100,-	6	14,6	29	70,8	6	14,6	8	19,5	10	24,4	13	31,7
Č S R celkem	120	74,1	42	25,9	31	19,1	117	72,3	14	8,6	16	9,9	57	35,2	75	46,3

Všichni členové MV jsou bez vyznání.

Sociální složení městských výborů včetně kandidátů podle původního povolání

č.5.

	Dělníků	%	Zřizenců	%	Úředníků	%	Inteligence	%	Učitelů	%	Ostatních	%
Praha	23	57,5	-	-	14	35,-	-	-	-	-	3	7,5
Brno	23	57,5	1	2,5	6	15,-	1	2,5	4	10,-	5	12,5
Ostrava	30	73,1	2	4,9	-	-	-	-	2	4,9	7	17,1
Bratislava	20	68,2	-	-	5	12,2	2	4,9	2	4,9	4	9,8
Č S R celkem	104	64,2	3	1,9	25	15,4	3	1,9	8	4,9	19	11,7

Sociální složení městských výborů včetně kandidátů podle nynějšího zaměstnání

	Dělníků	%	Úředníků	%	Intelligence	%	Armáda SNB	%	Žen v do mácnosti	%	Ostatních	%
Praha	-	-	34	85,-	4	10,-	2	5,-	-	-	-	-
Brno	-	-	36	90,-	2	5,-	-	-	1	2,5	1	2,5
Ostrava	-	-	30	92,7	-	-	-	-	1	2,4	2	4,9
Bratislava	3	7,3	34	82,9	2	4,9	-	-	-	-	2	4,9
Č S R celkem	3	1,9	142	87,7	8	4,9	2	1,2	2	1,2	5	3,1

V/1 Složení krajských výborů KSČ v roce 1949

Ze statistických přehledů organizačního oddělení ÚV KSČ: Přehled o složení krajských výborů KSČ v roce 1949 podle těchto hledisek:

- nynější zaměstnání
- muži/ženy
- věkové složení
- délka členství v KSČ

V originále 1 list. - SÚA-AÚV, f. 100/4, sv. 2, a.j. 10.
Zmenšeno.

zde měly být údaje ?

Přehled o sociálním složení členů krajských výborů.

1949

Kraj:	Celkový počet																									věkové složení				členství ve straně od										
		t.j. %	úředníci	t.j. %	rolníci	t.j. %	úředníci	t.j. %	zřizenci	t.j. %	učitele a profesori	t.j. %	vojsko, SNB.	t.j. %	studenti	t.j. %	svobodná povolání	t.j. %	živnost., obchod.	t.j. %	různá povolání	t.j. %	ženy v domácnosti	t.j. %	muži	t.j. %	ženy	t.j. %	do 25 let	t.j. %	do 45 let	t.j. %	přes 45 let	t.j. %	před r. 1945	t.j. %	v roce 1945	t.j. %	od r. 1946	t.j. %
Praha	50	100	31	62	3	6	7	14	-	-	1	2			2	4	4	8			2	4			40	80	10	20	2	4	32	64	16	32	25	50	22	44	3	6
Č. Budějovice	36	100	17	47	4	11	7	19					1	3			1	3	2	6	4	11			32	89	4	11	3	8	28	73	5	19	18	45	20	55		
Plzeň	42	100	20	47	4	9	9	23			2	5			1	2			1	2	5	12			35	83	7	17			34	81	8	19	6	14	34	81	2	5
Karlovy Vary	37	100	26	70	2	5	5	15									3	8	1	2					32	85	5	15			36	98	1	2	9	25	26	70	2	5
Ústí n. L.	45	100	25	55	3	7	6	14	1	2			1	2			1	2	1	2	6	14	1	2	39	86	5	14	2	4	30	67	13	29	9	20	33	73	3	7
Liberec	40	100	24	60	5	13	10	25							1	2									34	85	6	15	3	7	26	65	11	28	9	23	28	70	3	7
Hradec Králové	40	100	19	49	10	25	5	12	1	2	3	8	1	2			1	2							36	90	4	10			24	60	16	40	12	30	27	68	1	2
Pardubice	37	100	25	66	3	8	4	11			1	3					1	3			2	6	1	3	31	84	6	16	1	3	30	81	6	16	8	22	29	78		
Jihlava	40	100	22	56	7	18	7	18			1	2			1	2			1	2	1	2			34	85	6	15	1	2	25	62	14	36	11	27	26	65	3	8
Brno	45	100	20	44	2	5	12	35	1	2	4	9	2	5	4	9									39	82	6	18	1	2	27	60	17	38	13	29	31	69	1	2
Olomouc	42	100	18	43	4	10	12	31	1	2	2	4	1	2			1	2	2	4	1	2			37	88	5	12			31	74	11	26	13	31	28	67	1	2
Gottwaldov	41	100	22	54	4	10	13	31			2	5													36	88	5	12	1	2	30	73	10	25	12	30	28	68	1	2
Ostrava	45	100	24	51	2	5	3	7	2	5	5	11	1	2			1	2	2	5	3	7	2	5	40	89	5	11			34	76	11	24	21	47	23	51	1	2
země české celkem	540	100	293	54	53	10	100	19	6	1.1	21	4	7	1.2	9	1.5	13	2.3	10	1.7	24	4.5	4	0.7	465	86	75	14	14	3	387	71	139	26	164	30	355	66	21	4
Bratislava	45	100	20	46	6	13	12	27	1	2	2	4			1	2	2	4			1	2			44	98	1	2	3	7	33	73	9	20	23	51	21	47	1	2
Nitra	31	100	20	66	7	22	1	3			2	6										1	3		27	90	4	10			18	58	13	42	12	39	17	55	2	6
B. Bystrica	33	100	17	52	4	12	1	3	1	3	3	9			1	3	1	3			2	6	3	9	28	85	5	15	2	6	23	70	8	24	18	55	11	33	4	12
Žilina	35	100	20	56	4	11	5	15	1	3	2	6					1	3					2	6	29	83	6	17	2	6	25	71	8	23	20	57	14	40	1	3
Košice	35	100	21	60	5	14	2	6	2	6	4	11	1	3											31	89	4	11	3	9	22	64	10	27	12	34	19	55	4	11
Prešov	31	100	9	30	9	30	2	6					1	3	1	3	8	25					1	3	27	90	4	10	2	6	21	67	8	27	12	39	16	53	3	8
Slovensko celkem	210	100	107	52	35	16	23	11	5	2.5	13	5.5	2	1	3	1.5	12	5.5			3	1.5	7	3.5	186	89	24	11	12	6	142	67	56	27	97	46	98	47	15	7
ČSR celkem	750	100	400	54	88	12	123	16	11	11.5	34	4.1	9	1.2	12	1.6	25	3.3	10	1.3	27	3.6	11	1.4	651	87	99	13	26	3.5	529	71	195	25.5	261	35	453	60	36	5

V/2 Složení krajských konferencí KSČ v roce 1949

Ze statistických přehledů organizačního oddělení ÚV KSČ: Přehled o složení krajských konferencí podle delegátů s hlasem rozhodujícím podle těchto hledisek:

- organizace závodní/místní
- muži/ženy
- věkové složení
- sociální složení podle nynějšího zaměstnání

V originále 1 list. – SÚA-AÚV, f. 100/4, sv. 2, a.j. 11.
Zmenšeno.

Přehled o složení krajských konferencí podle delegantů hlasem rozhodujícím.

Kraj:	přítomno delegátů	z míst. org.	zav. org.	muži	ženy	věkové složení			s o c i á l n í s l o ž e n í										ženy v dom.	pensisté	různá
						do 25 l.	do 45 l.	přes 45 l.	dělníci	rolníci	zřizenci	úředníci	živnost.	svob. povolání	voj.SNB.	studenti					
Praha t.j.%	1.017 100	422 41.5	595 58.5	853 83.9	164 16.1	70 6.9	630 61.9	317 31.2	612 60.4	36 3.4	38 3.7	203 20.0	19 1.9	12 1.2	40 3.9	17 1.7	36 3.4	4 0.4			
Č.Budějovice t.j.%	832 100	552 63.5	280 36.5	741 89.0	91 11.0	67 8.1	535 64.3	230 27.6	316 38.0	55 6.6	28 3.4	281 33.8	20 2.4	11 1.3	73 8.8	7 0.8	25 3.0	16 1.9			
Plzeň t.j.%	527 100	247 46.9	280 53.1	453 86.0	74 14.0	55 10.4	340 64.5	132 25.1	257 48.8	35 6.6	17 3.2	131 24.9	4 0.8	14 2.7	37 7.0	1 0.2	24 4.5	7 1.3			
Karlovy Vary t.j.%	261 100	113 43.3	148 56.7	224 85.8	37 15.2	16 6.1	189 72.4	56 21.5	88 33.7	23 8.8	14 5.4	50 19.1	7 2.7	5 1.9					74 28.4		
Čest. n.l. t.j.%	657 100	364 55.4	293 44.6	569 86.6	88 13.4	36 5.5	473 82.0	148 22.5	291 44.3	39 5.9	64 12.8	71 10.8	14 2.1	23 3.5	25 3.8	4 0.6	26 4.0	1 0.2	79 12.0		
Liberec t.j.%	438 100	182 41.6	256 58.4	381 87.0	57 13.0	27 6.2	322 73.5	89 20.3	267 60.9	31 7.1	15 3.4	82 18.7	4 0.9	3 0.7	22 5.0	2 0.5	11 2.5	1 0.3			
Hradec Králové t.j.%	508 100	234 46.0	274 54.0	435 85.6	73 14.4	39 7.7	320 63.0	149 29.3	194 38.1	46 9.0	10 2.0	187 36.9	6 1.2	14 2.7	26 5.2	3 0.6	17 3.3	5 1.0			
Pardubice t.j.%	370 100	82 22.2	288 77.8	322 87.0	48 13.0	36 9.7	233 63.0	101 27.3	184 49.8	23 6.2	6 1.6	100 27.1	13 3.5		27 7.3	3 0.8	12 3.2	2 0.5			
Jihlava t.j.%	374 100	173 46.2	201 53.8	321 85.8	53 14.2	26 6.9	236 63.1	112 30.0	192 51.3	30 8.0	27 7.3	66 17.6	4 1.1	11 2.9	23 6.1	1 0.3	19 5.1	1 0.3			
Brno t.j.%	1.116 100	545 48.8	571 51.2	965 86.5	151 13.5	109 9.8	816 73.1	191 17.1	454 40.7	63 5.6	76 6.8	317 28.4	33 3.0	17 1.5	62 5.6	16 1.4	68 6.1	10 0.9			
Olomouc t.j.%	473 100	230 48.5	243 51.4	407 86.0	66 14.0	42 8.9	333 70.4	98 20.7	198 41.9	18 3.8	31 6.8	90 19.0	15 3.2	30 6.3	55 11.6		34 7.2	2 0.4			
Gottwaldov t.j.%	454 100	226 49.8	228 50.2	405 89.2	49 10.8	26 5.7	276 60.8	152 33.5	236 52.1	31 6.8	16 3.5	130 28.6	5 1.1		18 4.0	2 0.4	15 3.3	1 0.2			
Ostrava t.j.%	373 100	139 37.2	234 62.8	317 85.0	56 15.0	35 9.4	253 67.8	85 22.8	247 66.2	14 3.7	15 4.1	51 13.7	2 0.5	6 1.6	14 3.7	3 0.8	20 5.4	1 0.3			
České země celkem t.j.%	7.400 100	3.509 47.4	3.891 52.6	6.393 86.4	1007 13.6	584 7.9	4.956 67.0	1.860 25.1	3.536 47.8	444 6.0	377 5.1	1.759 23.8	146 2.0	146 2.0	422 5.7	59 0.8	307 4.1	51 0.7	153 2.0		
Bratislava t.j.%	377 100	179 47.5	198 52.5	337 89.4	40 10.6	32 8.5	268 71.1	77 20.4	219 58.1	36 9.5	5 1.3	61 16.2	15 4.0		24 6.4		14 3.7	3 0.8			
Nitra t.j.%	289 100	192 66.4	97 33.6	265 91.7	24 8.3	34 11.8	201 69.5	54 18.7	129 44.6	66 22.8	1 0.3	33 11.5	27 9.3		19 6.6		12 4.2	2 0.7			
B.Bystrica t.j.%	232 100	129 55.6	103 44.4	202 87.0	30 13.0	11 4.7	144 62.1	77 33.2	108 46.6	30 12.9	2 0.9	46 19.8	18 7.8		15 6.5		12 5.2	1 0.3			
Zilina t.j.%	229 100	162 70.7	67 29.3	203 88.6	26 11.4	17 7.4	161 70.3	51 22.7	109 47.6	22 9.6	8 3.5	48 21.0	17 7.4		13 5.7		12 5.2				
Košice t.j.%	162 100	76 46.9	86 53.1	144 88.9	18 11.1	35 21.6	101 62.3	26 16.1	101 62.3	8 4.9	2 1.2	38 23.5	2 1.2		9 5.7		2 1.2				
Prešov t.j.%	201 100	176 87.6	25 12.4	188 93.5	13 6.5	17 8.5	134 66.7	50 24.8	73 36.3	63 31.3	2 1.0	35 17.2	11 5.5		8 4.0	4 2.0	5 2.5				
Slovensko celkem t.j.%	1.490 100	914 61.3	576 38.7	1.339 89.2	151 10.8	146 9.8	1.009 67.7	335 28.5	739 49.6	225 15.2	20 1.3	261 17.5	90 6.1		88 5.9	4 0.2	57 3.8	6 0.4			
CSR celkem t.j.%	8.890 100	4.423 49.7	4.467 50.3	7.732 87.0	1158 13.0	730 8.2	5.965 67.1	2.195 24.7	4.275 48.1	669 7.5	397 4.5	2.020 22.7	236 2.7	146 1.6	510 5.8	63 0.7	364 4.1	57 0.6	153 1.8		

Organizační oddělení
e v i d e n c e

Praha, 10.5.1949.

V/3 Složení krajských výborů v roce 1953

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ.
Složení krajských výborů KSČ v roce 1953 podle těchto hledisek:

- muži/ženy
- věkové složení
- religiozita
- původní povolání
- nynější zaměstnání
- délka členství v KSČ
- funkce před zvolením
- vyznamenání
- členové JZD

V originále 4 listy. - SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1598.

Složení krajských výborů

1953

č.7.

K r a j :	Celkový počet členů KV	Mužů	Žen	Věkové složení					Bez vyznání	V církvi
				do 25 let	do 35 let	do 45 let	do 60 let	přes 60 let		
Praha	57	46	11	-	18	17	19	3	57	-
Č.Budějovice	51	43	8	-	17	23	9	2	49	2
Plzeň	53	46	7	-	13	26	14	-	53	-
K.Vary	48	43	5	-	24	18	6	-	48	-
Ústí n.L.	54	48	6	1	22	24	7	-	54	-
Liberec	48	40	8	-	23	15	9	1	48	-
Hr.Králové	55	42	13	-	19	21	15	-	55	-
Pardubice	48	39	9	-	17	13	18	-	48	-
Jihlava	46	40	6	1	11	23	11	-	46	-
Brno	57	49	8	1	7	24	23	2	56	1
Olomouc	52	44	8	-	15	28	9	-	50	2
Gottwaldov	52	46	6	-	15	29	6	2	52	-
Ostrava	57	52	5	-	19	24	14	-	54	3
Celkem kraje české	678	578	100	3	220	285	160	10	670	8
t.j. %	100,-	85,3	14,7	0,4	32,4	42,-	23,6	1,5	98,8	1,2
Bratislava	57	53	4	-	21	19	17	-	57	-
Nitra	57	53	4	3	26	23	3	2	46	11
B.Bystrica	48	45	3	1	16	17	12	2	32	16
Žilina	49	44	5	-	30	12	7	-	49	-
Košice	55	49	6	1	25	15	14	-	41	14
Prešov	57	53	4	1	32	15	8	1	46	11
Celkem kraje slovenské	323	297	26	6	150	101	61	5	271	52
t.j. %	100,-	92,-	8,-	1,9	46,4	31,3	18,9	1,5	83,9	16,1
Celkem Č S R	1001	875	126	9	370	386	221	15	941	60
t.j. %	100,-	87,4	12,6	0,9	37,-	38,6	22,1	1,5	94,-	6,-

Sociální složení krajských výborů
p o d l e p ů v o d n í h o p o v o l á n í

č.8.

K r a j :	Dělníků	Ročníků	Zřizenců	Úředníků	Intelligen- ce	Učitelé a studenti	Armáda	SNB	Žen v do- mácnosti	Důchodců	Ostatní
Praha	38	1	-	6	2	3	-	-	-	-	7
Č.Budějovice	39	2	-	3	2	2	-	-	-	-	3
Plzeň	44	-	-	5	1	1	-	-	-	-	2
K.Vary	35	3	2	3	1	-	-	-	-	-	4
Ústí n.L.	44	1	-	3	1	-	-	-	-	-	5
Liberec	34	3	-	5	1	2	-	-	-	-	3
Hr.Králové	43	5	-	2	2	1	-	-	1	-	1
Pardubice	36	2	-	2	2	3	-	-	1	-	2
Jihlava	40	-	-	-	-	3	-	-	-	-	3
Brno	48	2	-	2	3	1	-	-	-	-	1
Olomouc	41	1	1	2	-	4	-	-	1	-	2
Gottwaldov	37	4	-	5	1	2	-	-	-	-	3
Ostrava	47	-	-	3	1	3	-	-	-	-	3
Celkem kraje české	526	24	3	41	17	25	-	-	3	-	39
t.j. %	77,6	3,5	0,4	6,-	2,5	3,7	-	-	0,4	-	5,8
Bratislava	38	4	1	12	-	1	-	-	-	-	1
Nitra	49	-	-	2	-	3	-	-	-	-	3
B.Bystrica	36	5	-	2	1	3	-	-	1	-	-
Žilina	31	6	-	3	-	1	-	-	-	-	8
Košice	43	4	-	2	-	5	-	-	-	-	1
Prešov	44	9	-	2	1	1	-	-	-	-	-
Celkem kraje slovenské	241	28	1	23	2	14	-	-	1	-	13
t.j. %	74,6	8,7	0,3	7,1	0,6	4,3	-	-	0,3	-	4,-
Celkem Č S R	767	52	4	64	19	39	-	-	4	-	52
t.j. %	76,6	5,2	0,4	6,4	1,9	3,9	-	-	0,4	-	5,2

Sociální složení krajských výborů
p o d l e n y n ě j š í h o z a m ě s t n á n í

č.9.

K r a j .	Dělníků	Rolníků	Zřizenců	Úředníků	Inteli- gence	Učitelů a studen- tů	Armáda	SNB	Žen v domác- nosti	Důchod- ci	Pracov- níci a- parátu	Pracov- níci lid- správy a masových organisa- cí	Ostatní
Praha	3	1	-	12	1	2	1	2	-	-	12	22	1
Č.Budějovice	3	2	1	9	-	-	-	1	-	-	15	16	4
Plzeň	6	8	-	13	2	1	-	1	1	-	8	13	-
K.Vary	3	4	-	10	2	1	1	1	-	-	11	14	1
Ústí n.L.	4	4	-	16	1	-	-	1	-	-	13	15	-
Liberec	3	4	-	8	1	2	-	1	-	-	12	16	1
Hr.Králové	2	4	-	21	2	1	1	1	-	-	4	19	-
Pardubice	3	3	-	15	-	2	-	2	-	-	7	14	2
Jihlava	3	3	-	9	-	2	3	2	-	-	6	18	-
Brno	-	4	-	16	4	-	1	1	-	-	13	16	2
Olomouc	1	4	-	13	2	-	1	3	-	-	13	15	-
Gottwaldov	2	3	-	17	-	1	-	2	-	-	6	21	-
Ostrava	5	2	-	17	-	1	-	1	-	-	15	14	2
Celkem kraje české t.j. %	38 5,6	46 6,8	1 0,1	176 26,-	15 2,2	13 1,9	8 1,2	19 2,8	1 0,1	- -	135 20,-	213 31,4	13 1,9
Bratislava	-	4	-	17	1	-	1	2	-	-	8	22	2
Nitra	1	10	1	15	1	3	-	-	-	-	10	16	-
B.Bystrica	4	4	-	8	1	5	-	1	-	1	3	21	-
Žilina	2	4	-	12	2	1	1	2	-	-	8	17	-
Košice	9	4	1	9	1	1	-	3	-	-	13	12	2
Prešov	1	6	-	13	2	1	-	2	-	-	16	15	1
Celkem kraje slovenské t.j. %	17 5,3	32 1,-	2 0,6	74 22,9	8 2,5	11 3,4	2 0,6	10 3,1	- -	1 0,3	58 18,-	103 31,9	5 1,5
Celkem Č S R t.j. %	55 5,5	78 7,8	3 0,3	250 25,-	23 2,3	24 2,4	10 1,-	29 2,9	1 0,1	1 0,1	193 19,3	316 31,6	18 1,8

Složení krajských výborů

č.10.

K r a j :	Vstup do strany			Funkce před zvolením								Vyznamenán za výstavbu socialismu	Je členem JZD
	před r. 1945	od roku 1945 do II.1948	po únoru 1948	byl členem KV v r.1952	byl již v KV	pracovníci str. aparátu	ONV OAV	KNV MNV-MAV	ROH ČSM	jiné veřejné funkce	jiné stranické funkce		
Praha	18	39	-	18	17	6	-	3	2	15	18	4	2
Č.Budějovice	8	42	1	21	8	9	1	2	1	5	21	1	-
Plzeň	7	42	4	24	22	2	-	-	-	-	29	2	8
K.Vary	1	45	2	18	18	-	-	1	-	-	24	-	5
Ústí n.L.	2	51	1	13	10	5	-	-	1	2	23	3	2
Liberec	5	42	1	16	14	8	-	-	1	7	18	-	1
Hr.Králové	10	43	2	20	18	2	-	3	-	2	21	-	5
Pardubice	4	43	1	11	9	3	-	-	-	4	32	2	3
Jihlava	14	31	1	16	9	5	-	7	3	7	15	-	3
Brno	22	31	4	26	25	1	-	-	-	1	27	1	4
Olomouc	9	43	-	17	17	4	-	3	-	13	14	-	1
Gottwaldov	9	42	1	12	14	2	-	1	1	2	32	3	6
Ostrava	16	37	4	20	14	1	-	-	-	1	37	7	3
Celkem kraje české	125	531	22	232	195	48	1	20	9	59	311	23	43
t.j. %	18,4	78,3	3,2	34,2	28,8	7,1	0,1	2,9	1,3	8,7	45,9	3,4	6,3
Bratislava	8	49	-	-	18	6	-	-	2	2	29	1	-
Nitra	5	45	7	5	3	5	2	-	2	-	28	-	11
B.Bystrica	8	32	8	10	4	-	1	-	-	2	25	3	4
Žilina	-	44	5	4	4	-	-	-	-	1	14	1	2
Košice	8	41	6	9	10	2	1	2	3	1	36	2	3
Prešov	8	45	4	10	8	7	-	-	1	-	18	1	5
Celkem kraje slovenské	37	256	30	38	47	20	4	2	8	6	150	8	25
t.j. %	11,5	79,3	9,3	11,8	14,6	6,2	1,2	0,6	2,5	1,9	46,4	2,5	7,7
Celkem Č S R	162	787	52	270	242	68	5	22	17	65	461	31	68
t.j. %	16,2	78,6	5,2	27,-	24,2	6,8	0,5	2,2	1,7	6,5	46,1	3,1	6,6

V/4 Složení krajských výborů KSČ v roce 1960

Ze statistických přehledů odboru evidence oddělení stranických orgánů ÚV KSČ.
Složení krajských výborů KSČ po reorganizaci krajů v roce 1960 podle těchto
hledisek:

- muži/ženy
- národnost
- věkové složení
- délka členství v KSČ
- stranické školení
- školní vzdělání
- stranické funkce
- původní povolání
- nynější zaměstnání

V originále 7 listů. - SÚA-AÚV, f. 05/1, sv. 272, a.j. 1601/3.

Složení členů a kandidátů krajských výborů v r. 1960

č. 43

K r a j :	Počet členů a kandidátů KV	Muži	%	Ženy	%	N á r o d n o s t						
						česká	sloven.	polská	ukrajin.	maďar.	něm.	ostatní
Praha MěstV	92	72	78,3	20	21,7	90	1	-	-	-	-	1
Praha KV	97	75	77,3	22	22,7	97	-	-	-	-	-	-
Č. Budějovice	89	75	84,3	14	15,7	89	-	-	-	-	-	-
Plzeň	89	79	88,8	10	11,2	85	2	-	-	1	1	-
Ústí n. Labem	92	74	80,4	18	19,6	89	2	-	-	-	1	-
Hr. Králové	92	74	80,4	18	19,6	91	-	-	-	-	1	-
Brno	97	79	81,4	18	18,6	97	-	-	-	-	-	-
Ostrava	97	80	82,5	17	17,5	92	2	3	-	-	-	-
Celkem české kraje	745	608	81,6	137	18,4	730	7	3	-	1	3	1
Bratislava	92	77	83,7	15	16,3	5	80	-	-	7	-	-
B. Bystrica	90	81	90,-	9	10,-	3	85	-	-	2	-	-
Košice	88	76	86,4	12	13,6	8	66	-	11	3	-	-
Celkem Slovensko	270	234	86,7	36	13,3	16	231	-	11	12	-	-
Celkem ČSR	1015	842	83,-	173	17,-	746	238	3	11	13	3	1

Složení členů a kandidátů krajských výborů

č.44

Kraj:	Věkové složení									
	do 26 let	%	od 26-35 let	%	od 35-45 let	%	od 45-60 let	%	přes 60 let	%
Praha MěstV.	-	-	20	21,7	48	52,2	23	25,-	1	1,1
Praha KV	-	-	11	11,4	53	54,6	33	34,-	-	-
Č.Budějovice	-	-	10	11,2	41	46,1	36	40,5	2	2,2
Plzeň	2	2,2	21	23,6	42	47,3	22	24,7	2	2,2
Ústí n.Lab.	-	-	20	21,7	47	51,1	24	26,1	1	1,1
Hr.Králové	-	-	21	22,8	51	55,4	19	20,7	1	1,1
Brno	1	1,-	13	13,4	55	56,7	24	24,8	4	4,1
Ostrava	-	-	19	19,6	47	48,5	30	30,9	1	1,-
Celkem české kraje	3	0,4	135	18,1	384	51,6	211	28,3	12	1,6
Bratislava	2	2,2	20	21,7	44	47,8	24	26,1	2	2,2
B.Bystrica	1	1,1	21	23,3	42	46,7	24	26,7	2	2,2
Košice	-	-	21	23,9	41	46,6	25	28,4	1	1,1
Celkem Slovensko	3	1,1	62	23,-	127	47,-	73	27,-	5	1,9
Celkem Č S R	6	0,6	197	19,4	511	50,3	284	28,-	17	1,7

Složení členů a kandidátů krajských výborů

č.45

Kraj:	Členství v KSČ						Stranické internátní školení							
	před r. 1945	%	delší než 10 let	%	od 5-10 let	%	3 roky	%	1-2 r.	%	3-6 měs.	%	kratší 3 měs.	%
Praha MěstV	10	10,9	79	85,9	3	3,2	11	12,-	10	10,9	13	14,1	24	26,1
Praha KV	7	7,2	85	87,6	5	5,2	8	8,2	10	10,3	14	14,4	40	41,2
Č.Budějovice	6	6,7	81	91,-	2	2,3	5	5,6	9	10,1	26	29,2	19	21,3
Plzeň	5	5,6	71	79,8	13	14,6	9	10,1	16	18,-	16	18,-	29	32,6
Ústí n.L.	4	4,4	83	90,2	5	5,4	9	9,8	16	17,4	15	16,3	29	31,5
Hradec Králové	7	7,6	79	85,9	6	6,5	13	14,1	12	13,-	21	22,8	34	37,-
Brno	11	11,3	80	82,5	6	6,2	10	10,3	10	10,3	19	19,6	22	22,7
Ostrava	6	6,2	79	81,4	12	12,4	10	10,3	8	8,2	19	19,6	24	24,7
Celkem české kr.	56	7,5	637	85,5	52	7,-	75	10,1	91	12,2	143	19,2	221	29,7
Bratislava	16	17,4	64	69,6	12	13,-	10	10,9	12	13,-	17	18,5	17	18,5
B.Bystrica	17	18,9	67	74,4	6	6,7	10	11,1	15	16,7	22	24,4	18	20,-
Košice	11	12,5	70	79,5	7	8,-	8	9,1	10	11,4	8	9,1	2	2,3
Celkem Slovensko	44	16,3	201	74,4	25	9,3	28	10,4	37	13,7	47	17,4	37	13,7
Celkem ČSR	100	9,8	838	82,6	77	7,6	103	10,1	128	12,7	190	18,7	258	25,4

(v r.1958)

Školní vzdělání členů a kandidátů krajských výborů

č.46

Kraj:	Základ. 8letá stř.šk. (obec.a měst.)	%	Nižší stř. (nižší prům., 2letá obch.bez maturity)	%	Středo- školské zakonč. maturit.	%	Vysokoškolské						Bylo čl.KV v r. 58-60	%	Nově zvol. členů KV	%	Počet předs. org. v KV		%
							tech- nické	%	zem.	%	ostat.	%							
Praha MěstV	46	-	7	-	6	-	4	-	-	-	19	-	40	43,5	52	56,5	6	6,5	
Praha KV	75	-	5	-	9	-	1	-	2	-	5	-	44	45,4	53	54,6	6	6,2	
Č.Budějovice	75	-	7	-	1	-	2	-	1	-	3	-	46	51,7	43	48,3	11	12,4	
Plzeň	77	-	7	-	4	-	2	-	2	-	7	-	64	71,9	25	28,1	15	16,9	
Ústí n.L.	77	-	3	-	6	-	-	-	1	-	5	-	50	54,3	42	45,7	5	5,4	
Hr.Králové	71	-	8	-	7	-	-	-	2	-	4	-	45	48,9	47	51,1	11	12,-	
Brno	75	-	7	-	8	-	2	-	-	-	5	-	42	43,3	55	56,7	5	5,2	
Ostrava	76	-	11	-	1	-	3	-	1	-	5	-	73	75,3	24	24,7	6	6,2	
Celkem čes.kraje	572	76,8	55	7,4	42	5,6	14	1,9	9	1,2	53	7,1	404	54,2	341	45,8	65	8,7	
Bratislava	63	-	6	-	5	-	6	-	1	-	11	-	40	43,5	52	56,5	-	-	
B.Bystrica	67	-	10	-	3	-	6	-	1	-	3	-	40	44,4	50	55,6	2	2,2	
Košice	72	-	4	-	2	-	2	-	2	-	6	-	36	40,9	52	59,1	6	6,8	
Celkem Slovensko	202	74,8	20	7,4	10	3,7	14	5,2	4	1,5	20	7,4	116	43,-	154	57,-	8	3,-	
Celkem ČSR	774	76,3	75	7,4	52	5,1	28	2,7	13	1,3	73	7,2	520	51,2	495	48,8	73	7,2	

č.47

Sociální složení podle původního povolání členů a kandidátů krajských výborů

Kraj	děl- níci	%	rol- níci	%	inž.techničtí a hospod.pracov.				učite- lé, prof. a řed. škol	%	úřed. admin.	%	prac. slu- žeb a zřiz.	%	ostat- ní	%
					v záv., dopra- vě obh. úřadech	%	na ze- měděl. úseku	%								
Praha MěstV	56	60,9	-	-	3	3,3	-	-	8	8,7	11	11,9	8	8,7	6	6,5
Praha KV	70	72,2	1	1,-	3	3,1	1	1,-	3	3,1	8	8,3	7	7,2	4	4,1
Č.Budějovice	68	76,4	6	6,8	2	2,2	1	1,1	-	-	6	6,8	4	4,5	2	2,2
Plzeň	66	74,3	4	4,5	1	1,1	3	3,4	2	2,2	2	2,2	9	10,1	2	2,2
Ústí n.Lab.	75	81,5	-	-	2	2,2	-	-	2	2,2	4	4,3	6	6,5	3	3,3
Hradec Král.	72	78,2	3	3,3	3	3,3	-	-	2	2,2	6	6,5	5	5,4	1	1,1
Brno	68	70,1	6	6,2	3	3,1	-	-	3	3,1	7	7,2	7	7,2	3	3,1
Ostrava	77	79,4	2	2,1	6	6,2	1	1,-	2	2,1	1	1,-	3	3,1	5	5,1
Celkem české kraje	552	74,2	22	2,9	23	3,1	6	0,8	22	2,9	45	6,-	49	6,6	26	3,5
Bratislava	72	78,3	1	1,1	5	5,4	2	2,2	1	1,1	6	6,5	1	1,1	4	4,3
B.Bystrica	70	77,8	4	4,5	6	6,7	1	1,1	3	3,3	2	2,2	2	2,2	2	2,2
Košice	63	71,6	11	12,5	2	2,3	2	2,3	3	3,4	4	4,5	-	-	3	3,4
Celkem Slovensko	205	75,9	16	5,9	13	4,8	5	1,9	7	2,6	12	4,4	3	1,1	9	3,4
Celkem ČSR	757	74,6	38	3,7	36	3,5	11	1,1	29	2,9	57	5,6	52	5,1	35	3,5

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání členů a kandidátů krajských výborů

č.48

K r a j :	Dělníci	%	Členové JZD	%	Inženýrsko-techničtí a hospodářští pracovníci				Veřejní pracovníci	%	Vědeckí pracovníci	%
					na závo- dech, do- pravě, obchodě, úřadech	%	na ze- měděl- ském úseku	%				
Praha MěstV	21	22,8	-	-	14	15,2	-	-	36	39,1	1	1,1
Praha KV	22	22,7	19	19,6	6	6,2	2	2,1	34	35,-	2	2,1
Č.Budějovice	18	20,3	25	28,1	11	12,4	2	2,2	22	24,7	-	-
Plzeň	20	22,5	12	13,5	7	7,9	4	4,5	32	36,-	-	-
Ústí n.L.	17	18,4	8	8,7	15	16,3	2	2,2	38	41,3	-	-
Hradec Král.	24	26,1	15	16,3	5	5,4	4	4,3	32	34,7	-	-
Brno	26	26,8	16	16,5	7	7,2	1	1,-	35	36,1	-	-
Ostrava	26	26,8	13	13,4	15	15,5	2	2,1	30	30,9	-	-
Celkem české kraje	174	23,4	108	14,5	80	10,7	17	2,3	259	34,8	3	0,4
Bratislava	9	9,8	12	13,-	15	16,3	7	7,6	34	37,-	-	-
B. Bystrica	18	20,-	14	15,6	7	7,8	1	1,1	39	43,4	-	-
Košice	20	22,7	21	23,8	9	10,2	1	1,1	26	29,7	-	-
Celkem Sloven- sko	47	17,4	47	17,4	31	11,5	9	3,3	99	36,7	-	-
Celkem ČSR	221	21,8	155	15,3	111	10,9	26	2,6	358	35,3	3	0,3

Sociální složení podle nynějšího zaměstnání členů a kandidátů krajských výborů

č.49

K r a j :	Učite- lé, prof. a řed. škol	%	Uměleč- tí a kultur. pracov.	%	Uřed- níci admin.	%	Dů- chod- ci	%	Cl. útvár. orga- nizací	%	Ostat- ní	%
Praha MěstV	6	6,5	3	3,3	3	3,3	1	1,1	4	4,3	3	3,3
Praha KV	2	2,1	1	1,-	5	5,1	-	-	4	4,1	-	-
Č.Budějovice	1	1,1	1	1,1	4	4,5	1	1,1	3	3,4	1	1,1
Plzeň	3	3,4	1	1,1	5	5,6	-	-	2	2,2	3	3,3
Ústí n.L.	2	2,2	2	2,2	4	4,3	1	1,1	1	1,1	2	2,2
Hradec Král.	3	3,3	1	1,1	3	3,3	1	1,1	2	2,2	2	2,2
Brno	4	4,1	2	2,1	1	1,-	2	2,1	3	3,1	-	-
Ostrava	4	4,1	1	1,-	2	2,1	-	-	3	3,1	1	1,-
Celkem české kraje	25	3,4	12	1,6	27	3,6	6	0,8	22	3,-	12	1,5
Bratislava	4	4,3	2	2,2	2	2,2	1	1,1	5	5,4	1	1,1
B.Bystrica	3	3,3	1	1,1	3	3,3	2	2,2	2	2,2	-	-
Košice	3	3,4	-	-	2	2,3	-	-	4	4,5	2	2,3
Celkem Sloven- sko	10	3,7	3	1,1	7	2,6	3	1,1	11	4,1	3	1,1
Celkem Č S R	35	3,4	15	1,5	34	3,3	9	0,9	33	3,2	15	1,5

V/5 Složení krajských výborů KSČ v roce 1964

Z informace o rozbořech složení plén krajských výborů KSČ, zvolených v dubnu 1964 pro jednání sekretariátu 22.12.1965 v souvislosti s přípravami na krajské konference KSČ v roce 1966. Část IV – Celostátní souhrnný přehled podle hledisek

- pracovní úseky a funkce
- setrvávání v KV
- muži/ženy
- předešlé funkce nově zvolených
- věkové složení
- délka členství v KSČ
- školní vzdělání
- stranické školení

V originále 3 strany. – SÚA-AÚV, f. 02/4, sv. 47, a.j. 92/7.
Zmenšeno.

PŘÍLOHA IV

7126/13

Celostátní souhrnný přehled o členech krajských výborů strany
(zvolených v roce 1964)

1. Podle pracovních úseků

Pracovní úsek (funkce)	Počet	%	Kolik období pracuje jako člen kraj. výboru						
			poprvé	druhé	třetí	čtvrté	páté	více než 5	více než 10
tajemníci KV strany	44	7,5	-	6	10	11	5	11	1
ostatní pracovníci KV	24	4,2	7	7	3	3	1	3	-
pracov. ÚV KSČ (ÚV KSS)	5	0,9	-	2	-	1	1	-	1
ved. tajemníci OV strany	52	8,8	11	19	10	5	4	3	-
uvolnění předsedové CZV	13	2,3	4	6	2	1	-	-	-
funkcionáři ONV a KNV	31	5,4	4	3	8	5	4	7	-
funkcionáři MNV	2	0,4	1	-	1	-	-	-	-
funkcionáři státního aparátu (VB, ČSA, soudy, apod.)	37	6,4	12	10	6	4	-	5	-
funkcionáři NF	4	0,8	-	-	-	-	-	2	2
funkcionáři ROH	12	2,1	-	2	1	2	3	4	-
funkcionáři ČSM	11	1,9	4	4	2	1	-	-	-
funkcionáři ostatních společenských organ.	4	0,8	-	-	-	-	-	3	1
funkcionáři vys. škol	19	3,3	9	5	3	-	-	1	1
funkcionáři střed. škol	9	1,6	2	5	-	1	-	1	-
lékaři	9	1,6	3	2	3	-	1	-	-
umělci	8	1,5	4	1	2	1	-	-	-
ředitelé závodů a podniků	54	9,3	20	17	6	4	5	2	-
středně tech. kádry	43	7,5	26	13	3	1	-	-	-
pracovníci nevýrobních útvarů	16	2,8	10	2	1	2	1	-	-
dělníci z výroby	85	14,6	40	30	10	3	-	-	2
předsedové a vedoucí									
funkcionáři JZD	46	7,9	20	13	7	1	1	4	-
členové JZD z výroby	13	2,2	7	4	2	-	-	-	-
ředitelé a vedoucí									
pracov. ČSSS a STS	21	3,6	8	4	6	-	2	1	-
dělníci ČSSS a STS	4	0,8	4	-	-	-	-	-	-
vědečtí a školští									
pracovníci v zeměd.	15	2,4	11	1	2	-	-	1	-
c e l k e m	581	100,6	207	156	88	46	28	48	8
%	100,-	-	35,6	26,9	15,1	7,9	4,8	8,3	1,4

2. mužů: 497, tj. 84,5 %

žen: 84, tj. 14,5 %

Celkem: 581, tj. 100 %

3. Podle předchozích zkušeností z práce ve volených orgánech
(u nově zvolených):

úroveň funkce	počet	%
okresní výbor	126	61,-
celozávodní výbor	25	12,-
výbor základní organizace	56	27,-
c e l k e m	207	100,-

4. Věkové složení

věkové rozmezí	počet	%
do 35 let	79	13,6
36 - 50 let	427	73,5
51 - 60 let	66	11,3
přes 60 let	9	1,6
věkový průměr 42,6 roku	581	100,-

5. Délka členství v KSČ

rozmezí let délky členství	počet	%
7 let (základní počet pro členu KV)	5	1,-
8-16 let (tj. po únoru 1948)	162	27,8
více než 16 let	368	63,3
před rokem 1945	46	7,9
c e l k e m	581	100,-

6. Všeobecné a odborné vzdělání

vzdělání	počet	%
vysokoškolské (včetně VŠP ÚV KSČ)	223	38,4
středoškolské	97	16,7
základní	261	44,9
	581	100,-

7. Stranické vzdělání

úroveň vzdělání	počet	%
3letá Vysoká politická škola KSC, KSSS (včetně VPA)	87	15,1
1letý až 2letý kurs (včetně VUML)	77	13,2
6měsíční kurs	22	3,8
kurs kratší než 6 měsíců	158	27,2
žádná stranická škola	237	40,8
c e l k e m	581	100,1

V/6 Složení krajských výborů KSČ v roce 1966

Z informační zprávy o vývoji KSČ od XII. do XIII. sjezdu KSČ: Sociální složení KV KSČ v roce 1966 podle nynějšího zaměstnání.

V originále 1 strana. – SÚA-AÚV, f. 00/13, sv. 10, a.j. 333.

Sociální složení členů a kandidátů krajských výborů strany zvolených v roce 1966

Kraj		Dělníci a mistři	Technici	Ředitelé a řídící pracovníci podniků a závodů	Členové JZD z výroby	Předsedové a funkcionáři JZD	Dělníci státních statků a STS	Ředitelé a řídící pracovníci STS a státních statků	Pracovníci strany	Pracovníci NF, ROH, ČSM a ost. spol. organizací	Vědci a umělci	Učitelé a profesori	Lékaři a ostatní pracovníci ve zdravotnictví	Pracovníci národních výborů	Pracovníci bezpečnosti, armády, soudů a prokuratury	Administrativní pracovníci	Důchodci a ženy z domácnosti	Celkem
Praha-město	%	16 20,5	2 2,6	17 21,8	— —	— —	— —	— —	18 23,1	4 5,1	5 6,4	4 5,1	1 1,3	4 5,1	4 5,1	3 3,8	— —	78 100 %
Středočeský	%	8 10,5	6 7,9	10 13,1	1 1,3	7 9,2	— —	5 6,6	20 26,3	5 6,6	1 1,3	— —	2 2,7	5 6,6	2 2,7	4 5,3	— —	76 100 %
Jihočeský	%	15 21,1	2 2,8	10 14,1	1 1,4	9 12,7	1 1,4	1 1,4	13 18,3	4 5,6	1 1,4	4 5,6	— —	7 9,9	3 4,2	— —	— —	71 100 %
Západočeský	%	14 20,9	6 8,9	6 8,9	2 3,0	3 4,5	— —	4 6,0	13 19,4	2 3,0	2 3,0	3 4,5	1 1,5	5 7,5	3 4,5	2 3,0	1 1,5	67 100 %
Severočeský	%	15 22,0	1 1,5	10 14,7	— —	7 10,3	2 2,9	— —	14 20,6	2 2,9	1 1,5	3 4,4	1 1,5	3 4,4	4 5,9	3 4,4	2 2,9	68 100 %
Východočeský	%	20 28,2	2 2,8	7 9,9	4 5,6	5 7,0	1 1,4	2 2,7	10 14,1	2 2,7	2 2,8	3 4,2	1 1,4	5 7,0	3 4,2	3 4,2	1 1,4	71 100 %
Jihomoravský	%	20 25,3	— —	12 15,2	2 2,5	10 12,6	— —	1 1,3	8 10,1	3 3,8	1 1,3	9 11,4	1 1,3	7 8,9	3 3,8	1 1,3	1 1,3	79 100 %
Severomoravský	%	10 13,1	5 6,6	15 19,7	2 2,7	5 6,6	1 1,3	1 1,3	15 19,7	5 6,6	2 2,7	2 2,7	1 1,3	5 6,6	2 2,7	3 3,9	2 2,7	76 100 %
České kraje celkem	%	118 20,1	24 4,1	87 14,8	12 2,0	46 7,8	5 0,8	14 2,4	111 18,9	27 4,6	15 2,5	28 4,8	8 1,4	41 7,0	24 4,1	19 3,2	7 1,2	586 100 %
Západoslovenský	%	7 9,6	4 5,5	13 17,8	1 1,4	6 8,2	1 1,4	1 1,4	14 19,2	4 5,5	1 1,4	7 9,6	2 2,7	6 8,2	3 4,1	3 4,1	— —	73 100 %
Středoslovenský	%	14 19,4	1 1,4	8 11,1	4 5,5	5 6,9	4 5,5	2 2,8	13 18,0	3 4,2	— —	5 6,9	1 1,4	6 8,3	2 2,8	3 4,2	1 1,4	72 100 %
Východoslovenský	%	12 18,2	1 1,5	9 13,6	— —	6 9,1	1 1,5	— —	13 19,7	1 1,5	— —	7 10,6	2 3,0	8 12,1	2 3,0	3 4,5	1 1,5	66 100 %
Slovenské kraje celkem	%	33 15,6	6 2,8	30 14,2	5 2,4	17 8,0	6 2,8	3 1,4	40 18,9	8 3,8	1 0,5	19 9,0	5 2,4	20 9,5	7 3,3	9 4,3	2 0,9	211 100 %
ČSSR celkem	%	151 18,9	30 3,8	117 14,7	17 2,1	63 7,9	11 1,4	17 2,1	151 18,9	35 4,4	16 2,0	47 5,9	13 1,6	61 7,6	31 3,9	28 3,5	9 1,1	797 100 %

VI/1 Složení delegátů celostátní konference KSČ v roce 1960

Z návrhu zprávy mandátové komise celostátní konference KSČ 1960 pro jednání sekretariátu ÚV KSČ 29.6.1960. Příloha IV – sociální složení delegátů podle původního a nynějšího povolání.

V originále 1 list. – SÚA-AÚV, f. 02/4, sv. 191, a.j. 311/10.

PŘÍLOHA IV

5436

Příloha k informaci

Podle sociálního složení delegátů s hlasem rozhodujícím je:

	podle původního pov. % delegátů:	podle nynějšího pov. % delegátů:
pracovníků z průmyslu a dopravy	79,1	30,-
z toho: dělníků	76,5	22,2
mistrů	-	0,9
techniků	2,4	6,5
inženýrů	0,2	0,4
pracovníků ze zemědělství	4,3	13,9
z toho: členů JZD	-	12,2
prac. STS a ČSSS	-	1,5
techniků	0,4	-
inženýrů	0,4	0,2
samostatně hospodaří- cích rolníků	3,5	-
politických a veřejných pracov- níků	1,1	48,3
z toho: stranických pracovníků	0,2	35,4
veřejných	0,9	9,4
pracovníků ROH	-	2,2
pracovníků ČSM	-	0,7
pracovníků NV	-	0,2
pracovníků ostatních masových organizací	-	0,4
vědeckých pracovníků, umělců, pedagogů a lékařů	2,6	2,8
administrativních úředníků	6,8	0,2
příslušníků ozbrojených sil	0,2	3,7
ostatních	5,9	1,1

VI/2 Složení ústředního výboru KSČ v roce 1966

Z podkladových materiálů k projednání kádrové přípravy XIII. sjezdu na před-
sednictvu ÚV KSČ. Část přílohy IV – Rozbor složení navrhovaných členů a
kandidátů ÚV KSČ pro XIII. sjezd a porovnání se složením dosavadního ÚV KSČ.

V originále 4 strany. – SÚA-AÚV, f. 02/1, sv. 144, a.j. 151/13.
Zmenšeno.

Rozbor složení navrhovaných členů a kandidátů ÚV KSČ pro
XIII. sjezd a porovnání se složením dosavadního ÚV KSČ

Údaje:	dosavadní ÚV KSČ		navrhovaný ÚV KSČ		Index dosavad. = 100 %
	počet	%	počet	%	
1. Celkový počet:	147	-	159	-	108,2
2. Dosavadních členů ÚV KSČ	67	45,6	70	44,0	96,5
dosavadních členů UKRK	-	-	3	1,9	-
dosavadních kandidátů ÚV	20	13,6	24	15,1	111,0
3. mužů	132	89,8	145	91,-	102,-
žen	15	10,2	14	8,8	86,2
4. Sociální původ:					
z dělnické rodiny	96	65,3	100	63,-	96,6
ze zeměděl. rodiny	18	12,2	20	12,6	103,0
z úřednické rodiny	7	4,8	7	4,4	92,0
z maloživnost. rodiny	12	8,2	8	5,0	61,0
ostatní	14	9,5	24	15,1	159,0
5. Původní povolání:					
dělníci	85	57,8	82	51,5	89,2
zemědělci	2	1,4	5	3,15	225,0
pracující inteligence	22	15,-	34	21,4	143,0
úředníci	24	16,3	26	16,4	100,0
různá povolání	14	9,5	12	7,5	79,0
6. Současné zaměstnání:					
dělníci z průmyslu a stavebnictví	10	6,8	8	5,0	73,6
uvolnění předstevé celozáv. a pod.výborů	-	-	4	2,5	-
	10	6,8	12	7,5	111,0
ředitelé a ostatní hosp. pracovníci průmyslu, sta- vebnictví a dopravy	14	9,6	10	6,3	65,6
pracovníci v zemědělství	7	4,8	9	5,6	117,0
straničtí pracovníci	41	27,8	37	23,2	83,5

Údaje:	dosavadní ÚV KSČ		navrhovaný ÚV KSČ		Index dosav. = 100 %
	počet	%	počet	%	
pracovníci ústřed. úřadů a institucí	37	25,1	30	18,9	79,3
pracovníci slovenských národních orgánů	-	-	5	3,15	-
	37	25,1	35	22,0	87,6
pracovníci nář. výborů	6	4,1	7	4,4	107,0
pracovníci společ. org.	11	7,5	14	8,8	116,0
vědečtí a výzkum. prac.	-	-	9	5,6	-
pracovníci kultury	-	-	8	5,0	-
profesoři a učitelé	-	-	6	3,8	-
pracovníci tisku, rozhlasu, televize	-	-	8	5,0	-
	16	10,9	30	18,9	173,0
pracovníci armády	5	3,4	4	2,5	73,5

7. Úseky společenské činnosti

stranické orgány	41	27,8	40	25,0	90,0
průmysl, stav. doprava, obchod	23	15,6	19	11,9	76,5
zemědělství	7	4,8	9	5,6	117,0
zdravotnictví	3	2,-	2	1,25	62,5
školy, věda, umění, tisk, rozhlas, televize	16	10,9	30	18,9	173
společenské organizace	11	7,5	14	8,8	117
státní správa	39	26,6	41	25,8	97
armáda	7	4,8	4	2,5	52

Údaje:	dosavadní ÚV KSČ		navrhovaný ÚV KSČ		Index dosavad. = 100 %
	počet	%	počet	%	

8. Územní členění:

ústřední orgány a instituce	68	46,3	77	48,4	103,5
celoslovenské orgány a instituce	11	7,5	14	8,8	117,-
MěstV KSČ Praha	8	5,4	12	7,5	139,-
středočeský KV KSČ	7	4,8	6	3,8	79,2
jihočeský KV KSČ	3	2,4	4	2,5	125,-
západočeský KV KSČ	4	2,7	5	3,15	117,-
severočeský KV KSČ	6	4,1	4	2,5	61,-
východočeský KV KSČ	8	5,4	6	3,8	70,5
jihomoravský KV KSČ	9	6,2	10	6,3	102,-
severomoravský KV KSČ	11	7,5	8	5,0	56,5
západoslovenský KV KSS	6	4,1	7	4,4	107,-
středoslovenský KV KSS	3	2,-	3	1,9	95,-
východoslovenský KV KSS	3	2,-	3	1,9	95,-

9. Všeobecné vzdělání:

vysokoškolské	-	-	77	48,4	-
z toho vysokoškolské stranické	-	-	28	17,6	-
středoškolské s maturitou	-	-	23	14,5	-
středoškolské bez maturity	-	-	7	4,4	-
základní	-	-	54	34,0	-

10. Stranické vzdělání:

školy na úrovni VSP ÚV KSČ	-	-	28	17,6	-
roční - 2letý kurs	-	-	13	8,2	-
6měs. - 1 rok	-	-	10	6,3	-
kratší než 6 měs.	-	-	24	15,1	-
žádné	-	-	54	34,0	-

Údaje:	dosavadní ÚV KSČ		navrhovaný ÚV KSČ		Index dosavad = 100
	počet	%	počet	%	
11. <u>Členství ve straně:</u>					
do r. 1945	47	32,-	39	24,5	76,5
od r. 1945-1948	89	67,5	98	61,5	91,-
od sloučení	4	2,7	5	3,15	117,-
od r. 1948	7	4,8	17	10,7	223,-
12. <u>Národnost:</u>					
česká	115	78,2	131	82,5	105,-
slovenská	29	19,7	22	13,8	70,-
ukrajinská	1	0,7	2	1,25	179,-
polská	1	0,7	2	1,25	179,-
maďarská	1	0,7	2	1,25	179,-
13. <u>Věkové složení:</u>					
do 35 let	3	2,-	5	3,15	158,-
26 - 45 let	69	47,-	69	43,3	92,-
46 - 55 let	44	29,9	56	35,2	117,5
56 - 60 let	15	10,2	13	8,2	80,5
přes 60 let	16	10,9	16	9,5	87,-